ספר יש סדר למשנה

מאת הרב הגאון הגדול ומפורסם וכו' מהור"ר ישעיה (פיק) ברלין (נמצא בכ"י באוצר הספרים באקספארד).

נאם ישעי' בן אמץ בתורה וגבור כארי. א"א רבי ומורי. הגאון אמיתי יחיד בדורו המפורסם **ליבש** זצ"ל בן הרב הגדול המוכיח המפורסם מהר"ר **מרדכי** מוכיח זצ"ל.

בכניסתי אני מתפלל שלא יארע דבר תקלה על ידי. והתונן לארם דעת יהיה בסגדי. שלא יצא מדעיוני וגופי. שום פגם ודופי. ויהיו לרצון אמרי פי. ה' היה עמדי בדרך. לברר וללכן ספר הערוך. אין אליו ערוך. וקראתיו בשם **הפלאה שבערכין**. גם **בביאורי תוספת'**. ע"ם טוגיא דשמעתא. לחברם בחדא מתתא. לא זז ידי בע"ה ובס"ד ממסכת למסכת. עוד מן השנים על ידי הסכימה. בחבור **מיני תרגימא**. על אונקלוס. כל רואיו יאמר קלוס. גם על הלוח חדת. **תקוני כלי שר"ת**. שתקנתי בחסד חשם. על ש"ס רש"י תוס'. וכעת אמרתי כל הנשמה אותיות משנה תהלל. ונודע מאמר רב הונא אשר שפתיו ברור מלל. אין הגליות מתקבצין אלא בזכות משניות שנאמר גם כי יתנו בגוים עתה אקבצם. [הביאו הרוקח הלכות פרשת החדש. ותתוי"ם השתיקו קצת בנוסחא אחרת בשם המ"ר פ' צו]. וגודל האזהרה דאמר ר' נתן [סנהדרין צ"ט] כי דבר ה' בזה זהו כל מי שאינו משגיח על המשנה. וברשינו זה ששרשה כמי שאינה עיקר. והנה כדי שלא יהיה הקורא נלאה. הקיצור יפה ונאוה. אמרתי איפר ואחזר. רק העיקר. אשר אמרתי להיות לשמי ולי. וכן לבני גולי. הצבתי לך ציונים. כל דף ודף וגם העמודים ע"א או עמוד ב' [היה נקודים זכרך. כאשר מפורסם בבר בשמי בחומש עם ת"א מונה ותתולדות אהרן. קחנו משם. נקודה אחת יודה עמוד א' ונקודים שתים יודה עמוד ב']. על כל משנה ומשנה יראה אצלו ציון. לעורר לב ורעיון. ואוהב ה' שערי ציון. שערים המצויינים בהלכה. ואשר ראיתי על ככה. כי מציון תצא תורה לתועלת גדול בלב כל חכם לב. בשומו על הלב. הניתק לעשות וללמוד לשמה. הענינים מתוכן יעלו לו לזכרון. וצופה ומביט טוגיות התלמוד המביא לידי מעשה. מקשה ומתרץ ואשר ערכו עלי'. ועל שם אור חדש בציון תאיר. בהרבה מאד מורה מקומות ישנים גם חדשים ואשר לא נזכרו כזה עדיין. קראתיו בשם הגאות לו **ראשון לציון**. העולה עם הכולל כשם אורותי אמי הצנועה החסורה **יודית** זכרונה לעולם תבא והיא בת גדולים נכבדי ארץ מהו' **איצק** בן הרב **חקצין** המפורסם מהו' **יודא ברלין** אחיו של הגאון בעל נחלת בנימין זלה"ה. ורצותה רצויה יוצא' מחלקה של **יהודים** ה"ה אחי הגאון החסיד מהו' **דוד** וצ"ל שהיה אב"ד דשלש ק"ק אר"ה. ואחי הצדיק הרב מוה' **הירש דיין** דק"ק ליסא יאיר נרו. ואחותי המפורסמת בכל קצוי ארץ מ' **קרינדיל** זלה"ה עזרתו של הגאון המפורסם **מהר"ר** אב"ד דק"ק **פירדא**. ואחותי הצדיקת לטאר ומושכלת מ' **מערלא** תחי' לנצח מחוברת לקודש הגאון מהו' **הירש** אב"ד דמדינ' **פפאלץ** נר"ו. ואחי החכם ונבון. ומהספידו כאשר נאמר כד דמך רבי בון. ישר תאמן מהו' **ליפמאן** זצ"ל. ולעומת מחברת הגהות רבות ופלפולא בחכמה בסדור המשנה בפי' הר"ב ובפי' מארא דודי זקיני הגאון **התוי"ט** קראתיו בשם **יש סדר למשנה** מכוון לגימטריא שמי ושם אבותי **ישעיה בן הגאון מהר"ר ליב**. גם מלת **משנה** עולה כשמי **ישעיה**. ושמא גרם כי תקנתי בס"ד במקום שיש הפרש בין נוסחת המשנה שלפנינו ובין נוסחת המשנה שבגמרא אשר לא זכרם התוי"ט כי אם במקומות מועטים. הניח לי מקום וכתבתי אותם על הלוח. ליתנות בהם בני אדם בנפש ורוח. ובהיות שלילות הפעולה נכונה בהקדמת ידיעת אופני הפעולה. אמרתי יהיה רוח חכמים נוחה. ואפתח מהכא לתא פיתח'. יע בסוף ספר הסמ"ג והבאור למהר"א שמיין כתב בזה"ל סימן לשית סדרי משנה **זמ"ן נק"ט** "ורעים "מועד "נשים "נזיקין "קדשים "טהרות. והלקם לס"ג מסכתות וסימנך כללא נקוט בידך ולבך יהא **גם** בהן והמסכתות הלק **לתקבר** פרקים וסימנך **על קדשך** ותאחרך ע"ל. בכן עלה על לבי. אציגה לפנך ויאירו עיניך. כפי שנדפסו במשניות שלפנינו. תמצא כנרשם בזה ואלו הן:

זרעים		מועד		נשים		נזיקין		קדשים		טהרות	
מס'	פרקים	מס'	פרקים	מס'	פרקים	מס'	פרקים	מס'	פרקים	מס'	פרקים
ברכות	ט	שבת	כד	יבמות	עז	ב"ק	י	זבחים	יד	כלים	ל
פאה	ח	עירובין	י	כתובות	יג	ב"מ	י	מנחות	יג	אהלות	יח
דמאי	ז	פסחים	י	נדרים	יא	ב"ב	י	חולין	יב	נגעים	יד
כלאים	ט	שקלים	ח	נזיר	ט	סנהדרין	יא	בכורות	ט	פרה	יב
שביעית	י	יומא	ח	סוטה	ט	מכות	ג	ערכין	ט	טהרות	י
תרומות	יא	סוכה	ה	קדושין	ד	שבועות	ח	תמורה	ז	מקואות	י
מעשרות	ה	ביצה	ה	גיטין	ד	עדיות	ח	כריתות	ו	נדה	י
מע"ש	ה	ר"ה	ד	מס'	ז פ'	ע"ז	ה	מעילה	ו	מכשירין	ו
חלה	ד	תענית	ד			אבות	ה	תמיד	ז	זבין	ה
ערלה	ג	מגילה	ד			הוריות	ג	מדות	ה	מכול יום	ד
בכורים	ג	מועד קטן	ג			מס'	י פ'	קנים	ג	ידים	ד
מס'	יא פ'	חגיגה	ג							עוקצין	ג
		מס'	יב פ'					מס'	יא פ'	מס'	יב פ'

אמר מעתה כשתצרפם יחד תמצא **תקכג** פרקים **וס"ג** מסכתות. והנה שם בסמ"ג מונה בכורים ד' פרקים וכתב פרק רביעי מתחיל אנדרונינוס ומונה ג"כ מסכת אבות לששה פרקים וכתב פרק הששי מתחיל שנו חכמים ע"ש. א"כ כשתספור והמנה פרטן תמצא **תקכ"ה** פרקים וע"כ טעות הדפוס באחת מהנה או בבכורים או באבות. והוי יודע דבמשנה שבמשניות ליתא לתרוייהו. אכן בבכורים הנדפסים בברך נמרא ברכות איתא פרק רביעי אנדרונינוס שה וכו' ונחלק להמש פסקי משניות. אמנם לא נמצא עליו שום פירוש הן ר"ם והן ר"ש [ובחבורי על התוספתא קראתיו בשם **תנא תוספאה** כתבתי פירוש תוספתא זו על נכון בס"ד]. וכן לא נמצא במשניות פרק שני שנו חכמים. אמנם באבות הנדפס בברך מנדרדין נמצא וגם יפרש על הסדר כמו בשארי פרקים מהאבות מפירוש הרמב"ם. לבד ראה נאמנים הרמב"ם סוף פרק ו' והמדרש שמואל המפרש לפרקי אבות וגם רש"י. הנדפס שם הפירוי כולם דתפרק שנו חכמים היא ברייתא ולא משנה. וו"ל הרמב"ם בהקדמתו לסדר זרעים שילחו ד"ה והחלק הששי וכו' והיו מספר כל מסכתות המשנה ששים ואחת ופרקים חמש מאות ושלשה ועשרים עכ"ל הדי המסכת הרמב"ם ג"כ דלא נחשב פרק אנדרונינוס וגם פרק שנו חכמים. ואז יעלה המספר מכוון **תקכ"ג** פרקים וכמו שסדרתי בפרטן. שם הוא גדול וקטן. מיהו מה שכתב הרמב"ם ס"א מסכתות היינו דקחשיב תלתא בבא לחדא מסכתא כמ"ש שם ריש דבריו בזה חלשון וחלק המסכת ראשונה לשלשה חלקים והתחיל ב"ק וכו' ע"ש דמלשונו נראה דס"ל דכולה נזיקין חדא מסכתא. והנה בב"ק ק"ב. ובע"ז ז'. היה זה דעת רב יוסף. אבל לדעת רב הונא שם תלתא מסכתות נינהו. וכל בבא נחשבת למסכת. וגם לתירוץ אי בעית אימא משום דקתני לה וכו' ע"ש בפרש"י מוכח דגם רב יוסף סו"ה דתלתא מסכתות נינהו ע"ש וקצת צ"ע. שוב ראיתי בפתיחת מד"ז הגאון התוי"ט לסדר נזיקין כתב דהרמב"ם פסק כרב יוסף דמסתבר טותיה ע"ש. ולא הער' דלתירוץ אב"א גם רב יוסף ס"ל דתלתא מסכתות נינהו וצריך באור קצת. ולפיכך שפיר מונה וסופר בסוף הסמ"ג ס"ג מסכתות הן ונתן בהם סימנים ולבך יהיה **גם** [ובסידור רב עמרם כתב בברכת כהנים יש בהם ס' אותיות כנגד ס' מסכתות שיש בששה סדרים לומר שכל העוסק בששים מסכתות מתברך בברכת כהנים הביאו בפי' המחזור וכתבתי על הגליון דצא"ל דפרטי לא קא חשיב והארכתי שם קצת]. גם בתשבי שרש גאון כתב ששמע שנקראו כן בעבור שהיו בקיאים בכל התלמוד שהם ס' מסכתות גאון בנימטריא ס' ע"כ:

אלה החוקים. במנין המסכתות והפרקים. אולם דרכי ציון בפסקי המשניות נפתחם. ומקוצר דעתי נעלמה. הנה בלתי ספק עשה רבינו הקדוש ריוח בין משנה לחברתה כמלא נעימה. ולא היה שונה פרקו בנשימה. וכן מוכח ממאי דאיתמר משנה לא זזה ממקומה. אבל מי יתן ואדע אם היה הפסקים משמשות כדרך חשנויין במשניות או על דרך ששנויין לפנינו בגמרא. ואנחנו בענינו ראים ההבדל גדול שבעיניהם. פעמים שהמשנה אחת שבסדר המשניות נחלקה לכמה וכמה משניות בסדר הגמ' וכן להיפך. ונם נמצא בגמרא שמסדר המשנה בסוף הפרק ואין עליו שום שקלא ומריא [בראש השנה פ"א מ"ם ובסדר הגמ' כ"ב. סוף הפרק. וכן בנדרים פ"ח מהמשנה ה' ו' ז' המה מסודרים בסדר הגמ' בסוף הפרק. וכן בכורות פ"ב מ"ז מסודר בגמ' י"ב. בסוף הפרק ואין עליו שום גמר'. וצריך לב לדעת למה לא מסודר לעיל בצירוף משנה הקודמת. וכן נמצא יותר דבר חידוש בפרק ז' דבלאים נסמן ד' ה' על משנה אחת וחסימן זו של ד' ה' נסמן גם בפי' הר"ש. ובפי' הרמב"ם והר"ב והתוי"ט ומי יתן הבינני מעמ. כי כל הרואה יראה כי משנה הדא היא וכן איתא בסדר הירושלמי גם בפרקים נמצא בכמה מקומות סדורן של זה לא כסדורן של זה. בגון בסנהדרין פרק י' א'. ובמנחות פ"ו ופרק יו"ד נמצא המאוחר בזה מוקדם לזה. ואחר העלות ארון תדע בענין שהעתקתי למעלה ברש הדברים הא דאמר ר' נתן כל שאינו משניח וכו' ולא אמר כל שאינו לומד. ברמיזה הורה על זה וצוה לנו שלא להסיר החשנחת לסקל סיג וקמשנים. ושבח לח' כי מצוות הרבה שעלו בדפוסים העמדתי על מכונם ורוב פעמים נשתנה הענין מהיפך להיפך. גם בפי' הר"ב והתוי"ט במקום אשר לא יזכרו ולא יפקדו מוצא דבריהם. כתבתי איה איפה הם רואים וראויים לאומרן. ולפקדם ולזכרן. ופעמים הרבה. ימצא הקורא המלאכה מרובה. אשר באתי לברר הדברים בסוגיא ערוכה. להעלות ארוכה. ובמקום שיש בדק. דרשתי במו צדק. עד מקום שידי מגעת. בעזר החונן לארם דעת:

ובזה אסיים. ותהלה לשוכן השמים. אשר עד כה זכני. וחלקי בתורתו חנני. ולאחבתי חקיצור שלא לבנות התקדמה. על בלי מה. שאין לעולם בה צורך. אמרתי שלא להאריך. רק בדברים שיש בהן תועלת. ובנוף הענין פועלת. זה שמי הוה זכרי לממה. אשר נזכר למעלה בראש השיטה. נשלם ונמתיים. בשנת **מ"צ"ת** ה' ברח מאירת עינים:

סימני ראשי תיבות ונטריקון מן התורה

מד"ז מחרי דודי זקני. במשב"ג במשנה שנגמרה. רל"צ לחשון לציון. תכ"ש תיקוני כלי שרת. קס"י קטות מיוסד. יסל"ם יש סדר למשנה. בח"י כנסת חכמי ישראל. קש"ל קטן שהגיע לתיקון. מת"ר מיני מרגימא. הש"ב הפלאה שבערכין. קש"ה קונטרס שערי המאוחרין. [וכן קונט' שה"ם]. ש"ש שאילת שלום שהכתיבו בשנת תקמ"ל על סימקא שדר"ח ר"ת שאלתות ידרב אחאי. ת"ת תנא דוסיפתה:

*) אש"ה כ' נס' סס הנדונים ערך כב אחאי כדי"ב ואחה טוים שפ' על דברי המחבר אלו בזה"ל ומה שפעיל על מנין המסכתות כגם בס"מ והקוטים כמה זמני אחדנו אמין מסכתות ונגלה דמעשנות ומעשר מי נחשבות לאחת פ"ש:

וזה החלי. בסיומת לוחי וגזלתי. בשוש עיני השגתה. על הקריאה ועל הפתיחה. אשר פתח בו מאר' דודי זקיני הגאון **התוס' יום טוב**. רב עב לעמיק מעיני. כמה שכתב **בהקדמה** בזה"ל. **מלמד** שהלמו ולא אמר ממסר לו אלו שלמדו. מדברים הלמים שלו מובן היעב סוגיא זו דמגלה ט"ו. עם הסוגי' המשורה ברכות ה' (כמ"ש בכל"ז). ועי' נדרים לח. לא ניתנה תורה אלא למשה ולנרשו וכו' מתיב רב חסדא וכו' אלא פילפולא בעלמא פרש"י להבין דבר הוא דיהבו למשה והא בו מוכח עין ומתה ליסראל וכן פי' הר"ן. ח"ל הרמ"ם פילפולא בעלמא הבנה וחריפות וכו' כי כל החכמה והשכל המוזיס בכתב כתורה בעבות התוריות ע"כ: עוד שם שמצינו שסמך בשתי ידיו אע"פ שאפשר שלא בעמוה וכו'. מלת שאפשר מעות סופר (כמ"ש בכל"ז). ועי' עירובין נ"ב: דגלו אחת וכו' דכתיב אם תשיב משבת דגלך דגלך כתיב: עוד שם **בפתיחה** בד"ה **ונם** **בפרל** המסכתות **וס'** ואולי כי תשבו שזה שאמרו בפרק המולן אין סדר למשנה וכו'. לא מצאתי מזה בלוס ואדרבה בפ' המולן דף מב: דאיתמר סתם ואח"כ מחלוקת אין הלכה כסתם ואח"כ מחלוקת אין הלכה כסתם ע"ש. משמע דיש סדר למשנה כרש עניינא דאין סדר למשנה בב"ק ק"כ. ע"ז ז' ע"ש: עוד שם **בכמו** שהוכיחו תוס' ברש מסכת שבועות וכו'. והא בשבועות כ': ד"ה מכדי תנא ממכות סליק תע"ם דקי"ל דבתרי מסכתות אין סדר למשנה ה"מ לענין מחלוקת ואח"כ סתם ברבי לא שנה תלמידיו המסכתות על הסדר אבל נאחר שנאמן סדרן על מכונן בהויינן זו אחר זו ע"כ. כרש מהמוקדם הוי מני התי"ע לאחויי תוס' ב"ק ק"ב ד"ה אין סל"מ דפעמים היה שונה שלא על הסדר וכו' ולהי אח"כ סדרן רבי אל הסדר וכו'. ויותר מבואר בתוס' ב"מ כ' ד"ה שנים וכו' ואע"ג דבתרי מסכת' אבל"מ וכו' ה"מ לענין מחלוקת ואח"כ סתם לפי ברבי לא הי' לומד הסדר אלא כמו שהיו מפלים התלמידים אבל בשהכנים על הסדר מברם ונרוך בכל מסכת' מעם לומה נמנים אחר שלמדיה בדדיק ברים מסכת שבועות וכו' וכן בטוסה ע"כ:

פרק א מאימתי וכו'. איתא בערוך נוסח"ל מאימתי קורין שמע בערבין פי' רבי מגלי"ח הראשון אינו עיקר והוא כמו מתי תבא ואתאה ״ פני אלקים. מתי תעשה גם אתכי לביתי. וגם בשונין מאימתי ואל"ף תוספת כמו ״ אל"ף דאתרוג ארוג. ותרגום מתי אימתי. והשונה מאימתי אינו משונה ״ ״ שהוא כמו ובאמתים על פני האדמה עכ"ל. וז"ל הסמיכה הכמים כתב בספר שדה יהושע בשם מהר"ם כתב נאון מ"ם דלשונה אינה עיקר כמו מתי תבא ואתאה פני אלקים. פי' לפירושו כי הלשון מאימתי אינו נופל רק להתחלה כמו מאימתי מתחילין לקרות ק"ש. ובאמת מתחילין את מהרי' לפרש התחלה וסוף מאימתי מתחילין ועד מתי קורין. וספיר נופל לשון מתי אינו מכולל כל זמן ההתחלה והגמר וכו' וע"ש כי האריך בזה. ובהגלאה שבערכין נתתי טעם לשנת כ"ש. תוספת אל"ף הוא לאות שבו סהה תהלה לדברות. וכמ"ש עיין תענית מ' ר"ל הוה מסדר מתניתן אחרונין זימנין כנגד אחרונים יום שניתנה תורה ע"ש. וע"ע מ"ר פ' נשא פרשה י"ג דף ר"ך ע"ב דמונה מספר ראשי התיבות של הששה סדרים לתורות המתחילים עולים בשמונים כשתדקדק שם תמצא נתת ועי' תוס' יו"ט סוף עוקצים: במשנה **מאימתי** וכו' משעה שהכהנים נכנסין לאכול בתרומתן עד סוף האשמורה וכו' ע"ש. דע דבסוגיא ב: אמר מר משעה שהכהנים נכנסין לאכול בתרומתן ורמינהו מאימתי קורין את שמע בערבין משעה שהעני נכנס לאכול פתו במלח [שלין לו גר דלוק בשולחנו. רש"י] עד שעה שעומד ליפטר מהול שבתו וכו' ואכתו הוס' ד"ה משעה שהעני נכנס לאכול פתו במלח תימ' עני גופי' מתי יתפלל הא אמרת זמן אכילה סייגו שלא יבא לתפלה ד"א בגרייתא דתני משעה שהכהן נכנס לאכול בשולחנו עד שיתפלל ירושלמי וכו'. הגם לכאורה קשיית הוס' איכא לתקשות נמי אמתני' דידן בכנים גופי' מתי יתפללו. שוב תלאתי ראיתי במהרש"ל עמד ע"ז ע"ש. שתרוצו קצת דחוק. ולולא דברי של גדול כ"ח לפי מ"ש הרמ"א בי' רל"ב סעי' ב' אם קורלין לברכב"ל לא תיישינן שמא יפסע וכ"מ במג"א סי' רל"ב סק"ד גבי ברכות ל"ב המג"א סי' תפ"ט סק"א ה"ב מאמתיתו טובל לומר הכהנים אוכלין בתרומתן נאשון זה שקורלין לברכב"ל לו בכב"ג שתבירו מזכירו שלא יבא להתפלל אח"כ אבל בגרייתא דתני משעה שהכהן נכנס וכו' עד שעה שעומד ליפטר מתוך בעודתו הרי מבואר דזמנו של זה כזמנו של זה וזמן כ"ש מכוון בכנס וכו' עד ולא ישבר. מקשו הוס' שפיר. שוד י"ל בפסיב' דמאמתיתו שפיר אמרינן דהכהנים אוכלין פירות תרומה והיא כעשיתה בעלמא והבאת ובני כמ"ש המג"א סי' רל"ב וכן כתב הא"ר סק"ג מג"ל בגרייתא דתני לאכול פתו מקבו הוס' שפיר והוכרחו לאחרו ותשובה זו הש"ב ג"כ תתני הנטן מהרי"ל נר"ז: תוי"ט ד"ה א"ב כו'. ואת ליתא לדברי רש"י וכו' ע"ש. לכאורה י"ל דהוכחת הרמב"ם מהמשנה דהכא כמ"ש הכ"מ הייט מדלא קתני הכא ג"כ קנ"ק הטומר הלא הש"ס דף ט' נחית לדקדק דלא תני אכילת פסחים ע"ש כמו דתני במ"ר פ"ב דמגילה דף כ' כו' (כמ"ש ברל"ג). ואם כן בכפשא דמאמתיתו מבואר מעמו כדעת הרמב"ם וכ"כ הוס' פסחים ק"ב ד"ה אמר רבא וכו' הא דאמרי' הקמל תלבים ואומרים עד תנות כדאמרי' רים ברכות וכו'. ושוב אין הכרח להביא ממרתף לתמו מן הוספתא הלא כמ"ש הכ"מ ממשנה דהכא. ובכן בזה שכתב התי"ט ואם נ"ת לדברי רש"י צריכין ביאור בתקלא: **ב** הר"ב ד"ה **בין** תבלת לגנן בין תוטי תבלת לחוטי גבן שבגיות פי' אחר בזת אמר שבעה וכו' ע"ש. הגה ספי' אחר שכתב הר"ב הוא פירש"י בסוגיא ע' דקאמר הש"ס עלי' דמתני' מאי בין תבלת לגנן לחוטי גבן גבנא דעמרא חיורא לגבנא דעמרא דתבלתא הא בגיגית נמי מיירא ידעי הלא בין תבלת שבה לגנן שבה ע"כ. ואתה רש"י ד"ה בין תבלת שבה לגנן שבה גיזת אמר שבעה תבלת ויש בה מקומות שלא עלה שם הגבע יפה ע"כ. מיהו מוס' כתבו על פירש"י ותקה דאמרי' במתניתא מ"ג דאם מעה תנוי בגיגית ושוד בגילה נמי בעמיס יכולין לראות אמר אליו לגבע כדרכו ע"כ יש לפרש בין תבלת שבה בגיגית שהי' קבוע בו תבלת וגם שני חוטי לגן ושוטין בו חוליא של תבלת וחוליא של גבן ע"כ. ובפי' הש"ס כתבו נמי הרמב"ם והרא"ש ובכן אע"פ שהר"ב כתב אם בגיגית אמר וכו'. נמי דאפשר על קוטי הבגי' בל חוס' לא חש וס"ל דאין יכולין לראות בגילה אמר אליו לגבע כדרכו. מ"מ מתה הפי' זה מכת קוטי' דאשונה דמוכרת מסוגיא דמתניתא ואיכולם שלא הבי' בזה מד"ר התי"ט שכתב הר"ב פי' אחר וכו' והוא מדהה ואינו נראה מגמ' עדוכה דמתניתא דאה מעה זו וכו'. ולישב זו יפיה לכון לנבקר שיש לאמרה עוד בפי' שכתב רש"י והר"ב שהוא נגד הירושלמי דהי' דאיתמר שם כיני מתני' בין תבלת שבה לגבן שבה מ"ע דרבנן ולאיתם אותו מן הסמוך לו הייט חוטי לגן שעם התבלת שלגו. ר' אלי' פנרקלן]. ומ"ע דר' אלעזר ולאיתם אותו כדי שיבא ניכר בין הגענין [והבאתו הירושלמי זו] הרי מפורש בשם בכל אלו הבעמים דאיתמר בירושלמי בטעמא דת"ק ולאיתם אותו מן הסמוך לו הייטו בין תבלת לגבן בגיגית ממש. ומה נאמרו רש"י והר"ב מהפי' דאיתמר בירושלמי. לכן נראה דמה דקאמר הש"ס במתניתא דאה מעה זו וכו' שפיר קאמר התם אהא דמקשה שם ובכבן דם"ל דכשהו לילה חייב הא' ולאיתם אותו מלי עבדו לי' עד זה מבני מבעי לה דאה מעה זו ובכבר מעה אחרת הנוי' בה ואיזו זו ק"ש דהבן מאימתי קורין שמע בשחרית בין תבלת לגבן. אמנם לדידן דקי"ל כר' שמעון בסוגי' דהתם וכמ"ש ר"ב חוס' דכשהו לילה פטור והוכיחו זה לעיל מ: ד"ה מעוס מלמה סוגיות הש"ס ע"ש. ולילה לה מדכתיב ולאיתם אותו פרע לכשהו לילה. ולר' שמעון לא דרשינן כלל דאה מעה זו וחבור מעה אחרת וכו' ואמעו לבבי לא ניתא לי' לרש"י לפרש משיכיר בין תבלת שבגיגית. דלי' הכי אינ"ל לר"ש דולאיתם אותו ממעמ כשהו לילה דאמת לבבי אחי' דאה מעה זו וכו' אלא משבחרא דלר"ש פירושא דמשיכיר בין תבלת לגבן שבגיגית אמר. אמור מעתה לא קשיא לפרש"י מסוגי' דמתניתא. וגם מן הירושלמי לא קשי' די"ל דהירושלמי מפרש אליבא דרבנן. אבל בסוגי' דילן הכא דאמרבי המקשה דקאמר אילימ' בין גבנא דעמרא וכו' נקט המתנן אלא בין תבלת שבה לגבן שבה דאמליק מיני' קאי דהייטו בגבנא בגופי' והיא גיזת אמר ומדוקדק בזה מלת שבה אבל לפי' בין לגבן שבה דאמליק מלת שבה לאיט מדוקדק וגם הטיבור דבר. ואותן שומעת תבלן ובגן לשון רש"י שבגיגית מלת שבה לאיט מדוקדק ומדוקדק בזה הטיבור דבר. ואותן שומעת תבלן ובגן לשון רש"י שבגיגית דמתניתא שם ד"ה זו קריאת שמע דבשחרית מנין של גיגית קרא את שמע ע"כ. וסגי' הל"ק דל"ל בשחרית אבל של גיגית קרא את שמע ע"כ. ובתתי בהגלאה שבערכין ערך תבלת בס"ד דבס"ד שחרית רש"י זו ולא הגי' כלום נראה דשפיר עביד דגם נלתי הרג"מ מובן דברי רש"ש שבחוטתו בשחרית מנין מוגיגיגיות אלא בגיגית כמה מוגיגיגיות יש מן הלבן וכמה מוגיגיגיות יש מן התכלת ממלת ממולא מכיר הגבע בין תבלת לגבן וע"ש כי הארכתי. בס"ס בין לפירוש ובין לפי הגה"ר שבתב הל"ל יהי' פירש"י התם סותר פי' רש"ר דהכא בברכות. אבל בברוחי דברים בשבתתי נמשלה דהתם במתניתא אליבי' דרבנן דם"ל דבסות לילה חייב בקרא"ש שפיר. אבל בברכות פרש"ר אליבי' דהלכתא כר' שמעון. ובהגלאה שבערכין שוד הארכתי. ופס קלרתי. אפס הבכרת בבר פרש"י והר"ב לבדה הגנתי: תוי"ט ד"ה עד הכן החמה וכו' ובריית' דוחיקון גומרין אז' ע"ש. וכן בתוס' דבוהס מ"ר: ד"ה כאן במקדש וכו' הביאו ראיה מדבר דוכתי: ולא ידענו למה לא זכרם התי"ט:

פרק ב ח תרב"ם ד"ה **לא** כל הרואה ליטול את הבם יטול וכו' ואין הלבה כרבב"ג ואחזיק לקמת להתמיר על עצמו ולקרות קאמר ת"ק הרבות בידו רשב"ג אומר שאינו רשאי ופסק אחזי אבי ז"ל כרבב"ג וכן פסק ר"ת וכב אלפסי ז"ל פסק כת"ק וכו'. ובתב ב" פסק הרא"ש כרבב"ג ואבי"ף בת"ק וכן דעת הרמב"ם ובעונבייהו תני' במאי דאמרינן בגמרא על כאי מתני' לימרא דרבב"ג אדרבב"ג אמר ר' יוחנן לא חייש והא תיפסא שמעי' לה וכו'. קשי' דרבנן אדרבנן קשי' דרבב"ג אדרבב"ג אמר ר' יוחנן מוחלפת הבעיה דב פיסא בר' דבב אחדי אמר לעולם לא מהלוף ולא קשי' כו'. הרא"ש סבר הלבה כרב פיסא בר' דבב אחדי דבתר' הוא ול"ב הלבה כרבב"ג דאמר שאינו רשאי וכל מקום שאנה רשב"ג בתנאיתו הלבה כמותו וכי"ף ורמב"ם שבתי הלבה כר' יוחנן דהוא מאחרי דתלמודא עפי מרב פיסא בר' דבב אחדי ובין דר' יוחנן אמר מוחלפת הבעיה לא"ב רשב"ג הוא דאמר רשאי והלבתא בוחי.

ומש"ב הרי"ף שהלבה בת"ק לפי דמתני' מתני לת"ק רשאי הוא דאמר הכי ובעמא מבוס דלפיס קושטי' הוא סברא דרבב"ג וקי"ל כווחי' ותוסס' פסקו דאינו רשאי כרבב"ג אלינה דר"ם בר' דר"ח ואח"כ כתבו מיהו אין שבשום פעם אין אנו מכוונין בעיבר גם אתן יש לקבות ע"כ. ולכאור דעתי לא שיתי לבכון דלא אם הלבה כר' יוחנן מכל מקום מהיכא רמיזא דדעת ר' יוחנן מוחלפת הבעיה דבני בזיה ובינה הגיה דומנת קושי' בזה ב"ע על הוס' ועיין מה שכתבתי בס"ד מ"ב פ"ז דברכות. ואח"כ ס"ל לרשב"ג דדווקא ת"ח בעולים אלא גם אינה נשאל את בעם כמתני' דבכא. וז"ל רש"י בפסחים נה. דאתמר הוס הכוני' כמו דאית' הכא מתבר לרש"י איזה מהן אבר יאמר עליו כי הוא זה שהתליבו ר' יוחנן. וגם לכאורה לענין דינא דפליגי אם רבאי לתמיר דת"ק הוא המקיל דבשאי ולבב"ג מתמיר בתמרו לא כל הרואה וכו' ומתיגן בידו. ומ"ב עדיפא לומר דמתני' דפסחים היא מוחלפת והוי רשב"ג המתמיר הוס ובכא דק"ל כוותיה והבתא לריך לאיה בדולה לומר לשאלה דמתניתא דברכות ואיכא דמתמיר לבקל דבשאי וגם יש לעשות סמוכין סמוך ונראה ממה דאמר רשב"ג בתענית יו"ד דאיתמר לא כל הרואה לעשות עצמו יחיד עושה וכו' [לענין תענית דנראה מגפי הרוח וכו'. רש"י] רשב"ג אומר במה דברים אמורים בדבר של שבת אבל בדבר של עבר עושה וכו' ובוכר לעוב שאין שבת הוא ט אלא עבר הוא לו ע"כ הרי מבואר דרשב"ג פ"ל דדווקא בדבר של עבר עושה עצמו כיחיד לו כתלמיד כגון ליבב ולהתעטות עמסה אבל בדבר של שבת לא יעשה. והגה בק"ש ובני מלאכה בראש לומר דבבר של שבת הוא. ואם אמנם בלד הדוחק יש דברים בגו ולחלק בין הטעמים מ"מ בגד הרחבה בראה דראי' יש. ואף בלתי ראיה זו דברות הראשונות לא נתבטלו דמל"ל ומאיזה טעם הבליע הדבר לומר דדעת ר' יוחנן אמתני' דברכות. ודע עוד דה"ל הרמב"ם פ"ד מס' ק"ש ה"ז כל מי שהוא פטור מלקרות שמע [תפן ואבל וכב"ג] אם רצה להתמיר על עצמו ולקרות קורא וכתב הכסף משנה תפן אם רצה לקרות קר"ש רשב"ג אומר לא כל הרוצה ופסק בת"ק וכן פסק הר"ף. והרא"ש פסק כרשב"ג ע"כ. הגה מבהירמת הכ"מ נראה הבנת המשנה כמות שהיא לפניו וכדעת ר"ש ברי' דר"ת דלא תיפוך וס"ל דת"ק דרשאי ולפיכך שפיר כתב דדי"ף ומרב"ם פסקו בת"ק דרשאי להתמיר והרא"ש פסק כרשב"ג דמתמיר אחיו רשאי. כרם הלא"מ כתב בזה"ל כל מי שהוא פטור וכו'. הרמב"ם פסק בתיוקא קמא משום דהוי כר' יוחנן ולהבי רשב"ג סוכר דאם רצה לקרות קורא ובכר ק"ל כל מקום שאנה רשב"ג במשנתיו הלבה כמותו וכו'. ואל"ה בהלבות תבעה בזה אמתי לא פסק כרשב"ג דאמר לעולם עובה עצמו בת"ח דהא פסק בתן דלא אמרי' מיתי כיוהרא ולמה פסק שם דתיישינן ליוהרא דהלא כתב שם בפ"ה מהלכות תענית הלא בכל מקום ת"ח בעולים ולא הזכיר שם לעולם יעשה עצמו ת"ח כבברת רשב"ג משמע דלא ס"ל כרשב"ג ושוד קשה דבדין הוא דתפסק כרשב"ג דהלכתא כוותי' בכל מקום שאנה רשב"ג במשנתיו כדבריהם ו"ל דהתם ג"כ פסק כרשב"ג ומה שלא הזכיר כל אדם יעשה עצמו ת"ח לפי שסמוך על מה שאמרנו כל העושה מלאכה בע"ל אינו רואה בו שיתן ברכה ומבהמת בכל מקום קאמר הילו מהקום שהגו לעשות הרי מוכיח דהאי בכל אדם שלא לעשות מלאכה ביום הוא ע"כ. בעתקתי כל דברי של הגדול הלח"מ. לתמן הודיע בזה שבתב מד"ר התי"ט מ"ם ס"ד דפסחים ד"ה רשב"ג אומר אחר שבעתיק דברי הב"ח בס' ע' דהרמב"ם פוסק כשנוי' דר' יוחנן וכו'. כמו שבעתקתי למעלה בזה"ל ואני תמה עליו דהרי הרמב"ם בפ"ה מהלכות תענית לא הביא דברי רשב"ג במשנתיו דפסחים ואילו כדברו של הב"ח הוי ליה לפסוק דלא תיישינן ליוהרא וכל אדם רשאי לעשות עצמו ת"ח. [שלא לעשות מלאכה בע"כ] וכו' ע"כ. הגה לא רצה התי"ט לישב פמיהמו על לופן שבתב אל"מ הל"ל מטום דהרמב"ם יסמוך על מה שבתב וכל עושה מלאכה בע"ל אינו רואה וכו'. דמשתמע בכל מקום קאמר וכו' כמ"ם הל"מ דאדרבה קא עדיפי לומר דזה שבתב וכל העושה מלאכה וכו' קאי אמקום שהגו שלא לעשות ע"ז בתב וכל העושה וכו'. כלומר מי שפוכן גדל המנהג שוכנו שאין רואה בו סימן ברכה אבל מקום שהגו לעשות אלוני דאמרי' מלאכה הוא דלית לי' הוי לכולי עלמא מוכרת לעשות כפי מנהג מקומו ואם איתא דאינו רואה סימן ברכה מאותה מלאכה למה לא יהי' רשאי מטעם זה שלא לעשות כי אין תפן לערות בכדי לעשות מלאכה ולא יבא ממנו ותו אמר בשופטני וכרשיו עשקין שיסיו כל אנשי העיר דבר שלא יראו ממנו סימן ברכה הלכן מסתבר דאין העושה אין רואה סימן ברכה אמורה אלא במקום שהגו שלא לעשות הגם דבמג"א סי' תקל"ד סקל"ז לא משמע הכי מכל מקום מסוף דבריו אין סתירה נמה שבתבתי ועדיין אע"ק. עכ"ם מזיון דגם הלח"מ בזה יסודו ע"ז דמוחלפת הייטו מתני' דברכות גם הא"מ סי' ע' סק"ב אמת שבתב המתבר הכוסם את הבשולא פטור מק"ז ג' ימים וכו' והני מילי בזמן הראשונים אבל עכשיו שגם אחר כני אדם אינ מכוונין בראוי גם הכוסם את הבשולא קורא בתב שזה דעת הרא"ש אבל הרי"ף והרמב"ם פסקו דלא חיישינן ליוהרא ובתב הרב ב"י דלב"ש הלבה כרשב"ג במשנתיו ול"ע דבה"מ וכו' ע"כ. נחיה לדקדק ממקום אחר ולא הער' לפרש מיני' וכו' בדברי הרב ב"י דמנ"ל ומאי ראיה מצא דדעת ר' יוחנן לפסוק מתניתי' דברכות ובדאמרן. וכגון זו מצאה לחודיע דלא יקבה דברי המתבר בס"ו ע' שבעתקתי לבונו לעיל מוכח דפסק בהרא"ש דהלבה כרשב"ג דלא כל רואה ליטול וכו' מדלא בתב המתבר ואם לא לתמיר וכו' וכן מעין דברי המ"א שבעתקתי לעיל בבמוך. ואם לבאורה אותר לומר המתבר סי' תקל"ד סעי' ב' מקום שהגו לעשות וכו' ובכל מקום ת"ח בעולים וכל הרואה לעשות עצמו ת"ח לענין זה אמר ר' יוחנן אם הגולה ח"ק ע' מצוה בת"ח כדי שיתענה ע"כ. הרי דשם פסק דלא חיישינן ליוהרא. ובכח גבי ק"ם פסק דחיישינן. לך לעד"ל דיל"ל דלא בעעמת של בתר הגולה אלא מעעמת שבעתיק הב' בסי' תקל"ד בשם הגה"מ גרסי' בפרק מקום שהגו וכו'. והב"מ בתבו דרשב"ג לא חיים ליוהרא ות"ק חיים ליוהרא ופי' הוס' דתפי' ת"ק עכשיו יעשה כל אדם עצמו ת"ח ולא יעשה מלאכה בע"ל ולבבא יוהרא כיון דבשאר ימים נמי אין אנו רגילין לב כך במלאכה. דדווקא בשבתות שהיו בגם רגילים במלאכה ביי"ך יוהרא ולא עבשיו וכו' ע"ש. סוף דבר אע"פ שבל הגדולים הא"ל לא הערנו לחזק דבריהם אולי הייטו לקבון כמוני הוס לגנות סוד על דרך עבודות ממקום אחר. דבתענית ג'. הכי איתא תנן התם מקום שהגו לעשות מלאכה בע"ל וכו'. רשב"ג אומר לעולם יעשה כל אדם עצמו ת"ח הני' נמי הכי רשב"ג לעולם יעבה אדם עצמו בת"ח כדי שיתענה ע"כ. הרי מדתניא רשב"ג אומר וכו' ולא מזכר בה ת"ק לא מבל לומר מוחלפת ול"ב חיישין דרשב"ג סבר גבי ת"ב לעולם יעשה עצמו בת"ח והבתתא ע"ב מוחלפת דקתמר ר' יוחנן הייטו מתני' דברכות. [ולפי שעם בתעלמה ממני הלבה זו דמשמעותי' דרשב"ג כדי שיתענה דקבו מטמע בכוונת רשב"ג דאיתמר לעיל בתענית יו"ד שבעתקתי למעלה דמתלק דדווקא בדבר של עבר ששם ול"ב לא לבד דחיכא למידק אמא דמקשה הש"ם רומי' דרשב"ג אבמי ומאי רומי' הלא הוס גבי ע"ב בדמפרש רשב"ג טעמיה בבריתא כדי שיתענה אלא דלבאורה עפי עובא אריך פנים לחיוקא של ר"ם בר' דר"ת דטעמא דרשב"ג דבהוקה אומר מלאכה הוא דלית ליה ות"ב מאי לחי' כדי שיתענה הלא אבי נמי דאמר ויש לישב בהוקה ואין כאן מקום להאריך]: ומעתה אבדה נא לקיים שבת הב' במקלת הוחיל ור' יוחנן מאר' דתלמודא עפי מר"ם בר' דר"ת ולחזק מסמוכתו לפנ"ב המעדני יו"ע ס"ז דברכות סי' כ"ד [דשם פיוהדא ס"ב] בד"ה ר"ג ועוד ר' יוחנן וכו' אבל קשה דמאי דאיתא מר' יוחנן כיון שלבבי נמלק עליו וקי"ל דבלבה כבתראי מחבי' ובבא ואילך וי"ל דהבן דאמרי לא אתי אלא לתרן שלא נעמוך לחלוף השיטה אלא אפילו לא נחלוף לא קשיא אבל מ"מ לר' יוחנן כשמע שאמר מוחלפת שיטה שלפי שהיה קרוב לחיבור המשניות שבדי כיה מומד לפני דבי' פתחבר המשנה קרוב לדבר ממדרן קבלתו הוא שאמר מוחלפת הבעיה ואחי לא נחלוף על ר' יוחנן אלא לזוחה דמילתא מחבר ולהגדיל הכח בסוגיא מהראוי וכל מדה נכונה ג"כ לומר דר"ם בר' דר"ת לא נחלוף על ר' יוחנן אלא להגדיל תורה הוא דאמר הכי וקי"ל כר' יוחנן שמדרך קבלתו הוא שאמר הכי מוחלפת הילכך שפיר פסק

הרמב"ם שוחטים לו' יוחנן והוי מתניתין דברכות מוחלפת. מיהא כהא דעת מכבשת דהלכה כת"ק נגד רשב"ג כפסק הרמב"ם דלא ס"ל כ"מ שאמר רשב"ג וכו' כמ"ש הרא"ש בפסחים הכ"ל וביותר בתריכות מ"ו פ"ח דעירובין בכמה וכמה מקומות דלא פסק הרמב"ם כרשב"ג במשנתו והשמטת גבי ע"ב בשיר פסק הרמב"ם כת"ק דזוקא ח"ת אין עשין. ואולם הכא נק"ש המצ"ם הרמב"ם לבד דהכי לסברת הת"ק לפי המוחלפת ס"ל לא כל כדוקא ליטול את הכס ופירש"י י"ז ושיין לעיל במשנה ט"ו. אם לא הוחזק חכם והסיד לבנים אין זה אלא נאוה שמראה בעצמו שיכול לבין לבו ע"כ. וכ"פ הר"ב וכפי' הרמב"ם ז"ל כי כשקרא יביטו עליו גבי אדם בעין הדור וכבוד וכשהוא מדקדק במצות ואפשר שיהיה מעשהו לפנים ולא לשם שמים הנה מוחזר הוא שלא לקרות בקרב העם אשר הוא בקרבו. ואולם בינו לבין עצמו אם המצה לו מקום מיוחד אין אין אחו. לא דעבוא לו ניחא בין שבעור מק"ם הוי כשאין מתויב ועשה בקרא הדיוט. זה כתב הרמב"ם בדין ז' שבעתקתי לעשלה כל מי שהוא פעור מלקרות שמע אם רצה להתאמר על עצמו לקרות קורא ע"כ. דקדק וכתב להתאמר על עצמו ולא סבי ליה לומר אם רצה להתאמר קורא. אמנם יתבאר מל עצמו על הכוונה לרוצה היכא דלא שייך ליזהרא. וע"ב הדברים הללו כרתי ברים הן הן הדברים הנאמרים לעיל מ"ס תתן פעור מק"ש וכו' מעשה בר"ג שקרא בגילה הראשון בשבת אמרו לו תלמידיו לא למדתנו רבינו שתתן פעור מק"ש אמר להם איני שומע לכם לנטל וכו' ובתב"ש כתבתי דבמשנה שבגמ' ט"ז ליתי' מלא לא. ולקמן במשב"ג ט"ז. גבי רתן וכו' וגבי כשמת עבי עבדו דאיתא ל"ל תלמידיו למדתנו רבינו נדפס על הגליון ר"ל לא למדתנו רבינו והנה שאלת התלמידים עניך ביאור דהא לא למדם אלא שתתן פעור. אבל מיסור לא שמעו. וכי לא ידעו דמי שרוצה לקרות רשאי ובודאי לא יקילו בכבוד רבם להגיד לו שאינו יכול לכוון כפי הראוי. ואם רצו לומר דרך הגון שהיה שאלתם כהוגן נאלר ד' ובוך ביאור תשובת ר"ג רבם איני שומע לכם וכו' למה איני שומע לכם מבולל הבנה קלה. ומתוך מה שאמרתי לעיל בכוונת הרמב"ם שפיר מינו לומר דתלמידים היו יודעים דאם רצה לקרות קורא. אך עיקר תמיהתם היה על שקרא רבם בפנינם דוקא והיה מהראוי לקרות בחדר מיוחד שאינם רואים אותו. וע"ז השיב ר"ג איני שומע לכם וכו' כלומר שלא יהיה נשמע לכם כאילו בעלתי מלכות שמים ולא קריתי כלל בחדר שתתן פעור ותכיו סבורים שלא קריתי לפיכך קריתי את שמע בפניכם כדי שתדעו בודאי שלא בעלתי אפי' שעה אחת. ויהיו לא דברים אלו לקורא לקורת רוח ונחת: ודע"ע בהרא"ש בתשובה הכבא כתב תתן אם רצה לקרות קורא וכו' רשב"ג אומר לא כל הרוצה ליטול את הכס יטול והלכתא כותיה. ונדפס על הגליון תוס' ור"ף פסקו בת"ק וכתבתי בתב"ש דל"ל הר"ף והרמב"ם פסקו בת"ק מש"כ דעת תו' בשם ר"ת דהלכתא כרשב"ג כמ"ש להדי' ר"ז ד"ה רב שיבא וכו':

פרק ג הר"ב ד"ה בברכות המזון מבעיא לן לי חייבות כשיס ברכות סמזון מדאורייתא וכו'

לו שמת אין חייבות מדאורייתא משום דכתיב על הארץ הטובה והארץ לא ניתנה לאבות ולא חיבעבתא וכו' ע"ש. כלשון שכתב הר"ב כך כתב רש"י בסוגיית דתי' אמ' ליה רבינא לרבא כשיס בברכה"מ דאורייתא [דכתיב והלכת ושבעת וכ"ל מלות עשה שלין הזמן גרמא] לו דרבנן [דכתיב על הארץ הטובה אשר נתן לך והארץ לא ניתנה לבתחלה אלא משום כבוד אלפחד תלק אביהם הן דנטלו שהיו מיוחלי מצרים. רש"י]. למאי נ"מ לאפוקי רבים ידי חובתן לי אמרת (בשלמא עשות בדפוס) דמדאורייתא אתיא דאורייתא ומפיק לאורייתא [אלא לי ל"ל] ואי אמרת דרבנן הוי שאינו מתויב בדבר וכו' והוס' כתבו על פירש"י ותימ' הכיים ולוים ממי תבעי שהרי לא נטלו חלק בארץ ולא"כ לא יוציאו אחריים ידי חובתן בברכות המזון אלא יש לומר דעשמת משום דכתיב על בריתך שהתמת בשבריו ועל הורתך שלמדתם ובו' ע"ש. והכה הר"ב שראה תמיהת הוס' על פירושת דרש"י ואפ"ה לא נאר מפי' רש"י נראה לומר לפי מה דפליגי במי"ד ס"ב דמעשר שני דר"מ אומר אף לא בהיים ולוים מתודים שלא נטלו חלק בארץ ואין יכולין לומר ואת האדמה אשר נתת לנו. וי' יוסי אומר דבהיים ולוים מתודים שיש להם ערי מגרש ויכולין להתודות על המעשרות שמביאין ממגרש הערים שלהם. ופסק הר"ב והרמב"ם בפירושם דהלכה כר"י וכ"כ הרמב"ם סוף פ"ו"ת שלא' מ"ש בהיים ולוים מתודים שאינם נטלו חלק בארץ יש להם ערי מגרש ובכ"מ לא העיר בזה אמנם סתמא כפירושו דקיי"ל כ"מ ור"י הלכה כר"י כמודע מעיינוהן מ"ו. וכ"ם הרמב"ם פ"ד מהל' בכורים דין ג' בהיים ולוים מביאין בכורים וקורין מפני שיש להן ערי מגרש. והשתא ודאי דבהיים ולוים חייבים בבכו"מ מן התורה שיש להם ערי מגרש ועולם פירש"י והר"ב על נכון ועי' מג"א ר"ס קפ"ו. ועל פירושם של הוס' קשה איכא למידק מהי שמפרשים מטעמא אחריתא משום דכתיב על בריתך שהתמת וכו' מ"מ לא בילהו טעמיה דרש"י לגיכן אזיל ולמה יוציאו בהיים ולוים את אחרים הלא כתיב על הארץ הטובה אשר נתן. ודרשינן לקמן מ"ח על הארץ זו ברכת המזון. הטובה זו בונה ירושלים ע"ש ושי' מה שהעתקתי מ"ד פ"ח דבכורים בשם הרשב"ם בסוגיית דב"ב פ"א. וא"כ למסקנת הש"ס דנאמר לתיבו' דבשים בבכו"מ בספק אי הוו דאורייתא לא דרבנן וקי"ל סבי בפוס"ש מנד' סי' קפ"ו דספק הוא אם הן דאורייתא ע"ש מעשה מג"ל דבהיים ולוים מוציאין אחרים אבל לפמ"ש מנד' דיש להן ערי מגרש אתי שפיר ויש בזה כדי ליתן טעם לשבת הא דמנשו הר"ב וכ"ש ואפ"י ואפ"ר מפרשים אבר שהתקתי דבריהם הכא ולקמן נמ"ד פ"ח דבכורים מלכרם כמ"ש הוס' משום ברית ותורה. דשפיר י"ל דש"ל דבשים ובבדים הם בכלל ברית ותורה כמזכר במ"א סי' קפ"ד סק"ג בביאור ע"ש. וידעתי שיש להשיב קלת מרש"י דערכין ג' אבל יש לישב ודעת לנבון נקל. שוב ראיתי דגם בהרא"ש כתב כטעמיה דרש"י והר"ב דמבגניה בבשים משום שלא נטלו חלק בארץ ובכתב המשדני יו"ט שכתבו הוס' והימ' הכיים ולוים שמי וכו' ולי נראה דמהכבים ולוים לא קשיא שהרי היה להם מ"מ עיירות ע"כ. ומה לאתורה לא בא סמעיו"ט בזה שכתב דהכיים ולוים לא קשיא וכו' לגיל אם הרא"ש מהבנות הו' לא היה מוכרח לבכי שהרי לדעת הרא"ש שהאריך בענין זה ומסיק דאפי' מי שאינו חייב אלא מדרבנן מוציא לת המחויב מדאורייתא' והיינו בהיים ולוים דכל ישראל ערבים זה בזה ולפיכך כשאכל כזית אע"פ שאינו מחייב אלא מדרבנן מוציא לת אחרים שאכלו כדי שביעה שבע הוא בעצורם ועליו הוא לגיל מן הטוב ולפטור אותו מן המצות. וכבר אלחו לוי תברות בל בעלי תורה לגביד לבם היה מקומו שמוגל בל העולם בכתבם ובלשונם הוהר' הרלוטה. וכוודעתי להם הכי איתא בחוס' סוטה ל"ד ד"ה עודם עודם בירדן וכו' עודם בירדן קבלו עליהם לת הבברות וכו' אלר לה בינבה הוהבה הרלוטה יתה בת קול ואמרה אין לכם עסק בבברות. ואגב נתתי ג"כ הודעה דבכי איתא בירושלמי דסוטה פרק ז' ופי' הגאון בעל קרבן העדה ז"ל בינבה הוהבה הרלוטה שבם הלבו הסנהדרין מבבבו הרלוטין קודם חורבן בבית ובם בתפלון בל [הערבות] הבסרות שלא יעבבו ויתה בת קול ואמרה אין לבם עסק בבבתות ע"כ. ויתבן לבקל מעליבם הטוב מבבבו שובבי עבירה נתהלו לבם הערבות אבל עכ"פ בקיום המצות ומה שיש ביד אחד לזבות לת הבירו בשאר הערבות בבתחילה ולפיבך בם אחר שיתבה בת קול עדיין אחד מוציא לת חבירו מבד הערבות ובמ"ש הרא"ש והמוס'. אבל אבה אינה בבלל הערבות ע"ש. ל"ב בלתו הבי איתא דבבבים ולוים הרי אין נסקותא לם חייבים מדאורייתא לו מדרבנן דעכ"פ מוציאין אחרים מבד ערבות והבלך דווקא בבשים מבבשיו ליה לרבינא ובדמסיק עלה לתתי ל"מ לאפוקי רבים ידי חובתן. אבל בד דייקינן שפיר אוכרת הטעיו"ע לתרן גם לדעת הרא"ש. ובזה יתוקן מתי דלבאורה קשה על תמיהת הוס' מה התרדם הזה הלא אינהו בעצמם בתבו לקמן בברבות בשלבי דבריהם המתחיל מ"מ עד שיאבל בזית דגן וכו' ופירש"י וכו' וקבה לפירושו וכו' ובעה"ג פי' וכו' ולא היא וכו' אלא נראה לתלק וכו' והייבו טעמא דעבבות וא"ל שראל ערבין זה בזה וכו' ע"ש. הרי מבת קושיא הבליבו הוס' דטעמא דמוציא זה לת בו מטעמא דערבות וא"ל בבן ולוי שפיר מוציא הבבים. אוכבת שפיר תמהו הוס' שהרי בלתו הבי איבבא מתי מבבבים. אוכבת לבאורה גם בלשון רש"י ל"ג ד"ה בבבים ולוים. אוכבת לבאורה גם בלשון רש"י ל"ג בירבן לת אם אינו בבבים ולוים ולא מתודים אינם בבבים לת אחרים ומה שיש ביד אחד לזבות לת חבירו בשאר הערבות בבתחילה ולפיבך בם אחר שיתבה בת קול עדיין אחד מוציא לת חבירו מבד הערבות ובמ"ש הרא"ש והמוס'. אבל אבה אינה בבלל הערבות ע"ש. ל"ב בלתו הבי איתא דבבבים ולוים הרי אין נסקותא לם חייבים מדאורייתא לו מדרבנן דעכ"פ מוציאין אחרים מבד ערבות והבלך דווקא בבשים מבבשיו ליה לרבינא ובדמסיק עלה לתתי ל"מ לאפוקי רבים ידי חובתן. אבל בד דייקינן שפיר אוכרת הטעיו"ע לתרן גם לדעת הרא"ש. ובזה יתוקן מתי דלבאורה קשה על תמיהת הוס' מה התרדם הזה הלא אינהו בעצמם בתבו לקמן בברבות בשלבי דבריהם המתחיל מ"מ עד שיאבל בזית דגן וכו' ופירש"י וכו' וקבה לפירושו וכו' ובעה"ג פי' וכו' ולא היא וכו' אלא נראה לתלק וכו' והייבו טעמא דבבבי' ערבין זה בזה וכו' ע"ש. הרי מבת קושיא הבליבו הוס' דטעמא דמוציא זה לת בו מטעמא דערבות וא"ל בבן ולוי שפיר מוציא ה

סימן נחל שאיט רוצה להזיקו והלכך לא יפסיק . משא"כ במשנה דב"ק ט"ו וכן בטוש"ע סימן שפ"ט סעיף ה' הנתם בכסף ספיר אמרינן דלזה הוי מועד לכעוס ולישון . וגזה יוצת דלכאורה בעי עצמא דאע"פ דלזכן לינם עוכבין מ"מ בכספ נפשות הו"ל לחוש אף למישוע הדקיק"ל בכל ספק נפשות להקל אלא הייט עצמא מהון שבאה שלא בא בהתם בכעס מובטח הוא שלא ישון . וחכו דקאמר רב ששת ל"ג לא שנו אלא נתם אבל עקרב פוסק לעמר דבעקרב אע"פ כרואה שאינו מתיעב פוסק . וכן פסק בטוש"ע ח"מ סי' ר"ד בעקרב פוסק לפי שהוא מועד יותר להזיק ונתם ומי אם רואה שהוא כעוס ומוכן להזיק פוסק והוי יודע דבכוגיא עלה דרב ששת קאמר הש"ס מיעזיני עליו לגוב וכו' ופל לתפיה מלאה נחשים ועקרבים [אז זה לא אלמא מועד לישון אף] מעידין עליו שמת שאני התם דאגב אגמא מזקי . ולכאורה איכא לתמוה דלא רמי הש"ס המכני אברייתא אהדדי והילף תניא הך מיתיבי דוקא על רב ששת. וגם ה"ל להקשות בלשון ורמינהו כי זה דרך במקומות דרמי מתני' אברייתא לומר בלשון ורמינהו כמ"ש בעלי סוגי'. ולפום הייטא י"ל דבלהו רב ששת ס"א הא דתנן נפל לתפיה מלאה וכו' מלאה דוקא נקט והייט כשש נחשים רגים יחד אי אפשר להמלט מהם וכם ממיתים אבל נתם אחד לא אבל על רב ששת דאמר עקרב פוסק וא"כ עקרבים דתנן במשנה ע"כ לאו דוקא הא"ה מלאה נחשים לאו דוקא. עוד י"ל דבל"ז ס"ל דהוייט של ועקרבים הוא וי"ש הייטוון והייטו נחשים וגם עקרבים וכוד ה' ליתיה בשהנחשים ועקרבים בצוות' הדא מוזקין לכל סעובר. אבל ממילא' דרב ששת מוכח דעקרבים לחוד מעידי' עליו וא"כ נחשים דתנן למאי הלכתא א"ו דהפי' הוא בוי"ש הסתתלקה והייטו נחשים אז עקרבים וכמ"ש רש"י אז לא זה . הלכך פריך שפיר דהזינן מהתם דאפילו לתפיר אבת אים סמלינן לומר דמעידין עליו אלמא דנתם מועד לישון ומכ"ש דהוי לי' לפסוק בנתם מתוך הפפילה. מיהו אכתי יש לפקפק בזה דאפילו לרב ששת לא אמר דמפסיק אלא משום דרוב מצוי שהעקרב מוכן אבל לגעיל שמת אין מעידין שיש בלשון עקרב מוכן וממית ואין לתמיה . וכגוגי' דברכות יש לתקיף קצת דפי' סוגי' דיבמות קכ"ח. דאי' התם ת"ל כפל לגוב וכו' לתפיה מלאה נחשים ועקרבים מעידין עליו ר"ש בן גמליא אומר אין מעידין עליו שמת אבר הוא [יודע לנחוש . רש"י] ומ"ש אבר אינשא מזקי לי' והנה המקבל דברכות דלא יוצא אבר אינשא וכו' קשיא שמא אבר הוא ויש ליישב : ג תוי"ט ד"ה האומר על קן לפור וכו' אף בסדר שבגמרא וכן בריש"ף איתא נמי הכי ש"ם . דע כי גם בריא"ש איתא הכי האומר יברכוך עוביים הכי זה דרך הלדוקים ופי' יברכוך הטוביים אבל לא הרעים וזה דרך הלדוקים כי כל מה שברא הקב"ה לכבודו ברא והכל מיוחדים לברכו ויש מפרשים עוביים לאותם שהבעים להם וגם שבעים ע"ד וגשבע לתם ונהי' עוביים (ירמי' מ"ד) האומר על קן לפור לחו אומו ואם בא בריש"ף יש סדר המשנה על דרך הזה ופי' רבינו יונה עליו כמו שהעתקתי בשם הרא"ש . ודע במשנה ט' פ"ד דמגילה איה' האומר יברכוך עוביים הרי זה דרך המיוחד שהריכין ישראל לגרף עמהם פושטי ישראל בלגודת תענוגיהם שהרי הלבנה ריח רע ומגלה הכתוב עם סממני הקטורת הר"ב . וכן פירש"י במשנה מגלה ס"ב. יברכוך עוביים הרי זה דרך מיוחד שאינו כולל לרשעים בשבתו של מקום ותכמיים נמדוהו ומתבנה בריחם רע ומגלה הכתוב שהריכין הכתוב בהרלאתן לזיות בהגודה אחת ע"כ . ומתי לו מקום בזה שכתב רש"י ותכמיים נמדוהו וכו' הוא מאמר ר' שמעון הסידה בבריתות ו' כל תענית שאין בה מפושטי ישראל אינו תענית שהרי תלבנה וכו' . אבל אמר מהכה ותגודתו וכו' [מצמע שכולן ביחד אז אל תרן יסהה . רש"י]. וכן איתא במתות כ"ז ישראל בהגלאה עד שיהא כולן בהגודה אחת [לדיקים ורשעים וכו'. רש"י] שנאמר הבונה שמים מעליותיו והגודתו [בזמן שהגודתו ביחד אז יכהה כולן בהגודה אחת] וא"ל הרמב"ם בפירוש האומר יברכוך עוביים הרי זה דרך הביוניים וכו' ואיטוים הם הבופרים בכל התורה ואינם מתמיהים ממנו לא תורה שבכתב ולא תורה שבעל פה . ואין ראוי לומר יברכוך עוביים לפי שהש"י מברכין אותו עוביים ורעים כמ"ש מי לא יראך ע"כ וא"ל הוס' שם ד"ה יברכוך עוביים פי' רש"י שמוציא את הפוכעים מן הכלל אי נמי משום דמחזי כשתי רשויות לומר אלהי עוביים ע"כ ומפני שלא אמרו אמרו אתום' לא שכא בברכות ולא החם בגמרא קמתי אינו בהשכחות כל הנוסחאות שוביים ופירושי הגאונים ונתוך הדברים אתן תודע כי לא מלאתי דבר זה דלהאומר יברכוך עוביים נזכר בדברי הרמב"ם עוד אודיע שבגנת הדפוס בש"ס דפ"ם דמיין שלפני הנדפס הבא בברכות ל"ד כאומר יברכוך עוביים הרי זה דרכי עשות ושמהו בין שני מלאי עגולים והנה לא לבד כי בנוסחת המשנה דמגילה וכן בכל הנוסחאות שזכרתי בשם הרי"ף והרא"ש ליתא הכי אלא הרי זה דרך הלדוקין . אלא גם בזה נדפס בדברי בעות . כי איתהרוהו וכתבו משנה זו קודם משנה הטובר לפני התיבה וכו' ואי"ל לחקדים להיות מדפס משנה זו אחר משנה האומר על קן לפור וכו' והיא ל"ג . כי גם במשנה דמגילה וכן בריש"ף ורא"ש בדומה על זה הסדר האומר יברכוך וכו' האומר על קן וכו' : תוי"ט ד"ה כושרתקין וכתב הר"ש בעושה מדותיו של הקב"ה רחמים וכו' בנספר המורה נראה שהוא"ל משנה זו מהלכה ודאתי' ממ"ד אין עשה לשוס מצוה וכו' ע"ש . דע שרבינו אהרן הלוי בס' החינוך מצוה תקל"ז בהרין בענין זה והעתיק לשון הרמב"ם שכתב בעשה מצוה זו ר"ל שלוח הקן ובעשה אותו ואת בנו בימים לאמה דאמה גדולה ברחוקים עצר בימים כמו לבני אדם וכו' אמר הרמב"ם בענין זה ולא הביא מילון מאמר הכמים האומר על קן לפור כו' כי זה הוא שברת מי שיראה שאין עשה לאמות ואמו מתזיקין בסבר' שבית שיש עשה לכל מצוה וכו' ע"ש . וזיל מגילה כ"ם ד"ה מפני שעושה מדותיו של הקב"ה רחמים וכם אינם אלא גזירות הקליר בקדושתו שאין אומרים ביום שני של פסח [ובכר מפס משמי בס' זכרון יוסף דבר מאה בזה בס"ד ובהפלאה שבערכין] נדקו אותו ואת בנו דמשמע ש"ל שהקב"ה חס על אותו ואת בנו והוא אינה אלא גזירה ע"כ . הנה עפ"י האמור שפירש הקליר יסד עפ"י הרחמנות לפי דקיי"ל דדרשינן טעמי המצות כמ"ש הרמב"ם שבעתקתי לעיל ואין מקום לקושי' הר"ל אלתן. עוד יש לדחד ולהדחיק על הקליר דהא איכא למידק לאמר הנה במשנה האומר על קן לפור יגיעו רחמיך וכו' אלא הנא ממי אותו ואת בנו דעשה אחד לבניהם כמבואר לעיל ברמב"ם ואין לומר דהנא הדא מתרבי נקט דאכתי ס"ל לשנות האומר על אותו ואת בנו יגיעו רחמיך וכו' שהוא מוקדם בהורה בפ' אמור ולשון הקן מאותר הכנה בפ' תצא. עוד קשה מה שהקשה ג"כ בס' החינוך וכי בשביל שאומר מדותיו של הקב"ה רחמים משתקין אותו הלא הש"ר נקרא רחום וגם אמרו מה הקב"ה רחום אף אתה רחום וש"ב. תירוץ דלקמן הדקה. אלא יתבאר כ"ז מה שיש לדקדק בזה שאמר בגוגי' דברכות שם ובמגילה שם הוא דנתנת קמי' דרבה אמר אהה חסת על קן לפור אתה חוס ורחם עליו אמר רבה כמה ידע סאי נוכרא מכבן לרבוי [מרי' ל"ל אבי' הא משתקין אותו הנן ורבא נמי לאבוי אמר הוא דבעי [שיעיב לו הבשיב . רש"י] ע"כ. ולא ידענא מה אחדודי איכא בדבר שמפורש במשנה וכ"ע ידעי דבר זה ואמר ע"כ לבטיר קושיית ס' החינוך טוב לומר דנ"מ עוכא לפי מה דקי"ל דשלוח הקן אינו נוהג אלא בשאינו מזומן אבל במזומן אינו נוהג כמבואר תולין קל"מ קל"ט וע"כ אינו אלא גזירה דבהכי תייב ובכהי פעור משא"כ לפי הדרש מצוה זו מלד הרחמנות שוכר הקבלה ומתויב לשלוח הקן בכל מקום והלכך משתקין אותו שלא לעשות הקבלה דדוקא בשאינו מזומן תייב ובחוזין והגאונים פעור בשהגנו בבית המבואר בחולין שם ועכשיו יתיר לנו דתנן במשנה על קן לפור וכו' ולא נקט אותו ואת בנו משום דהאומר על אותו ואת בנו יגיעו רחמיך אין משתקין אותו דלא נפיק תורבי מינ' ובשיר מלי לאומר הטעם מפני הרחמנות גבי אותו ואת בנו ואתבאר עכשיו חדודי דאבוי שהשיב מתשנה אע"פ שלפוס הרשות יש הקפלות להלי דנחית דס"ל דמשנה הזלי כמאן דאמר דלא דרשינן עממי' ואינו ס"ל דדרשינן עממי מצות מ"מ הביב הרי"ל מתקון אותו תנן בלומר דע"כ מתה דלא תנן במשנה אותו ואת בנו ברור דגם אפילו לאמר דדרשים טעמי' דמצות בכל מקום הכא גבי שלוח הקן משתקין אותו מטעם שאומר דשותר את הדין . וע"פ הדברים הללו מיושב קושי' הר"ר אלתן וגם שלא יפה דעת התרגום יונתן שבתבה עניו המרכש"ל בחדושי הלכות שבתב בפ' אמור שור או שה וגו' שמי בני ישראל היכמה דלהביכן לתמן בשמיה בן הכהון רחמנין ומ' והגיתו המרכש"ל שם בתמיה שהוא נגד המשנה ולמה"מ בס"ד ברור דברי הת"י ותדע בוודאו שלא כתב נמי בזה בפ' תנא גבי שלוח הקן אלא גבי אותו ואת בנו כתב הכי מצד הרחמנות היינו כמשעות המשנה דדילג המוקדם ולא תנא אלא קן לפור בדאמרן . והנה כל הגבולים מתבלים בבגנון אחד דמשתקין אותו מפני שעשה מדותיו של הקב"ה רחמים ה"ה הר"ר וכן הרמב"ם בפירושו ובתבורו בפ"ע מהל' תפלה ד"ז מי שאומר בתחנונים מי שריחם על קן לפור שלא ליקח האם על הבנים או שלא לשחוט אותו ואת בנו ירחם עלינו משתקין אותו מפני שמצות אלו גזירת הכתוב הוא ואין רחמים שאינו כי' מפני הרחמים לא כי' מתיר לנו שחיטה כל עיקר ע"כ ובגמ' דברכות ל"ג ובמגילה כ"ה מבדש הש"ס על קן לפור מלי עשמא משתקין אותו פליגי בה תבי אמורלי וכו' מד אמר מפני שמצוי קנאה במעשה ברחמים [לומר על אלה חס ולא על אבר בריותיו. רש"י] וא"ל רש"י במגילה מטיל קנאה לומר על עופות הם ועל בהמות וחיות אינו חס ומד אמר מפני שעשה מדותיו וכו' ובכן נעלם ממני דלמה הביאו הש"ע הגדולים לפרש נמי טעמי' מפני שמטיל קנאה ופלא עפ"ז מה שכתב בס' המורה הביאו הש"ע דהוליא זו המשנה מהלכה לאתי' כמ"ד אין טעם לשום מצוה ומנו שכתבתי ל"ב לעיל בהעתקת ס' החינוך כרי לפי טעם שמטיל קנאה יהיה כשיש רגיש המצות אבל למאן דאמר מפני שעשה מדותיו דבריש טעמי המצות אי' דבריש בהם ל"ל אפילו הכי משתקין אותו מפני שמטיל קנאה וכן מבאר דברי המרכש"ל בת"ש בזה"ל מפני שמטיל קנאה כי' למאן דאמר הכי אפשר המצוה זו מלד הרחמים הוא כמו לדקה ומה מצות אלא כיון שמזכיר כן בתפילה הרי הוא מטיל קנאה במעשה ברחמים כאילו אנו עושות ברחמים ולא שאני ברחמים ברחמים ואינו כן אלא שכולן ברחמים כמ"ש ביום ברוח ד' אלקיו ע"כ. וביישוב זה נראה להתבונן בלשון דרך מטיל קנאה במ"ב לומר על אלה חס ולא על שאר בריותיו כמ"ש רש"י ואלא שפיר יש לכוון כוונת התפילה בשם שחס על אלה כן חס על כל בריותיו ומשום שאות הקן מורה היקש על השאר ואלא ע"ז יש לדון כן חוס ורחם עלינו הרי שבאות הקן לדעתו יש לדון על הרחמנות לכל הברואים ויתכן לומר מדנקט בפומי' אתה חסת על קן לפור וכו' ולא נקט המוקדם בתורה אותיב הוה בזה הקנאה דאותו ואת בנו אינו טעם משום רחמנות אלא בתנות קן לפור הם ולכן משתקין אותו שמטיל קנאה ונפיק מזה דאם אמר אתה חסת על אותו ואת בנו לו דאמר תרוויהו קן לפור וגם אותו ואת בנו דהו ליכא הוראת קנאה אין משתקין אותו . ודע דבמגילה גריכא הוא דרמתי לקמי' דרבה אמר אתה חסת על קן לפור אתה חסת על אותו ואת בנו אתה חוס ורחם עלינו ע"כ . אמר רבה כמה ידע כו' . אמר לי' אביי והא משתקין אותו ורבה לחדודי נאתיי הוא דבעי ואולי לכל הגדולים הא"ל כי' נרסתם ג"כ בברכות כמו דאיתא במגילה והשתא רבה וגם אביי שהסכימו יחד דמשתקין להוא דרמתי אותו אע"ג שהזכיר שיהם קן לפור וגם אותו ואת בנו ג"ש דרבה ואביי ס"ל לאותו מ"ד טעמי דמשתקין מפני שעשה מדותיו וכו' ולכן ע"ז כדאי לסמוך אשר סמכו הגדולים לבתר בטעם זה והוי יודע דבעור ושו"ע לא מצאתי דין האומר על קן לפור משתקין אותו אלא דין דמודים מודים מזכר בסי' קכ"ח ולא ידעתי טעם הסמטה זו ואולי לפי מה שכתב מדין זה האומר על קן לפור וכו' דוקא בתפילה שבשאומר התפילה מהליע הדבר ולהבי משתקין אותו משא"כ דרך דרוש ופשט ע"כ . והנה עוסק התפילה כבר אמרה בעל הסדר ברמב"ם ועור לפיכך הענינו אח זה מיהו אכתי לפמש"כ הרמב"ם בהבורו הענתקתי לעיל על מי שאומר בתחנונים וכו' א"כ נ"מ דאפילו בתחנונים שמסדר לעצמו בדרך הרבה בעלי הטיר שיוצאין בטיר וכותבין תחנונים ובקשות אשר לא שבורה הרחמנים שאינו רבאי לעשות בקשה על דרך זה אז מי שמעו כך מהאומר זה דרך תתנה שמשתקין אותו ובקת יא"ל דס"ל כדעת הרמב"ם בס' המורה דמשנה דבכא אתיא דלא בהלכתא ומיהו בא זה דוקא שהרי הרמב"ם בחבורו פסק להלכה דמשתקין אותו גם על הרמב"ם שכתב דין מודים מודים וכן על קן לפור דמשתקין אותו והסמיע דין דהאומר על טוב יזכר שמך דתנן נמי משתקין אותו נעלם ממני טעמו של זה הדבר : ד תוי"ט ד"ה ואם הבעתתו וכו'. אין לתדין לא מן ההלכות ולא מן ההגדות ולא מן התוספתות אלא מן הגמרא ע"ש . המ"א סי' קכ"ח הקיש דברי לתם תמוהות ושחזר בו בתי"ש דאין לתדין הלכה ממדרש כו' וכ"כ הב"ח בשם המרדכי האריך דוקא ב"כ שרי שלא תתבטל ב"כ אבל אמן בא הלכה וכו' ואיש הא"ר אמן בא מלאתי דבר זה שמתפלגין מתוך הספר ע"ש . ועי' ע"ז ס"ק י"ד כתב . ובגלה לכאורה דגם לענין עניה אמן אם הבטחתו שיהי' יודע בעיב הברכות דלא יעבר דעתו מותר כמו לענין גיאת כפיס דאין בטעם רק משום חשש עיכוב אם מובטח לו שלא יתבטל עולה לזכון כ"ש בזה דבקלת עפי יוכל להיות נטות שלא יתבטל ע"י עניה אמן ולא יהי' מעורב בברכה שלאחריו אבל כי דייקת לא נראה כן וכו' כי בעניה אמן בראוי הסיח דעתו לאתבבה אחרת ובזה אין שייך לומר מובטח שלא הפרוף דעתו כי הרחמנים אלקים הוא לסוף בהסמבה כלנוו כי אין דבר בעבע שלו משא"כ בחש כפיו שבחשש הוא כפרש"י עיכוב דעת הוא מחמת אימת איכור ובזה פירש"י אם מובטח הוא שאין דעתו מעורפת מאימת איכור וכו' וא"כ מהני הבטחה וכו' ע"ש שבאריך עוד קצת בזה . ובעיקר דמילתא שכתב התי"ט מן הירושלמי פ"ב דפאה אין לתדין לא מן ההלכות ולא מן ההגדות ולא מן הגמרא איכא לתדק מאי דאיה הוא זו דוחלי איכא בשתבר לאתר בהיא דלא מצינו פלוגתא ר"ל דגמר' דינן חולק לו לחדי' לו מכח הכלל שנאמר לנו . דפסקינן עפ"י הגדה לו ע"ש בהתוספתא וכפ"ג . ולא איתמר בירושלמי דאין לתדין וכו' רק היכא דנחלקו אגמרא דינן . אין לתדין מהם אלא פסקינן בגמרא דינן. וקצת בענין זה מצאתי בלבי"ת סי' ס' דף י"ג ע"ב שכתב ודברי מגדול עוז בזה הם שיבוש בתחילה מכ"ת בדרכו בכמה מקומות כי מ"ש דאין לתדין הלכה מפי המשנה זה דוקא כשיש בגמרא הכך מהמשנה בפירוש וכו' ע"כ. וכן מבתב בבכ"ב בכ"ב קיל אהא דמ"ר אין לתדין הלכה וכו' כתב בזה"ל ובמקום אחר אמרי' אין לתדין הלכה מתוך משנה כגון זה שבתב במשנה הלכה כדבריו וכו' היכא דפליג יחיד אאל רבים לא בתבינן אחבק הלכה של משנה אא"כ פוסק בגמרא וכו' . ובכי אמרי' בירושלמי ר"ז בשם שמואל אמר אין לתדין לא מן ההלכות ולא מן ההגדות ולא מן התוספתות אלא מן הגמרא כלומר מדברי האמוראין ולא מפי הכתוב במשנה ובריתא כגון דפליגי רבים עליה וכו' ע"ש . נראה כוונת הרשב"ש דדוקא כגון דפליגי רבים עליה לא מוכינן הלכה מפי משנה לפי שנמצר לנו הכלל יחיד ורבים הלכה כרבים בר מהיכא דמצינו בגמרא לדבריה הלכה כאותו יחיד דמסתבר טעמי' לו כ"ב . והדע שהרי כמה וכמה פיסקי דינים הוצאים מהוספתא הוצא בגדולי הראשונים ואחרונים לכלבה מקוימת ולא עוד אלא אפילו היכא דנשאר בגמרא דינן איכעבא דלא מיפטבא בתיקו פסק הרמב"ם לקבל מכח התוספתא כמ"ש הרא"ש בפרק שני דתולין סי' ו' דהרמב"ם מכשיר במעשה בתרא אע"ג דנשאר בתיקו דסמך על התוספתא ונעל הש"ס לא ידע מתוספתא זו ע"ש . [וכתבתי בתדוש תוספתא שנם בהרשב"ש בב"ב ס"ג. ד"ה תנו חלק וכו' כתב ואע"ג דתניא בתוספתא וכו' איכא לגימר דלא הוה שמיע לה אע"ג דכתיב דמסתבר טפי למימר שלא רצה בעל הש"ס להביא הברייתא הנמיה בתוספתא ולפשוט הבעיא מעוה דקים לה הדבר ולהבי משתקין בי ר"ח ור' תוספות דמסתמא כיון שהיו חכמי ישראל לעשות חבור קיים אמת חקרו וחזרו לידע כל הספרים וכו' הלכך אין לסמוך על תוספתא זו כיון שאין בעל הש"ס מסכים עליו ע"ש . וכ"כ הרא"ש ביומא בפרק יום הכפורים סי' ה' מיבעיא לה הרב אאל התלמיד מאי ולא איפשטא ובתוספתא תניא אהוגן להקבל פני אביו אז פני רבו לו פני [מי שגדול ממנו ל"ל] תלמיד חכם [וכן בעתיקו הב"י א"ח סי' תריב"ג] עובר בדרכו וכו' וכתב הריש"ל גאות דמשמעתא היא מדלא אביא לוחה הגמרא לאמוש וכו' ובכ"ם הזיקן גם מדברי הרא"ש ובכ"ש גאות דדוקא היכא דאתר הוא התוספתא לא הגמרא דינן לא פסקינן כוותיה אבל בכתמה מילתא ברור דהילכתא כוותה ואחר ע"כ הוא הדין וכוא הטעם דמורינן מתוך המדרשות ומתוך ההגדות כל כמה דלא ברירא לן דסתר לא המור בגמרא דינן. ודע בתשובת חכם צבי סי' מ"ט בחידון קוש' מהרל מפרלג בבן י"ג עד כן כי אנים דלוט בר כרת ואמלי מייתי מעלת . כתב הגאון מ"ל הוך שאר תשובותיו בזה"ל ובסוף

שמסכו עליו מפרק ר' עקיבא דל עשרין שנין דלא עבשת עלייהו דברי אגדה הן ואין משיבין מן האגדה גם הטעם שפירשו ז"ל וכולא הירושלמי מגזירת מרגלים תמוה הוא דא"כ וכן ששים שנה ומעלה נמי ניחוש הכי וכו'. הנה מ"ש גם הטעם שפירשו ז"ל אולי ל"ל שפירש"י ז"ל. כי כן פרש"י בשבת פ"ע ע"ש. גרס מ"ש בגאון ס"ל דברי אגדה ואין משיבין מן האגדה. הפרש על המדה [וז"ל הספרי ולדנקה בו לומד דברי אגדה שמתוך כך אתה מכיר מי שאומר ושיה הטעם הביאו רא"ש בס' התיוק מנה תל"ב] ומלבד מאזכר בשבת פ"ע דל עשרין שנין וכו' ממנה עוד אמר ר' ברכיה כמה קשה המתלוקת שב"ד של מעלה אין עושין אלא מכן כ' ומעלה וב"ד של מעה מכן י"ג ומעלה ומתלוקת של קרח וכו' הביאו המזרחי ג"כ רש"ש פ' חי שרה וכש"י בפ' קרח ע"ז פסוק כ"ז ולקוה דעתי לא ידעתי דלא מצא דאין משיבין מן האגדה ולכ דברי אגדה מסורין לו מעשה לא מקבלה דסבי גמירי להו רק בדברים שאינם פסוקים אמרינן דיש לה סוד נעלם. וכמה וכמה דינים למדין מן האגדה ואפרע אחת מהה לענין יין נסך כמ"ש תוס' ע"ז ל"ג ד"ה כסי וכו' דבהתה שלשית נפלא הכל ומי וכתבו לראיה ממדרש אסתר שאמר הגון לתשובות אם זבוב וכו' ולא עוד אלא שמדיה טומו ג' פעמים. וכ"כ הרא"ש שם הראיה בשם המדרש ובפסק שם בהרא"ש מראה מקום מגילה י"ג וכתבתי בתכ"ש שמליין בזה לא דק כי עיקר הראיה דהיינו ולא עוד אלא שמדיה ליה בגמרא דילן במגילה י"ג אלא רק במדרש אסתר איפא וכן הביא הפ"ח בתפ"ע סי' קי"ע ממה שאמרו בימות ס"ע נתני ד' בדי לא חוכל קום זו אשה רעה וכתובתה מרובה וכו' מוכח דאינו יכול לגרשה אא"כ יש לו לשלם הכתובה דלא כרמ"א ע"ש. הרי דמיין לדינא מן האגדה ולא בכאר הטעם שמשיג עליו דאין למדין מן האגדות ע"ש. ולכן גם מ"ש בשבות יעקב [אלא שני סי' קמ"ע בפשטות דאין למדין הלכה מדברי אגדה ע"ש ל"ע לפמ"ש לעיל בס"ד. ובפרע אינו ראה הגאון המפורסם ב"ל מ"ש כרמב"ם דברים אלו לא היה כותב הכי כי ז"ל הרמב"ם בפירושו בפ"ז דסנהדרין בסוף המשנה [המתחיל הנה על הזכור וכו'] אבל מפי השמועה למדנו שהקב"ה לא יענש התיב כרת אלא אחר עברים שנה ואין הפרש בזה בין זכרים לנקבות ע"כ. הרי שכתב הרמב"ם מפי השמועה למדנו ובכור דהוא עיקר האמיתי המשמע מפי השמועה למדנו שזכר הרמב"ם ולעוד דיני התורה ועמ"ש הגרי"ש מ"ג פ"ז דהלכות דיה וכיה סלו וכו' ע"ש. וגם לפי פי' הפני שכתב הרי"ב משנה כ"א פ"ה דהלכות בן עברים לדוקם וכו' בשנית דבר זו בשמנה עמ"ש שם בס"ד. והנה בירושלמי שבעתיקו הרוי"ש ליתא בזה"ל ר"ז בשם שמואל אין למדין לא מן ההלכות [קס"ד לפי שנשתנה בשם הל"מ וכם פסקי דינים כגון משניות קרי להו הלכה אבל הגדות] ולא מן ההגדות ולא מן התוס' [התוספתא רא"ש] אלא מן התלמוד [גמרא רא"ש] ע"כ. ועיש הדברים הללו בשם התשובות בדברי הרמב"ם להמעיין שם גם בס"ש הרבב"ם שם ומקום אחר אמרינן אין למדין הלכה מהוך משנה וכו' ולא מצאתי דבר זה אלא בגדה ז' אבל שם איתא הא קמ"ל שאין למדין הלכה מפי גמרא וז"ל ר"ש שם דאין למדין הלכה מפי הש"ס מתוך המשנה והברייתא שבו' בהם הלכה כפלוגי אין למדין מהם שהאמוראים אחרונים דקדקו וכו' ע"ש כשתבונן בכל אלו הדברים ממצא כמה דברים לתועלת ודברי הירושלמי עולים שאין למדין מתוך המשנה לדמות ממנה למקום אחר ע"ש אריש דבריו כמו שפי' רא"ש בסופו. אלא אותה הלכה גופי' שנאנית והלכה כדבריו ממש דפסקינן. אבל מפירו"י בגדה ומפי' הרשב"ם נראה דאפילו כאותה הלכה עצמה ששנו' בתוך המשנה ובריייתא לא סמכינן עליה גם תוס' בגיטין נ"ב ד"ה הלכה וכו' תע"ג וכו' ובברייתא קתני מי וכן הלכה כדבריו אין למדין הלכה מפי תלמוד ע"כ. ומרין קלת תיקון שבדי ודאלי מפי תלמוד דהיינו גמרא דילן אחיבר רבינא ורב אשי למדין ואין משיבין דאין אדם רשאי לחדש דבר מעתה. וכמ"ש הרשב"ם ב"ל ואין אלו מקום להאריך עוד בזה. ואשונה על הראשונות דזה שכתב התוי"ט שבדי ברכות וכו' שאל שמיהם בוא אומר וכו' ואקמר עלה דהלכה כוותיה ואנו לא ק"ל הכי. אחי שפיר על נכון דלא ק"ל כר"י בן ברוקא מעשם דר' חייא ור' אמי ורב נחמן פסקו הכי בסוגיא דיבמות ס"ה דאין הלכה כר"י בן ברוקא ואא"כ אע"ג דאמרינן במדרש דר' ירמיה ור' יאחק בשם ר' חנינא אמרו הלכה כר"י בן ברוקא ק"ל כרבי דר' חייא ור' אמי ורב נחמן וגם רבינא ורב אשי הביאו הש"ס ולא הביאו כך דר' חנינא ק"ל הכי. אמנם בהא דעניין אמן אחר הברכות אם הבעתנו. דאין הכרע בגמרא דילן. ברור דודאי שבשנים במדרש מוצא מידי ספק דלמדונו רבותינו שעונה אמן בשם הבעתנו וס"ל לרבותינו דמתני' לרבותא דהספק גדול וכו' [כמ"ש התוי"ט ומלבד ישוב זה לדבריהם דהספק גדול וכו' יל עוד דבריהם דמתני' דאיל דנקט להדיה הטעם מפני הטירוף. משמע לדידיה דאילו היכי דבטל הטעם כגון בשם הבעתנו שלא יטרוף אז יענה אמן אבל בסיפא דלא קתני טעמא דאלך דמתני' ושם הבעתנו] וכל זה ברור מלתא ובטעמא. ואני יודע דהרא"ש בסי' י"ז על המשנה דהכא כתב בזה הלשון היה עוזר לפני התיבה וכו' ר"ש ז"ל היה אומר דאין ש"ץ יכול לבפסק ולקרות הבנים וכו' ובעבור פי' חזן ש"ץ ומעמד הוא וכו' ועוד אמרינן בסוטה ל"ע אין הבנים רשאים להתחיל בברכה עד שיכלה הדיבור מפי הקורא ובספרי קאמר אין הש"ץ רשאי להתחיל שם שלום עד שיכלה אמן מפי הקהל אלמא ש"ץ לאו היינו חזן הקורא ע"כ ובמה בדברות הראשונות אל הרא"ש שבתב ושעות הוא וכו' ממנה מה שכתבתי בס"ד במ"ב פ"א דשבת קחנו לא מבם. ואגיבה פה עמדי דברות האחרונות שבתב הרא"ש ועוד דאמרינן בסוטה וכו' ובספרי קאמר וכו' לא זכיתי לראותו ראיה זו הלא ואין מספר מצאנו ראיתו כי המכוון אחר נקרא בשנים ושלשה שנות. ואפרע אחת מהבה דוגמתו שם המשנה דהוא סגן עי' רש"י ברכות י"א ויומא ט"ו. ואחינו דבכמה מקומות נקרא בשם ממונה ובכמה מקומות נקרא בשם סגן ופי' תוס' שם ותוס' בסוטה מ"ב ד"ה סגן ושום מנהגות ק"י ד"ה אמר ואא"כ יל דאי אמרינן דלא שקיבון בשם הקורא ומר בספרי קרי לי' ש"ץ ולכן דע דגם בתוס' ברכות ל"ד כתבו ד"ה לא יענה אמן וכו' לקרות בהנים לדוכן אומר ר"ת שאין ש"ץ יכול לקרותם דחייב הסקה לתפלה וכו' והא דאמרינן בסוטה דלשני קורא הכהנים כו' לאו אלאנים ציבור קאי אלא לחזן כדתניא בספרי אמור להם מלמד שהחזן אומר להם ואחזן לאו היינו ש"ץ וכו' וכן משמע מי בסוטה ל"ע דלאו אאש"ץ קאי דמעיקרא קאמר אין הבהנים רשאין להתחיל בברכה עד שיכלה הדיבור מפי הקורא ואא"כ אמר אין ש"ץ רשאי וכו' משמע דשנים הם ע"כ [ועי' תוס' מנחות מ"ד ד"ה כל כהן וכו' הביאו ראיות אחרות] ושתה הראיה לדעת דהוכיחו תוס' ממה שהיה הש"ס בענין אחד דמתחילה אמר הקורא ואא"כ באותו ענין אמר ש"ץ ע"ש דשנים הם ובכן מהגראה דגם הרא"ש עולם על כוונה זו ומה שנדפס בספרי מעשה הוא ל"ל ובספיה קאמר אין ש"ץ וכו' וכן הבהנים על ידי הגהראה זו דל"ל דאמר מר גיסי הגאון בספר זכרון יוסף דף י"ז ד"ה ומה שפילפל רבינו ומנ' תמורות ובספרי דבהרא"ש ל"ל ובספיה [ולא שיותר עוב להגי' ובסוף וקל"] הוא לפע"ד נכון ומוכרח ואמנם גמור דבלעדי זאת דברי המוכיח כמ"ש מר דמאי דאיה מספרי אמאל דמר קרי ליה ש"ץ ומר קרי ליה חזן וכו' ע"ש. ואולם בתכ"ש כתבתי דגם על דעתי עלה בתחילה להגי' ל"ל ובסוף אבן נדע מפני שהעמעות יותר שביחוי בין ספרי לגמלת סיפא נראה שהיה כתוב ובסיפא טעה המדפיס לכתוב ובספרי ובישוב המדל שבאיא הגאון ע"ל אחרינ ניסו הגאון בל"ל ע"ש בדברים נמחדים. זה בזה אוזדים. תכו ממתקים. ולו מחמדים: דר"ב ד"ח שהוא וכו'. כמו אך טרף עורף פי' אחר לשון עוזרין לו תפלתו בפנין לומר בתפלה וכו' מעורפת ועורדה ממנו וכו' ע"ש. יש לדקדק דבשיל קרא אך טרף עורף דכתיב מ"ד פ' כ"ח ולא הבינו מן המוקדם כפ' ויצב ל"ש בל"ג טרף עורף יוסף. ודע דזה שכתב כר"ב בפי' אחר לשון עוזרין לו תפלתו בפנין וכו' כוונת ריאיתו על לשון דאיתמר בגמרא דברכות ה' שיש שבבנכנו לתפלה וקדם אחד לתפלה ולא המתין לא הבינו עוזרין לו תפלתו בפנין ע"ש והנה שני הפרושים שזכר הר"ב מכוונין לבאר מלת שהוא מקונל וכו' וכן שהוא מעורף דאי על תפלה קאי הוא לי' לומר שהוא מקונל' וכו' [דתפלה לשון נקבה כמבואר בכתובים

וכן במשנה ב' פ"ד דלעיל מה מקום לתפלה זו] ולכאי אסבריה למלת שהוא לפי' הראשון קאי על התולה ולפי' הפני קאי על אדם המתפלל. ומעתה לא ולומר מה שכתב התוי"ט ד"ה שהוא וכו'. ומה שהגי' בדברי רש"י דע דבפי' רש"י שלפני דפוס פ"ש דמיון כך איתא ד"ה שהוא מעורף המולה לשון אחר עוזרפין לו תפלתו בפנין כלומר התפלה שהתפלל עליו מעורפת ועורדה לפנין ואינה מקולנא פ"כ וכתבתי בתכ"ש דהנכון לחיות כך ברש"י פי' אחר לשון עוזרפין לו תפלתו בפנין והוי על הכוונה שכתבתי לעיל בפי' הר"ב דהיינו הלשון דאיתמר לעיל בברכות ה'. ועולה הכל על נכון גם מלת שהתפלל דבתנו רש"י ור"ב [אבר לכתולה הוי ליה לומר שהתפלל שהרי הבא ביחיד המתפלל כגון רבי חגינא בן דוסא מייבי] יבא על נכון:

פרק ו ב תוי"ט ד"ה יצא בגמ' מאיריו וכו' דהרמב"ם פסק דלא כמאני דהכא וכו' ול"ל דלאיה לרבני הר"מ שכן הר"ב יונה וכו' וזה כדברי הירושלמי פ"ש לפוס ראיתא על הר"ל יונה גופי' קשיא דהגיה סוגיא דידן דאמרה להדיא דמתני' אתי' כר' יוחנן. ואחל בתר פי' הירושלמי וכבר נודע שכתבו כל הראשונים הדיבה דפליגי בבלי וירושלמי הלכה כתלמודא דידן שהיא בתרתי ורביעא. ורב אשי שסדרו בבבלי ע"כ ופשיטא הכא דגם הירושלמי אזיל תר מ"ד כמו בסוגיא דילן. ומה יודע ד"ל הר"י ח"ת פ' ר"ן ביכ על פירוש הלילן הורה פרי האדמה יצא וכו' ואמרי' עלה בגמרא שם מאן תנא דשיקר אילא הרעא היא [דשיקר כל הפירות היא הארץ וכלל גדל הימנה רש"י]. ל"ר נחמן בר יצחק רבי יהודה היא דתנן יבש המעין ונקבו הלילן מבית ואינו קורא [שאינו יכול לומר מן האדמה אחר מתו לי דכיון דיבש המעין ונקבו הלילן ממנה בטלה לה הרעא רש"י]. ר' יהודה אומר מביא וקורא [שהארץ היא עיקר רש"י]. וכתבו התוס' והרשב"א והרא"ש דהלכה כר' יהודה כיון דסתם לן תנא כוותיה אבל הרמב"ם פסק בפ"ח דברכות דלא אמרינן דסתם לן תנא כוותיה אלא בשאר פוסקים ולא בהרמב"ם ע"כ. ודע עוד בזמה הרמב"ם שלפנינו בפ"ח מהל' ברכות דין יו"ד איתא בזה"ל ביכ על פירות הלילן בפס"ח יצא בפ"ש מהל' ברכות דין יו"ד [דשמוא ל"ל] דרב נחמן ב"י מוקי לה כר' יהודה ר"ל. הנה הדפס לפנינו הטמחה שכתב הר"מ ואעתיק לשון שכתב הר"מ ביכ על וכו' משנה ביכ על פירות הלילן בפס"ח יצא ובגמרא מאן תנא וכו' ר"י אומר מביא וקורא ומכתבו התוס' והרא"ש דהלכה כר' יהודה כיון דסתם לן תנא כוותיה אבל רבינו הרמב"ם סובר דלא אמרו בגמרא דר' יהודה היא אלא לגמרינו דמתני' יחידאה ולא ק"ל כוותיה זה כתבתי לפי מוסמותיו בדברי רבינו. אבל מצאתי מוסמא שכתב הא ביכ על פירות הלילן בפס"ח יצא והיא כוונה דאתי' כסתם מתני' ואין לדחות גילסא זו ממה שמצינו לרבינו בפ"ד מהל' בכורים שסתם דינם המעין ונקבו הלילן מביא ואינו קורא ואיתו דלא כר' יהודה דאיכא למימר דאמרינ דאמרי' מתני' ר' יהודה היא אינו מוכיח דהא בירושלמי איכא מ"ד מ"ד דמתני' דברי הכל היא ומאחר דאיכא מ"ד הכי נקטינן כסתם מתני' דהכא וכתיב דבכורים ע"כ. איברא לא כדעת הכ"מ דמקיים טסחא שמצא כתוב בהרמב"ם ביכ על פירות הלילן בורא פרי האדמה יצא דעת הרשב"א בחידושיו על ברכות שכתב בזה"ל מאן תנא וכו' ל"ר נחמן ב"י ר' יהודה היא וקי"ל כוותיה מדסתם לן תנא כוותיה והרמב"ם פסק כרבנן ע"כ. הרי דהעיד הרשב"א בשם הרמב"ם דלא יצא וגם במ"ש דסמיך הרמב"ם על הירושלמי לא הביעתי שהרי הלכתא כתלמודא דידן כמו שכתבתי לעיל. וזהו כלל גדול בדינא וכן מבואר בכמה דוכתי ואתה מסנה תראה מפורש בכסף משנה פ"ד מהל' בכורים דין י"ב שהעתקתי לשונו מ"ו פ"ח דבכורים ע"ש. ומכ"ש בעייני דהכא דגם בירושלמי איכא ר' תקיים דתירץ הכי דמתני' ר' יהודה היא בסוגיא דילן. ואין תולה עליו אלא ר' יוסי ואין הכרע שם. מעתה עדיפא לומר דהילכתא כחזקיה דש"ס דילן הסכים על ידו. ולכאורה יש לקנוע מסמורת לנוסחת דלא יצא. מזה ממה דחזיק דאוקמי ר"ש בר יאקב למתני' בר' יהודה והיא ליחידאה וכמ"ש הכ"מ וכן הגהות מיי' שכתב ואע"ג וכו' שהעתקתי למעלה בכן מסתבר דאתא ר"ש ב"י לגמרינו דמתני' יחידאה. ובאם אין זה לנדון כדאי. יש להביא ראיה ממה דק"ל בכל דוכתא דסתם ואחא"כ מחלוקת אין הלכה כסתם ואפי' לדעת ר' יוחנן שכתבו תו' בשבת פ"ח בשם ר"ש מוורדין ד"ה ואחר"י וכו' דקיים ליה להש"ס דר' יוחנן ס"ל דאפי' בתרי מסכתא [באחת מחלוקת ובאחת סתם] הלכה כסתם וכ"כ הוס' ביבמות מ"ב ד"ה סתם וכו' ומעתה משום דמסתמא אין לן למימר דמחלוקת ואח"כ סתם הוא ולא סתם ואח"כ מחלוקת דמסת' סתם לנסוף. דאין לנו לומר שסתם רבי קודם ושוב חזר ממה שפסק ע"ש. מ"מ הכא בשנת דמלתא דברכות נישנית תחלה דמתימתי קורין וכו' אקרא קאי ודמיקה מזנה לומר דמסכת בכורים נישנית קודם ברכות ומה גם בכורים לא היה מהג בימי רבי ומס"ש היה שוה לוהה קודם לברכות ק"ש ותפלה ברבותי' דמהג בכל יום. ושאכ"ל לדידן דלא ק"ל כר' יוחנן בהא וכמו שכתבו התוס' בשני מקומות הכ"ל דבל אמוראי פליגי בהאי עליי' דר' יוחנן וסביבה לו דסתם ואח"כ מחלוקת אפילו בתרי מסכתות ליה הילכתא כסתם. ולפיכך נעלם ממני מ"ש התוס' והרא"ש דהלכה כר' יהודה דסתם לן תנא כוותיה וכו' מה מועלת יש בסתם זו הלא יש אח"כ מחלוקת בבכורים. ובעיני נומר דנהי דסתם ואח"כ מחלוקת אין הלכה כסתם עכ"פ אינה ספק לא יצא דדילמא נישנית המחלוקת קודם סתם והוי הלכה כסתם. והלכך הכא גבי ברכות דק"ל ספק ברכות לקולא יש לנו לחוות כסתם מתני' דיצא אמנם מלבד שאין לישנא דתניא התוס' והרא"ש סובלתו שהרי שפוטיהם ברור מלו דהלי כשיטת דסתם לן תנא כוותיה ואם איתא לא הוי להם לכתוב הדבר בהתלו דהלכה כרי' דמסתמא מיניה דהלכתא כוותיה בבכורים דמניה וקורא והכא בברכות דיצא וזה אינו בדאמרן. ולא עוד דבפוקמא רבא לדינא דלי אמרינן דלא פסקינן דבירך יצא רק מצד הספק שאמרנו הדין אחין דאין לקבל רק דוקא בתוחא פרי [שבגדל באילן שבירך עליו בפה"ל] שבירך בבר יצא מספק ואל"ל מהבה בורא פרי העץ. אבל להתיר לאכול שאר פירות האדמה על סמך אותה ברכה דהוי נבתחילה לא אמרינן דדילמא נישנית המחלוקת באחרונה והילכתא ברבנן דלא יצא ומסתימת כל הפוסקים שכתבו דיצא משמע שיצא על דרך ודאי משום דהלכה כר"י דעיקר אינן אחרא הוא ומכי הילכתא קבעו בורא פרי העץ דמבורר יותר מ"מ בבירך בורא פרי האדמה יצא מי כמו בבירך ברכה מתקנה ויתבאר עוד יותר במה שכתב הסוס"ע א"ח רס"ו ר"ו בירך על פירות האילן בורא פרי האדמה יצא אבל אם בירך על פה"ח בורא פרי העץ לא יצא אלא אם הוא מסופק בפרי אם פה"ע או פה"ח מבדך בפה"ח ע"כ מוכח דס"ל דיצא בודאי דאי מעשם ספק ברכות לקולא קשה איזה לכתחלה בפרי שהוא נספק אם הוא פה"ע או פה"ח יברך בפה"ח דילמא הילכתא כרבנן ואינו יוצא אלא בברכת פה"ח ואדרבה מוכר על לא תשא שמברך ברכה שאינו שייך לו אם הוא פרי האילן ודעת לגנון נקל דאין שום שייכות לענין זה לומר ספק ברכה לקולא ולא יהיה תקנה בפרי שנספקה אלא שיהיה לפנין פה"ע ונם פה"ח כשיברך עליהן יכוין להוציא פרי שנספקה פרי מבל זה נראה דס"ל דהפוסקים דהלכתא כר"י בודאי ובהתלו והיא פליגה מתני' לקולר דעתי מ"ל לפסק כר"י ואי הי מסתם מתני' דהכא הלא הוא אחרי' מחלוקת ותפסתי בספרי המפרשים שתחת ידי ה"ה מהרש"ל ר"ש ומוהר"מ ולא מצאתי בהן שום הערה ומעדתי מסתומם עד שנת הכתם בעל אחות אשתי הרבני המופלא הקנין הנאון הנלה בתורתו המופלא מ"ו פ"ש נ"ש ויגע ומצא ובראה לפני ספר פ"ש אשר התעורר להקשות בזה בהקשה בתלמוד בבלי ועוד כתב שם דהא דפסק דיצא היינו מצד ספק ברכות לקולא ע"ש ממתני שבוונתי בס"ד בקצת דברים לדעתו הגדול. אבל מה שהחזיק הגאון ב"ל לומר דהא דיצא היינו מצד הספק. ואפי' אמרינ יהושע וכו' לא נתחוור אלא עודי מחזיק בס מעמדים שברתי בלבד דאי אפשר לומר הכי אחר עיון הדק היטב. ואחר כל הדברים נראה דוכתא הרמב"ם שהיה לפני ר"מ קודם שמצא נוסחת אחרינא ובעדות הרשב"א שהרמב"ם כתב דלא יצא א"ש משום דהוי סתם ואח"כ מחלוקת וקי"ל בכל אמוראי דפליגי עליי' דר'

יוחנן וסיל דאין סלבה כפתח כלל אלא כמחלוקת ואיכ כבורים דהוי מחלוקת ר"י ור"ל נגבה וגם קמב ברור דהלכתא כר"ל ובריתא לי כתמה דברכות בבית קודש והלכך לית הלכתא כפתמא. ודע עוד בהום' דהכא ד"ה יבא המעיין כתבו ו"מ לכן מביא ואינו קורא מפני שאינו נראה כמשבח לקב"ה אלא כקובל על מה שבתן לו אדמה שאינה ראוי' לפירות ע"כ. והנה לפי ו"מ איכא למידק דלמה לא מתוקמי מתני' דבירך על פרי הבן שבראה פרי האדמה דיקא כל"ש דגם הר"ל סבירא ליה דעיקר אינו אלא הוא והא דאינו קורא היינו שבראה בקובל ולכן אינא לשון הירושלמי דמתני' ביקר על פרי"ש בפר"ש יפה [דאינן נמי אדמה ונקר ר"ש פעבקאן] ר' מזקיק בשם ר' יעקב בר אחא דר' יהודה היא. דר"י עביד את האינטת בקשים [כמו הקש לשבולת כן אינן לפירותיו ולפיכך ביקר על פירות האינן בפר"ש יפה. ומילתא דר"י נמסר בבורים ע"ש. ונקבע בהאינן אינא שבקבן האינן מביא וקורא מן האדמה שבאדרת היא עיקר לפירות והאינן אינו אלא בקש לשבולת רא"ש]. אמר ר' יוסי דברי הכל היא פירות האינן בכלל פרי האדמה ואין פירות האדמה בכלל פירות הען ע"כ. הנה לא אתברכי אינו על ר' יוסי דפירות אינן בכלל פרי האדמה ומה מעכשיו אמר הר"ל גבי בבורים בקבן האינן דאינו קורא. ואפשר לפרש טעמיה משום דבראה בקובל ויתכן עוד לומר דזה שבתנו הנוס' דבה קבית לה דאין מדרך המקבל לברות טעמו ונפרוך. ובשבל זה סוגיא דהכא דשאיל מלן הנא דעיקר אינן אלעא הוא דבר שאין רגילות בשם היא אלא דבקיבור הל"ל לבקשות מלי שעמא כדרך הש"ס בשאר מקומות. ואבר ע"כ יראה דסתמא דש"ס לא בעי לאחוז מ"ש משום שידע טעמיה דמילתא דדברי הכל היא דעיקר אינן אלעא היא. וגבי בבורים טעמא דר"ל כיש מפרשים שבראה לקובל. אמנם הוא מילתא מלן הנא וכו' כן סגה דברי רב נחמן מתחלה ועד סופו [עי' תוס' ב"מ ל"ד ד"ה וכמה וכו'. דמתרצי קוגיא גמרא בדרך זה. ועי' עוד הוס' סבחים ל"ג ד"ה תתן. ותוס' יומא ע"ו ד"ה כי תמצא] דבכי סיל לרב נחמן דפליגי ר"ל ורבי יהודה בבבורים בהא וכתירון לאבותם של ירושלמי אבל סתמא דתלמודא דלא בעי מ"ש לאמתני' דהכא דסיל כמיהוא של ר' יוסי דירושלמי ודברי הכל היא ופש"י הדברים הללו שאין מוכל לומר כמ"ש הרמ"ב כפי' המפתח. ויש בו כדי להוסיף דר"ל בעצמו דאמר ר' יהודה היא וכו' לא אתי לאתוקי דלא אתיא כר"ל לפי שמפרש ר"ל בעצמו בסמוך אבא דתנן בתמני' שבת בפר"ש לא יצא פרין הבשם פשיטא לא נגרסה אלא לר' יהודה אמר הנה מין אינן היא דתניא אינן שאכל ממנו וכו' לזה הקדים דבעינן עיקר אינן אלעא הוא ומלינו נמי דר"ל סיל הכי והלכך אתברך בפשה ועל פירות האדמה בורא נפשות ר' יוסי לבשמים ר' יהודה. ואגב אודיע שבאלפי מכבר מבעל בת אחי אבי אבי הרבני המובאלה הג' מו"ה שנוביל נר"ו. בענין עץ שאכל אדם הראשון דפליגי הני תנאי בסוגיא דר"מ אמר גפן הוה ר' אמר בתמים אמר תאנה הוה לאיזה ענין פליגי מה דהוה הוה. השבתי לו דנ"מ להודר לאכול פירות שאכל אדם הראשון ואחזי דוגמתו ממש בתגיגה ו' גבי ויזכו זבחים שלמים פרים לו דילמא אחידי ואחידי פרים ופרוך לומ"מ. ומשני לתאמר הרי עלי עולה כעולם שהקריבו ישראל במדבר [מה יבא פרים לו בבמ"ש. רש"י] ובענין מה דהוה הוה ע"ש תוס' תגיגה ו' סנהדרין ע"ו יומא ס'. וזה יבא על נכון לפמ"ש רש"י בראשית ג' פ"ז ויתפרו וכו' מפני מה לא נתפרסם הענן שאכל ממנו שאין הקב"ה חפץ לאוות בהוות אלא יכוסוהו ע"כ ולכאורה קשיא על הגמרא הללו כתורה מכסה והם מגלים וכענין זה איתא בשבת ל"ו עקיבא וכו' אם כדברין התורה שכיסה וכו' אבל לפמ"ש אתיא שפיר בשלמא גבי מקושש לא נ"מ מידי אם הוא נלקחה לו אים אחר אבל בכא דיש נפקותא לדינא וענין נלפחד לא שייך לסקשות מלי דהוה הוה משום מלא במדבר יתירא היא והתרכתי במיני הרגימא בס"ד: ן דיון יושבין לאכול וכו'. במסב"ג וכן בירושלמי ובריש ובראש"ש ליתא מלא לאכול וכן מוכח מתוס' מ"ב ד"ה ספסו וכו' וכן מפי' רש". ו"מ שבתב הרא"ש ופי' דהתי גאון שבתב הרינו יוצא ע"ש מוכח דלא גרס לאכול ועמ"ש בסמוך בפי' הר"ב: הר"ב ד"ה דיון יושבים בלא ספיבה וסימן הוא וכו' שרגילים היו וכו' שהיו מסובים על מטות וכו' ע"ש לשון הר"ב נקות קצת מפרש"י על המשנה מ"ב שבתב בהיל היו יושבים בלא הסיבת מטות המוטים על ציהן המלאים על המטה ואוכלין ושותין בהסבה. כל אחד מבדך לעצמו לאין קבע סעודה בלא הסבה ע"כ. והראש"ש אחר שבתב פרש"י בתב וראש פי' כמו יושבין לעשן אחר אגודמן לבן לאכול מבדך כל אחד לעצמו אבל הסיבו לאכול ולא לעשן אחר אחד מבדך לבולן. ויש מפרשים היו יושבים זה בתן וזה בתן אלא בסדר אבילה הסיבו שיבו סביבות הבלבן כמו ושבו לאכול לחם דמתרגמינן ואסתבו למיכל לחמא. ופירש"י עיקר דלבולנו קשה מתלמידי דרב ע"ב ופי' המפרש"ש אבל שבתב הרא"ש דלבולנו קשה מתלמידי דרב. דלר"ח מתני' לא אלרבה אלא שלא היו יושבין לעשן אחר כ"ש לאכול וסם הר' אמרו ניחוא ויכול כו' וכן לים מפרשים שאיך שישבו בסדר הא אמרו ניכול לחמא אחר דגן ע"כ. ול"ל רבינו יונה היו יושבים כל אחד ואחד מבדך לעצמו כלומר אם אכלו בלא שום הזמנה אלא שהיו יושבים וכל אחד ואחד בתחיל לאכול ולא הסבימו לאכול ביחד אינם מלטרפין וכו' ואם הסיבו אחד מבדך לבולן. יש מפרשים הסיבו מלשון הסבה ור"ל בשסבו ביחד כמו אדרך לעשות אבילת קבע מלטרפין ואחד מבדך לבולן ורבינו אלי גאון פי' הסיבו מלשון סיבוב ור"ל כשישבו כולם סביב שום מורה על קביעות דמתרגמינן ושבו לאכול לחם וכו' ע"כ. ולשון הרמב"ם בפ"א מה' ברכות דין י"ב. רבינו שמחוענדו לאכול אם לו לשתות וכו' אבל לא נתכוונו לאכול כאחד אלא זה בא משעמו וזה בא מעמו תעפ"י שהן אוכלין מבדך אחד כל אחד ואחד מבדך לעצמו ע"כ. גם בעמוד ערך סב ד' כתב פירוש הסיבו לבולנו ישבו סביבות הפת היו יושבין לעשן אחר ומזמן לחם לאכול כל אחד מבדך לעצמו אבל הסיבו לבולנו ולא לעשן אחר אחד מבדך לבולנו קשה מתלמידי דרב. ברם לקוצר הבנתי אינני מבין כלל הבנה הזאת דבלתו הכי בעמוד בעי מה דוחקייהו דכל הני גדולים דנאלו מפרש"י אלא שבשת דמתני' אלא בפרש"י ובפרש לשון הסיבה דנמיה בכל המקומות ומהם מבואר בסמים ל"ט לא יאכל עד שיסב עוד שם ק"ח בן אלא אבינו בעי הסיבה. וכן הלילה הזה בולנו מסובין וכיוצא בזה בולם מפרשים הסיבה על הסמבה. אמנם כן ברור לסברת המקבל בסוגיא מ"ב דפרין אחתני' דתנן אבינו אין לא הסיבו לא ומיעטבו עבדה בסיו הולכים בדרך אחר"ו וכו' ישבו לאכול אחר אוכל מבכרו אחד מבדך לבולם קתני ישבו אחר"ו אלא הסיבו לא אין שום מבחיל דמאן דאמי דבה הוה סיל פירושא כמו שפירש"י וכמו כל לשון הסיבו דתנן בכל מקום דהיינו על המטות והלכך פריך דומי' דבריתא אחתני'. אבל לפי האמת דמשני אתר דומי' אמר ר"ג בר יצחק בגון דאמרי ניחוא ויכול לאחמי בדוך פלן [במקום פלוני דקבעו להם מקום מתחילה בדבור ועלה והמקום הוי קביעות אבל ישבו מחליפין מקום אחד יחד אינו קביעות. רש"י] ול"ל הרא"ש ואוקימנא בגון דאמרי ניחוא ויכול נמצא בדוכתא פלן שבך מנבא הולכי דרכים ע"כ. וכ"כ רבינו יונה. הרי לאמקבת הש"ס מפיק בך לומא הסיבה דתנן במשנה דהכא מבל אחרי. ול"ל לפרש הכא הסיבה על המטה. שהרי אינו בקביעות בעצמו ואפי' באמירה לבוא מקום אבי. והלכך אחבני' הגאונים ליתן פירושא לאמת הסיבו דתנן הכא ר"ל כשהסבו יחד כמו שדרך לעשות בתחילה בבא לאוכל דר' יוחנן אמר מתניתא מתני' דהכא בברכות קלת נראה מבואר מהזיון דר' יוחנן הוא דאמר לעיל עד שיאכל כזית דגן מלי דאיתי דגן דבעינן שיעור דר' יוחנן דהא ר' יוחנן בעצמו מבר בך כלל בעיבוכן מ"ע ר"מ ור"י ולכה כר"י ואיכ פתמא כפירושו דהא דאמר ר' יוחנן מותלפת השיטה היינו מתני' דהכא. ברם אי קשי' לי הא קשיא לי זה שבתבו תוס' וגם לאחני דלא מחליף וכו' הרי דמתא תוס' עבשיו אי אמרינן דלא קיל כהא דמותלפת כחירוש של ר' יוחנן אלא לאוקמתי' דאחני דבקמי פליגי ואיכ מה זה שבתבו תוס' מעבשיו הלבה כר"מ דר' יוחנן אמר לעיל דאינו מוצא וכו' עד שיאכל כזית דגן מלי דאיתי' אין זו דוחלי' לומר דר' יוחנן אמר לעיל כזית דגן שפיר אינו לשיטתיה דמחליף הכא במתני' וסיל לר' יודה כזית אבל לדידן דקיימינן עבשיו כחירוש של

יוחנן וסיל דאין הלבה כפתח כלל אלא כמחלוקת ואיכ כבורים דהוי מחלוקת ר"י ור"ל נגבה וגם קמב ברור דהלכתא כר"ל ובריתא לי כתמה דברכות בבית קודש והלכך לית הלכתא כפתמא. ודע עוד בהום' דהכא ד"ה יבא המעיין כתבו ו"מ לכן מביא ואינו קורא מפני שאינו נראה כמשבח לקב"ה אלא כקובל על מה שבתן לו אדמה שאינה ראוי' לפירות ע"כ. והנה לפי ו"מ איכא למידק דלמה לא מתוקמי מתני' דבירך על פרי הבן שבראה פרי האדמה דיקא כל"ש דגם הר"ל סבירא ליה דעיקר אינן אלעא הוא והא דאינו קורא היינו שבראה בקובל ולכן אינא לשון הירושלמי דמתני' ביקר על פרי"ש בפר"ש יפה [דאינן נמי אדמה ונקר ר"ש פעבקאן] ר' מזקיק בשם ר' יעקב בר אחא דר' יהודה היא. דר"י עביד את האינטת בקשים [כמו הקש לשבולת כן אינן לפירותיו ולפיכך ביקר על פירות האינן בפר"ש יפה. ומילתא דר"י נמסר בבורים ע"ש. ונקבע בהאינן אינא שבקבן האינן מביא וקורא מן האדמה שבאדרת היא עיקר לפירות והאינן אינו אלא בקש לשבולת רא"ש]. אמר ר' יוסי דברי הכל היא פירות האינן בכלל פרי האדמה ואין פירות האדמה בכלל פירות הען ע"כ. הנה לא אתברכי אינו על ר' יוסי דפירות אינן בכלל פרי האדמה ומה מעכשיו אמר הר"ל גבי בבורים בקבן האינן דאינו קורא. ואפשר לפרש טעמיה משום דבראה בקובל ויתכן עוד לומר דזה שבתבו הוס' דבה קבית לה דאין מדרך המקבל לברות טעמו ונפרוך. ובשבל זה סוגיא דהכא דשאיל מלן הנא דעיקר אינן אלעא הוא דבר שאין רגילות בשם היא אלא דבקיבור הל"ל לבקשות מלי שעמא כדרך הש"ס בשאר מקומות. ואבר ע"כ יראה דסתמא דש"ס לא בעי לאחוז מ"ש משום שידע טעמיה דמילתא דדברי הכל היא דעיקר אינן אלעא הוא. וגבי בבורים טעמא דר"ל כיש מפרשים שבראה לקובל. אמנם הוא מילתא מלן הנא וכו' כן סגה דברי רב נחמן מתחלה ועד סופו [עי' תוס' ב"מ ל"ד ד"ה וכמה וכו'. דמתרצי קוגיא גמרא בדרך זה. ועי' עוד הוס' סבחים ל"ג ד"ה תתן. ותוס' יומא ע"ו ד"ה כי תמצא] דבכי סיל לרב נחמן דפליגי ר"ל ורבי יהודה בבבורים בהא וכתירון לאבותם של ירושלמי אבל סתמא דתלמודא דלא בעי מ"ש לאמתני' דהכא דסיל כמיהוא של ר' יוסי דירושלמי ודברי הכל היא ופש"י הדברים הללו שאין מוכל לומר כמ"ש הרמ"ב כפי' המפתח. ויש בו כדי להוסיף דר"ל בעצמו דאמר ר' יהודה היא וכו' לא אתי לאתוקי דלא אתיא כר"ל לפי שמפרש ר"ל בעצמו בסמוך אבא דתנן בתמני' שבת בפר"ש לא יצא פרין הבשם פשיטא לא נגרסה אלא לר' יהודה דאמר הנה מין אינן היא דתניא אינן שאכל ממנו וכו' לזה הקדים דבעינן עיקר אינן אלעא הוא ומלינו נמי דר"ל סיל הכי והלכך אתברך בפשה ועל פירות האדמה בורא נפשות ר' יוסי לבשמים ר' יהודה. ואגב אודיע שבאלפי מכבר מבעל בת אחי אבי הרבני המובאלה הג' מו"ה שנוביל נר"ו. בענין עץ שאכל אדם הראשון דפליגי הני תנאי בסוגיא דר"מ אמר גפן הוה ר' אמר בתמים אמר תאנה הוה לאיזה ענין פליגי מה דהוה הוה. השבתי לו דנ"מ להודר לאכול פירות שאכל אדם הראשון ואחזי דוגמתו ממש בתגיגה ו' גבי ויזכו זבחים שלמים פרים לו דילמא אחידי ואחידי פרים ופרוך לומ"מ. ומשני לתאמר הרי עלי עולה כעולם שהקריבו ישראל במדבר [מה יבא פרים לו בבמ"ש. רש"י] ובענין מה דהוה הוה ע"ש תוס' תגיגה ו' סנהדרין ע"ו יומא ס'. וזה יבא על נכון לפמ"ש רש"י בראשית ג' פ"ז ויתפרו וכו' מפני מה לא נתפרסם הענן שאכל ממנו שאין הקב"ה חפץ לאוות בהוות אלא יכוסוהו ע"כ ולכאורה קשיא על הגמרא הללו כתורה מכסה והם מגלים וכענין זה איתא בשבת ל"ו עקיבא וכו' אם כדברין התורה שכיסה וכו' אבל לפמ"ש אתיא שפיר בשלמא גבי מקושש לא נ"מ מידי אם הוא נלקחה לו אים אחר אבל בכא דיש נפקותא לדינא וענין נלפחד לא שייך לסקשות מלי דהוה הוה משום מלא במדבר יתירא היא והתרכתי במיני הרגימא בס"ד: ן דיון יושבין לאכול וכו'. במסב"ג וכן בירושלמי ובריש ובראש"ש ליתא מלא לאכול וכן מוכח מתוס' מ"ב ד"ה ספסו וכו' וכן מפי' רש". ו"מ שבתב הרא"ש ופי' דהתי גאון שבתב הרינו יוצא ע"ש מוכח דלא גרס לאכול ועמ"ש בסמוך בפי' הר"ב: הר"ב ד"ה דיון יושבים בלא ספיבה וסימן הוא וכו' שרגילים היו וכו' שהיו מסובים על המטות וכו' ע"ש לשון הר"ב נקות קצת מפרש"י על המשנה מ"ב שבתב בהיל היו יושבים בלא הסיבת המטות המוטים על ציהן המלאים על המטה ואוכלין ושותין בהסבה. כל אחד מבדך לעצמו אחר ובזמן לבן לאכול מבדך כל אחד לעצמו אבל הסיבו לאכול ולא לעשן אחר אחד מבדך לעשן אחר אגודמן לבן לאכול מבדך כל אחד לעצמו אבל הסיבו לאכול ולא לעשן אחר אחד מבדך לבולן. ויש מפרשים היו יושבים זה בתן וזה בתן אלא בסדר אבילה הסיבו שיבו סביבות הבלבן כמו ושבו לאכול לחם דמתרגמינן ואסתבו למיכל לחמא. ופירש"י עיקר דלבולנו קשה מתלמידי דרב ע"ב ופי' המפרש"ש אבל שבתב הרא"ש דלבולנו קשה מתלמידי דרב. דלר"ח מתני' לא אלרבה אלא שלא היו יושבין לעשן אחר כ"ש לאכול וסם הר' אמרו ניחוא ויכול כו' וכן לים מפרשים שאיך שישבו בסדר הא אמרו ניכול לחמא אחר דגן ע"ב. ול"ל רבינו יונה היו יושבים כל אחד ואחד מבדך לעצמו כלומר אם אכלו בלא שום הזמנה אלא שהיו יושבים וכל אחד ואחד בתחיל לאכול ולא הסבימו לאכול ביחד אינם מלטרפין וכו' ואם הסיבו אחד מבדך לבולן. יש מפרשים הסיבו מלשון הסבה ור"ל בשסבו ביחד כמו שדרך לעשות בתחילת קבע מלטרפין ואחד מבדך לבולן ורבינו אלי גאון פי' הסיבו מלשון סיבוב ור"ל כשישבו כולם סביב שום מורה על קביעות דמתרגמינן ושבו לאכול לחם וכו' ע"כ. ולשון הרמב"ם בפ"א מה' ברכות דין י"ב. רבינו שמחוענדו לאכול אם לו לשתות וכו' אבל לא נתכוונו לאכול כאחד אלא זה בא משעמו וזה בא מעמו תעפ"י שהן אוכלין מבדך אחד כל אחד ואחד מבדך לעצמו ע"כ. גם בעמוד ערך סב ד' כתב פירוש הסיבו לבולנו ישבו סביבות הפת היו יושבין לעשן אחר ומזמן לחם לאכול כל אחד מבדך לעצמו אבל הסיבו לבולנו ולא לעשן אחר אחד מבדך לבולנו קשה מתלמידי דרב. ברם לקוצר הבנתי אינני מבין כלל הבנה הזאת דבלתו הכי בעמוד בעי מה דוחקייהו דכל הני גדולים דנאלו מפרש"י אלא שבשת דמתני' אלא בפרש"י ובפרש לשון הסיבה דנמיה בכל המקומות ומהם מבואר בסמים ל"ט לא יאכל עד שיסב עוד שם ק"ח בן אלא אבינו בעי הסיבה. וכן הלילה הזה בולנו מסובין וכיוצא בזה בולם מפרשים הסיבה על המטה. אמנם כן ברור לסברת המקבל בסוגיא מ"ב דפרין אחתני' דתנן אבינו אין לא הסיבו לא ומיעטבו עבדה בסיו הולכים בדרך אחר"ו וכו' ישבו לאכול אחר אוכל מבכרו אחד מבדך לבולם קתני ישבו אחר"ו אלא הסיבו לא אין שום מבחיל דמאן דאמי דבה הוה סיל פירושא כמו שפירש"י וכמו כל לשון הסיבו דתנן בכל מקום דהיינו על המטות והלכך פריך דומי' דבריתא אחתני'. אבל לפי האמת דמשני אתר דומי' אמר ר"ג בר יצחק בגון דאמרי ניחוא ויכול לאחמי בדוך פלן [במקום פלוני דקבעו להם מקום מתחילה בדבור ועלה והמקום הוי קביעות אבל ישבו מחליפין מקום אחד יחד אינו קביעות. רש"י] ול"ל הראש"ש ואוקימנא בגון דאמרי ניחוא ויכול נמצא בדוכתא פלן שבך מנבא הולכי דרכים ע"כ. וכ"כ רבינו יונה. הרי לאמקבת הש"ס מפיק בך לומא הסיבה דתנן במשנה דהכא מבל אחרי. ול"ל לפרש הכא הסיבה על המטה. שהרי אינו בקביעות בעצמו ואפי' באמירה לבוא מקום אבי. והלכך אחבני' הגאונים ליתן פירושא לאמת הסיבו דתנן הכא ר"ל כשהסבו יחד כמו שדרך לעשות בתחילה בבא לאוכל דר' יוחנן אמר מתניתא מתני' דהכא בברכות קלת נראה מבואר מהזיון דר' יוחנן הוא דאמר לעיל עד שיאכל כזית דגן מלי דאיתי' ודאי לומר דר' יוחנן אמר לעיל כזית דגן שפיר אינו לשיטתיה דמחליף הכא במתני' וסיל לר' יודה כזית אבל לדידן דקיימינן עבשיו כחירוש של

בעצמו וי"ל דאי מרישא הוא"ל שישבו בשביל עסק אחר אלא היה דעתם מתחלה לאכול אבל אם ישבו לאכול אפילו בלא הסיבה נמי מהניא ע"כ. כוונתם דסברת המקשה היה דבר הסיבו פירושו כפירש"י דהיינו על המטות והלכך מדיוקא דסיפא פריך שפיר אבל מרישא לא אלי הקשות מידי דשפיר ו"ל דבריתא דאיירי ישבו לאכול בלתתי להדיא בברייתא ישבו לאכול אע"פ אלא וכו'. לפיכך אחד מבדך לכולם אבל במשנה דלא אני לאכול [וכמ"ש בס"ד בגרסת המשנה דמלא לאכול דנדפס לפנינו ליתא בירושלמי וכו' ע"ש] שפיר מיתוקמי שישבו בשביל עסק אחר אלא היה דעתם מתחלה וכו'. וכמעט"ש אחר שהעתיק דברי הרמב"ם האלו אמתי מקשה מדיוקא וכו' ו"ל וכו' אפילו אלא הסיבה אני מבני ע"כ. כתב בהגה"ל ולפי' ר"ח דאתי' דאתי' הכי מפרשי ל"ל דאי מרישא הא היו יושבין בה כאן וזה בהך דסיבה מפרש כפירש"י דהיינו על המטות ורק מרישא מפרש ר"ח דלא בראש. ל"ל בפשיעות אתי שפיר דלא מקשה הש"ס מרישא אאחר כי כן הוא האמת דרישא אייתי שישבו לעסק אחר [ולהנם דחק לתרץ דהר"ח בריאשא תני דישבו והיינו לעסק אחר ולא לאכול מזכה דאם ישבו לאכול ולא לעסק אחר הוי קביעות ממש ואחד מבדך לכולם. ואם יהיה מה דתנן בסיפא בפירש"י. הוה ריאשא וסיפא סותרים זה את זה וכן שפתי הרא"ש ובערוך ברור מלבו בפי' ר"ח אבל הסיבו לומר ישבו לאכול ולא לעסק אחר אחד מבדך לכולם. ואם כה יאמר המע"ש דר"ח פי' הסיבה כמ"ש הרא"ש בשמו וכדעת הערוך ל"ב לפי שבתבו שאר קושיא דילים במקומו דלשיטת ר"ח ותו' הא כבר איתותב פירש ר"ח מהשנת הרא"ש כמ"ש לעיל בשמו ובשם המע"ש. אמנם לפי מ"ש דר"ח ודב הלי גאון ובייתם עיקר פירושם לפי מסקנא דב נתנן בר יצחק והכוונה שבדת דומיא מתני' ובריתא מוכיח דאין פירושו של הסיבו דתנן במשנה כמו שאר הסיבו דתנן בכל מקום. אלא מלשון סביב והכל בדאמרן. אחי הכל בשיר ובהפלגה שבעריכין התרכתי עוד בס"ד: ח במשנה אבל עניבים תאנים ומוציים כ"ח במשנ"ג ואחזה לה דיוקא של הש"ר ד"ס תאנים וכו' ומ"ש הש"ר וכן במ"ז פ"ה דמעשרות ע"כ. ל"ל לאחוי מהמוקדם מ"ב פ"ח דמעשרות. ודע דגם ביכמות פ"ז מ"ב כתובות פ"ח מ"ט דמיות מ"ג נאנים על דבר זה: ר' טרפון אומר בורא נפשות רבות וכו' ל"ל בר"ש מ"ט ד"ס מלי עמא וכן בפיסקא מ"ח ליתא ר' טרפון אומר בורא נפשות רבות וחסרונן. וכ"ל בר"ש מ"ט ד"ס מלי עמא דבר וכו' וכן במשנה בסדר הירושלמי ר' יהודה בורא נפשות רבות וחסרונן. ודע עוד בעירובין י"ד. הועתק מתנה זו ר"ש אומר בורא נפשות רבות וחסרונן על כל מה שברא"ת ע"כ. ומעתה תראה כי במשנה שלפנינו בתמציות חסר מלת וחסרונן. ונמצן כי אין מחסרון ליתאי וחסרון וכל לתקן בטשת הברכה שכתב המג"א סי' ר"ז בתי' מ"ה בורא נפשות רבות וחסרונן על כל מה שברא"ת להחיות בהם נפש כל חי ברוך חי העולמים. וכן הוא בכתבי' אומר שברא"ת לעוכה חי העולמים הח' נקודה בגיר"י וכו'. ומש"ש יש סדר למשנה סוף תמיד הידוש שלא גילה המ"א ר"ז זה לעיל סי' ר"ח גבי ברוך שאמר וסי' ר"ד גבי שתנת ועבר עד סי' ר"ז [ואיני כתוך פירוש המחזור שלי הקנתי כך בשני המקומות הללו שהסיר התוי"ט להדיא] ודע ברש"י שהעתקתי לעיל כתב שברא ובן במליתא לי"ז כתבו תוס' בחיל בגיר"ר וחסרונן כמו לחם ומיס שלי אפשר בלא הם ועל כל מה שברא להחיות בהם נפש כל חי כלומר על כל מה שבעולם שגם אם לא בראם יכולין העולם להחיות בלא הם שלא בראם כי אם לתענוג בעלמא כמו תפוחים וכיוצא בהם ומסיים ברוך חי העולמים וירושלמי ברוך אתה ה' חי העולמים ועתה תתבונן כי כל הפי' שבתב הר"ב בפי' הברכה ב"ר וכו' לקוחים הם מתו'. רק מה שנראה מהר"ב ב"מ הלוגע לפסוק בירושלמי. אמן כתבו דוב הפוסקים וקיל הכי כמבואר בב"י ושו"ע והאחרונים לשיים ברוך חי העולמים ולא כתב הרא"ש. מ"מ לא מפיסן אנו חיי' אלא מפי הכתבים לומר שברא"ת לעוכה כמו שהעיד המג"א דאולי בכל הספרים נדפס שברא בעבות. אבל בכתבים איתא להדיא לומר שברא"ת לעוכה. אמנם מלת ומחסרונם שבתב המג"א דע כי ברוב גדולים בכולם אחר העתקתי למעלה ואשר לא העתקתי ראיתי שבתבו ומחסרונן בסוים הוא"ן וכן כתן כי לכל הפרטים שבתבו תוס' והבוה"ר ומבואר הרא"ש מלת ומחסרונן קאי על נפשות רבות שבלשון נקבה נאמרה ומשמתי באחרי נראה אור כי מצאתי ראיתי בחוברת אל אמת שבתב כך הגדול בעל אור חדש דף ל"ז. וכן איתא בעור סי' ר"ז וכמו כי נפשות לשון נקבות רבות ולא גרסי' ומחסרונם. על כל מה שברא להחיות בהם כן הכתוב ולא בכן כי לא קאי על הנפשות רק על דברים או פירות שנברא מדבר. ופרי לשון זכר. אז דקאי אברא ובריאה לשון נקבה. וכן איתא בעור סי' כ"ו ואחה תמחר ולא אני. אבל הראשון נמצא בכמה מובאים ע"כ. הנה בעל אור חדש לא מסר הסמיה לזולתו אלא בעלת בהם. כי זה תנוי בשני הפרטים שבתב בעור ובבר כתב הכ"ר דפי' הראשון נראה עיקר ע"ש. אבל מלת ומחסרונן בנו"ן ולא ומחסרונם במ"ם זה בשאר בהתלנו לומר כך. ואתן תודע עוד מ"ש הגדול אור חדש שם בשם כמה גדולים ובתוכם התו"ש שנריך לשיים ברוך חי העולמים בגי"ר ועל הרב בס' עמק המלך אשר כתב לומר מי בפה"ח המה נמלה ובתב עליו כי "מקומל היה ולא מדקדק והאחרון בראיות בטוים במיטור דעת התו"ש" לומר מי בגי"ר ע"ש. ובכן תנע מ"ש הלוי רבה סי' ל"ד וסי' ר"ז שמעע מחדש נאמן מתו"ש חזר מזה. "לא נראה כך מעצומו של אור חדש. אף המדקדק המפורסם מהרש"ש ז"ל קרא תגר ואמר כי לא חזר התו"ש ומעדיק את הלדיק לומר דוקא מי בגי"ר. אמנם תמה אני על מהרש"ש ז"ל שבטמו שהדפים והחרונים ונא חלי ולא מרגיש שזהו נגד דקדוק הלשון אלא שבריך לומר והחרונן כנו"ן כמו שבתבתי למעלה. וכזה ראה וקדק. בכל האמור בס' אור"ח:

פרק ז ב

תוי"ט ד"ה עד כזית כדמפרש אחני וכו' ופסק הר"ב וכן הלכה אע"ג דהוי סתם דלעיל וכו' הכא אשכחן ר' יוחנן דס"ל בכזית בדלי' [בתוספתא ל"ל] בתוס' [ותמצא בתוס' מ"ע ד"ה ר"מ] ומה שהאריך הר"ב לכתוב ולא כר' יהודה דאמר בכולה משום וכו' ואמעיקן הר"ב דלא ס"ל למוחלפת וכו' וכמ"ש שם בריש ואמנם בפסחים ל"ט לא יאכל עד שיסב עוד שם ק"ח בן אלא אבינו בעי הסיבה. ומה שבתב הר"ב דלא ס"ל כמ"ש שם הר"ב. כי בגי' הר"ב בפסחים תמצא שדברי עולים אחר הירושלמי אל אחיי דאתם בשבלת פליגי ע"ש. הנה עדיין לא מתברר דאמר אחר"ו אבל מי ס"ל להר"ב דמוחלפת לא נאי. מיתי מה מיתי הוי סבי ליה להר"ב בהא שבתב דהלבה בכזית ושוב אין בפקותא יצאתה אי קיל כאוקמתי' דר' יוחנן לא כדעת אחני. ול"ל מי מ"ע ד"ס סבר ואלבה זו אבילה ואכילה בכזית ואומר הר"ר דהני קראי אסמכתא בעלמא ניהו דמדאוריתא בעינן שביעה גמורה וכו' וקיל בכזית דלמי אם שמחלף ר' יוחנן קאמר ר' יוד' בכזית ורש"ו ור"י הלבה כר"י וגם לאחני דלא מחליף ור"מ אית ליה עד כזית הלבה כר"מ ובכזית דלעולמא ר"מ ור"י הלבה כר"י וגם לאחני דלא הלבה כר"מ דהא קים ליה ר' יוחנן בשיטתיה לעיל דאינו מוצא רבים ידי חובתן עד שיאכל כזית דגן. וכן לעיל גבי שאכל כזית מלת וכן פסק בסמ"ג ור"מ ושלטתו ע"ש. וז"ל המהרש"ל תוס' ד"ה ר"מ סבר וכו'. דלפי מה שמחליף ר' יוחנן קאמר ר"י בכזית כו'. קמ"ל קשה מהיכא פסיקא לה דמוחלפת בשיטה הך דהכא לענין זימן ואימא הך דהכא וכן מי שיאכל מיכולים וכו' הוא מחליף ודוק. הנה בהא דפסיקא לה לתוס' דר' יוחנן מחליף מתני' דהכא בברכות קלת נראה מבואר מהזיון דר' יוחנן הוא דאמר לעיל עד שיאכל כזית דגן דעיפא וודאי לומר דר' יוחנן פסק כר' יודה דהא ר' יוחנן בעצמו מבר הך כלל בעיבוכן מ"ע ר"מ ור"י הלבה כר"י ואיכ פתמא כפירושו דהא דאמר ר' יוחנן מותלפת השיטה היינו מתני' דהכא. ברם אי קשי' לי הא קשיא לי זה שבתבו תוס' וגם לאחני דלא מחליף וכו' הרי דמתא תוס' עבשיו אי אמרינן דלא קיל כהא דמותלפת כחירוש של ר' יוחנן אלא לאוקמתי' דאחני דבקמי פליגי ואיכ מה זה שבתבו תוס' מעבשיו הלבה כר"מ דר' יוחנן אמר לעיל דאינו מוצא וכו' עד שיאכל כזית דגן מלי דאיתי' אין זו דוחלי' לומר דר' יוחנן אמר לעיל כזית דגן שפיר אינו לשיטתיה דמחליף הכא במתני' וסיל לר' יודה כזית אבל לדידן דקיימינן עבשיו כחירוש של

אחיי דלא תיסון וסיל לר' יהודה כציפה יהיה הלכה כר' יהודה נגד ר"מ גם רליה אחרונה שכתבו תו' וכן לעיל נבי שאכל כזית מלוח וכו' ולא ממלא דבר זה אלא לעיל י"ח. דאמר ר"ח ר"ל אני רחיתי לה ר' יוחנן שאכל זית מלוח ובריך עליו המלה וטוף. לריך ביאור דר' יוחנן ודאי אזיל לשיטתי' דסבלא דתיקן מוחלפת משא"כ לאחיי דשסקי ביה תוס' עכשיו דר"מ סיל בכזית ור' יהודה סיל כציפה כמו שהם סדורים במשנה דהכא אין לוז מהכלל דר"מ ור"י הלכה כר"י כמו דקיל בכל מקום וגם ר' יוחנן לולא דמתרן מוחלפת ודאי דהוי סיל בציפה אלא משום תירוצו דמוחלפת שפיר אזיל בהלכתא דר' יהודה בכזית. גם הלום רחיתי הרא"ש בהר בזמיל עד כמה וכו' בגמ' קתמר דבקרלי פליגי וכו' ונראה דהני קרלי אחמכתא בעלמא ניהו וכו' ונראה דהלכה כר"מ דאמר בכזית אע"ג דקיל ר"מ ור"י הלכה כר"י הכא קים לי' ר' יוחנן בשיטתי' דאכל כזית ומבר עליו אמלה וסוף ואמר לעיל אינו מוציא אחרים ידי חובתן עד שיאכל כזית דגן [ועוד] ר' יוחנן אמר מוחלפת הציטה וכן פסק הרי"ף והרא"ש ואלמנות דהלכה כר"מ דאמר בכזית וכו' ע"כ. ובקצת בדוחק מכל להולמתו שלא יקשה עליו כמו שהקשיתי לעיל ולומר דכל דברי הראשונים עולים לדעת ר' יוחנן דמעשה רב וגם אמר מוחלפת ומיישיתי במעי"ש וזל"ש הכי גרס" ועוד ר' יוחנן וכו' אכל קשה דמשי רליה מר' יוחנן כיון שאכיי נחלק עליו וקיל דהלכה כבתרלי מתיי ובבא ואחיל וזיל לתרן דאכיי לא אתי אלא לתרן שלא נעשרן נחלק הציטה אלא אפילו לא נחלק לא קשיא אבל מכל מקום לר' יוחנן כמשמע אמר מוחלפת הציטה שלפי שהיה קרוב לחיבור המצוה שהרי היה לומר לפני רבי המחבר המשנה קרוב הדבר שמדבר קבלתו הוא שאמר מוחלפת הציטה ואביי לא נחלק על ר' יוחנן אלא לדוחתא דמילתא מתרן ולהגדיל תורה ע"כ. ועתה אמרתי היטב מדברים אלו לכוון גם דעת הסוס' במקצת ולומר דכוונתם במ"ש וגם לאביי נחלק עליו וקיל דהלכה כבתרלי מתיי ובבא ואחיל וזיל לתרן דאביי לא אתי אלא לתרן שלא נעשרן ולומר דגם אביי לא אמר אלא לרווחא דמילתא אבל ודאי לשום קושטא דמילתא אינו חולק על ר' יוחנן שהיה מקובל בך דמוחלפת הציטה אינרא כדי דלא נימא אתרי הא נוסא מיל דר' יוחנן אלא לרווחא דמילתא מתרן ולהגדיל תורה ולהגדיל תורה הוא שאמר מוחלפת הציטה ואביי לא נחלק על ר' יוחנן אלא לרווחא דמילתא מתרן ולהגדיל תורה ע"כ. ועתה אמרתי היטב מדברים אלו לכוון גם דעת הסוס' במקצת ולומר דכוונתם במ"ש וגם לאביי נחלק עליו וקיל דהלכה כבתרלי מתיי ובבא ואחיל וזיל לתרן דאביי לא אתי אלא לתרן שלא נעשרן ולומר דגם אביי לא אמר אלא לרווחא דמילתא אבל ודאי לשום קושטא דמילתא אינו חולק על ר' יוחנן שהיה מקובל מפי רב

היא. ואחר שימת עין בסוגיא הראה דברים נכונים הם לאמרם. ואפיה לתושלת לא הושלל שהרי עכ"פ מומחי דתניא להדיא הכנדר מן אחור כאחור אסור בחוכים של כוכבים לא ס"ל לפוסקים להסמיך דבר זה מן הלכה ומצוה לפרוק. הלכן לקמייתא דמאי דאיתא לפניו. פרי"ח פוסט ידו לאור כוכבים וכו' ואחור בורא מאורי האש לכאורה נראה דס"ל בורא מאור האש. דנהי כשמברך על אש ממש אומר בורא מאורי האש כב"ח דאמרו בסוגיא נ"ג הרבה מאורות יש באור ובירח"ו וכן הר"ש שהרבה גוונין יש בשלהבת. אדומה לבנה ירקרקת. אבל באור של כוכבים נ"ש לדינא שהרי הוא הראות מעיד דמדה בורא איכא אז ר"ל מקום דוכה הברכה נתקן על רוב שמברך על הבר בורא מאורי האש הלכך גם כשמברך על הכוכבים יברך ג"כ מאורי האש. גם יש מקום עיון דמלשון הטור ושו"ע וכן בלבוש נראה דבכל אופן

*) כמובאר להדיא למעלה מלשונו שבעתקתי:

פרק ט א

הר"ב ר"ה הדראה מקום שנשנו בו נסים כגון מעברות יס וכו' ודומיהן ואיכא דרבים כגון הני דאמרי' מתייבי כו"ע לברוכי אבל איכא דיחיד איהו חייב לברוכי וכו' ובנו בנו חייבים לברך וכו' ע"ש. הנה כל פסקי הדינים שבתב הר"ב מבואר בטו"ש לא"ח סי' רי"ח. אבל מ"ש ובנו ובן בנו וכו' בבר נפקא בטו"ש שם סעיף ד' דכל יולאי ירכו עד סוף הדורות מברכין ומבא"ח אפילו אותן שנולדו קודם לכן ועי' בלבו' רבה. וכן הסמיע הר"ב דדוקא בבריאה אותם משנשיב יום לנשים יום כמבואר בטו"ש שם סעי' ג' ואין לומר דס"ל בהראב"ד שבביאו הר"ש שהרי לדברי הראב"ד אינו חייב לברך רק בפעם הראשונה ומבאן ואילך רשות ע"ש. ואין להאריך. מיהו מ"ש הר"ש ואינים דרבים כגון הני וכו' משמעתו דדוקא כגון הני שנעשו הנסים לכל ישראל ביחד. וזה לשון הטור איתא בירושלמי אל הנס של שבעים מהו שיברך דאמר כל שבע ושבע אינדי הכל מברך ומ"ד כל הבנים לא אינדי הכל אינו מברך ופלוגתא היא במסכת הוריות ע"ב. ובטו"ש סעי' ב' פסק בזה"ל על נס שנעשה לקצת ישראל כל זמן שלא נעשה לכל ישראל אז רובן אפילו נעשה לקצת בנים אין מברכין עליו. וכתב המג"א סק"ג לקצת שבנים כו' הקשה הב"ח דהא בירושלמי קאמר דלמ"ד כל שבע אינדי הכל אל שבע אחד ופלוגתא הרמ"ם עם ר"י ור"ש היא וקי"ל כר' יהודה ור"ש וכ"פ הרמב"ם פ"ב מהל' שבועות וה"ב לפסק כאן דאינו מברך. ונ"ל תיכף הלא כללא איתא אלא בדברים הנוגעים לא"ב ל"ל דקי"ל כר"מ ע"ל ו"ש דבתוס' ובחוס' דף ו' משמע דהלא כללא שייך בכל מקום ו"ש. דמ"מ ר"י ור"ש רבים נינהו. ועוד דהא הרמב"ם פסק כוותייהו ועי"ל דפסחים דף פ' אמרינן דלר"י ור"ש אם נעשה שבע אחד עושין בטומאה משום דאינדי הכל והרמב"ם פסק דלא כוותייהו משום דסתם מתניתין דלא כוותייהו ולא"כ יהיו דברים סותרים זה את זה. לכן נ"ל דוקא בהוראת ב"ד קי"ל כוותייהו משום דכתיב בהדיא הכל נקרא אבל בנפסח לא כתיב בהדיא הכל והכא לפסח מדמינן לה ע"ל המג"א. ויען ראיתי פה לאיזה כלל ומקצת גדול הנוגע לענינים הרבה. וגם הנוס מה שסעתיק המג"א דברי הלי"ח. ולפנינו לא כן הוא. ודוד דבריו בכלל דברי מר"ז התוי"ט בלהם תמוהות לכן אמרתי מפני היות אינו נמצא ביד כל רוצי להעתיק דברי הלי"ח. אמת שבתב הלא"ש בר"פ הרואה ירושלמי מתני' בנסי דרבי' וכו' גם של שבעים מהו שיברך מ"ד כל שבע ושבע אינדי הכל וכו' ופלוגתא היא בפ"ק דהוריות. כתב דברי תמוהות דף ס"ט דפוס ז"ב בזה"ל ופלוגתא היא בפ"ק דהוריות ובין דספק' בברכות דרבנן בלבד אין מברכין כך מסיק הבו"ע ואני תמה דפלוגתא דתנאי ר"מ ור' יהודה הן ור"י הוא שסובר דכל שבע אינדי הכל וקי"ל בשיבוזין ר"מ ור"י הלכה כר' יהודה ושוד דר"ש ומי ס"ל כוותיה ובים הרמב"ם בפירושו ובחבורו פ"ב מהל' שבועות דאינדי הכל ר"מ ור"י הלכה כר' יהודה ומיקרי ניכא דרבים. אין לתמיה דשבע אחד לא הוי בכל. דהרי אפשר לומר דאיתא לא מתיה כלל לענין זה ואתה מוצא רוב ישראל ואין בו שבע שלם. אבל בנים שבע שלם אפשר דמודה דהוי הכל. וכי נמי נימא דלא ס"ל הכי מ"מ קשיא לי עליו כמו שקשיא על הבו"ע. ובמדומני דבקונטרס מהריק"ש בתב דהני כללות דפסקי הלכות לא נאמרו אלא אדינא דשייכי להידינא ולא בדיני עבודות וקדשים ולא"כ כי נמי נ"מ דהוריות לענין דינא דהלידינא מ"מ כי איתבל בני מדרשא לענין קרבן איתבל. ומבו"ש יש לנו ליגך אחר אות, בסתמתוקת ולא איפסק הילכתא בסתם שכללות אלו לא נתנו עליהם. אבתי קשיא לי דוקאי דכלל יחיד ורבים על כל התורה כולה היא כדכתיב אחרי רבים לנטות וגדולה מזו מפורש בהוריות י"א. דהא דאמר רבא זיל בתר רובא לענין איסור ויתר ולענין לה מהר קבא. ובכא ר"י ור"ש רבים לגבי ר"מ ולא"כ ודאי הילכתא כוותייהו וצ"ע. וגם מהתוס' שבתבתי בשמו"ע בסי' דלקמן נראה דבברי דשבע אחדי תמודות. לא ולמד דזה שבתב המג"א ולא"מ דמ"מ ר"י ור"ש רבים נינהו. כאילו מפי עלמו אמרן. אבל לא"ה גופו' דבדברי עמד על זה בתוספ' ביאור דכלל דיחיד ורבים על כל התורה כולה היא וכו'. ומ"ש המג"א ושוד דהא הרמב"ם פסק כוותייהו. אין בזה הענה על לא"ה. שבתוב אבל שבתב בשם מהריק"ש דהני כללות דפסקי הלכות וכו' לא נתכוון בזה אלא בדי לייבב דעת רבינו יונה והש"ע שפסקו דאין מברכין על הנס שנעשה לשבע שלם. על זה כתב דאינהו ס"ל בסברת מהריק"ש דהני כללות דפסקי הלכות לא נאמרו אלא אדינא דשייכי להידינא וכו' ולא"כ לא נתברר לי הלכה כר"מ או כר' יהודה ואין דומסקי' בברכות דרבנן הלכך אין מברכין. אבל הלי' דהרמב"ם לא ס"ל בסברת מהריק"ש שהרי סידר בדינא עומאות ובהרות ותחיבי מיתות בי"ד ודיני קרבנות וכבו"ש. ופסק בכמה וכמה מקומות ע"פ אותן כללות בגמרות לגו בש"ס רק במקום דפליגי ר"מ ור"ש פסק להתמיר משום דלא איפסקו' בסוגיא דשיבוזין ר"מ ור"ש הלכה כדברי מי כמ"ש הב"מ בכמה זוכתי אבל בפלוגתא דר"מ ור' יהודה פסק הרמב"ם נרוחא דזמנא כר' יהודה בין לחקל ובין להתמיר אין הלכה כר"ע מחבירו ואינו"ב ע"פ הכלל בשיבוזין מ"ז לבד בשעבד מקומות אחר התשובה עליהם הוי"ע בעצמו. בערכין פ"ח מ"ה ותמורה ספ"ג וגעים מ"ד פ"ח ופ"ב ומ"ד פ"ו ומ"ב פ"ח. ובכל המקומות האלו ערת הרמב"ם לייבב דעת הרמב"ם בפסקי הלכות ע"פ הכללים. ולא הצר' הרוי"ע באותן מקומות מדעת מהריק"ש כלום. משום דידע שפיר דדעת הרמב"ם מי אפשר לאיתוקמי בסברת מהריק"ש מטעמא דאמרן שהרי בכל המקומות נמה הרמב"ם אפילו בדיעים שאינם נוגעים לענין הכללים וכ"מ בכללים ובכ"מ בר"ש מנחות כ"ב ד"ש מי מייניה וכו' הלכה כרי"ש ע"ש ואתם בדין שלוט נוגע לפסוק בהכללים ובכ"מ בר"ש מנחות כ"ב ד"ש מי מייניה וכו' הלכה כרי"ש ע"ש ואתם בדין שלוט נוגע לחייבי ואחרתי בזה עוד מ"ב פ"ג הכלים ע"ש וזכינו מעבשיו דתוס' בזבחים דף ו' שהביא המג"א אזלו בשיטת הרמב"ם הבר כללי שייכי אף בדיעין שאינם נוגעים. אבל בתוס' שבת ע' בסוף דיש מודע לו וכו' שבתבו דכללא דאמר רבא בינומות ל"ז דהלכתא כר' יוחנן נגבי ר"ל בר מסרי אלא לא אמר אלא בדברים הנוגעים בזמן הזה ע"ש אלו לגיסת רבינו יונה והש"ע ובדעת מהריק"ש. ובכן אדמותיב המג"א מתוס' בזבחים עדיפא למסייע מתוס' בשבת שבזכרתיו ולא עוד דדברי תוס' בזבחים נעלמים לקוראי דעתי כי זה לשונם ריש ו'. דיש אחד מימר וכו' ומשמע דלר' יוחנן יוכם מימר ותימא דבעיבוזין דף מ"ז אמר ר' יוחנן ר"מ ור"י הלכה כר"י ובכיש תמורה ובערכין פליגי בה ר"מ ור"י וקאמר ר' יהודה יוכם אינו מימר. ו"ל משום דר' יוחנן אין לה הלכה כבתם משנה ובכיש תמורה ובערכין אומר הכל מתירין לאחוי יוכם ע"כ. ואיכא למידק למאי דמסיק אבל אמרו ע"ז ביומו פ"ח מנחות נ"ב תולין מ"ב אמורלאי ניכא אלינא דר' יוחנן. ואית לה לרב יוחנן בר יוסף דלא כיל רבי יוחנן לימר הלכה כבתם משנה אלא איכא ס"ל בהדיא אמר הלכה כמשנה ז' ע"ש בר"ש. ואי"כ לרב יוחנן בי' בשאר קושיותיו תלוכתא וחו מאי ניחותא אבתבו דר' יוחנן אית לה הלכה כבתם"מ וכו' הלא עכ"פ יהא דברי ר' יוחנן סותרים זה את זה בהכלל שמסר הלכה כר' יהודה ולא"כ יוכם אינו מימר ומה לגבי הכלל דהלכה בבתם"מ ולא"כ יוכם מימר. ומלי אית לן לימר דהיכא דאיכא תרתי אינו אלא בדוקא. אי"כ מעיקרא דדינא נמי לא קשיא על אותן זה. וכ"כ הרשב"ם בב"ק ל"ב ד"ה תיש דאמר ליה וכו' בזה"ל הלכך כל כללא שבגמרא כגון הלכה בבתם"מ הלכה כר"ש מתבירו כר' יוסי מתבירו כרשב"ג במשנתיו. ר"ת ור' יהושע הלכה כר' יהושע ר"י ור"ש הלכה כר' יהודה.

*) נפי שבלה בהפיר כאן בהעתיק מלשון המחבר ובקשה לעמוד על כוונתו.

ר"מ ור"י הלכה כר' יהודה כולהו קיימא לן הכי בר מהיכא דמפרש גמרא דלית הלכתא כר"י ע"כ ובי"כ כל בעלי סוגיות ועי' תו"ש מ"ש פ"א דע"ז ד"ה לא בבמקום וכו' ומש"ש בס"ד. והשתא מכ"ש דיתא לומר דאמ"ש דר' יוחנן אמר בשיבוזין דהלכה כר"י נגד ר"מ. מ"מ היכא דמפרש דבי יוחנן בעצמו דאין הלכה כר"י אלא כר"מ אינו סותר הכלל שמבר בשיבוזין. דאותו כללא בשיבוזין איתא בר מהיכא דמפרש. וגם מ"ש המג"א ליתן טעם להרמב"ם דבני פסח לא פסק כר"מ ור"ש דאם נעמת שבע אחד דעושין בטומאה. משום דסתם מתני' דלא כוותייהו. נעלם ממני איזה מקומו של אותו סתמא דמתני' דפליג אר"י ור"ש להדיא. גם מתני' ע"ש. דתנן נעמת קבל או רובו יעשה בטומאה. נעמת מישהו קבל הטהורין עושין את הראשון. והטמאין עושין את שני. אין שום לאיזה דוחלי מתני' מיירי בכל ישראל או ברוב ישראל. ואתה מולא רוב ישראל ואין בו שבע שלם. אבל נשבע שלם מה דסיר בתמני' תנא בבריתא דפלוגתא ר"י ור"ש. והשתא כל כמה דלא מצינן להדיא סתמא דמתני' דפליג מסתבר בבריתא וכדמפרש סתמא דגמרא דבמודע פסחים פ'. דאמרו ר"י ור"ש לשיטתייהו גבי פסח כמו דסבירא לה בהוריות דשבע אחד אקרי קהל. ו"א נשאר קושית המג"א וכוונתי בהתעוררות זו לדעת הגדול כמ"ש בחיבורי ים סדר לתשבה הוריות מ"ט פ"ח בפסקי הרמב"ם תחוכתו". ובכן נולא דברין הא למנות בברורי המדות לפי פסק הרמב"ם בפי"ב מהלכות שגגות בר' יהודה דשבע אחד אקרי קהל לענין דאם רק שבע אחד בלבד עשו ע"פ הוראות ב"ד הגדול מביאין אותו השבע פר. אבל לענין גרירה כלומר דאם שבע אחד עשו בהוראות ב"ד הגדול שיהיה כל שאר השבעים שלא העלו גורלו אחר אותו השבע דס"ל לר' יהודה דאפילו רק שבע אחד שעשו בהוראות ב"ד הגדול ומי כל שאר השבעים שלא העלו חייבים המנוחר בבריתא להדיא בהוריות ס' בזה פסק הרמב"ם דלא כר' יהודה אלא דוקא בשעשו רוב ישראל אע"פ שהן משיעור השבעים או רוב השבעים אע"פ שהן משיעור כל ישראל או אפילו עשה שבע אחד בלבד והוא רוב הקהל הרי אף אלו שלא העלו נגרירין אחר שהעלו ותיינין בקרבן אף שלא העלו. וכתב הרמ"ם הטעם דלענין גרירה בעי דוקא רוב הקהל ולא מהני בשבע שלם אחד בלבד בשהן משיעור הקהל אע"ג דפסק הרמב"ם כר' יהודה דשבע אחד אקרי קהל לענין שהן עצמן חייבין מ"מ לענין גרירה פסק דלא כר' יהודה אלא בשבע הן אלעזר המחבר דבעינן אז רוב השבעים או רוב הקהל. וכלתם משנה הוסיף בגתיות טעם לשבח בבוונת הרמ"ם ע"ש והנה דגבי פסח דחיים נדחה ואין ליבור נדחה וקי"ל בשהגור מהצבור עמאין. אף משום הטהורין עושין בטומאה עם הרוב משום דהמעוט נגרירין אחר הרוב. ומצד גרירת המעוט אחר רובו קי"ל דכולן עושין בטומאה והשתא הסוגיא דפסחים פ' שבשאר המג"א דשם הכי איתא ר' שמעון אומר אפילו שבע אחד טמא ושאר כל השבעים טהורין הלו עושין לעצמן ואלו עושין לעצמן מ"מ דר"ש קבבר שבע אחד אקרי קהל ר' יהודה אומר שבע מ' טמא ושאר כל השבעים טהורין עושה בטומאה שאין קרבן ציבור תלוי ע"כ שפיר נוכל לומר דר' יהודה דאמר שאין קרבן ציבור תלוי ועשה כולם בטומאה אזל לשיטתיה דאית ליה בהוריות גרירת כל השבעים אחר שבע אחד והלכך ס"ל גבי פסח דו"א שבעים יעשו בטומאה שגורין אחר אותו השבע הטמאין מיהו לדידן דקי"ל כר"ש בן אלעזר בהוריות דלענין גרירה לא קי"ל כר"י אלא דוקא רובו בעינן והשתא כשיש רוב ישראל בשבע אחד פשוטא דגבי פסח הוי רוב וזה מבואר בהרמב"ם פ"ז מהל' קי"פ בשיש רוב הטיבור טמאין דיעשו כולם בטומאה דמשום הטהורין עגרירין אחר הרוב. ואם הבשבע אחד הוי רק משום הטיבור לדידן דקי"ל כרשב"א ודאי נדחין לפסח שני. ולא אמרי' מי כר"ש הללו עושין לעצמן והללו עושין דבזה קי"ל דאין תלוי וכמו שבארתי בס"ד יפ"ל אלא דוקא רובו בעינן לדינא והשתא כשיש רוב השבעים עמאים אע"פ שבם מיעוט הקהל עושים בטומאה שהרי הלכתא בזה בקרבן הרמב"ם פ"ז מהל' רוב השבעים בהלכות שגגות דגגרירין כל ישראל אחר אותן רוב השבעים כמו שהעתקתי למעלה. והשתא דאתינן לבבי גבי ברכה על הנסים שנעשה לשבע אחד. דלא הזכיר הרמב"ם כלום אע"ג דבירושלמי איתא דתליא בפלוגתא דר"מ ור"י אתי מי שפיר דודאי דברי הירושלמי ברורים בפלוגתא דר"מ ור' יהודה ור"י יהודה איתא ליה גרירה הוא הגם שנעשה לשבע אחד דאילו נעשה לכל ישראל. אבל לדידן דקי"ל כר"ש ולא אמרינן גרירה אי הגם שנעשה לשבע אחד כדין הגם שנעשה ליחידים אינו ובריה ובר בריה מברכין. ואין שאר השבעים אחריהם עגרירין ונמסכין. והוי יודע דז"ש בדברי המדות דמתוס' מוכח דס"ל שבע אחד אקרי קהל שהעתקתי לעיל. הנה במעדני יו"ט סי' נ' בד"ה ואבני אלבנים וכו' בזה"ל והיא מקום שנפל ממנה סתריב דלא גרע מזקיה מאדם המטיים אלא לא הם לפרס לפי שידוע מקום סביבות ירושלים רשום סיו. ונראה לרבינו יהודה כיון שאין הגם דידוע ע"פ המקום כי אבן אין מברכין עליו אלא אותם שנעשו להם שם וכן לכל אדם מברך על נסו אע"פ שאינו ביבר מחוך המקום. עכ"ל התוס' ז"ל דשבע אקרי קהל דאלמא דיוסף לי דלא הוו כל ישראל ע"כ. והאלו רבה סי' ר"ה סקנ"ג מסיג עליו בזה"ל כד נעיין ל"ל דלזה דקרקע התוס' שם וכתבו דלא גרע חזקיה מאדם מטוים ור"ל דבאדם מטוים אף שלא הי' רוב ישראל אלו לגבר. ואיכ לאדבה ראיה מתוס' דשבע לא מקרי קהל ע"כ ולמעשו הסגתי לא הבתוס' כבתי שני הגדולים דבין לומר ובין לומר אין מדברי תוס' הכרע לדינא שהרי שפיר י"ל הבתוס' לא בזה לפרס דבבריתא דלא קתניא מקום שנפל סתריב מני אתיא כרו"ע כר"מ וכר"י ולא כתנאי וגם כדי דלא נימא דבריתא דלא קתניא אתיא כר"מ לכך הקדימו דבבריהם דגא גרע חזקיה וכו': ואלבה ואשונה אל מה שהעתקתי למעלה בשם הרשב"ם בב"ב ק"ג. כל כללא שבגמרא כגון הלכה כשתם משנה וכו' קיימא לן הכי בר מהיכא דמפרש וכו' וכ"כ בהלכות שולם פרק שני בשבל החמישי דף ל' בזה"ל הוי יודע שכל כלל שבגמרא כגון פלוני ופלוני הלכה כפלוני ויוצא בו מהכללים שהזכרנו בגלבו קי"ל הכי מסתמא. בר מהיכא דמפרש הבדיא לו מוכח מסוגיא בגמרא דלית הילכתא כהני וכבמה דברים פסק בגמרא הילכתא נגד הכלל ובאותן הדברים ויוצא בהן אין סומכין על הכלל וכו' ע"כ. הנה על פי המוסד הזו נריך ביאור בכמה מקומות בש"ס דפריך הש"ס ומי אמר ר' יוחנן הכי והא"ר יוחנן הלכה כסתם משנה. ומאי קושיא הלא הכללים לא נאמרו היכא דמפרש בהדיא נגדם ואי"כ ר' יוחנן דקיי"ל הלכה כבתם"מ נמי על דרך זה אמר בר מהיכי דאיתו עמנו מפרש בהדיא. בשלמא בגוונא דפריך בבתובות ע"ז ומי אי"ר יוחנן הכי בלומר דלמאי אינטריך לומר הלכה כרשב"ג דאמר במתני' דר"ש במומין קבעים ואמר ר' יוחנן בכל מקום שנה רשב"ג במשנתינו הלכה כמותו ע"ש. שפיר מקשה דבזה ריו"ש עלה דמתני' דאמר רשב"ג בד"ש במומין וכו' דהלכה כמותו משום דוק' הכא הלכתא בוודאי ובפירש"י. ולפי הכלל דאמר דבגמ' מסמיה דר' יוחנן דבכל מקום שנה וכו'. מסתמא הוי ידעינן דהכא ודאי נמי הלכתא כרשב"ג אמנם במקומות דפריך בגון בבתם מ"ז פ"א ק"ב ק"ז קמ"ח קנ"ו. עירובין נ"ב. ביצה ל"ז. תענית י"ח. יבמות פ"ז מ"ב. גיטין פ"ח. בבא קמא כ"ט ל"ב ס"ע ל"ד. בבא מציעא ל"ג. סנהדרין ל"ד. שבועות ג'. מנחות נ"ב. חולין ל"ח מ"ב. מי אמר ר' יוחנן הכי בלומר דסוכר את הכלל דאמר ר' יוחנן הלכה כבתם"מ איכא למידק כדאמרן. ולא מלאתי פרוקא מרווחת אלא דלפלוגתי בעצמו דבי"ל כלל אחד אין לומר דאיתו בעצמו במקום אחר מפכם נגד הכלל הוא לומר דאותו דבר יצא מן הכלל. דאי הכי הל לומר בכללא דבי"ל תון מדבר זה. ועל אופן זה פרץ הש"ס שפיר בכל אופן מקומות שזכרתי והא אמר ר' יוחנן הלכה כבתם"מ וכו' ומדלא אי"ר יוחנן הלכה כבתם"מ אין ממשנה פלונית מוכח דגם בזה ס"ל דהלכה נמי כאותה משנה. מיהו מתוס' דזבחים ו' שהעתקתי למעלה לא מצינו לומר הכי ודעת לנטון נקל. ויגעתי ומלאתי ביצין שמוע. כלל ר"ש בתוך פלוגתא כתב בזה"ל וכן בכמה דוכתא מאי פריך ומי אי"ר הכי והאמר ר' יוחנן הלכה כבתם משנה ואימא שאני הכא דר' יוחנן בעי לפסוק בהדיא הפך בבתם. אלא נראה בשאמרו בשם ר' יוחנן הלכה כבתם"מ הייט שבכל המקומות הלכה כבתם ולא טוכל לאתוק וכו' ע"כ. ועתה יאתאי לחדש מה שלא הזכירו בס"ע וכלל גמרא ויבין שמוע' ובאות ישר סימן

ג' כפנין הלכה כסת"מ כפי שפרי ליון ששפרתי למעלה נזכר בש"ס כ"ד פעמים ובכולם נזכר והאמר ר' יוחנן הלכה כסת"מ. מון פשם אחת יצא לדון בדבר כחדש בחולין מ"ג דמייתי התם והתרבא"ת אמר ר' יוחנן הלכה כסת"מ. וכתבתי בתכ"ש הוא"ל ולא אשתמיט בשום דוכתא אלא זימנא חדא אולי מצנה הוא בחולין. וקבעתי בה מסמוכת דע"ב עשות נפל ולחיה גדולה מכוגי' דגיעין פ"ח. דמסיק אמורלי נינהו ואליבא דר' יוחנן והמעיין שם יראה דרבא"ת דאמר בתחלת הסוגיא משמיה דר' יוחנן מתלוקת בשרקוה שנבעלה וכו' לא ס"ל הלכה כסת"מ. וכדי שלא יהו דברי רבא"ת. סותרים זה את זה. הכרח לא יצוה לגרום בחולין כמו בשארי כ"ג אקומות דלא נזכר רבא"ת. ומכה בעל אחותי הגאון המפורסם מהר"ר שטיין הרב אב"ד דקיק פירדא בספרו זכרון יוסף דף ע"ו עמוד ג' הביא לי בזה"ל. ד"ל דאיה לי' לרבא"ת לאוקמתא דרבא בדף ע"ג ע"ש ואיב ר"ש בן אלעזר דס"ל לר' יוחנן כוותיה בדף פ"ח מכריע הוא בין תיק ובין ר"י ב"י ואתמא דהכא וכבר כתבו תוס' בשבת ל"ע: ד"ה מרבא"ת וכו' דלגבי מכריע לא אמר רבא"ת הלכה מרוחת דהכא הלכה כסת"מ וקושי' הש"ס דהכא לאוקמתי' דרב נחמן בדף ע"ג דלפי כך אוקמתי' רבא"ת לא מכריע הוא ולכך מקשה מהא דמייע לן מר' יוחנן נופי' דס"ל הלכה כסת"מ דאיון מרבא"ת לא מצי להקשות ל"ע כי' כ"ל דיל בהא לא ס"ל כוותיה דכמה אמורלי ליה לה הכי. אמנם בהך דרבא"ת אר"י מתלוקת בשרקוה שנבעלה ודאי ס"ל כוותי' דהא ליכא מאן דפליג עליה ומשני אמורלי נינהו אליבא דר' יוחנן גופא לי אמר הכי אי לא אמר הכי ואיינו דבכמה דוכתי בש"ס מייתי אמר רבא"ת אר"י הלכה כסת"מ ובדוכתא אחרינא מייתי ר' יוחנן בלא גבר' ודו"ק. המעקתי דברי של גדול להודיע לבני האדם גבורתו למי שאין ספרו נמצא בידו. אמנם דע כי כמו שאמר ר' זירא לר' אבי שבת ק"ל דאמרת הגב שיעסק הרבים לך גמרא. כן קרה לאותו גדול בדורו. מראשון במה שמסיים וכן הבעתקתו שאלתי כתב דבכמה דוכתי בש"ס מייתי אמר רבא בר"ח אר"י. וכבודו במקומו כי לא נמצא כזה רק בחולין מ"ג וכשאלתי ממנו לא כתבתי להתעורר משום מקום רק מסוגיא דחולין גלבד כי זה לבדו מצאתי דתיתמר והתרבא"ת. ותו מ"ש הגאון עפמ"ש תוס' בשבת ל"ע וכו' דאין דע"ל תוס' מרבא"ת ל"ל יוחנן הלכה כר' יהודה אע"ג דר' יוחנן אית ליה הלכה כסת"מ הכא משום דר' יהודה מכריע הוא ואין הלכה כסתם ע"כ. אמור מעתה מדלא כתבו תוס' אע"ג דרבא"ת אמר"י אית ליה הלכה כסת"מ. משכח אחמת מדברים דודאי רבא"ת גופא לא ס"ל דאמר ר' יוחנן הלכה כסת"מ ושיקר קושית תוס' ליתא על רבא"ת דהכא כי רק על מ"ד משמיה דר' יוחנן דאית ליה הלכה כסת"מ אקשו תוס' דלכך דר' יוחנן דהכא דאמר הלכה כר' יהודה וכדי שלא נאמר דגם זה אמוראים ניכו כלומר דאית ליה לר' יוחנן הכסת"מ פליג אמי אמימרא דהכא והוא דמיקה טוענא. ולזה כתבו תוס' דלא פליג אהכא משום דר' יהודה מכריע הוא. גם מ"ש גיסי הגאון לדמות מילתא דר"א ב"ש כענין מכריע לא ידעתי לסוף דעתו הרמה. שהרי כבר כתבו תוס' בשבת מ' ד"ה הלכה כדברי המכריע. דלא מיקרי מכריע אלא דוקא היכא שמזכר בדברי שני התנאים כמו בענין דחמיץ ומוגיגין שגילו ר' מאיר ור' שמעון בדבריהם והלכך הוי ר' יהודה מכריע ע"ש. והכא כאן בשרקוה שנבעלה שלא גילו בדבריהם. לא הוי ר"ל ב"ש מכריע כלל. והבבי' עמי הגאון מו"ה מאיר בארבי גר"י ז"ל בחבורי כנסת חכמי ישראל ומתוך מה שזכרתי מובן סוגי' דשבת מ"ז אהא דפריך ומי א"ר יוחנן הכי [הלכה כר"י. רש"י]. והאמר ר' יוחנן הלכה כסת"מ א"ר זירא תהא משמיה וכו' שלא לשבור דבריו של ר' יוחנן הלכה כר' יהודה. רש"י]. והאמר ר' יוחנן הלכה כסת"מ דאמר משמיה דר' יוחנן אמרו הלכה כר"ש ולי' לא ס"ל כלומר דר' יוחנן ס"ל כר' יהודה ע"ש. וכבר כתבתי דר' יצחק ב"י נית לי' הלכה כסת"מ המבואר בחולין מ"ג וגם רבא"ת נית ליה הלכה כסת"מ כמו דמעלה בסוגיא דגיעין פ"ח שזכרתי למעלה. אלא ברור דעיקר קושיות ומי א"ר יוחנן הכי וכו' סיינו להקשות על אותו מ"ד מכמי' דר' יוחנן הלכה כסת"מ קשיא בך. דאמרי' הכא משמי' דר' יוחנן הלכה כר' יהודה ולזה השיב ר' זירא תהא משמיתו וכו' שלא לשבור דבריו של ר' יוחנן. כלומר דלא נימא דמ"ד דאית לי' הלכה כסת"מ פליג ארבא"ת ואדר' יצחק בר יוסף ור"ל דלא אמר ר' יוחנן הלכה כר' יהודה כשם דפליגו רבא"ת ור' יצחק ב"י על אותו מ"ד דהלכה מסת"מ. ועל דרך זה מצינו ממי סוגיא דביצה ל"ז ארבא"ת א"ר יוחנן הלכה כר' דוסא ופריך מי א"ר יוחנן הכי והאמר ר' יוחנן הכסת"מ עיקר קושי' קאי למ"ד הלכה כסת"מ יהיה חולק על מה דאמר רבא"ת הכא משמיה דר' יוחנן. ומתרץ שפיר ולאו לוקימא וכו' ע"ש. ואי קשיא לי הא קשיא לי בסוגיא דשבת קי"ב דפריך ממי אמלתא דרבא"ת א"ר יוחנן ומי א"ר יוחנן הכי דהלכה כר' יהודה והא"ר הלכה כסת"מ וכו' והכא נזה ממי מצינו לומר דפריך על אותו מ"ד דהלכה כסת"מ יהיה דלא ברבא"ת א"ר יוחנן הכא אבל על רבא"ת לא קשיא והא"ר יוחנן הלכה כסת"מ כדאמרן דרבא"ת לא ס"ל דהלכה כסת"מ אלא מן מה דמסיק שם בסוגיא אמר רב יצחק בר יוסף הבא מעבדא דבר אמי ומי אמי כמיטא לר' יצחק בר יוסף לאוקמי מתני' בדומק כדי שלא לשבור דבריו של ר' יוחנן הלא ר' יצחק בר יוסף עצמו לא סבירא ליה דהלכה כסתם משנה כמבואר להדיא בחולין מ"ג שזכרתי למעלה ולריך עיון: תו"ש ד"ה על הזיקין וכו' פי' הרב רבינו עובדיה מברטנורה וכו'. לי נמי וכו' ולא"ל הרמב"ם וכו' ע"ש. אינרא הר"ב שכתב שני פירושים הייו ממה שכתב הרמב"ם בתיבורו פרק יו"ד מהלכות ברכות דין מ"ד בזה"ל. ועל האור שבאויר שיראו כאילו הם כוכבים נופלים ורצים ממקום למקום או כמו כוכבים שיש להם זנב על כל אחד מאלו מבדר ברוך שכתו וגבורתו וכו' ע"כ"ל. והע דבעיבוך ערך זן (אי' כו' כמ"ש ברלי"ל). ולא ידעתי למה השמיטו פי' של רש"ג והרמב"ם וכדאי הם בפירושם לבבר. ואם בשם ומלכות יש לחוש אולי אחמת בפירש"י. עכ"פ יש לבבר בלא שם ומלכות. ובה"ג בפירש"י שכתבו המוש"ע. מפני הספק אולי אחמת בפי' רש"ג ורמב"ם ג"כ יש לבבר בלא שם ומלכות. ואחמת עד לעמוד הבלשון הרמב"ם איתא על האור שבאויר או כמו כוכבים וכו' מבדר ברוך שכתו וכו' ואם כלה מבדר עושה מעשה וכו' [אף שהוא דיני ברכות שהזכיר הרמב"ם בפרק הי"ל התריך לכתוב מבדר ברוך אי"י אמ"ש וכו' ע"ש דין א' ב' ח' ט' יו"ד י"ח י"ב. הרבה פעמים שכתב בחי' אמי"ש] אבל בכתבו אמר"ש שכתבו אומר בחי' אמי"ש עושה מעשה וכו' ואם יכלה יאמר בחי' אמי"ש שכתו וכו'. ולזיגא נלע"ד: ה' תי"ש ד"ה חייב לברך וכו' כפרת עוונתיו ע"ש ז"ל הערוך הרעות שמביא הקב"ה על האדם לעוונתו הן שהן כפרות לעוונותיו כאדם שמצער עצמו בהקנת דם וכפוראתו היא ע"כ:

מסכת פאה

פרק א ד' כלל אמרו בפאה כל שהוא אוכל וכו' ע"ש ראיתי להתעורר כמה דברים בפי' הר"ב וכתי"ש. והנימו להתבדר בהן. ראשון תחלה נאמר זה שכתב הר"ב כל דבר שהוא אוכל למעוטי ספיחי סעים שלע"פ שהן אוכל ע"י הדחק לאו אוכל מקרי ע"כ. הנה בסוגי' שבת ס"ח פסחים נ"ו נהה ר' מפרש הש"ס אוכל למעוטי ספיחי סעים וקולה [ופירש"ש בשבת סעים ווישד"א. קולה ווריג"א. אבל בפסחים פירש"י סעים מוריק"א. קולה ווישר"א. ובמה פירש"י קרוי"ג. קולה גוזיטר"א. ושיטו פרוש הלולמן וכבר נתיו תו' לדקדק בשטו פי' המלות לרש"י בחולין נ"ט ד"ה שיקר' דמרידתא וכו' ובאתרתי בס"ד בתכ"ש ואין כאן מקומה. ולשון הר"ש סעים ווישר"א. קולה וודליג"א. ועי' בפי' הר"ב מ"ה פ"ב דכלאים ורש"ש דשביעית. והוא כפי' הערוך ערך חסנס] ובשת בעי עשמת דשביע הר"ב מלת וקולה תו זה שכתב הר"ב דכתיב ובקרכם ואין קוירה אלא בדבר הראוי לאכילה וכו' וכן שוד כתב לאיזה פעמים מלת דכתיב וכו'. נראה דמן כתורה היא. אבל דע דספחים

נ"ו דיה כלל אמרו וכו' כתבו תוס' דמן התורה אינו חייב בפיאה אלא זית וכרם ושדה דכתיבי בהדיא בקרא ואחריגא מקנתא דרבנן ניהו ושאין מכיסו לקיום לא רצו לתקן פיאה דאינו דבר תשוב ותתנה וכל דדמי ליה אע"ג דתשיב אינה ביטול עניים לפי שאין לקיומן כאחד ואפשר יבר על הריות וכו' וכ"ל הו' בשבת ובגדה ע"ש וכן כתלים הר"ש דכל הני אינו אלא מדרבנן וכל קראי דנטיע בה"ל אינו אלא אסמכתא בעלמא ע"ש וכ"כ תוס' הא"ל. ומשמה נכון לומר דגם מ"ש רש"י בשבת ס"ח ד"ה כל שהוא אוכל כו' דגבי פיאה קצר כתיב מה קצר מיוחד שיש בו כל אלו ע"כ אינו אלא אסמכתא. ועל כרחינו לומר הכי גם כפי' הר"ב. דאי כמשמעות לשונו דהוי מדאורייתא קשה דמאי עשמא פטרו ספיחי אסעים וקולה. ואי מעטם שכתב הר"ב דאוכל ע"י הדחק לא שמיה אכילה קשיא למ"ל בשבת ע"ו דאכילה ע"י הדחק שמה אכילה וכן פסק הרמב"ם בפי"ח דהמק לא שמה אכילה ולפי הנוסחא שלפנינו בגמרא דפליגי ר' יוחנן אמר פטור דאכילה ע"י הדחק לא שמה אכילה ולים לקים אמר שמה אכילה. יצא פסק הרמב"ם בזה דהלא הלכה מרוחת דהלכתא כר"י לגבי ר"ל. אבל דע דמסחת הרמב"ם הי' ר' אלעזר אמר חייב וכ"כ הר"מ דפסק הרמב"ם כר' אלעזר לגבי ר' יוחנן] ואי מדאורייתא כל המינים חייבין בפאה קשיא איאך עקרו רבנן לפטור בספיחי אסעים וקולה. אבל לפום קושטא דכל שאר המינים חוץ מחטאה ושעורה ויפאר אינם חייבין מן התורה רק מדרבנן כמ"ש הו' והר"ש אחי שפיר דהם אמרו והם אמרו בספיחי אסעים וקולה הוא"ל דלא הוי אלא אכילה ע"י הדחק אין בזה ריוח לעניים אלכן פטור מן פאפה. ובסוגי' דפסחים נ"ו על אמר יריחו שהיו נותנין פאה לירק פרוץ ולית לה לאמר יריחו הא דתנן כלל אמרו בפאה כל שהוא אוכל וכו' ומכיסו לקיום פרט לירק וכו'. ליתי לומר אע"ג דכל הני מדרבנן בעלמא ניהו ואמר יריחו שהיו בזמן הבית וכ"מ ר' יהודה פליגי אליבייהו. ומאי קושיא ולית לה הא דתנן וכו' דלמא אמרת האמת כך היא לית לה. ותו דלמא באמת מהאי טעמא מיהו בדיה חכמים ואינהו אמר יריחו קודם שמיתו בהם חכמים לא ידעו מהכך כללא דבבלא דבנן. ויתכן לומר דאי ליה לה הו אלא ידעו מהכך כללא דבבלא דבנן. קשה למה דוקא מירק הוי נותנים. ולא הוי נותנים ג"כ בתאנים ומפיחי סעים וקולה וכן מכמהין ופטריות. אי דקים לה כלל דתנן. ומקשה שפיר ותירץ הש"ס דפליגי במכיסו לקיום ע"י דבר אחר. ובדברי קדשו של מד"ר התי"ש ז"ל. אחרי שהשיב עיקר עליו הדק היטב. דע דברש"י בשבת מביים והא דנקט כאי ולא נקט שאר מינין שאין ראוי לאכילה משום דאיידי דגבי שביעית תני לה דיש להן שביעית נקט הכא דפיאה ומעשר ליתנהו ע"כ. ודע עוד דגם הר"ש סיים ויש מפרשים מכוס אחת דרך לגלגון בשמה שמרעיש אלא לסוף אחרבא ואמנם שנים משהבריים מתפטרין באחת ומשביתין דשוש שלהן עיקר היא ע"כ. ויותר מכל אלו דע דהעלים עיניו מכל מ"ש רש"י בספחים נ"ו בזה"ל ספיחי סעים וקולה קנין לאכילה אבל סעים וקולה שאינם ספיחים חוז לאכילה וכו' ע"כ. אבן בדש"י בגדה שבאיה הביא"ר. ז"ל ולא ידענא אמאי נקט ספיחים וכמדומה לי שהרבשונים ראיים לאכילה ע"כ. ובין תנין מה שיש להתעורר בפרושי הרש"י. וקצתי לסמוך על מה שכתבתי בחדושי. עוד זאת אדרבה שכתבו תוס' בגדה נ' ד"ה ובגדולו מן פאדר לגעוטי בחתין ופטריות כפ' כיצד מברכין דף מ' פריך והא תניא אם אמר כל גדולי קרקע עלי קונם אסור בכמהים ופטריות. ומשני מירבא רבו מאדעא מינה לא יצאי מאדעא והא כל דבר שאין גידולו מן האדן קתני. תני כל דבר שאינו יוצא מן האדן. מ"כ נמי בשמעתין אינו מן האדן. אבל מן וגדולו מן האדן דאיתא לפניו ליכא למעבי כלל כמהים ופטריות שהרי הם נמי גדולו מן האדן. ולא התעורר בזה הרי"ש לא הבא בשמעה ולא בשמעה ג' דפ"ש דברכות על דבר שאין גידולו מן האדן וכו' דאינון לגיתי על דבר שאין יוצא מן האדן כדמסיק הש"ס ברכות מ' תני על דבר שאין יוצא מן האדן: **ד"ה** תי"ש ד"ה האוב וכו' ולכך יש לפרש אמת דהכא וכו' ע"ש (עי' רל"ג). ודע דז"ל הרמב"ם בפרושו במתני' דהכא אוב הוא הסומאה אשר באדן הלבי והוא שמא שיעבדו בו העובדים ויש לו אשכולות כאשכולות הגפן ויאכלו ע"כ. ובקריא דדמאי ז"ל הרמב"ם והאוב נקרא סומאה כו' אלא מ"ד מבמי' דר' יוחנן הלכה כר' יהודה ואינו ע"כ. וכדי שלא יהיו דברי הרמב"ם סותרים בפרושו וגם לפי מאי דאמרנו' התי"ש דאמת דהכא ג"כ אינן. מלבד שהוא דחיק' טוענא למאוד דקשה הו ומי מני ליה לקראה הכא אינן כמו שקראו רפ"ש דדמאי. אבן בהג"ה קלה יוצן למאוד דלפי משמעות הלשון שכתב באדן אלבי הו' משמע דמין זה ר"ל אוב אינו בגמלא רק באדן אלבי דהייגו אדן שיבאל [כמבואר ברפ"ש דדמאי הרבה מינים שאינם גדילין רק בא"י] ויתכן לומר דז"ש יפיה. וכן ר"ל אוב הוא הסומאה אשר באדן אלבי הוא גמת אבל נ"ו אלא לומת ונדל בשאר ארצות:

פרק ב ב תי"ש ד"ה שאינה יכולה להקצר כאחת וכו' ושוד יש תומה בדברי הר"ש מה שפסק הלכה כר' יהודה ולשולם הלכה כתי"ק דסתם לן רבי כוותיה וכו' דמפרש כשיטת הר"ש דתי"ק ור' יהודה פליגי ל"ל לפסוק כתי"ק ע"כ ע"ש וקשה ל"ל עפ"י מ"ש הרי"ף והרא"ש בשבת בפ' כל הכלים סי' ה' דאומר בעל הלכות משמיה דרב נמת גאון דהלכתא כר' יהודה נגד התי"ק דקי"ל ר"מ ור"י הלכה כר' יהודה [וכתבו הרי"ף והרא"ש ואלי טעמא לא מסתבר ולא דוקא דבי מתניתן ר"מ ור"י הלכה כר"י ר"מ היכא דפליגי בהדיא אבל היכא דדברי ר"מ סתם ור"י הוא דפליג בסדר' לא אמרינן הלכה כר"י אלא הלכה כסתם דאע"ג דפליג בהדיא בברייתא כיון דסתם לן תנא כר"מ הלכתא כוותיה ולא מיישינן למתלוקת דברייתא ע"כ] ואולי נטה הר"ב בעקבות דרב נמת גאון. ודע דבמ"ש פ"ש דפרה כתב התי"ש ד"ה ר' יהודה אומר וכו' ונמצא כתוב בתשובת הגאונים בשם רב נמת בר פלטוי דסתם מתני' ר"מ. ור' מאיר ור"י הלכה כר"י ע"כ. והימה הן בעיני דא"כ כל היכא דפליג ר"י על סתם מתני' הלכה כמותו והא ודאי דליתא דלא איתמר הן כללא אלא היכא דלא סתם לן רבי עכ"ל התי"ש. ופלא שלא הביא דברי הרי"ף והרא"ש שהעתקתי למעלה [ועמ"ש בס"ד מ"ג פ"ב דתרומות ושוד בשאר מקומות] אינרא שכתב רב נמת גאון ז"ל. והי דממ"ש תוס' ריש ביצה ד"ה גבי שבת וכו' המוכת מסוגיא דהתם דקרי לי' סתם דהלכתא הכי אע"ג דר' יהודה פליג נאותה מצנה נופיה ע"ש. וכן כתבו שאר דוכתי. דצריכין לאו שמר בגדר הדחוק. כדי לייאשב דעת רב נמת גאון. אמנם מסוגיא מפורש בגמרא דף מ' קשיא לי [דאיתמר התם על המצנה דתנן הכותם לת ומתו זכה בנכסים של אחיו ר' יהודה אומר בין כך ובין כך וכו'] תני תנא קמי' דרב נחמן אין הלכה כר' יהודה אמר ליה אלא אמאן כרבנן פשיטא יחיד וחכים הלכה כרבים וכו' [ע"ש גם בתמה דאמר עולא וכה"ג] הרי מפורש לדבי' בהתמה דתיק חכיב רבי' לגמרי והם רבים החולקים עם ר' יהודה [ובהון אוהן הרבים הי' ג"כ ר"מ בתוכם. עי' מ"כ פ"ז דברכות מה שהבאתי לתוכיני אחד ע"ש מ"ש רש"י פסחים י"ח ד"ה רבנן אדרבנן וכו'] וכעת עיון גדול אצלי עמון. לברר דעת ר"ש גאון. ועמ"ש בס"ד מ"ו פ"ז דגיעין קנא רחי' לר' נמת גאון ויעוב קנא לפליאה כאשר יאוה בעיני הרואה. [והאמר אני לבאורה מילתא דרא"ג ודעת הרי"ף והרא"ש בתמלוקת בעו' הא בירושלמי ריש פ' המולן אמר ר' יוחנן כל מקום שנמה סתם משניות דרבנן (פי' אם שנה רבי סתם משנה הוא דעת חכמים הבייגו רבים. קרבן) עד שיפרש לו רבו (שהן אחיין כיתידהם) ר"ש בן לקיש אומר כל סתם משניות דר' מאיר עד שיפרש לו רבו ועמ"ש כל דברי הירושלמי מתחילת הענין עד סופו ומצאת בכל הנוכר בתם שנזכר סתם פ"ח ובבייתא מזכר דברי ר' מאיר. ואני בטרדותי לא אפשר להגיעו פה. גם הירושלמי עם פי' קרבן העדה הלא לכל מצוי למצות תפלו:

פרק ג א תי"ש ד"ה ומזודים וכו'. ולא ר"מ בהוראתם וכו' ע"ש כתבו תוס' בסוכה ע' ד"ה ואם עשאה וכו' ואפילו נפקא מינה אלא נ"ש יש לו לתנא לפרש ממה נחלקו ולא שייך לאקשויי עשמא דש"ש אחת לאמעינן אלא היכא דפליגי הבאי אלינא דש"ש ולא נפקא מינה מידי נפלוגתא אלינא דש"ש כי אלי בשבת דף קל"ט וכפ' ד' אחין דף כ"ח וכפ"ק דביצה דף ו' וכולן פרשנו במקומה ע"כ. וכתבתי בתכ"ש דקשה נ"ש ר"מ דמפרק ד' אחין קשיא הלא ביבמות כ"ח. דיש כ"ש וכו'

כתבו יחוד נכון ופשוט למחד ע"ם וגם גולה דעריסה יש לייחס עוד בפשיטות גמורה על הדרך שמפני הס"ם בינמות קכ"ב דאי מסכתא סתמא וכו' ב"ם היא ואין הלכה כאותו סתם. וכו' עלמם פייחב בדרך הזה בברכות מ"ו ובעירובין ט' וסוכה ל"ה אהא דקאמר ר"ה תנא ב"ש אמרי' אין מחלילין וכו'. [ומ"ש תוס' שוד ובפ"ק דביצה וכולן פרשנו במקומם. לא ידעתי לפוס הרעת קוונתם וגם פרושם לא מצאתי בביצה אם לא קצת בדרך רחוקה אפשר לכוון] לאמם ראיה גדולה לדברי תוס' מסוגיא דמ"ק ג' וכמ"ש תוס' שם לחדיא ד"ה וקרובין וכו' ולא אמעיון מלתייהו דבשם פי' הכי. אכן בחה שהאליע תוס' דלא פליגי תנאי אליבא דב"ש היכא דלא נ"מ מידי לב"ה. קצת נ"ע מפ"ב דאהלות מ"ג דתנן ובגבולת בש"א כחלא מקדש ובה"א כדי שיעבל מן הרי וימות [ובגמרא בכורות ל"ז ובחולין מ"ב. וכן בסרב מברטנור' מפורש דהייט חברון בסלע] בחיה מקדש אמרו בקבון של רופאים דברי ר"מ וחכמים אומרים בגדול של לשכה. וכרי דלא פליגי ר"מ וחכמים אלא אליבא דב"ש. בשלמא במשנה ד' פ"ה דבמרוב דפליגי ר"א וחכמים אפשר למדחי קצת דר"א מתלמידי בב"ש ע' שבת ק"ל בבש"י ותוס' ועוד דנ"מ בין לב"ש ובין לב"ה בחותה סלה תרומה עמאה לי תרום ותשרף לו בטלה לגמרי ומ"ל לבעלותו ע"ש. אבל ממשנה דאהלות ראיה גמורה לבאורה. ופשלאתי על מ"ד זקני הגאון ת"ש שלא הער' כלום מכל מ"ש תוס' בטוסה שזכרתי [ומאתי שיש להתבונן בדברים. מקום שאמרו להודיעך כחן דב"ש (ביצה ב' ו') אע"ג שיש לעשות קצת בדברי ב"ה אפ"ה נקט הכא להודיעך כח דב"ש ויש לשאול וכי עשמת דב"ש אחי לאשמעינן. ויותר בכח דבחוכות נ"ע: דשקיל ושרי ב"ש ליתא מתני' דלא כב"ש יש לחקור דלמה ב"ש כולי האי לאוקמי כב"ש ואין קיל בכל דוכתי, ב"ש במקום ב"ה אינה משנה. כברתי בחידושי בס"ד ואין כאן מקומו]:

פרק ו ט ת"ש ד"ה **אם** נאה רשות וכו' שלא להטרף אלא יהיה שכוח וכו' ע"ש שמר הטעמים בשאין רשות העני מועלת בו אז מטרף ולא כוי בכולל שבחה. וקצת צריך תיקון. ועוד לגרוס לפיכך אין רשות העני מועלת בו אלא מטרף אלא יהא שכוח אז ראיה לגרוס לפיכך אין רשות העני מועלת בו שלא להטרף שיהיה שכחה:

פרק ח ג ת"ש ד"ה **ואין** נאמנין וכו' [ולא על הפת וכו' כמלי מיתקן] כל הג"ש זו צריכא ביאור ובדקתי בספרים אחרים ליתא לכל זה: **ן** מי שיש לו מזון שתי סעודות וכו' ע"ש כתבו תו' בבא בתרא ע' ד"ה שבת מתנין לו מזון ג' סעודות פי' בשבת בלבדים אותן שתי סעודות שנתן לו אתמול בערב שבת אבל ליל שבת ובבת שחרית ובלם סעודות שנתנין לו בשבת יאכל אחת בשבת בסעודה שלישית ואחת למוצאי שבת ושלישית יטהר לו למחר בדרך שלא יבך ריקן וכו' ובקשה לבהכ"ג הא דתנן מי שיש לו מזון שתי סעודות לא יקוו מן הצמחוני ואמאי הא אחד יאכל מיד ואחד בלילה ומ"ב כי אזיל ריקם אזיל. וצריך לפרש דמזון שתי סעודות דקאמר הייטו בלא אותה שיש לו לאכול מיד ע"כ. ובכה הרמב"ם בפירושו וגם הרא"ש לא כתבו מזה כלום והייטו הדבר על מסמעותי' מי שיש לו מזון ג' סעודות וכו' בהמה דבין הכל יש לו מזון ג' סעודות ולא יותר ולא הבנתו בלשון הרא"ש. ובלאה דלא ניחא לה בפי' הרא"ש. ובקשיא לה בהיתה לשון המשנה ולדברי הרא"ש מוכח הוא לחתני מי שיש לו מזון שלש סעודות וכו'. אלא נראה דהכי פירושא במשנה מי שיש לו מזון שתי סעודות וכו'. לענין סדר והוסב אלותה הענין [דומי' למה דתניא מי שיש לו מזון י"ד סעודות לא יעול מן הקופה וכו' וקופה מתחלקת מע"ש לע"ש לענין הענין וכמו שיתבאר בסמוך בס"ד] לא יעול הוסם מן הצמחוני אלא לאחר כשיעבוד יקח מן הצמחוני ובן מפין דברי רש"י בבבא קמא תמהו קצרה גדולה היא וגוזרין בה בגאים מאכל מבעלי בתים ומתחלקין לענייה ב' סעודות ליום מיום ליום. קופה מעות הן לפרנס עניים בני עזרי דיל להו מילתא דתמחוי ומתחלקין מע"ש לע"ש. י"ד סעודות לא יעול מן הקופה שהרי יכול להמתין לע"ש הבא וכו'. ע"כ לשון רש"י. והרי דמתחלק רש"י דקופה הייטו מעות המתחלק לבני עזרי דיל להו וכו'. אבל תמחוי מתחלקת לבאיתם זיל להו. והני כולהו בני הענין הייטו בדלמרי' ב"ב ה' קופה לענייי אותה הענין. ואע"ג דתמרי' ממי הכם תמחוי לענייי עולם ולא לאחוקי דלין מתחלקין מתחמוי גם לבני הענין בני שערין לו. דודאי עניי הענין קודמין בני אחין לו. הכא נאמר שיתנין עד ערב שבת ובין כך יהיה מוכל בערב. אלא ברור דזה דאיתמר תמחוי לענייי עולם הייטו שיתנין מתמחוי גם לענייי עולם לאחוקי מקופה אחין נותנין אלא לענייי הענין ולבני עזרים דיל להו ליעול מן התמחוי ומעתה יתיישב על נכון קושית הרא"ש ולכן כתבו כל מפרשי המשנה ס"ה רש"י בבבא הנזכר והרמב"ם והרא"ש והגיהו המשנה כמשמעה ומוקה. שתי סעודות דוקא:

מסכת דמאי

פרק א ת"ש ד"ה **דמאי** וכו' אלא בלאו לא נזרו וכו' ע"ש ולכאורה אפילו לאו אין כאן בלוקה מע"ה הכא קיל ב"מ פ"ה עשר תעבר ואכלה (תרי קראי דסמיכי להדדי. רש"י) ולא מוכר. תבואה זרעך ולא לוקה (והקשים כתבתי דאיכא לגידן דלא דרים הכ"ם כפי סדר הפסוקים דפרשה ראה י"ד פסוק כ"ב עשר העשר לא כל תבואת זרעך וגו' ופסוק כ"ג כתיב ואכלת לפני ה' וגו'. ואין כאן מקומו) ואף לפי' ר"ש שכתבו תוס' בסוגיא (עמוד מ') ד"ה תבואת זרעך וכו' וגם בבכורות י"א ד"ה מעשרן וכו' וד"ה טבלים וכו' מסיק דבשקוקה קודם המירות אבל בשקוקה אחר המירות פטור מן התורה ע"ש. הרי הכא בדמאי הייטו חבר הלוקה מע"ה ודאי אחר מירות הוא [דאי קודם המירות אין כאן שייכו] ספק אם עשר רק בדור גם ודאי דלא עשר שהרי אכלו לא אתי לידי חיוב מעשר כל זמן שלא נתמרת) וכ"כ תוס' בסוגיא דב"מ שם דאפילו יהוא שלא עשר אינו חייב רק מדרבנן לעשר ודאי ע"ש. וכן פסק הרמב"ם דין ב' בפ"ב מכל' מעשר. ופשוט לדעת הראב"ד שם דסיל שאוקמא בין קודם שנמרת בין אחר שנמרת פטור בכולם ב"ג בלוקה שאין ממורה פטור שעדיין לא נתחייב בראשה מוכר אבל לוקה בשהוא ממורה אפילו אחר שנתחייב בראשה מוכר הו לא פקע שם טבל מיניה וכו' ע"ש. ברם כעין החילוק שכתב הרא"ש צריכין אנו לומר לשיטת ר"ש ושיעשה כדי שלא תקשה אליבייהו מ"ש תרומה מעשר דמחוייב הלוקה ליתן ואחייבו מדרבנן אף בלוקה ומ"ש מעשר ראשון ומעשר עני דלא חייבוהו רבנן אלא ודאי דבל היכא דאיכא מיזב בשאיש לוקה גזרו רבנן ואחייבו אף בלוקה מה שאין כן בכא דגם בשאיש לקוח ליכא רק איכול לאו לא חייבו רבנן בלוקה וזה ברור. ובהדחוק הארכתי ברוחב הענין. נאמת הענין: שם בסר"ה והרחומש כו' ואין סומכין על הגם כו' ע"ש אם כומכין אז לאו. מתוך דברי ר"ש ניומא כ"א ד"ה בלעדין וכו' מבמש דקרא סמיך אריסא. אכן התוס' שקלו וטרו בזה. בהן ולאו ורסי' בידם ע"ש. ודע בירושלמי ניומא פרק ח' על המשנה ערב יוה"כ עם תשיכה לא היו מניחין אותו לאכול חצב וכו' ערוך ולא מן הגשים שהיו עשין בבהמ"ק הן [שלא רחה הכהנא קרי ביה"כ ולמה היו צריכין לשמרו כל כך. קרבן העדה] אמר ר' אבין בר"מ הן אם לא תגמון [לגומר דלכתחילה אין כומכין על הגם. קרבן העדה] אר"י ר' בון בר אחאי כאן בבפי דהתי שלא רחה הכהנא קרי מעולה הייטו במקדש הראשון ומתני' במקדש שני. קה"ע] הגה ברור הי' דלא הקשה הכי הירושלמי אמתני' דרש פרקין דתנן ומתקינין לו כהן אחר שמא יארע בו פסול. משום דשפיר איכא לאימר דחיישינן שמא יארע בו פסול דתנן הייטו אמאר עוותאת המעבכין מלבה למקדש וכן לשון רש"י במשנה רש"ו ומה. הגם הוי רק שלא יארע קרי כמשמעות לשון הרא"ש ס"ה דלמות לפי שהוא עומאה כיוצא בדבר מעבה ומטבר שאר מאבר עוומאה. וכתי' הרא"ש

מוכרח מדנקט לא אירע קרי וכו' ולא תני לא אירע פסול בכ"ב כו' דתנא בני שומר ושתי כלאים] ור"ש והרא"ש ברש יומא דנקטו אמר אם יארע לו קרי. הייטו כמסקנת הירושלמי דבנית שני לא נשנית כל הני עשרה נסים שעשו וכו' אז גם משום לא תעבון איכא למיחש אמי משום קרי. אבל התי"ט ברוחה לבוכית בזה"ל דאין סומכין על הגם דכתבתכון ברש"ש מ' יומא שהיו מתקיים בהן אחר שמא יארע בו פסול אע"ג דתנן במס' אבות וכו' ולכאורה אין שום ראיה דהתם ביומא שמתקיים בהן אחר הייטו שמא יארע בו פסול ע"י נגיעת אוכם בגמ' לו בשאר עומאה שאין יוצאין מעומאה. מיהו בעיקר קושי' התי"ט מבפ"ד דמקלים לענין מספקין לנסכים וכו' אינ לא כתיבי בראשון של הירושלמי על שם לא תעבון דאין סומכין על הגם (כמ"ש הרא"ש) אבל ודאי דגם בנית שני הי' הגם הזה וכן דייק לישנא דבר נתנן בספרים מ"ב שבכאלו כתי"ש דכל זמן ימי משך הראת הנסכים לא הי' יינם מתמיד. ומסתברא לומר דרק בכ"ג נשתנה הגם משום שהם קלקלו בנית שני [וכרי לשכת פרהדרין הי' נקראת בשביל שכלם הנשים היו שהיו לוקחים הכהנה גדולה בדמים המעולה זומת ע' ע"ש] אבל שאר נסים דתנן במשנה דאהלות דלאו בכ"ג אלא אלא בשביל זכות כל ישראל. היו עשים גם בנית שני. וזה מוכן הקשה ועיי' בתוס' דיומא כ"א נגלעין וכו' דלא שוקי לה דאחר הבנין. בנית שני. אי"ז כדאמרן. ותדע הירושלמי בפ"ד דשקלים אלבה ג' [עלה דמתני' י"ג שולחנות היו במקדש שמנה וכו' על שיש בנים המעבדים שעליהן מדיחין את הקרבים וכו' על שיש מוחנין את הסיכרין וכו' על שיש מוחנין את לחם הפנים וכו'] קאמר בגמרא נית כאן של כסף וכו' מפני שהוא מרחיק [לא הי' נאלם של כסף אלא כדתנן של שיש דבל כסף מרחיק ומחמם סלהם ויש לחוש שיתעפש. קה"ע] ל' כן תני זה אחר מן הגסים שעשו דבהמ"ק שבשם שהיו מניחין אותו חוס כך היו מוציאין אותו חוס [שהי' נשמר חוס אלחם עד שעת סילוקו בשבת הבאה א"ב למה הי' מתעפש אפילו היו מניחין על שולחן של כסף. קה"ע] ריב"ל אמר אין מזכירין מעשה נסים [כלומר אין סומכין על הגם ושאין הכל שלא יתעפש בדרך הטבע. קה"ע] וכמיכון הזה כתב הרא"ש בפקלים. ועמ"ש בס"ד לע"ע. הגה נראה דהירושלמי לא מפני אלא שאין סומכין על הגם. אבל לא רצה לחלק בין מקדש ראשון ובין מקדש שני אלא כדאמרן וזה ברור:

פרק ב ד ת"ש ד"ה **הסיטונית** וכו' לשון יון וכו' ע"ש ור"ב הערוך ערך סטן עוד מפרש מוכרין קטניות ושמן מי' אחר בעלי חנויות ע"ש. וכתבתי בהפלאה שבערוך לפי' הערוך והרבב"ם וכן לפירש"י שפי' בב"מ מ"ש ד"ה מתנה לסיטון. סיטון תמיד גדול ומוכר פירות הרבה לחנוני וכו' בשאר קוטי' תוס' ב"מ מ"ש. ולקמי' בסיטון נכרי ע"ש לדוכתא ומצה לגה על הענין:

פרק ה ב דת"ש ד"ה **נוטל** אהב מלא מלא ושלש וכו' שחולק המאה לג' חלקים ומכל חלק נוטל עשירית העשירית וכל זה קל יותר וכו' לפי שהחלוקה הייא קלה ביותר וכו' ע"ש מה תעשה והקלות דומות עלי כתמורות שהרי לפי דרך אחר בחר בו צריך לחלק מתחילה לשנה חלקים ואח"כ יצטרך עוד לחלק כל חלק לעשירית העשירית הייטו לשאה חלקים. והיא יותר המור' ועורת מן שאני דרכיים שהר שאינו שאלא לפרש וזה ברור: ומתן דרכיים לי על נכון אמת נתת:

פרק א ת"ש ד"ה **מעשר** ונתן לו וכו' ור"ב לא כתב אם הלכה כן וכו' ע"ש. נעלם ממני הטעם דעבר שהיינו עד הכא ולא הערה דבריו כאלו לעיל פאה פ"ה מ"ט. וכן דמתי פ"ה מ"ה אלא כתב כר"ב כלום והרמב"ם כתב בשני המקומות דהלכה כר' יהודה שהוא מבחר ומפרש דברי חכמים ע"ש. אלא נע"ב לריכין לומר דסמך הר"ב על מ"ש בבר מ"ה פ"ג דפאה בזה"ל ור' יהודה לפרושי מילה דתיק אתא ואין הלכה. ולפיכך לא הכפיל הדברים בשני מקומות שהרבי אותם לעיל. אמנם מעתה דגם הכא סמך הר"ב על מ"ש פ"ג דפאה וזה יצא דלאמנה ולמדין ממנה בכל המקומות שנזכר בדר' יהודה אומתי שבא לפרש וזה ברור: ועל הדרך הזה נ"מ נמי בתנא מ"ב פ"ב דאמר ר' יהודה אומתי בזמן שהסיטה גוסמת וכו' שלא כתב הר"ב כלום משום דסמיך עצמו במה שכתב בתחלת סדר זה. אכן בסדר מועד שבת מ"ב פ"ה אמר ר"י אומתי בזמן שהוא טועל אחת וכו' ביאר הר"ב וכ"מ שאמר ר"י אומתי במשנה לא בא לאחוק אלא לפרש דברי חכמים אלכך אלכתם כוותיה ע"כ. אבל בגמרא מ"ב פ"ה אר"י אומתי מקום שנכנסין בשני וחמישי וכו' לא הערה הר"ב כלום והייטו מטעמ' כי בסדר אחר סמיך ל"ש

לחתך לפרס . ומיהו לרמי בר חמא ורב חסדא [וכגר כתבתי בתס"ס דבכל הסוגיא בסנהדרין לא נזכר דב חסדא כלל . הן אמת דבפסחים ק"ב מוכח דרב חסדא ס"ל דמה שאמר ר' יהודה במה הוא לחלוק עיין רשב"ם ד"ה אמר ר"י וכו' כרב חסדא דאמר ר"י כל מקום שאמר ר' יהודה במה לחלוק אימתי לפרס דברי חכמים ע"כ . אבל עיין אימתי שפיר מוכל לומר דרב חסדא בסולמו מילתא בר' יוחנן ס"ל דאימתי לפרס ומסכים לדעת ריב"ל ור"ע] מסמע דזה בורר דף כ"ה דלף במשנה הוי אימתי לחלוק סיכי דמוכח וסכא מוכח כיון דבברייתא בהדיא פליגי רבנן . ולר' ירמיה בפ"ק דגיטין הוי לחלוק אע"ג דלא מוכח גבי פסיגה דמשני הא רבי (ירמי' ור"ל) יהודה והא רבנן והיא מסנה מלה בר"י אימתי ספרים וכו' ולפי גירסה זו יכול להיות דברייתא בא לפרס וכו' ע"כ . הגה מסיומת מסמע דהלכה זו רופפת בידם ומוכל לומר בגרסא שלפנינו בסנהדרין כ"ה דלא מכר במשנתינו וזנה יהיי"ב מ"ש לעיל בחולין פ"ג דף ד"ה ומודה ר' יהודה תימה למאן מודה דאימתי לפרס הוא בדאיתא בסנהדרין פרק זה בורר ע"כ . ולא כתבו מן המוקדם בעירובין פ"א . וי"ל דלכאורה לק"מ למאן מודה וכו' דאימתי וכו' שרי הם בעצמם כתבו לקמן פ"ח שהעתקתי דהיכא דאיכא אימתי לחלוק . ומכ"ש הכא במשנה שמוכרו מקומו דתני ומודה ר' יהודה דמלידו' הבנת ע"כ הוכחה דאימתי דאמר ר' יהודה בא לחלוק ולפיכך הסכיל לאתויי לרי' מסוגיא דסנהדרין דמשם לרי' דריב"ל ור' יוחנן דאמרי' הם דאימתי לפרס ע"כ דרך חיזוק אמרו גבי שום שיור לעומר ואפילו במקום שיש הוכחה עגדו דאל"כ אמאי דתק הש"ס הש"ס לומר גברא תברא קא רמית ומכי דרמי בר חמא פליג אריב"ל ור' יוחנן עדיפא הוי לי' לסס"ם לתרן היכא דמוכח שאני שהרי מבריתא דמייתי בין שיש לו לומנות וכו' הרי זה פסול מוכח דאימתי דר' במשנה הוא לחלוק ומדלא מסני הש"ס הכי ע"כ דריב"ל ור"ע על הכלל כולו יצא וכל מקום דמצא הכי בדברי ר' יהודה לכלול לדפרס בא והקבו תוס' בפיר תימה למאן מודה : שוב ראיתי שכתב מז"ז התי"ט מ"ג פ"ה דחולין בזה הלשון ומודה ר' יהודה כתבו התוס' תימה למאן מודה דאימתי דר"י לפרס ועיין בתוס' פרק דלקמן לרמי בר חמא ורב חסדא משמע בפ' זה בורר דהיכא דמוכח הוי לחלוק אי"כ הכי נמי מדתני ומודה מוכח דלחלוק אבל כל הפוסקים פסקו כר"י ע"כ . וזאת נפלאת היא בעיני על שלא הרגיש כלל בהעתקת רב חסדא מה שלא נמצא כלל לפיהו בש"ס לעיל . גם לפי מ"ש בש"ד אתיא כל הפוסקים דפסקו כר' יהודה לפי דקי"ל כריב"ל ור' יוחנן דבכל מקום ומיכא שיוכא . איכא לדעת התי"ט דלכ"ע אמרינן היכא דמוכח שאני קשה טובא לאיזה אורך הוכרח הש"ס בסנהדרין בסוגיא כ"ה . לעשות ריוח בין הדברים לחדש כר חמא שאני קא פליג על ריב"ל דהוי קשיא טובא ומכר בין התנאים [עמ"ש בס"ד בסוף עוקצין] וגם על ר' יוחנן . עדיפא הוי ליה לתרן היכא דמוכח שאני מכח הברייתא דהתם . ואז ג"כ אין מהאורך לדחוק מוכא דאמי' ר' יהודה משמיה דר' טרפון ע"ש . נמצא לפי פסקן של דברי תוס' הוי ד' מתלוקות בדבר. דריב"ל סבר כל מקום שאמר אימתי ובמה לפרס . ור' יוחנן סבר אימתי לפרס ובמה לחלוק ומי בר חמא בסנהדרין סבר היכא דלא מוכח לו כריב"ל לו כר' יוחנן אבל היכא דמוכח לפיהו אימתי וכ"ש במה לחלוק בין אימתי ובמה דקתני במשנה דוקא ולא בברייתא לו אמרינן דבברייתא ומשנה שוין בזה . [לא ונמצא לפי הגרס' במשנתינו כתבו התוס' בחולין דאתי לאפוקי בברייתא ר"ש ובעירובין י"ג ע"ש ומגמתא ליה . אחליט הדבר זו ביחד שלא תמוע . וכבר בעינן דאימתי כל מקום שאמר רשב"ג במשנתינו הלכה כמותו דאמרינן דוקא וכן כתב הרשב"ם בבא בתרא קע"ד . כ"מ שאמר רשב"ג במשנתינו ולא בברייתא ע"כ . וכתבתי הגנה גדולה על גאון הש"ך בח"מ סי' קע"ח סק"ט כתב דבתו' פרק איזהו נכר דף ס"ט ד"ה אלא שיטה אימתי מוכח להדיא דה"ס בברייתא ע"כ . והעלים עיניו כי הך מילתא דרשב"ג דמכר בברייתא ס"ח נזכר בגם במשנה להדי' ס"ט ועל אותה משנה כיוונו תו' . גם התוס' יאיר דף ל"ד ע"ב סי' ל"ד בד"ה ומ"ש מתכיבו וכו' כל מקום שאמר רשב"ג וכו' לכן צריך לעיין על תוס' דבב"מ ריש דף ס"ט וכו' ש"מ נכבל אחריו ומתילה מכבודה אגב שיעמוד הטעבר לדף ולא הביאו אלא במה שלפניהם בברייתא ס"ח . והאמת יורה הדרכם דר"ת דאמר זו בב"מ ס"ט המזכר ס"ל דבמשנתינו דוקא במשנה ולא בברייתא לפמ"ש הרא"ש בשבת י"ז ד"ה אין מוקין וכו' ומביא ראי' מבוא פ"ק דע"ז דאמר רשב"ג וכו' קי"ל כרשב"ג דסתם וכו' ע"ש . משמע להדיא דס"ל לר"ת דלית הילכתא כרשב"ג בברייתא והתרכתי בזה עוד ובאן אין מקום להאריך] בדס לפי דברי תוס' בגיטין ז' אין אלא שלם מתלוקות כי זה לשונם בד"ה מ"ש אימתי משמע דאימתי דר"י בא לחלוק ואי"ת בעירובין ובזה בורר אריב"ל כל מקום שאמר ר"ש אימתי ובמה אינו אלא לפרס ור' יוחנן אמר אימתי לפרס ובמה לחלוק אלמא לכולי עלמא אימתי לפרס וי"ל דר' ירמיה דסבא סבר כדמי בר חמא דאפילו אימתי לחלוק וכו' ועוד י"ל דגרסה בספרים דגרסי בפרק חלון דף פ"ח כל מקום שאמר ר' יהודה במשנתינו אימתי ובמה כו' ודוקא במשנה וכו' ותרי תנאי אינא דר' יהודה וחכא ברייתא היא ולכו' אמי דתנאי בא לפרס בברייתא בא לחלוק . אבל קשיא דבפ' חלון ובפ' זה בורר פריך מכח ברייתא וכו' וי"ל דהוי מלי לשנויי כו' וכן ל"ל דדוקא במשנה אימתי לפרס דבפ' כיסוי הדם דף פ"ח תניא וכחסו וכו' ע"כ וכרי מבוחר דדמי בר חמא ור' ירמי' בחדא שיטא קיימא דאפילו במקום דליכא שום הוכחה אמרינן אפילו במשנה דאימתי לחלוק ואני לתירוץ הראשון שכתבו התוס' מיהו לתירוץ האני דגרסה בגרסת הספרים וכו' איכא למידק דאמכל מקום מגיל לר' ירמיה דר' יהודה בברייתא לחלוק אתי . עכי דמלת במשנתינו אתי לאפוקי דלא אמרינן בברייתא הך כללא בהחלט אבל מכל מקום איכא מן הסכנת דבברייתא ודאי לחלוק אלא הכל לפי הענין וכמ"ש לעילה . ואיכ הכא דתיזא במשנה דאלה דאמר ר' יהודה והוא לפרס עוד לומר המסתבר דגם בברייתא לפרס בא ושלא לחלוק הפיוס במשנה . ומהכי מיהו ג"כ לומר בברייתא מולק [ודוקק לומר דר' ירמיה הוכיח דברייתא מולק דאל"כ הך דתנא בה המכיבו גם בספינה כמבינא בחיל"ל אמתי הכמיי" . אולם מבוא הך קושיא לא נדוחה דעדיפא עפי לומר שלא לחלוק אל הבוון דאיירי בגוזה וגזשם וכדמוקי לה אביי] . וכן דבריי אביי דאמר הא והא ר' יהודה הוא ולא קשיא וכו' איכא למידק קלא לפי מה דאוקי אינו דברייתא לא קשין אהדדי כאן בזמן שבספינה גוזשת וכו' . והאמת' בריבי מילתא דברייתא דתני עפר חול הבא בספינה וכו' ובמשנה דתלה דתנן אר"י אימתי וכו' דבל יהודה לפרס בא וא"כ למה נקט לבבי הא והא ר' יהודה וכו' הול ע"פ האמת בא והא בב"ע [וי"ל דסיא הוא הסיגו לא כר' יהודה דמפרש מילתא דתיק דתנא ר' יהודה הוא בברייתא] . ואם כה נאמר דר' יהודה הוא בברייתא עפר חול וכו' לחלוק קאתי דקתמיים בה ר' יהודה אבל אין הספינה גוזשת פטור ואי לפרושי קאתי לא הי' צריך לכפול הדברים שהרי כבר ביאר אימתי בזמן שבספינה גוזשת . וכמו שלא אמר דבר וטיפוכו במשנה דתלה מבוא לפרס קאתי ומבוחר כבר בדברי הש"ס . ברם בכמה דוכתי במשנה דאמר ר"י אימתי וכופל הדברים . כמו במשנה דעשיקה בה ברפ"ו דדמאי וכן רובה בכולה לומר דבר וטיפוכו ע"כ דאין לדקדק בזה . וגם כבר מצינו ע"פ רוב וכל הני מיזבי דברייתא אית לה לאו מוסיף דברים על המשנה וכזה מבוחר בח"ט מ"ז ע"ג דסנהדרין ובאחר רוב מקומות ואפ"ש כוונתו עולה בקנה אחד בברייתא והמשנה . אבל לתירוץ ראשון שכתבו התוס' עולה הכל על נכון. נמצא למדין דר' ירמיה ס"ל דגם במשנה אימתי לחלוק אפילו בלתי הוכחה ומייתי המשנה דתלה עפר ת"ל וכו' ואין לדקדק על הוספה דמסיים אבל אין הספינה גוזשת פטור כי דוגא מ"ש תוס' ואין לדקדק עוד אבל אי אמר ר"י דהיינו משנה אף דהמלוק את הלשון וכן כתב בשאר דוכתי [וגם אתי שפיר הא דאיתא דתנן עפר חול וכו' ולפי תירוץ הסני הול לומר דתני] אבל לאביי דס"ל כריב"ל ור' יוחנן דאימתי לפרס ולכך מבני כלן בספינה גוזשת וכו' . ובזה יתיישב הרמב"ם שפסק בפ"א מכל' תרומה דין ק"ג כר"י דוקא בזמן בספינה גוזשת וע"ש בכ"מ . ודע עוד שכתב הכ"מ בפ"ב מהלכות שחיטה דין ע"ו על מה שפסק הרמב"ם כר' יהודה דגיד לו אין צריך להודיע [הוזכר בחולין מ"ג פ"ס] בזה"ל ודומע דכל מקום שאמר ר"י אימתי אינו אלא לפרס ע"כ וכן כתב בעומ"ש יד סי' ע"ז כר"י ע"ש וכן בדין שאמר ר"י מ"ז פ"ו דחולין אימתי בזמן שאין שם

דם אלא הוא וכו' ופסק הרמב"ם פרק י"ד מהלכות שחיטה דין ז' כר' יהודה ולפ שהרא"ש מביא עליו מהא דחולין פ"ח דקאמר הש"ס דפליגי בקרלי מ"מ כתב הכ"מ דקי"ל כ"מ שנה ר' יהודה אימתי אינו אלא לפרס וכו' ע"ש . וכ"כ הגמ"י שם כ"מ שהר"י אימתי דמשנה בא לפרס כריב"ל ור' יוחנן דאמרו בכי בפרק חלון וכן פי' ר"ת וכל רבותינו שוין בדבר . ולא כרמי בר חמא בפרק זה בורר ור' ירמיה בפ"ק דגיטין דאמר אימתי לחלוק ע"כ . ומזה הטעם קי"ל בטוש"ע י"ד סי' כ"ח סעי' טו כר' יהודה ובסכ מוכח כיון דבברייתא בהדיא פליגי רבנן . ולר' ירמיה בפ"ק דגיטין הוי לחלוק אע"ג דלא מוכח בגמרא קא רמי דאמר הר"י אימתי אינו אלא לפרס וכן מ"מ פ"ו דמקוואות אר"י אימתי וכתב הרמב"ם והר"ב בדברי ר"י אמת ולפרס בא וכן פסק בחיבורו פ"ח מהל' מקוואות דין ז' עוד מ"ג פי"ב דטבול יום דאר"י אימתי כתב הרמב"ם ובאיתר ר' יהודה קייס ובמוכו דאוי לעשות בבי"ט התי"ט אכן הר"ב לא כתב כלום . ולפ"ד דסמיך עצמו על מה שכבר כתב מקודם בסדר זה . כמה שכתבתי בתחילה במשנה דעבקינן בה . הגה בארתי כל המוכר' די חזיתי . בענין אימתי . הלבתי אותו פס . ובלאחר הגיע אל מקום כל אחת ואחת שנשנית שם אר"י אימתי . אראה מקומן על מה שכתבתי הכא . ולאותו טעם ובשבה אבבר ג"כ חופן במה דברים אמורים . דע דע"פ מ"ש תו' עירובין ס"ב. ד"ה ור' יוחנן וכו' עוד שם ס"ה ד"ה איקלטו וכו' ותוס' גיטין ל"ע ד"ה הלכה וכו' ותוס' בע"ז ל"ה ד"ה חדא קתני עוד שם ל"ז ד"ה לאשתי . וכן כתבו בשאר דוכתא דהלכה כריב"ל נגד ר' יוחנן והארכתי בענין זה בס"ד בכמה דברים של עשם ולא רציתי להאריך כאן . הגה גם בזה דאריב"ל כ"מ שאמר ר' יהודה אימתי ובמה אינו אלא לפרס . הלבתא כוותיה ומטעם זה שפיר פסקו כל הגדולים בהא דאמר ר' יהודה מי"א פ"ו דעירובין במד"א תחומין וכו' והלכתא כוותי' וכ"כ הר"ב שם הלכה כר' יהודה ומה"ש פסקו ג"כ נגד רב חסדא בסוגיא דעירובין פ' דאמר דהא דקתני במשנה שם בשוספו עליהן מוסיף ומזכה ומרוך לחדש וכו' דחולקין חכמים על ר' יהודה אפילו בתר של מבוי אחד ע"ש . ונפסק הלכה בריב"ף וברמב"ם ובטו"ע א"ח סי' שס"ח דהני מילי בבית שפתח לשתי חצירות דאיכא לאומר שמא לא ניחא לו לערב אלו עם אלו אבל אם אינו פתוח אלא לזה בתר אין צריך להודיעם . וכתב הב"י משום דקי"ל כריב"ל דכ"מ שאר"י בד"א אינו אלא לפרס דברי חכמים ע"ש . וכן יש ידיים מוכיחות מפי' הר"ב שכתב בפ"ז פרק הל"ג נתוספו עליהם דזורין מוסיף ומזכה וצריך להודיע ודוקא בזמן שיש לתר שני פתחים לשני מבואות וכו' אבל אם אין לו אלא פתח לאבוי זה שנשתפו בו תחילה אין צריך להודיע דזכין לחדש אלא בפנין ע"ב והיינו כמסקנא דגיטין דבמה ד"ש של ר' יהודה הוא לפרס משא"כ בשאול דאמר בסוגיא פ"א . הלכה כר' יהודה מכלל דפליגי . ורב שזבי אמר רב חסדא אמי אמר על דרך זה חולקין עליו תביבין על ר' יהודה ברור דלפ"ג דע"פ הלכה כר' יהודה הדין כך דאא לצריך דוקא בתר בנין מבואות . אבל ג"ר ברור דהפי' של התנא דאמר נתוספו עליהם לצריך להודיע [שהוא מ"ק של ר' יהודה] מיירי אפי' בפתוח לאבוי אחד . ולכן לא נתחוורו אלני מ"ש התי"ט שם מי"א ד"ה אבל בעירובי תצירות וכו' ואי אמי פליג וכו' ולסכי שפיר לעיל דוקא בכב"ג ולא"ל ישוב . והוי יודע דזה שכתב הרמב"ם בפירושו במשנה דעירובין ב"ל טוהן אדם וכו' ור' יהודה חולק כאחר תרתה והלכה כר' יהודה . דאל"כ קשה מדא מאיזה טעם יאמר נגד הכלל של ריב"ל ותו מאי זו סמיכה דהא אם רבי יהודה הוא חולק פטורא הלכה כר' יהודה . ומזה תמה תמה אקרא להודיע לרבים הא אשר נעלם ממני בפסק הרמב"ם פכ"ג מהלכות כלים דין ח' תפר המעלית על הבגד כשנלאה מרוח אחת אז שתי רוחות כמין גאם אינו מיכון וכו' ובתב הכ"מ דפסק כחכמים ע"כ . והגה בפ"ז כ"ח דכלים אחא דחכמים מעהיין אמר ר' יהודה במה ד"א בעליית אבל בחולון מלמעלן מיכון ומלמטן אינו מיכון ובתב הרמב"ם שם בפי' המשנה והלכה כחכמים . ואין הלכה כר"י . וכן כתב הר"ב . ולא ראיתי שום מתשורר לא בתי"ט ולא בכל מהאי כלוי של הרמב"ם מ"ש אין הלכה כר' יהודה אחרי שלא בא אלא לפרס בקרלי כריב"ל נגד ר' יוחנן דבמה דברים אמורים שאמר ר' יהודה דכל מקום אינו אלא לפרס ובמ"ש לחלוה . ומכל מה שבארתי עד כה בענין אימתי ובמה לא מצאתי שום בגיות במשנה דאמר ר' יהודה עוד אימתי לא במה . והגה לפי הגרס' שרגו לבחליטו דגר' במשנתינו . ולאחר ידי חובתי בס"ד . אמנם לאותן ספרים דלא גרסו במשנתינו ולא"כ גם בכל אותן מקומות הלכתא כר' יהודה ושבא לפרס . ונזאת מן הקורא המסכיל עוד אדרוש . אם תפן לבא על סעיפי ושורש . ציון לא במה שכתבתי בפ' בא במיני תרגומא בשום שכל ומפורש .

כי לו פורש :

פרק ז ב

תי"ט ד"ה מזגו לו וכו' וכדאיתא בירושלמי וצריך להגיהו בספתיו וק"ק וכו' ע"ש הר"ש העתיק הירושלמי וצריך להגיהו בספתיו . ולעיל שפיר איעריך דמשנה מ' לא תני אלא אומר מעבר שבת והוי אמינא דבשבת אין צריך לומר כלום . ולפ"ז מ"ש התי"ט וק"ק דמתני' היא וכו' רצונו לומר דגם במשנה מ' לא סי' הירושלמי צריך לפרש כבר מבוה דיעבינן מסיפא . דהיינו ממשנה ב' דתנן אומר מה שאני עתיד וכו' מיהו לפ"ז ל"ל להתי"ט לתירוצי דה"מ דמשנה ב' מיירי בהול בחיוו לגמרי מענין משנה מ' ריבא דמילתא . עוד מוכל לומר לפמ"ש רש"י בגיטין יו"ד . ד"ה בסבורה פרה זו היינו דקתני אמרה פרה שכן מצינו מהמתשבה שהוציא הכהוא בלשון אמירה כגון ודוכר אמת בלבנו [הכלים ט"ו] ויאמר עשו בלבו [בראשית כ"ז] וא"כ מיושב שפיר קושית התי"ט . אמנם במ"ש התי"ט דה"ל דבאמל שנוי' וכו' . אמתית לן תמיה גדולה לפי מאי שפי' הר"ש על הירושלמי דתני אמר ר' צריך שיהיה זכור בלב לתנאי לאמר בשבת בשעת אכילה . ושמעון בר בא אמר ר' יוחנן דלא סבי בזכור [פי' בזכירה בלב] אלא צריך להתנות עוד הפעם בשבת בלתי"ת שפתיו . ועל זה הקשה ר' ירמיה כיון דאמירה בעי לא הוי כמתקן בשבת . א"ל אדמי תנא כלומר אסמיי' ואדהה את התנא . ועוד יש לפרש אדהתנא הכל תיבה אחת ולעומר בשביל שהתנה עליו מ"ש מוהר לאלתים בשבת שבת"ל . הגה לפי' הרא"ש שהבה הר"ש אדמי תנא כלומר אסמיי' וכו' הרי דאסור לאלתים בשבת דהוי לי' מתקן . קשה עוכה דהא במשנה ב' תנן להדיא מזגו לו וכו' אומר וכו' . ובכן א"ל דהס"ד שבתב התי"ט דה"א דבמול שנוי' . הכי ס"ל לרב דאמר אדמי תנא לשון קושטא דמילתא דמשנה ב' מזגו לו וכו' אומר וכו' . מייתי כמול דוקא כמו שהעיר התי"ט בשם הרמב"ם בחיבורו פ"ע מהלכות מעשר דצריך לאלתים בשבת ע"ש . הרי דס"ל כפי' מי של הר"ש וא"כ מי דוחקו לו לרמב"ם לפרש המשנה ב' דאיירי בחול דיפך המשנה מ' . אחר לוי עדותו של התי"ט מוכב לומר דהרמב"ם בחיבורו לין לאוו לפרש המשנה הכא . אלא סידורו נקט לענין דינא . אבל בעיקר פי' המשנה ב' לא זז ידו ממאי שפי' בעצמו בזה . אחר שהקדים התנאי מע"ש על דרך כלל כמו שהבאר בהלכה ראשונה ישבו כשיטתו לו את הכוס כמו שזכר בכאן כי לא לאמר זה אלא מע"ש על דרך כלל כדי שלא יוציא משערות להתחילה בשבת . ועי"כ יקדים הדיבו' מע"ש כמו שזכר בהלכה ראשונה עכ"ל :

מסכת כלאים

פרק א א

תי"ט ד"ה אינם כלאים כתבו הר"ב והא דאמרינן במתניתא (פרק עשירי מ"ז) וכסוסמין כו' הני מילי לענין חלה כו' ע"ש בפי' הר"ב וכן עיין בפ"ד ממסכת חלה אבל ל"ל וכו' ע"ש לא יאמר כי יסביר מד"ר מגאון ח"ו דמ"ש הר"ב דאמרינן במתניתא הייגו במשנה ז' פ"י אלא תלמיד אחד כתבו והכותב הוא עצה בדבר מבנה כי לא נמצא דבר זה דסכוסמין מין מינים ושיפון מין שעורים בשום משנה אלא ברייתא הביא הש"ס בגמרא מנחות ע' ופסחים ל"ה וגם מלת וכסוסמין עשות דלא שייך הכא בהעתקת לשון הר"ב אלא מלת הכוסמין . אחר ע"כ לחיבר דברי מד"ר מגאון

תי"ע נראה דכך נ"ל מיהם כלאים זה בזה כתב הר"ב. וכמ"ד דאמרי' במנחות (פרק עשירי דף ע') דמסמיין כו' הא"מ לענין חלה וכו' וע"ש (פ"י משנה ז') בפי' הר"ב וכן עיין ברש פ"ח ובפ"ד מ"ב דחלה כנ"ל וכן ראוי ונכון לכל מעין אחר לא יכזב:

פרק ב א תוי"ט ד"ה **ימעט** ירושלמי וכו' וכה וכו' ע"ש. פי' והכא. ובירושלמי שלפני דאמר"ש איתא כרש הכא: **ד** תי"ט ד"ה **אין** מחייבין אותו וכו' וזה שכתבו התוס' משמע שאין איסור בהנאתו שיעת הרשב"ם וכו' ע"ש המהרש"ל כתב פירוש לדבריהם דאין מחייבין משמע שאינו אסור בהנאה אף לא יעלם לעתיד ועוד לפירושו אף יעלם לעתיד יהיה אסור בהנאה כיון שמתיאש ומתעצל כמו לכשאחזור ואלקטנו דאסור ע"כ. ונזה כין תבין מאחר לפניך דברי הפי"ש. והוי יודע דבסוגיא דב"ק פ"א למימר דהלכן מעלה לה **עשבים**. ולמיהו תלמן שעלתה שם מיני עשבים אין מחייבין אותו לעקור וכו' הנה במבוארת הש"ס לא ניין שם מלאה מקום על הלכן שעלתה וכו' ואיני בתיקוני כלי שר"ש שהעלתה מיני ממחים אין מחייבין אותו לעקר. מ"מ היא היא. ובכר כתבו תוס' בכורות כ"ז. ד"ה וכי האתה וכו' דרך הש"ס להסדיר ולקבר כשמביא מצוות מעהבות ומזרעים ומשנה הלשון וכו' וכ"כ תוס' סוכה ד' ד"ה בית וכו' שדרך הש"ס לקבר מצוות של סדר טהרות וכו'. ואין לומר דכך דמייתי הכא ברייתא היא דאין לו לבניה מן הברייתא כיון שיכול לבניה מן המשנה וכו' ע"ש [ואתן עוד, מול הקורא עניין שיוצא להועלה לבולע סוגיא דעלמא. דזה שכתבו תוס' בזרעים ובכורות. לא דימה דוקא כתבו הכי שהרי בשבועות י"ב ד"ה שבועות שתים כתבו תוס' דרך הגמ' לקבר משנה וכו' ע"ש. ובתם אייגיע משנה דנדרים. וכ"כ תוס' בשיבוזין ע"ח ד"ה ותקון וכו' והש"ס מביאה בקובר וכן דרך הש"ס בכמה מקומות. ואין לומר דרך דאיתמי ברייתא היא. דאין לבניה ברייתא כיון שיכול לבניה מהמשנה. ובתוס' דשיבוזין וכן בתוס' דסוכה ה"ג איכא למידק קצת דלא הוביחו דמשנה היא ממתי דאמר ותתקן ואי הוי ברייתא הוי ליה לומר ותתניא. דזמקומות אחרים אתרכאי. וכ"כ תוס' מיר נ"ד ד"ה ותתניא. וכ"כ הר"ן בנדרים י"ב ומותק הגרסא ע"ש ד"ה ליומא ושלא לאחריך בעסק שאינו מעניין החיבור הלזה אמרתי לקבר פס] ואחר ע"כ המעיין לא יבוז דרך דתלמן דמייתי הש"ס אע"ג דבשתנה בלישנא קצת מלשון המשנה דכלאים מ"מ ע"כ דלאותו המשנה נתכוון הש"ס דאין לו לבניה משנה ולבניה ברייתא המבואר למעלה. וגם מצאתי עד אחד נאמן כבי מאה הר"ש שכתב במשנה זו הלכן שבעלה מיני עבשים. ולא נקט הלכן שעלו עמו עבשים וכו'. דמשמע מדבריהם דמאי דמייתי הש"ס ובישאינה תלמן וכו' אינם מן המשנה דתנן בכלאים לפ"ז קשיא למה הניח הש"ס המשנה ודאמרן. עוד בהגר עייגנו שכתבו תוס' ד"ה כאן לזיתים וכו' וא"ה כיון דאיכא איסור כלאים אמאי אסור לאקרוב והא אמר במועד קטן דף ו' שהיקום שהיו מפקירין כל השדות שיש בו כלאים וי"ל דהכא בדליכא שיורא. כדתנן במס' כלאים פ"ב ומייתי לה בהמוכר פירות דף נ"ד כל כלאי שיש בו רובע ממין אחר ומעבר ע"כ. כתבתי בהכ"ש דאיכא למידק דלא כתבו תוס' ומייתי לה במועד קטן ו' לאותו דקאמר שהזכיר תוך כדי דיבורם וגם יש לבא על הענין שהרמב"ם בפ"ה מהל' מאכלות אסורות כמ"ש בכל מקום תנן מתלמן. ולא יבל לחלק דדוקא בדליכא שיורא (כמו שהסכימו תוס' והביאו הרמב"ם בסוף פרק שני מהל' כלאים) וכל מאמי כלנו מזה לא הערו:

פרק ז ה המסכך נפנו ע"ג הבותאו של חבירו ה"ז קדש ואייב בחתריתו. ר' יוסי ור' שמעון אומרי' אין אדם מקדש דבר שאינו שלו. ודע דביבמות פ"ג הובא משנה הכא המסכך וכו' חייב בחתריתו דברי ר' מאיר ר' יוסי ור"ש אומרים אין אדם אוסר דבר שאינו שלו. וכתבתי בתפ"ש דתוכן ג' תיבות דברי ר' מאיר לא מזכר דברי ר' מאיר כלל. [אלא כתמה דת"ק היא] ואפ"ג דבהרא"ש שם סוף פרק הערל סי' ח' לא מזכר דברי ר' מאיר כלל. [אלא כתמה דת"ק היא] ואפ"ג דבתוס' שם ביבמות כתבו ד"ה המסכך נקט המסכך משום רבותא דר"מ וכו'. כבר הרחבתם זה מוד"ז הגאון חתי"ם ד"ה המסכך את נפנו כו' וכתב בזה"ל כתבו תוס' בכ"ה הערל ובו' נקט מסכך משום רבותא דת"ק וכו' ומה גם לפי הנדפס לפנינו דתוס' משום רבותא דר"מ וכו' אין ראיה שהיה גרסתם דברי ר"מ דשביר י"ל משום דכתבו תוס' לעיל בסמוך ד"ה קדוש דתנן כו' הע"ג דבסקינן בהגוזל בהך דר"מ דדאין דינא דגרמי וכו'. והנה בהגוזל דף ק' כתבו תוס' לבדיא ד"ה מחיצת הכרם וכו' דת"ק דר' יוסי ור"ש היינו ר"מ דבתם משנה כ' מאיר ע"ש. כ"כ תוס' עוד בב"ב כ' ד"ה כדתני' וכו' מתניתין דכלאים דמייתי התם המסכך נפנו ע"ג תבואתו של חבירו קדש ואייב בחתריתו והביא התם משנה וכו'. ע"ש מכל אלו מוכח דזה דאי' בסוגיא דב"ק דברי ר' מאיר שגגת תלמיד טועה הוא. ודברי תוס' שבעתקתי לעיל הבעתו. גם בתוספתא לא מצאתיה. וכו' יודע דזה שכתב הר"ב ד"ה ואייב בחתריות לשלם לו את תבואתו אפי' למאן דלא דאין דינא דגרמי שאני הכא דקעביד מעשה בידים ע"כ. אין הכוונה לאוקמא מתני' הכא בהתלש כמ"ד דלא דאין דינא דגרמי שהרי הר"ב בפי' ברש פ"ג דסנהדרין ס"ל דאדאין דינא דגרמי וע"ש בתי"ע דיש חיוב יכול לפוטלן וכ"כ התי"ע עוד משנה ד' פ"ד דבכורות דדעת הר"ב כמאן דאין דינא דגרמי אלא כתב הר"ב הכי בפי' סוגיא דבב"ק ק'. דאמר שם ר' מאיר הוא דאין דינא דגרמי וכ"ל בוותיה ובריך מי ר' מאיר ולא הש"ס לומר הא ר' מאיר דתנן המסכך נפנו ע"ג תבואתו של חבירו ה"ז קדש ואייב. ודחה לה התם [טעמא] דקעביד בידים (כלומר לשון הע"ג דסתם מתני' ר' מאיר אין ראיה דס"ל לאמתני' דדאין דא"ג אלא הא דאייב בחתריות היינו טעמא משום דקעביד בידים) משמע הזיון דהש"ס מוקי טעמא לתר מתני' המסכך וכו' ואייב בחתריות משום דקעביד בידים ולכבי פי' הר"ב ואפי' לאמן דלא דאין וכו'. שוב ראיתי אמי שלמון הר"ב לקמיה מפירוש הר"ש שכתב בזה"ל ואייב בחתריותו לשלם התבואה ואפילו אמן דלא דא"ג דהא עביד בידים כדאמרינן בהגוזל קמא ע"ב. אולם בדור ראיתי לפי דמסיק הש"ס התם בב"ק מיד בסמוך לה אלא הא דאמר מתיתא הכרם שאפילו לומר לו גדור וכו' מהיתא מעמה ולא גדרה ה"ז קדש ואייב בחתריותו ע"כ. ודברים אלו אין להם מובן כי אם ע"י הפירוש שכתבו תוס' ד"ה מתיתא הכרם שאפילו כו' אומר ר"ת שאין מעמה בשום מקום אלא ברייתא היא. ומ"מ דיוקא דאמרי' כו' מאיר מכח המעמה דהמסכך דבעינו תהם בסיפא ר' יוסי ור' שמעון ואמרו אין אדם אוסר דבר שאינו שלו וא"כ ברייתא דמתיתא הכרם כו"י ור"ש לא אתיא אלא כת"ק דידהו דהיינו כו' מאיר דהתם מהני' ר"מ היא וכו' ע"כ. ומעתה חזינן לף היכא דלא עביד שום מעשה כמו מתיתא הכרם שאפילו וכו' אייב ר' מאיר והכא המעמה דאמתי כו"מ דמסיק הש"ס דאין דינא אתיא ודאי ספיר אפילו אם כן המסכך לא מיקרי שום מעשה. ותדע דהא דקאמר הש"ס בתחילה התם נמי דקעביד בידים אינו אלא דרך דמי' אבל לפום קושטא דמלתא ע"כ דאין זה בהתלש אלא כמ"ש תוס' ד"ה שאני התם דמסכך נפנו לא מזיק ב"כ בידים כמו בגמר לענן וכו' דאי לא תימא הכי קשה לומר נקט מסכך בלא הא אפילו בלא מעשה ויש לישב. אך אי קשיא לי לדיא הא קשיא לי אם שסכך המתבר ביו"ר כ' ר"ל סעי' ד' אין מקדש דבר שאינו שלו לפיכך המסכך נפנו ע"ג תבואתו של חבירו קודש נפנו ולא נתקדשה התבואה של חבירו וכו' ע"כ ואיכא כמ"ש הרמב"ם בחבורו פ"ה מהל' כלאים דין ח' אין אדם מקדש דבר שאינו שלו ומ' [דלא כרמב"ם בפירושו וכן הר"ב דפסקו ב"ק וכתב הת"ע רש מ' וי"ו בשמן דהרמב"ם בחיבורו חזר (ופסק כר' יוסי) ובעתה דר"ע] אכן ראיתי להרא"ש בפ' הערל סי' ח' פסק בהתלש דאין הלכה כר' יוסי ור"ש והבאיה לראי ע"ש ולפי הכלליים שכתב הש"ך בי"ד סי' דאחלינן בתר בתראי לף בפוסקים וכפי שכתב נמי ספי במהרי"ק שרש פ"ד דף ב' דיש לנהוג אחר דעת פוסקים האחרונים שודאי דלא דברי הראשונים ודאי טעמא חזו לתלוק על הראשונים ואין עוד הראיה לענינו הראש"ש אשר ראה ודע בכל דברי הרמב"ם ותפי' הכי פסק בהתלש כת"ק דאדם מקדש דבר שאינו שלו והמסכך נפנו ע"ג תבואתו של חבירו הי' קדש. ואחין פסק המתבר נגד פוסק האחרון. ולא עוד אלא שיש לתקל נגד הראש"ש המתמיר. ואפילו בדרך יש אומרים לא הזכיר דעת הראש"ש כפ' הערל וקצת יש לתלוק דהכי"ל [שיטה] שכתב בתי"ש סי' יז"ד דאלהמרא דאלף ד' מ' ע"ג בזה"ל ולענין הלכה נראה דאע"ג דהראש"ש כפיסא"ש כיון דרש"י מפרש הוא ולא פסקן ס"ל הרמב"ם והראש"ש חד לגבי חד. והלכה כהרמב"ם וכו' אבן כל דייקינן שפיר בב"י שכתב (על בסמוך ממש) דמבתבר טעמי' דבתבוין לאמוסי פסול וכו' ושוד שדבכי ר' פפא מפרבי שפיר עפי אליב' ממה דמפרשי אליבא דרש"י ע"כ הרי דמהני טעמי בתרלי דוקא בהר הב"י בדעת הרמב"ם ועי' עוד שם בד"מ שמביא גם עלה דפסק הראש"ש ואו לי אם אומר שלא ראה הראש"ש שכתב הר"ב בזה הדבר. והלכך לדיא קדש תבואתו של חבר כמו שהראש"ש גמר וסבר: שם הר"ב ד"ה אין אדם מקדש דבר שאינו שלו ולא דמי לשאר אסורין כגון הנותן חלב ודם בקדירת חבירו או בישל בשר בחלב של חבירו דאסורין דשאני כלאים דכתיב כרמך ולא כרם אחר וכבנן אמרי וכו' ת"ל כלאים מ"מ וכו' ואעיד התי"ט שזה שכתב הר"ב כלאים מ"מ הוא מהירושלמי וכו' ע"ש. והוי יודע דזה לשון תוס' ביבמות פ"ג ד"ה אין אדם אוסר דבר שאינו שלו. אין לדמות איסורין הללו לו הלב בתבשיל של חבירו שאסור ואו"י דבדבר הללו בממשנה הוא דאמר בכי בגון משתתה לבהמת חבירו דש"ס ב' דחולין דף מ' דאפילו עשה בה מעשה כגון שנחטו אינה ל"ד לא אסרה ואיסור כלאים נמי תלוי במחשבה וכו'. ולכאורה פליאה אלא כתבו תוס' (במ"ש הר"ב) בדאמר להדיא בירושלמי ותו דחיבוטים שכתבו אינו מספיק כי הר"ש שדי בי' מגא שכתב במשנה דהכא ד"ה אין אדם מקדש דבר שאינו שלו אלא תע"ג דבשאר איסורין כגון בשר בחלב אוסר" שאינו שלו אין לדמות איסורין הללו לו הלב בתבשיל בבהמת חבירו בשר בחלב אוסר" דבבר בכי בגון משתתה לבהמת חבירו דש"ס ב' דחולין דף מ' דאפילו עשה בה מעשה כגון שנחטו אינה ל"ד לא אסרה ואיסור כלאים נמי תלוי במחשבה לשאר איסורין דבעלים דהנך ליל בפ"ה גבי הרואה ידק בכרם דמהלך בין כמסגיא שם אלקטנו וכו' ואיינו טעמא גבי ע"ז אלינו אסור שאינו שלו בפ"ם ב' דחולין בתלוי בתלוי במחשבה שמהשבתו לע"ז ולא יתכן דברי העושה מלאכה נמי הטלת ונפרת הטלת דפעור מדיני אדם וחייב בדיני שמים אלמא אסור אע"ג דתלוי במחשבה וכו' אלא וכו' הני היינו טעמא גבי ע"ז ולא שמי' הקרבת ע"ז כיון שאינו שלו וגבי פרה אם הכתוב בינתיהא דעושה מלאכה וכו' וגבי כלאים היינו טעמא דכתיב לא תזרע מה זורע דינתא ליה והא אין אדם בהנה ולא ניתא ליה (של ג"ל) בשל אחרים שאני הכא דכתיב כרמך וטעמא דר"ק. בירושלמי מקרא דאמרינן לא תזרע כרמך אין לי אלא כרמך כרם אחר מנין ת"ל כלאים ע"כ [ודע דע"כ הסרון הדפוס יש כאן וג"ל בשל אחרים אי נמי שאני הכא דכתיב וכו']:

פרק ח ו בר"ב ד"ה **ואדם** בפירושו כתב כן ואמרו בספרי בשור ותמור אי אתה חורש אבל אתה חורש בשור ואדם בחדם ותמור אי אתה חורש אבל אתה חורש בחדם ובבהמה ע"כ. וכן הרמב"ם בחיבורו פ"ט מהל' כלאים דין י"ד כתב בזה"ל מותר לעבוד מלאכה בחדם ובבהמה אי אתה בחדם בגון שחורש אי אתה בחדם ותמור אי אתה חורש בבהמה ודאמרן. עוד בהגר עייגנו שכתבו תוס' ד"ה כאן לזיתים וכו' וא"ה כיון דאיכא איסור כלאים אמאי אסור לאקרוב והא אמר במועד קטן דף ו' שהיקום שהיו מפקירין כל השדות שיש בו כלאים וי"ל דהכא בדליכא שיורא. כדתנן במס' כלאים פ"ב ומייתי לה בהמוכר פירות דף נ"ד כל כלאי שיש בו רובע ממין אחר ומעבר ע"כ. כתבתי בהכ"ש דאיכא למידק דלא כתבו תוס' ומייתי לה במועד קטן ו' לאותו דקאמר שהזכיר תוך כדי דיבורם וגם יש לבא על הענין שהרמב"ם בפ"ה מהל' מאכלות אסורות (כמו שהסכימו תוס' והביאו הרמב"ם בכל מקום תנן מתלמן. ולא יבל לחלק דדוקא בדליכא שיורא כלאו מזה לא הערו:

בסוף פרק שני מהל' כלאים) וכל מאמי כלנו מזה לא הערו:

פרק ז ה המסכך נפנו ע"ג הבותאו של חבירו ה"ז קדש ואייב בחתריתו. ר' יוסי ור' שמעון אומרי' אין אדם מקדש דבר שאינו שלו. ודע דביבמות פ"ג הובא משנה הכא המסכך וכו' חייב בחתריתו דברי ר' מאיר ר' יוסי ור"ש אומרים אין אדם אוסר דבר שאינו שלו. וכתבתי בתפ"ש דתוכן ג' תיבות דברי ר' מאיר לא מזכר דברי ר' מאיר כלל. [אלא כתמה דת"ק היא] ואפ"ג דבהרא"ש שם סוף פרק הערל סי' ח' לא מזכר דברי ר' מאיר כלל. [אלא כתמה דת"ק היא] ואפ"ג דבתוס' שם ביבמות כתבו ד"ה המסכך נקט המסכך משום רבותא דר"מ וכו'. כבר הרחבתם זה מוד"ז הגאון חתי"ם ד"ה המסכך את נפנו כו' וכתב בזה"ל כתבו תוס' בכ"ה הערל ובו' נקט מסכך משום רבותא דת"ק וכו' ומה גם לפי הנדפס לפנינו דתוס' משום רבותא דר"מ וכו' אין ראיה שהיה גרסתם דברי ר"מ דשביר י"ל משום דכתבו תוס' לעיל בסמוך ד"ה קדוש דתנן כו' הע"ג דבסקינן בהגוזל בהך דר"מ דדאין דינא דגרמי וכו'. והנה בהגוזל דף ק' כתבו תוס' לבדיא ד"ה מחיצת הכרם וכו' דת"ק דר' יוסי ור"ש היינו ר"מ דבתם משנה כ' מאיר ע"ש. כ"כ תוס' עוד בב"ב כ' ד"ה כדתני' וכו' מתניתין דכלאים דמייתי התם המסכך נפנו ע"ג תבואתו של חבירו קדש ואייב בחתריתו והביא התם משנה וכו'. ע"ש מכל אלו מוכח דזה דאי' בסוגיא דב"ק דברי ר' מאיר שגגת תלמיד טועה הוא. ודברי תוס' שבעתקתי לעיל הבעתו. גם בתוספתא לא מצאתיה. וכו' יודע דזה שכתב הר"ב ד"ה ואייב בחתריות לשלם לו את תבואתו אפי' למאן דלא דאין דינא דגרמי שאני הכא דקעביד מעשה בידים ע"כ. אין הכוונה לאוקמא מתני' הכא בהתלש כמ"ד דלא דאין דינא דגרמי שהרי הר"ב בפי' ברש פ"ג דסנהדרין ס"ל דאדאין דינא דגרמי וע"ש בתי"ע דיש חיוב יכול לפוטלן וכ"כ התי"ע עוד משנה ד' פ"ד דבכורות דדעת הר"ב כמאן דאין דינא דגרמי אלא כתב הר"ב הכי בפי' סוגיא דבב"ק ק'. דאמר שם ר' מאיר הוא דאין דינא דגרמי וכ"ל בוותיה ובריך מי ר' מאיר ולא הש"ס לומר הא ר' מאיר דתנן המסכך נפנו ע"ג תבואתו של חבירו ה"ז קדש ואייב. ודחה לה התם [טעמא] דקעביד בידים (כלומר לשון הע"ג דסתם מתני' ר' מאיר אין ראיה דס"ל לאמתני' דדאין דא"ג אלא הא דאייב בחתריות היינו טעמא משום דקעביד בידים) משמע הזיון דהש"ס מוקי טעמא לתר מתני' המסכך וכו' ואייב בחתריות משום דקעביד בידים ולכבי פי' הר"ב ואפי' לאמן דלא דאין דינא דגרמי הר"ב לקמיה מפירוש הר"ש שכתב בזה"ל ואייב בחתריותו לשלם התבואה ואפילו אמן דלא דא"ג דהא עביד בידים כדאמרינן בהגוזל קמא ע"ב. אולם בדור ראיתי לפי דמסיק הש"ס התם בב"ק מיד בסמוך לה אלא הא דאמר מתיתא הכרם שאפילו לומר לו גדור וכו' מהיתא מעמה ולא גדרה ה"ז קדש ואייב בחתריותו ע"כ. ודברים אלו אין להם מובן כי אם ע"י הפירוש שכתבו תוס' ד"ה מתיתא הכרם שאפילו כו' אומר ר"ת שאין מעמה בשום מקום אלא ברייתא היא. ומ"מ דיוקא דאמרי' כו' מאיר מכח המעמה דהמסכך דבעינו תהם בסיפא ר' יוסי ור' שמעון ואמרו אין אדם אוסר דבר שאינו שלו וא"כ ברייתא דמתיתא הכרם כו"י ור"ש לא אתיא אלא כת"ק דידהו דהיינו כו' מאיר דהתם מהני' ר"מ היא וכו' ע"כ. ומעתה חזינן לף היכא דלא עביד שום מעשה כמו מתיתא הכרם שאפילו וכו' אייב ר' מאיר והכא המעמה דאמתי כו"מ דמסיק הש"ס דאין דינא אתיא ודאי ספיר אפילו אם כן המסכך לא מיקרי שום מעשה. ותדע דהא דקאמר הש"ס בתחילה התם נמי דקעביד בידים אינו אלא כדרך דמי' אבל לפום קושטא דמלתא ע"כ דאין זה בהתלש אלא כמ"ש תוס' ד"ה שאני התם דמסכך נפנו לא מזיק ב"כ בידים כמו בגמר לענן וכו' דאי לא תימא הכי קשה לומר נקט מסכך בלא הא אפילו בלא מעשה ויש לישב. אך אי קשיא לי לדיא הא קשיא לי אם שסכך המתבר ביו"ר כ' ר"ל סעי' ד' אין מקדש דבר שאינו שלו לפיכך המסכך נפנו ע"ג תבואתו של חבירו קודש נפנו ולא נתקדשה התבואה של חבירו וכו' ע"כ ואיכא כמ"ש הרמב"ם בחבורו פ"ה מהל' כלאים דין ח' אין אדם מקדש דבר שאינו שלו וכו' [דלא כרמב"ם בפירושו וכן הר"ב דפסקו ב"ק וכתב הת"ע רש מ' וי"ו בשמן דהרמב"ם בחיבורו חזר (ופסק כר' יוסי) ובעתה דר"ע] אכן ראיתי להרא"ש בפ' הערל סי' ח' פסק בהתלש דאין הלכה כר' יוסי ור"ש והבאיה לראי ע"ש ולפי הכלליים שכתב הש"ך בי"ד סי' דאחלינן בתר בתראי לף בפוסקים

וכפי שכתב נמי ספי במהרי"ק שרש פ"ד דף ב' דיש לנהוג אחר דעת פוסקים האחרונים שודאי דלא דברי הראשונים ודאי טעמא חזו לתלוק על הראשונים ואין עוד הראיה לענינו הראש"ש אשר ראה ודע בכל דברי הרמב"ם ותפי' הכי פסק בהתלש כת"ק דאדם מקדש דבר שאינו שלו והמסכך נפנו ע"ג תבואתו של חבירו הי' קדש. ואחין פסק המתבר נגד פוסק האחרון. ולא עוד אלא שיש לתקל נגד הראש"ש המתמיר. ואפילו בדרך יש אומרים לא הזכיר דעת הראש"ש כפ' הערל וקצת יש לתלוק דהכי"ל [שיטה] שכתב בתי"ש סי' יז"ד דאלהמרא דאלף ד' מ' ע"ג בזה"ל ולענין הלכה נראה דאע"ג דהראש"ש כיון דרש"י מפרש הוא ולא פסקן ס"ל הרמב"ם הד לגבי חד. והלכה כהרמב"ם וכו' אבן כל דייקינן שפיר בב"י שכתב (על בסמוך ממש) דמבתבר טעמי' דבתבוין לאמוסי פסול וכו' ושוד שדבכי ר' פפא מפרבי שפיר בב"י שכתב (על בסמוך ממש) דמבתבר טעמי' דבתבוין לאמוסי פסול וכו' ושוד שדבכי ר' פפא מפרבי שפיר בב"י שכתב דרש"י אליבא דרש"ש ע"כ הרי דמהני טעמי בתרלי דוקא בהר הב"י בדעת הרמב"ם ועי' עוד שם בד"מ שמביא גם עלה דפסק הראש"ש ואו לי אם אומר שלא ראה הראש"ש שכתב הר"ב ד"ה אין אדם אוסר דבר שאינו שלו. ולכן לדיא קדש תבואתו של חבר כמו שהראש"ש גמר וסבר: שם הר"ב ד"ה אין אדם מקדש דבר שאינו שלו ולא דמי לשאר אסורין כגון הנותן חלב ודם בקדירת חבירו או בישל בשר בחלב של חבירו דאסורין דשאני כלאים דכתיב כרמך ולא כרם אחר ואיסור כלאים נמי תלוי במחשבה וכו'. ולכאורה פליאה אלא כתבו תוס' (במ"ש הר"ב) בדאמר להדיא בירושלמי ותו דחיבוטים שכתבו אינו מספיק כי הר"ש שדי בי' מגא שכתב במשנה דהכא ד"ה אין אדם מקדש דבר שאינו שלו אע"ג דבשאר איסורין כגון בשר בחלב אוסר" שאינו שלו אין לדמות איסורין הללו לו הלב בתבשיל בבהמת חבירו בשר בחלב אוסר" דבבר בכי בגון משתתה לבהמת חבירו דש"ס ב' דחולין דף מ' דאפילו עשה בה מעשה כגון שנחטו אינה ל"ד לא אסרה ואיסור כלאים נמי תלוי במחשבה לשאר איסורין דבעלים דהנך ליל בפ"ה גבי הרואה ידק בכרם דמהלך בין כמסגיא שם אלקטנו וכו' ואיינו טעמא גבי ע"ז אלינו אסור שאינו שלו בפ"ם ב' דחולין בתלוי בתלוי במחשבה שמהשבתו לע"ז ולא יתכן דברי העושה מלאכה נמי הטלת ונפרת הטלת דפעור מדיני אדם וחייב בדיני שמים אלמא אסור אע"ג דתלוי במחשבה וכו' אלא וכו' הני היינו טעמא גבי ע"ז ולא שמי' הקרבת ע"ז כיון שאינו שלו וגבי פרה אם הכתוב בינתיהא דעושה מלאכה וכו' וגבי כלאים היינו טעמא דכתיב לא תזרע מה זורע דינתא ליה והא אין אדם בהנה ולא ניתא ליה (של ג"ל) בשל אחרים שאני הכא דכתיב כרמך וטעמא דר"ק. בירושלמי מקרא דאמרינן לא תזרע כרמך אין לי אלא כרמך כרם אחר מנין ת"ל כלאים ע"כ [ודע דע"כ הסרון הדפוס יש כאן וג"ל בשל אחרים אי נמי שאני הכא דכתיב וכו']:

פרק ח ו בר"ב ד"ה **ואדם** בפירושו כתב כן ואמרו בספרי בשור ותמור אי אתה חורש אבל אתה חורש בשור ואדם בחדם ותמור אי אתה חורש בבהמה ע"כ. וכן הרמב"ם בחיבורו פ"ט מהל' כלאים דין י"ד כתב בזה"ל מותר לעבוד מלאכה בחדם ובבהמה אי אתה בחדם כגון שחורש אי אתה חורש בבהמה ודאמרן. עוד בהגר עייגנו שכתבו תוס' ד"ה כאן לזיתים וכו' וא"ה כיון דאיכא איסור כלאים אמאי אסור לאקרוב והא אמר במועד קטן דף ו' שהיקום שהיו מפקירין כל השדות שיש בו כלאים וי"ל דהכא בדליכא שיורא. כדתנן במס' כלאים פ"ב ומייתי לה בהמוכר פירות דף נ"ד כל כלאי שיש בו רובע ממין אחר ומעבר ע"כ. כתבתי בהכ"ש דאיכא למידק דלא כתבו תוס' ומייתי לה במועד קטן ו' לאותו דקאמר שהזכיר תוך כדי דיבורם וגם יש לבא על הענין שהרמב"ם בפ"ה מהל' מאכלות אסורות (כמו שהסכימו תוס' והביאו הרמב"ם בכל מקום תנן מתלמן. ולא יבל לחלק דדוקא בדליכא שיורא כלאו מזה לא הערו:

ותמוך ודעינן מקרא דכתיבא בשבת נמשך יות שורך וחמורך מכלל דבתול שור ותמור כסיג עושים מלאכה [וכמו דתניא בספרי וסתם ספרי ר' שמעון דלתי' בסהדרין פ"ו ור' שמעון אית לי' במנחות י"ב וי"ג מוסיף על ענין ראשון וע"ש במנחות בתוס' ס"ל ד"ה וי"ו וכו' ואולם מכוון בלשון ספרי סיעב לקוראת המשכיל. מיהו נזה פליג ר' יוחנן דלא ס"ל כמה דתני בספרי מנין לרבות את הדש וכו' תל יהו"] אלא לאורות אתי דכל מקום דלא כתב יחדיו שיהי' משמעו אחד בפני עצמו [וזה שכתב רש"י שלא תאמר אסור לחרוש בשור לבדו וכו' לדוגמא נקט. כלומר דלהכי כתיב יחדיו לאורות דבעלמא היכא דלא כתיב יחדיו דמשמע אחד בפני עצמו. ודעת לבנון מקל. ומיושב בזה מה שסקשיתי לעיל על פירש"י ויתכן בזה דלא נקט רש"י נמי דרך שהולך בכלאי בגדים דכתיב נמי ופשתים יחדיו משום דבגי נמי ופשתים ודאי לישעריך יחדיו לגופיה אבל בכלאי הכשמה שכתוב בו לא תחרוש בשור וחמור שפיר מוכח דבעלמא דלא כתיב יחדיו אחרינן אחד בפ"ע דייקינן. דיחדיו ע"כ אתי לאורות על פשר מקומות דלגופי' לא לישעריך כדאמרן. אבל ר' יהושע סבירא ליה נמי בהא בספרי דמלא יחדיו לרבות אתי הדש והיושב בקרון אי"כ ליכא שום יסור. ואמרינן בעלמא כמסתברא דזיע"ו מוסיף על ענין ראשון. וכן הוא הדין גבי מקלל דלהיו חייב עד שיקלל שניהם אי לאו דאמר אביי קלל אמו קלל. ובזה יבדתי לאביי דר"ש מתניתא הוא: ס"ל וכן נהגו לאכילו בחולין ע"ח: **ובשעה** שעסקתי בהלכה זו מתעלמה ממני לפי שעה לר' יהושע תינה במקלל דאמרדי' דאמנה לכתוב אביו ואמו קלל דגדע דמקלל אחד מהם אביו או אמו דהייב אבל גבי בכלה דכתיב פרשת מפעניים פ"ה פס"ו ומכה אביו ואמו וגו' ומגל דאחד אחד בפני עצמו נימא דוקא כשהכה אביו ואמו דזיע"ו מוסיף על ענין ראשון. ולא אתמנים בשום דוכתא לומר הכי. ומו לי פליג ר' יהושע במכה אביו ואמו לומר עד שיכה שניהם. הוא לאפלוגי ר' יהושע ור' יוחנן בקראי המוקדם דכתיב מכה אביו ואמו ס' משפטים ולמה תיתרו והחריבו פלוגתייהו במקלל דכתיב בפ' קדושים ויותר קשה סברי אביי בב"מ ל"ס ס"ל כר' יהושע [דאמר בעינן חלון ואע"ג דלא כתיב יחדיו כמקלל דכתיב דמי ולא משמע ליה לברוחי אחד אחד בפני עצמו בכל מקום שהזכיר שני דברים ופסיק עליהו דין לו איסור. רש"י] ואי איתא דלשיטת ר' יהושע במכה אביו ואמו אינו חייב עד אחד מהם. א"כ אביי דאיך מני סבר כר' יהושע הלא ממתני' דסנהדרין פה. דתנן זה חומר במקלל מבמכה. שבמקלל לאחר מיתה חייב. והמכה לאחר מיתה פטור. ולא תנן נמי וחומר במקלל שהמקלל לאחיו אב לאמו חייב [מקראי אביו ואמו קלל כדדרש ר' יהושע] והמכה אינו חייב עד שיכה את שניהם ע"כ דס"ל לאמתני' דגם המכה חייב על אחד מהם ואין לומר דהייבו בעמה דמקשינן דמקשינן הכאה לקללה ומזה יצא לר' יהושע ולאביי דגם במוכה חייב על אחד מהם כמו מקלל. אבל זה ליתא דע"כ לא קאמר בסוגי' פה. מר סבר מקשינן הכאה לקללה אלא לענין שגם בהכאה אינו חייב אלא בשוטה מעשה עמך דגבי הכאה לא כתיב בי' עמך. וס"א אפילו כשאינו שוטה מעשה עמך חייבי הלכך יליפינן הכאה מקללה. ובקללה כתיב בי' עמך עיין רש"י ד"ה מכה שעשה וכו'. אבל בהא דכתיב ומכה אביו ואמו וי"ו מוסיף על ענין ראשון דגילה רחמנא לבדי' בשעת ר' יהושע דהוי כלאו כתיב יחדיו ודאי דליכא למיגלי מקלל. שוב ביותר בספרים מצאתי במילתא פרשתא ס' הכאתו יקלון כמו בכ"ז ומכה אביו ואמו אין לי אלא אביו ואמו. אביו אלא אמו אמו אלא אביו מנין תרי אתה דן חולין ומכה חייב ומקלל חייב מה המקלל אחד אחד בפני עצמו אף המכה אחד אחד בפני עצמו. לא אם אמרת במקלל שהוא חייב על המתים כתיב לפיכך הוא חייב על כל אחד ואחד בפני עצמו תאמר במכה שאינו חייב על המתים כתיב לפיכך אינו חייב על כל אחד ואחד בפני עצמו תל ומכה אדם אינו אומר אחד מהם [כך הגרסא נכונה כמ"ש הזית רענן בשם המזרחי ע"ש] דברי ר' יהושע ור' יוחנן אומר משמע שניהם כאחד ומשמע אחד ואחד בפני עצמו עד שיפרוט לך הכתוב אחד ע"כ. הנה אמנתי לי מדא אחרי ראי דר' יהושע ור' יוחנן גם במוקדם ערכו דבריהם. אבל אקשינן לי מדא בסוגיא דב"מ ל"ד. ושנוטות כ"ז והולין ע"ח דמייתי הש"ס כמיתא לר' יהושע וכו' דתניא אין אדם חייב אלא אחד יקלל וכו' דברי ר' יהושע ור' יוחנן אומר וכו' אמה אביו ואמו ודע בסוגיא דמנחות הכא דאמר רי' יוחנן שם ל"ו לא שנאמר אדם כי יקריב וגו' מן הבהמה מן הבקר ומן הצאן יכול האומר הרי עלי עולה יביא מבהמה ת"ל מן הבקר או מן הצאן. פריך הש"ס ור' יוחנן אמה לי קראי [להלן מן הבקר או מן הצאן כל גבי מקלל אביו ואמו אמר כיון דלא כתיב בהו יחדיו משמע נמי אחד אחד עד שיפרוט לך הכתוב יחדיו. רש"י] האמר עד שיפרוט לך הכתוב יחדיו [אבל נמי מן הבקר מן הצאן כיון דלא כתיב בהו יחדיו משמע נמי כל אחד בפני עצמו ולא לישעריך קרא לחלק. רש"י] ומאי הש"ס לישעריך דסד"א הואיל וכתב ומן הצאן כמאן דכתיב יחדיו דמי. וא"ל רש"י הואיל דכתיב בוקרא ומן הצאן כיון דסיל למיכתב מן הצאן וכתב ומן הצאן כמו דכתב יחדיו דמי ובגבי אביו ואמו אע"ג דכתב ואמו לא משמע יחדיו משום דהתם לא אפשר אלא וי"ו דהיכי לכתוב ומקלל אביו אמו משמע אביו קלל אמו ע"כ והנה מפירש"י נראה כאילו פליגי ר' יהושע ור' יוחנן בקראי דכתיב בפ' משפטים ומקלל אביו ואמו מות יומת אבל מכל הסוגיא שזכרתי ראינו כי פלוגתא דרבי יהושע ור' יוחנן בקראי דכתיב בפ' קדושים אים אדם אביו ואם אדם אמו מות יומת אביו ואמו קלל. וא"כ אין שייכות לכל אחד כתב רש"י אע"ג דכתיב ואמו כו' תדא דהא כתיב ואת אמו ואבו בע"ש רש"י עוד דהיכי לכתוב וכו' הא הבאת קיימינן דלכתוב אחר קלל את אביו את אמו ושוב אין שייך לומר מ"ש רש"י משמע אביו קלל אמו שהרי כתיב את אביו את אמו וא"כ מדכתב ואת אמו הוי ממש כמו מן הבקר ומן הצאן דהוי כמו דכתיב יחדיו. ואם דגם רש"י גופי' בסנהדרין ס"ו שהעתקתי למעלה כתב בד"ה ר' יוחנן וכו' ואע"ג דזיע"ו מוסיף על ענין ראשון וכו' א"כ משמע דהוי מלי לאיכתב בלא וי"ו וכבר דברי רש"י בפנחות ל"ע. **ובתוך** הדברים יוכן כפל הדברים דאמר ר' יוחנן משמע שניהם כאחד וסו' שהרי זה לא מוסיף שום תידוש דהא ר' יהושע נמי אמרה וסוי סגיא ליה לר' יוחנן לומר משמע נמי אחד אחד אחד בפני עצמו אלא דר' יוחנן רצה לתקן זה כי היכי דלא תקשה יתורא דזיע"ו הלכך ואי לאו אמר יכול דזיע"ו דזקא אחד אחד בפני עצמו הואיל דלא כתיב יחדיו. אבל כשקלל שניהם כאחד ומשיכה מפורשת דברי תורה אחד ומשך בחבירו ומתידוש לו ילפינן את זה שהעתקתי בשם רש"י מנחות ל"ח שכתב כיון דכתיב מן הצאן וכתב ומן כמו דכתיב יחדיו דמי וכו' אבל דע דביומא ל"ז העתיקו הוס' ד"ה תניא וכו' לשון רש"י מנחות כאחוזם אחר לגמרי שכתבו בזה"ל אבל תימה תמהי קשבר ר' יוחנן אין מערבין לקרבות וכו' כיון דכתיב מדם הפר ומדם השעיר נימא דתימא דלר' יוחנן לתילעריך למיכתב גבי בכסים מן הבקר או מן הצאן דלא תימא כיון דכתיב בוקרא מן הבקר ומן הצאן כמאן דכתיב יחדיו דמי ורש"י פי' הש"ס דלאו מוי"ו קא דרש אלא מדכתי קרא בדיוקי' דבריטא כתיב מן הבהמה ומן הבקר והדר כתיב ומן הצאן ולא כתיב ומן הבקר ומן הצאן ס"מ לערב בקר וצאן וכו' [ומה שיש להתעורר מפרושי של תוס' ביומא בהא שכתבו לפרק הסוגיא דמנחות נגד מה שכתבו תוס' במנחות ל"ח ד"ה הואיל וכו' ע' היטב ואין כאן מקום להאריך] תמוה מעתה לפי פירש"י שהעתיקו אמנם יחיישב מה שהקשיתי למעלה דלישעריך לר' יהושע פכה אדם יומת. ובדברי תו' ביומא אבל דאחרי לדן לא אכחד מה שהאלהי בימים קדמוניות בזה שכתבו תוס' דר' יהודה דרש מין במינו לא בעל מדכתיב ולקח מדם הפר ומדם השעיר דס"ל כר' יוחנן דלא בעי לא לחלק ע"ש. קשה מסוגיא דב"ק ס'. דר' יהודה מחייב על גזלן עמון בתם ואיית. קמה לרבות בגמרא לכל בעלי קומה. אע"ג דלבנון נפקא לה מהו ס"ל לר' יהודה דהו לחלק לישעריך ע"ש. בשלמא הסוגיא דב"ק כיר ע"ש ובהו' שם ד"ה לו וכו' אין להקשות די"ל דהש"ס לא ניישב לא אי ס"ל לר' יהודה דאין מושמין לרבות אלא מעתה ס"ל כר' יהושע אבל בסוגיא ס' שזכרתי דבהתלו מוכרח דאתי לו לחלק ע"ש. ולהשית על לב רעיון [וע"ע תוס' ב"מ קע"ו ד"ה שנאמר לא יחבול. והו' מנחות נ"ח ד"ה שנאמר]:

פרק ט ב הברים והכתות וכו'. ס"פ ד' דשבת פי' ר"ב ענין כר וכסת והתי"ע הארץ קלת.

ובמ"ב פ"י דמקוואות הארץ לבאר איזה מהן גדול ע"ש. וכעי' עטמת שלא פי' הר"ב אבל (בשיא מוקדם). ודע דבעמוך ערך כר כתב אמשבה דהכלה פי' כסת הוא קנון שמעיס אחת מלאשותו וכר הוא שעוכב עליו כדאמרי' בגיטין מ"ז אמרה לי' ברתי' לא בעית מידי למזגא אמר לה כרכי כרי פ"ב. וזה לאי' גמורה ומזובחת לאלן דמפרש דבגיסה מעיחין אחת הרלאם ויש לעיין בזה עוד: **ד** הר"ב ד"ה **תבריבי** המת שהמת נקבר בהם אין בהם משום כלאים דכתיב במתים תפני כיון שמת אדם עשה הפני מן המצות וכו' ע"ש בגדה ס"ש. ת"ל בגד שאבד בו כלאים הרי זה לא יתכרנו לבריים ולא יעשנו מרדעת לחמור אבל עושין ממנו תכריכין למת. אמר רב יוסף זאת אומרת מצות בעלות לעתיד לבא ת"ל תבי ואיתימא רב דימי והא ת"ל מני ת"ל לא יעלו לא שו אלא לספדו אבל לקברו אסור. ת"ל לא אתמר עלה אמר ר' יוחנן אפילו לקברו. ור' יוחנן לטעמיה דאמר ר' יוחנן מאי דכתיב במתים תפני כיון שמת אדם נעשה הפני מן המצות ע"כ [ואגב גרדא אחדיש מה שכתבתי בתקוני בלי מרת. דבשבת קכ"ח מי' דתיב ר' יוחנן במתים תפני כיון שמת וכו' אבל בשבת נמי"ד אינה כמו בגדה ס"ש דאמר ר' יוחנן מאי דכתיב במתים תפני ר' יוחנן מאי דכתיב בגדים תפני ר' יוחנן דאמר ר' יוחנן מאי דכתיב במתים תפני כיון שמת וכו' ומ"ש רש"י דאמר ר' יוחנן דאמר פליגא דר' יוחנן אמר אמר ר' יוחנן מאי דכתיב בגדים תפני ר' יוחנן דאמר ר' יוחנן מאי דכתיב במתים תפני כיון שמת אדם נעשה הפני מן המצות ע"כ. ומ"ש רש"י דאמר ר' יוחנן דא

לתתים משך פעמו ואחר עמו דקאי נמי אדלעיל אימר' המשורטת לתתים . והא קשיא לי בדברי הרי"ם דמדייק תלשן סעור דממ"ש וכן מרדעת ס' וכיון דמרדעת וכו' הלא כזה מוכח ממשנה דכלאים דהכא דתנן סכריכי סמה ומרדעת של חמור וכו' וכיון דמרדעת מיירי בכלכלאים ניכרים אלמא משמע דבסכריכי מתים נמי מיירי בכלאים ניכרים ואפ"ה תנן דאין משום כלאים ואשאר קושיות יש בתקפו והרי הוה לועג לרש ואיך אני אומר כתירוצו ובתי' הרא"ש שהעתיק הרי"ז דזתאי מעות ניצת ששקולה כנגד כל המעות אי נמי שאני כלאים דבתי רומיא דמת לא אסיר דלא מפהני כלל [ולכאורה מה שכתב הרי"ז בשם הראש"ל הרי"ם בתנאי דומיא דמת לא אסיר . שוב ראיתי דהכא שהקשו על הרשב"ם שמיהו דכלאים לא הוי לועג לרש דבתי דומיא דמת לא אסיר . ובקשה הא ניצת נמי אין בתי חייב בו אם אין בו אגתא לנשמה וכו' ומפרש רש"ל דדוקא בניצת שייך לועג לרש משום דשקולה כנגד כל המעות ע"ש] ועכ"פ בין לרבב"ם ובין לרש"ל איכא למידק בהא דקתני וו' ותמן לטעמיה דאמר במתים חפצי כו' משמע דלמ"ד דלקבורו אסור ניח ליה הך דרשא כיון שמת אדם נעשה חפצי ובקשה דאי"כ לשופרו אמאי שרי . ואם כה יאמר דאמ"ש דניח ליה הך דרש' אפילו הכי לשפרו שרי מטעם שאין המת נהנה ממנו ואין איסור כלאים שייך אלא כשמתחמם ומ"ש ולקוברו אסור משום לועג לרש דמעות אינם בטילות ובקשה דלמה אמר וו' ותמן לטעמיה וכו' הרי אף אם ר' יוחנן לא ס"ל הך דמתים חפצי אמי נמי אפיר דר' יוחנן דאזדא לר' יוסף דמעות בטילות לעתיד לבא הלכך בין לשפרו בין לקוברו מותר ושאינו מתחמם אפילו בחי שרי ואי משום לע"ל ס"ל לר' יוחנן מעות בטילות ואם רצינו לומר דמכך דבמתים חפצי מפיק לה דמעות בטילות לעתיד לבא קשה ר"ל לר' יוסף להוכיח הכי מהברייתא דו"ל מפיק לה מקרא דר' יוחנן . ותו דמשמעות הש"ס בשבת לי וקר"ל דמייתי להא דר' יוחנן נראה להדי' דקאי אשורו בקבורו ולא לאחר מתתי' ע"ש . ותו קשיא ר' יוחנן דהכא אדר' יוחנן בסנהדרין ל' דאמר מנין לתחיית המתים מן התורה שנאמר ונתתם ממנו את תרומת ה' ולאהרן הכהן וכי אהרן לעולם קיים וכו' אלא מלמד שעתיד להחיות וישראל מוצאין לו תרומה וכו' הרי מבואר [דלעתיד אפילו מעות עשה לא בטילה וכ"ש הלא תעשה ואי"כ ס"ל לר' יוחנן] דמעות אינן בטילות לעתיד לבא : שוב מצאתי בספר בית הלל סי' ש"ח כתב קושיא זו ותירץ בזה"ל וי"ל דהא דאמר ר' יוחנן כפ' חלק מנין לתחיית המתים וכו' דמעות אינן בטילות אליבא דרבי' ר' יוחנן קאמר . וסובר ר' יוחנן דמעות לא בטילות לעתיד לבא אבל לדידיה יש לו לחודיה אחרים על תחיית המתים כשאר מ"ד דאיתא שם בפ' חלק וקל"ל פ"ב . אמנם דברי של גדול לא נתחוורו דלא מצינו בשום דוכתא דמתקרי הש"ם הא דידי' הא דרבי' אלא הכיא דאיתמר אמר וכו' אי אפשר לומר הא דרבי' דא"כ היה מהחיוב לומר א"כ יוחנן א"כ יוחנן . ואם אף לתירוצו ע"ש לגר' כת"ר דאמי וו' יוחנן . נשאר הסתירה בר' יוחנן . דאין לומר דאליבא דרבו אמר ר' יוחנן בסנהדרין גבי תרומ' כך . שהרי ר' אמי אינו רבו אלא תלמידו דר' יוחנן כמ"ש לעיל בשם הרא"ש . [גם אלוס ראיתי בבאר היטב ע"ש סי' שנ"ח אינ"ה דיש מכלאים אפילו לקוברו בשם וכו' ואפשר דאפילו למ"ד אין משת בטילות לעתיד לבא נמי מותר לקבור בכלאים דס"ל כרבי דאמר בירושלמי בפ"ש דכלאים גם כמה דבר אינם אזל תמן אתי אלא מי שהגיע לה הדור הוא מלגישן ובזה יש לישב מה שהקשה בבית הלל ר' יוחנן אחרי ר' יוחנן ע"ש . במילה מכבודו לא עיין שיר בסוגיא דמדרים ס"א שאינו עסוקים בו דקאמר להדיא וי' יוחנן לטעמיה דאמר במתים חפצי וכמ"ש ר' יוסף דוחה אומרת מעות בטילות לעתיד לבא כמבואר למנין מחוץ הסוגיא . וא"כ ס"ל לר' יוחנן בופיה דמעות בטילות לעתיד לבא וסותר למאי דא"ר יוחנן בסנהדרין הנזכר לעתיד לבא יהנו תרומה לאהרן הכהן דבשאר הסתירה אדוכתי' וכמו שהקשה ג"כ הבית הלל] . גם במ"ש אבל לדידיה וכו' כשאר מ"ד וכו' במילה מכבודו לא דק דעדיפא הוא"ל דמלינו לחד' בפ' חלק ק"ח אמר ר"ש בר אבא א"ר יוחנן מנין לתחיית המתים מן התורה שנאמר קול צופיך נשאו קול וכו' ודאמינן עלה דע דניחי דלא קשיא מהא דא"ר יוחנן משום ר"ש בן יוחאי מנין שהקב"ה מחיה מתים וכו' שנאמר הבן שוכב עם אבותיו וקם וכו' פ"ש ל' דבאה שפיר ל"ל הא דדיה' דאמר משום רשב"י ולדידי' בעצמו ס"ל מקרא דכתיב קול צופיך [זה מינו בכמה מקומות הא דדיה הא דרבי' ובבר כתבתי במקום אחר בס"ד דלשון משום סובל אי דלא ראה אז"ר כמ"ש הרי"ז בחולין ק"ג ד"ה הא דרבי' פ"ש ואם ראה אז"ר מראה דלשון משום מורה לדידי' לא ס"ל הכי ואין כאן מקום להארין] מ"מ קשיא ר' יוחנן דאמר ל' ונתתם לאהרן הכהן וכו' אדר' יוחנן דאמר ל"א מדכתיב קול צופיך וכו' . ואחר על כן נראה העיקר כמו שסובלת בעין יעקב מנין לתחיית המתים מן התורה שנאמר ונתתם לאהרן הכהן וכו' ונזכר המימרא זו בתמתא דש"ס [ולא נזכר ר' יוחנן כלל] מעתה נקיים ואחרבה קשה לומר דכל האומרים בחלק ובתוכם גם ר' יוחנן לומדי' אחרים ולא אמרו מקרא דכתיב ונתתם לאהרן . דיינו משום דלכולהו ס"ל דמעות בטילות לעתיד לבא . וא"כ ע"כ ונתתם לאהרן הכהן מיבעי לי' כדתנא דבי ר' ישמעאל בסוגיא ל' לאהרן בלאהרן . מה לאהרן אבר וכו' שאין ונתנין תרומה לכהן ע"ה . ותוס' בכתובות קי"ב אמר דאתמר עתידים צדיקים שיעמדו במלבושיהן כתבו בזה"ל ד"ה בלבושיהן משמע בלבושיהן שנקברו הייגו תכריכין . אבל בירושלמי דכתובות אמר רבי לבניו מעטו בתכריכין שעתידין צדיקים שיעמדו בלבושיהן . משמע מיעטו בתכריכין שעתידין צדיקים שלא יעמדו בתכריכים אלא בלבושיהן מחי' ע"כ . ומידם שלא כתבו תוס' מן המוקדם ולהורות נמי להדיא פליגי נמי בירושלמי פ"ש דכלאים הכי איתא תכריכי המת וכו' דכתיב במתים חפצי כיון שאדם חוזר וכו' רבי יוסה ג' דברים ורבנן אמרי בשה דבר אינם חוזר הוא אחי מני בשם ר' נתן כשות סיוזדת עם אדם לשאול היא בשה עמו וכו' עוד שם רבי אמר מי שהוא מניח את הדור הוא מלגישן והרי דרבנן ור' נתן ס"ל שיעמדו בתוכן תכריכין שנקברו . ודייגו דכתובות . ורבי ס"ל שהקב"ה יעשה להן מלבושים וסייגו התחסך כתומר תוסס [לאחר שתתחסך כתומר תוסס] ויפיגנו כמו לבוש [הוא עושה להם מלבושים] וע"ש ובכן נמי מה שכתבו התוס' שעתידים צדיקים שלא יעמדו אלא בלבושיהן הטיים לא משמע כן בירושלמי פ"ש דכלאים . וקל"ע . ומעתה נבא אל הראשונות דר' יוסף שהשיב לאו איתמר עלה וכו' הוכרח לאתויי נמי דר' יוחנן לעומי' וכו' דבלאו הך פירוש מצינו לשון בטילות לעתיד לבא . והא נמי דר' יוחנן לעומי' וכו' דבלאו הך פירוש מצינו לשון בטילות לעתיד לבא . ודברי ר' יוחנן אמילו לקבורו הייגו משום דס"ל כר' בירושלמי דמי שהגיע לה הדור הוא מלגישו . אי כמ"ש תוס' בכתובות ס"ל שיעמדו בלבושיהן מחיים . ויש בזה כדי להוסיף נופך ממה שראיתי בעין יעקב פ' שני דנדה אמא דאמר לנו ר' יוחי מי תקבורוני לא בבגדים שחורים שלא לא חזקה וכו' כתב הבונה בזה"ל טוהה זו של ר' יוחי אין אלא מן הספק שעשה להגיד חוזק האמונה בתחיית המתים . לפי שאמרו בפ"ש דכתובות עתידים צדיקים שיעמדו בלבושיהן קיי מתנה לכן הרחו להקפיד על המלבושים כמותם וכמ"ש בירושלמי דכלאים . ר' יוחנן משקר אלגישון קודיקא לא מיוזין ולא אוכמין אין קמיה ביני צדיקיא לא נכנס אין רשעיא לא נכנס וכו' . כל זה הראות בעצמם וכו' . אלא שמתחי מאד עם מה שפירש"י ז"ל שמא אחזה לע"ע והצדיקים מלבשים לבנים שלא מצינו מי שאמר שיבנו הצדיקים בגשמותיהן בגן עדן בלבושין שנקבר גופן בחדמה . אם לא שנאה לומר שמא אחזה לע"ע ואחי' ממנה עם הצדיקים שלעת התחיה יהיו מלבשים לבנים וכו' ע"כ . הוצא מדברים אלו ר' יוחנן עמה בירושלמי כמו שנה ר' יוחי ג"כ וכדעת החלמה של הבונה שלעת התחיה וכו' אינ מוכח דל' יוחנן ס"ל כרבנן ור' נתן שנקברו בלבושיהן שנקברו בגן . וכדי שלא יהיה קשה לר' יוחנן דמתוי לקבור בכלאים בסוגיא ואמאי הרי יעמדו לעת התחיה בחלו הבגדים לזה פיים ר' יוחנן לטעמיה דאמר במתים חפצי . אמנם דע את אשר אודיעך בירושלמי שלפני דסוס אמ"ש ע"ש בפ"ק בפ"ש דכלאים דף כ"ג איתא כזה וז"ל מפקד אלגישוני וכו' כתבתי על הגליון בעין יעקב חלק ב' בעתיק בירושלמי זו ר' יוחנן מפקד אלגישוני וכו', וכן בפי' שכתב הכותב איתא נמי ר' יוחנן ועל מה

דאיתא עוד שם בסמוך דר' יהושע מפקד אלגישוני חוזרין . אמרן ליה מה אתה סב מן רבך וכו' פי' הכותב דר' יהושע תלמידו של ר' יוחנן זוה וכו' ואמרן לי' וכי אתה טב מר' יוחנן רבך וכו' ע"ש וכתבתי בחדושי לכלורה פירושו קפא דמוק שהרי ודאי דר' יהושע סתמא שאול הנא ומכר פעמים הרבה בברייתא לא מי' תלמידו של ר' יוחנן ולכן עפי מוטב לומר דר"ת של ר"י הם ר' יעקי וכדאית' להדיא בש"ס דיקן שבת ק"ד נדה כ' . ומעתה כל מדה נכונה לומר דמה דאיתא בירושלמי בסמוך ר' יהושע היה כותב בראשי מיות ר"י וסבר המדפיס לתקן שהוא ר' יהושע אבל מוב לומר שהוא ר' יוחנן ומודע דר' יוחנן הי' תלמיד דר' יעקי כדאיתא בב"ב ק"י כיפור בר' יעקי וכו' וכן בשאר מקומות . ובחבורי על הרשב"ם בבדרים פ"ב דתניא המודר הנאה מחבירו ומת מניח לו אדון והבריחים תלילין ומקשנות אין הנאה נאסרים וכן פסק בטוש"ע י"ד סי' רכ"א . כתבתי דמשמע מן הרשב"ם בפי' הרשב"ם והתרכתי שם . ומפני יראת תריכות אמרתי לקבר . ואת זה אגיד את הרשום אלו בהשלאה שבעבריון והיא קרובה על האמת . בעבר גא כתב הערך בזה"ל בסוף פרק אלו עריפות ס"ז ר' יוסי בן דורמסקין אומר לוינהן דג שהור הוא שנאמר גאוה אחיקו מגיעים אלו קשקשים שבו תחתיו תדודי תרש אלא שבפירון שפורת בהן פי' לשה הוצרך לומר שהוא שהור מפני שהוקש לנתש . דיכתיב ולוינהן נתש בריח . סד"א הוא"ל והוקש לדבר שמא . טעמא הוא קמ"ל ע"כ . והנה המהרש"א בחדושי אגדות כתב בזה"ל ואין פסק אם הוא דג שמא היקר יאכלוהו הדיקים לעתיד לבא אלא הספק אם הוא דג שהור או שוף שהור הגדל במים כמו בר אוזא וקל ע"ל . ומלבד הדוחק שבכתב בו המהרש"א יש לדקדק דלאיזה צורך הני פסול שהרי כל עיקר בא להודיענו דדג אלא שוף הוא . ויותר קשה מה בא ר' יוסי להודיע זה ומה נפקותא יש אם הוא דג או שוף [ואפילו אמה דנ"מ לדינא לעתיד לבא אמרינן ביומא ה' דאין צורך לנו . כשיבא משה ואהרן נדע זה ומכ"ש בדבר לויתן הוודה בחלקו לעתיד לבא יעבר לו מאיזה מין שיהיה בדם לפי מה שכתב רבינו הערוך בפקומא רבא לדינא . לפי הס"ד לויתן הוא דג שמא מדאיתקש לנתש וכפי שהדיקים שהדיקים יאכלוהו לעתיד לבא [וכמ"ש המהרש"א] מדכתיב יכרו עליו חבריהם כדדקשינן בב"ב ע"ש יהיה מהכרת לומר דמעות בטילות לע"ל ומותר לקבורו בכלאים ולהכי אסמיע ר' יוסי דדג שהור הוא ומלבך יכרו עליו חבריהם ואין מעות בטילות לעתיד לבא ואסור לקברו בכלאים וכמ"ש זה הילכתא רבתא לדינא . ושולה הכל נכונה : ל' תוי"ט ד"ה והקופה וכו' ודלא כהטיא דמשנה וכו' . לומר דלא כפי' הרי"ב שם שכתב קופה של עשוי מגלים וכו' וכן הסיג הטי"ט עליו אתם מהר הכלה . מיהו ודאי מינו קופה שמיושו של כמוטרי בעורון והכל לפי עניינו הטייבי

מסכת שביעית

בראשית ממלאכת מסכת זו נשנה ממני מכל דינים הבאים במסכת שביעית מצאתי ראיתי הפרק האחרון בענין שמיטת כספים וכל דיני פרוזבול נכרים בטוש"ע ח"מ סי' ס"ז בכללותי' וסרטותי' ברם בכל תשעה פרקים המדברים בענין שמיטת הארץ ר"ל עבודות המותרו' והאסורו' בקרקעות לא ראיתי ולא מצאתי בטוש"ע כאחד המקומות . הן אמת כל הדינים השנוי' במסכת המדברים בענין עבודת הארץ בשנה השביעית הכנסת לשביעית ספיר עבדו דלא זכרו . משום דקי"ל כרבן גמליאל וכית דינו דבעלו תוספת שביעית כמ"ש הר"ב בסוף משנה א' פרק ח' ובסוף מ"א פ"ב וכמו שהאחר להבא בס"ד . אמנם כל הדינים האמורי' בענין שביעית עמו ובדיני ביעור לא ראיתי שום ביאור . רק הטוי"ד סי' של"ח סעי' בזה"ל ובשביעית היא שמיטה ואסור בחרישה ובזריעה וכל עבודות קרקע . ובארן ישראל שלדנא מדרבנן . ויותר מזה לא מצאתי בטור . ובתכור הש"ע גם את זה לא כתב . ואולם מדיני תרומות ומעשרות שאריכו בדיניהם . ובסוף הסי' כתב הרמ"א בהגה"ה דרב המחבר השמיט כל דיני מעשר עני ולא . גם בדיני תרומות ומעשרות השמיט כמה דינים וכו' ובאחר הגולה כתב ע"ז . קצתם הענינ המחבר כפי שסי' נלאה להמחבר יותר בהרחי ע"כ ואולם לא הטרו שכל דיני שביעית אחרן בשביעית ודיני ביעור פירות שביעית נשמטו לגמרי . ושמדתי משתתה . לגודל הפלאה . ובחיפוש מחיפוש מצאתה ממצאה . שאלות לחשובים שאלתי עיני ראתו בשלים בשער האותיות . דף ל"ז ע"ב הנה זה דבר השמטה בתימה . ואשריך בכל הדינים הללו בביאור שלם ונקיה תמה :

פרק א ד שנאבר

בתרים ובקיר תשבות וכו' למולאי שביעית ר' ישמעאל אומר מה תרים רשות וכו' יצא קיר הטומר ע"כ . ובמ"ק ג' ובכ"ה ט' ובמכות ה' וכן במנחות ע"ב . איתא יצא קיר הטומר שהיא מצוה . וז"ל הר"ש ובפ' לחשון דר"ה מפרש ור' ישמעאל דמוסיפין מתוך על הקודם מ"ל יליף לה מיוה"כ דכתיב ועניתם את נפשותיכם בתשעה לחדש וגו' ומרבי שבת וכו' וה"ה שביעית וכו' ותי"ק דמתני' דהכא הייגו ר' עקיבא כדתני' בתם בברייתא ומשמע כוגי' דהתם דקתני דיוה"כ לא מיבי ל"ע דיליף כולהו מבביעית . ותימה ר' ישמעאל נמי יליף מבביעית דבפ"ק דמ"ק אמרינן הילכתא בעבר נעיעות לר' ישמעאל וכיון דהילכתא למיבר ילדה ממילא זקוקה לאורה ותיקן ר"ת לגיבי קרא לר' ישמעאל משום תוספת דלאחריו ועל חנם דתק דמהלכה לא יליפינן כי היכי דאין דנין ק"ו מהלכה וכ"ת א"כ ליטבי כבר ל"ע בפ"ק דמ"ק דאע"ג דאיכא הילכת' לגיבי קראי דבתרים וקיר לגמרי אבבת ויוה"כ וי"ש אם איתא דלא אחי אלא לאחריהן לא הוי לי' למיכתב קרא גבי שביעית כיון דלשביעית גופי' לא צריך . ע"כ . וכ"כ תוס' בר"ה ט' ד"ה ור' ישמעאל וכו' תימה לר"ת הא אמרי' פ"ק דמ"ק הלכתא לר' ישמעאל קראי לר"ע דעבר נעיעות הלמ"ס וכיון דהילכתא למיבר ילדה ממילא זקוקה לאורה ואי' ר"ת וכו' ובתם דתק כיון דשביעית גופה מהלכה לא יליפינן מינה שבת ויוה"כ ויש"ש דאין דנין ק"ו מהלכה והשתא לר' ישמעאל אינטריך קרא משום שבת ויוה"כ ואינטריך הלכה למיבר ילדה הא דלא מצי הכי בפ"ק לר"ע דאינטריך קרא וכו' דא"ל לא למיכתב קרא גבי שביעית וכו' ואחר שהשתקרבי דברים המכריחים דע כי בסוגי' דפ"ק ג' אמר דאר"ש אי"ר יוחנן עבר נעיעות הלמ"ס . פירוך הס"ש והני הילכתא מינהו קראי לגיבו דתניא בתרים וקיר תשבות ר' עקיבא אומר אין צריך לומר תרים וכו' שיצא למולאי שביעית וכו' ובתבתי בתכ"ש אע"ג דבמסור' הס"ש מיין בגידו שביעית פ"ה . אמר"ס שפיר אית' דתני' . ולא תקנו משום דלאו מצוה היא שהרי הם לא נזכר ר"ע אלא תיק בסתמא . אבל בריית' היא דנשנית בשם ר' עקיב' וכמ"ש הר"ש הנ"ל . אינרא לכלורה היא גופ' קני' דלמה הניח הש"ס המשנה ומייתי הברייתא' [ואין זה מדרך הש"ס כמ"ש תוס' שבת ק"ה ד"ה והתני' ע"ש ובכמה דוכתי גם בסוגי' דר"ה ק"ח דקדק הגמ' ג"כ מ"ע שבק מתני' ומותיב מברייתא' כו' וכן בגיטין כ"ו וב"מ י"ח] לכבי המקשה להניח הברייתא' דתני' בה ר' עקיב' אומר אין צריך וכו' ולשיטת ר"ש דס"ל כמזיר מ"ד פ"ז ובגמ' שם נ"ו דתנין קיי מהלכה ע"ש . אין לומר מקומי' הר"ש ותוס' ופרק שפיר והני הילכתא וכו' דלר"ע מוכל למילף שבת ויוה"כ ויו"ש מהילכת' דשבת ובקיר מפיק לתוספת שביעית ומעתה לא דעבת דמיל' לר"ע לחלק בין נעיעה לו זקיקה וכ"ת הא' דלר"ע אין תולק שהרי במשנה מ' פרק זה [והעתיקו תוס' בסוגי' דהכא במ"ק ג' ד"ה נעיעות] תנן עד חיתתי נקרלו נעיעות וכו' [פי' לענין דמותרין לחרוש כל בית אלה בשביעית עד ר"ה] ר' עקיב' אומר

נטיעה כשמה אלמא דס"ל לר' עקיב' דנטיעה דסיינו ילדה חנוק' מזקינה . וקשי' מ"ל לתלק ר"ע בזלמא להיתרא של רב אשי בסוף בסוגי' במ"ק ד' כי גמירי הילכתא דתוספת שביעית דוקא בזמן שביהמ"ק קיים דומיא דיסוד המים ע"ש יש לומר כמ"ש תוס' ר"ה ט' שילה ד"ה ור"ע אלי' ושניהם וכו' דגמירי הילכתא בזמן שביהמ"ק קיים דומי' דיסוד המים ולפי תוהו מקצת יתכן לפרש הלכתא בר' עקיבא וקרלי לבזמן שאין בהמ"ק קיים . וא"כ אחי שפיר הא דאמר ר"ע נטיעה כשמה דכל זמן שבני אדם קורחים לה נטיעה מותר עד ר"ה אבל אח"כ מיקרי זקינה ואסורה בתוספת שביעית . אבל להיתרא של הסוגי' דלר"ע ליתא לא הלכתא בעשר נטיעות כלל נע"ג. ודע דגם רש"י בסוכה ל"ד . שכתב עשר נטיעות וכו' הלמ"ש תורתן כל ימי סאה בשבילן ערב שביעית עד ר"ה אע"פ שמלה מן התורה להוסיף מחול על הקודש כדאפקה לן מבחרים ובקיר תשבות הרים של ע"ש הנכנס לשביעית ואסור לחרוש למ"ד יום לפני ר"ה כדאמרי' במ"ק מקראי בנטיעות נאמר למשה בסיני שמותר לחרוש מחמיון עד ר"ה כדי שלא יבשו וכו' ובאילנות זקנים נאמר עלשים יום לפני ר"ה כדאמרי' במ"ק לר' שמעאל מוכלכת ולר' עקיב' מקראי ותכמים עשו סייג לתורה ואסרו בשדה הלבן מפסח ואילך ובשדה האילן בזקנים מעצרת ואילך וכו' ע"כ ואחר הדיוק והעיון בדברי גרלה דאפילו מלן דאית ליה תוספת שביעית מקראי בחרים ובקיר אית לי' שני הלכת' והיינו כמ"ש הוס' ר"ה ואחתי ל"ע ואין כאן מקום להאריך . אך בסתכל במ"ש רש"י שם בסוכה בתחילת דבריו בזה"ל עשר נטיעות ערבה ועיכוך המים הלכה למ"ש אלו שלבה נשלו בנים המדרש מנין להם מן התורה והיינו שהלמ"ש הם ושמע השומע וגלכם בסדר בשמעם . וכן שיעורין ותליין ומחיצין שמען השומע וסדרן בסדר שמעון ע"כ . ולע"ד דהא ממקצת דרב אשי דר"ג ור"ל שהיינו זקינות עד ר"ה משום דומי' דיסוד המים מוכרח דשלשה הלכות אלו נאמרו ביחד למשה בסיני וכ"כ הוס' במ"ק ד' ר"ה אלא אמר ר' אשי וכו' ובקר דייק ר"ג מה שייכא תוספת שביעית גבי ניסוך שניתנו למשה גבי הדדי וכו' א"ל למילף סמכינהו רחמנא ע"כ . ואי כפרש"י בסוכה דשלשתן נשלנו בסיני וכו' קשה מ"ל ר"ג למודרם דומי' דיסוד דילמא הא כדאיתא והא כדאיתא וכן איכא למידק דהשתא נמי אי תפסר לומר דר"ע אית לי' נמי הלכתא דא"ל קמי' קרא לאם לי ומה שייכא תוספת שביעית גבי ניסוך. וסו"ל למסור הלכה למשה בנטיעות בפני עצמה נלתי סמוכה לניסוך הנים והוי דשינן לישור תוספת שביעית בכל זמן אי"ר ע"ר דהרים בחרים ובקיר אית לי' הלכתא בלא נטיעה רב אשי ממו לתירון דאשון שבסוגי' אם כל אלה צריך ביאור ואכלן אין מקום לקבל תירון : **ואשר** ע"כ נראה לומר בהעמק יסודה בכל טורקה יתוקן הכל גם מ"ש הרא"ב והרמב"ם בסוף פ"א ר' עקיבא אומר נטיעה כשמה בת שנה קרוי' ונטיעה וכו' והלכה כר"ע . לכאורה לא דשמע לאיזה הועלה כתבו דהלכה כר"ע אחרי שכבר כתב הרא"ב דקי"ל כר"ג ובי"ד ולכל הלישנות בין זקינות בין נטיעות מותרין עד ר"ה . ולכן דע בדברי דיעים הסמוכי' בפרק זה ובריש פ"ב יוצאים להענפים הללו . הנה הדה אסור לחרוש בשנה ששית ואילך . ובשדה האילן יש הגלי בדי"ל דמותר לחרוש כל בית סאה בשבילן עד העצרת . דוקא כשיש שלשה אילנות נטועים בבית סאה [רלוים לעשות ככר דבלה של ס' מנה וכו'] אבל פחות מכאן אין חורשין כל בית סאה אלא תחת האילן לבדו ותוהה לו כמלא אוהה ולבו וכו' וכל קרקע חשוב כשדה הלבן ואין חורשין אלא רק עד הספסת . עוד תנאי בחילות בד"ל דצריכין שיהיו רחוים לעשות הני מילי מעלשה אילנות ועד תשעה אבל מעשרה אילנות ומעלה לע"פ אחין עושין כבר וכו' חורשין כל בית סאה בשבילן . עד עצרת כדין שדה האילן . והנה הדיעים הללו וכה"ג המבריים עי' בפרק א' ובפ"ב הנה הנם מתקנות ר"ש וכ"ה . דאפילו לת"ק דבמשנה ד' שנאמר בחרים ובקיר וכו' דים תוספת מן התורה מ"מ זמן רב דפסח ועצרת לאיסור תוספת לא ידענא אלא מתקנת דר"ש וכ"ה . עוד תתקנו בנטיעות דסיינו ילדות אין להם הדין זקינות לגמרי כמו דתנן במ"ו עשר נטיעות מפוזרים כלומר דבזקינות בשנטועין ג' בית סאה חורשין כל בית סאה עד עצרת אבל בילדות לא מכאי . אלא דוקא עשרה ובפחות משנה עשרה ילדות אין חורשין אלא תחתיהן לבד וקרקע הנשאר דינו כשדה הלבן ואסור בתוספת מפסח וכמ"ש הרא"ב ומ"ל דאם נטיעות ע"ש . ואתה הנשמע בקונר עפים הללו מבואר לפניך כל המתניות של פרק זה . וכפי שפי' הרא"ב ברפ"א שלריך להוסיף מעשה שנת וכו' ולקמן יגיע' לה מקרא כלומר כר' עקיבא והוא הא"ל דאמר לקמן במ"ד שנאמר בחרים ובקיר וכו' [והוא לא ס"ל הלמ"ש כלל כמ"ש בבר להדיא בסוגי' דמ"ק אלא דרשים לה מקראי מיהו לפי דין תורה הוי סגי בתוספת למ"ד יום או פחות . ואתי ב"ש וב"ה ותקנו הזמנים של שדה האילן ושל שדה הלבן . וגם הבפרש שבין אילנות זקינות ובין נטיעות ילדות ואחר כל הדברים אלה נ"מ עוד לידע עד אימתי נקראו נטיעות אלא סגי בשלשה בית סאה אלא דוקא עשרה בית סאה ופחות מעשרה אין חורשין להן אלא לשורכן וקרקע הנשאר אסור מפסח כדין שדה הלבן . ושל זה אמר ר' עקיבא נטיעה כשמה בת שנה קרוי' נטיעה . ואחי"כ קרוי' אילן וסגי בשלשה בית סאה . ומשון ברורי מדות הללו יתבארו דברי הרא"ב ר"ש שיבא . ודלא כגבול אחד המיוחד בדורו שכתב על שדה הלבן שכתב הר"ב בפשנה דעשר נטיעות שדרכו בסמרה שמסוגי' הש"ס וירושלמי לא משמע כדברינו וכו' ולפמ"ש בס"ד דברי הר"ב ברורים . ויתבלן במוברים . וכוי יודע הא דלא כתב הר"ב וגם הרמב"ם בפירושו בפלוגת' דר' ישמעאל ור' עקיבא בתתני' דהכא הלכה כדברי מי כדרכם בכל המקומות . היינו משום דאין נפקותא לדינ' דגם ר' שמעאל ס"ל דתוספת שביעית אסורה הלכתא דעשר נטיעות עד ראש השנה מכלל דזקינה אסורה כדמסיק בסוגי' דמ"ק ד' הלכתא לר' שמעאל קראי לר' עקיבא . א"כ בין לפי ובין לפי תוספת שביעית אסורה בשביעית עצמה . והו מדכתבו הרמב"ם בפירושו וכן הר"ב לעיל במ"ח דרבן גמליאל וכיה דינו נמנו על שני פרקי' וכו' ומותר לחרוש עד ראש השנה של שביעית וכ"כ הר"ב ע"ש לקמן רפ"ב ד"ה ושדה אילן וכו' וכל המשניות אלו דתוויות הן כדאמרי' שרא וכיה דינו נמנו וכו' ובטלנו ומותר לחרוש עד ר"ה של שביעית ע"כ . שוב לא יצא לנו לתועלת אם הלכה כר"ע או כר' שמעאל לענין שביעית אלא סגי בזה דקי"ל כר"ג ובי"ד דתוספת שביעית נמנרי מותר . כרם לפי שרא ובי"ד סבירא להו כר' שמעאל דעשר נטיעות הילכתא היא [ולא כר"ע דמפקי תוספת שביעית מקראי] וכי גמירי הלכתא דומיא דיסוד המים בזמן שביהמ"ק קיים כדמסיק רב אשי והוא בתרא . נמצא למודינן דקי"ל כר"ג ובי"ד מוכרח דלא כר"ע דדרים תוספת שביעית מקראי אלא כרבי שמעאל דתוספת שביעית אחי' מהלכתא והלכך בזמן שאין ביהמ"ק קיים מותר לחרוש עד ר"ה כמבואר בל זה מתירוצו של רב אשי . וכ"ש הרמב"ם רפ"ג מה' שמיטה עבודה' הארץ בשנה ששית שלשים יום סמוך לשביעית אסור' הלמ"ש ומפני שהוא מתקנה לשביעית ודבר זה בזמן שביהמ"ק קיים וכו' ובזמן שאין מקדש מותרין בעבודת הארץ עד ר"ה כדין תורה ע"כ. וכ"כ בפירושו ר"פ דהכא בשם התוספת' ר"ג ובי"ד התקינו שיהיו מותרין בעבודת הארץ עד ר"ה מפני שלעתן כדעת ר' שמעאל שהוא מוציא מה שנאמר בחרים ובקיר לענין אחר כמו שיתבאר בזה הפרק וכו' . ואנחנו לי בזה הא דפסק הרמב"ם בפ"ח מה' תמידין דין ע' דקיבוס שומר דומה שבת ואם תאמר בכר תמה ע"ז דבריך ד"ל סי' רכ"ב בס"ב וגם הלחם משנה שכרי פסק נמי דבקבר ביה כבר . וסוגי' הש"ס בתמתות ע"ש דלמ"ד מקבר ביה בבר אין קיבוס הטומר דומה שבת וכיה בגע . ואתריו קס להתעורר עוד בזה בבה"ז שואל ומשיב בגלון אחד ע"ש . אבל בלתי סתיר' זו נמי גריכין אנו למודע מכ"ל להרמב"ם דין זה דדומה שבת . ואי מסתמא דמתניתין דתמתות שהיה לה דאין למדין מהלכה אינו אלא דוקא בכל מקומות אפילו בכל מקומות פסק כר"ע נגד רבי שמעאל ודומה לא הוא הל"ל לפסוק כר"ע דלא דרים מה חרים רשות יגא קיר הטומר שהיא מלוה . אבל ממה שכתבתי דגם בתתני' דהכא פסק כר' שמעאל נגד ר"ע משום דר"ג ובי"ד פסקו כר"י . ניחא נמי הא . ויגא לנו עוד נפקותא לפי המתבאר בסוגי' דר"ה ע' דקרא ועניתם את נפשותיכם דכתיב בבי יום"כ לדעת ר' שמעאל אתי' לחורו' לתוספת יום"כ ולשבת ויו"ש . אבל לדעת ר"ע אתי' לחורות כל האוכל ושותה

בתשיעי מעלה עליו הכתוב כאילו התענה תשיעי ועשירי . ותוספת שבת ויו"ש ויום"כ יגיע לה ר"ע כולם מבשיעית ע"ש . וכ"כ תוס' שם נלה דאוכל ושותה בתשיעי וכו' . כראה לפתורה דלשיטתו' אזיל דפסק כל שמעאל דתוספת שביעית הלכה היא ואין למדין ממנה כמ"ש הר"ש והתוס' שהעתקתי למעלה . ומ"ש לעיל דעניתם לחורות תוספת יום"כ . כרם הטור ל"ח סי' תר"ד כתב הני ר"ה ר"ל מדפתי ועניתם את נפשותיכם וכו' מעלה עליו הכתוב כאילו התענה תשיעי ועשירי . וכתב הב"י וא"ת הא הלי קרא ועניתם לעיל לגמ' דמוסיפין מחול על הקדש . ד"ה ביומא פ"ח ובר"ס ע' . ואין לומר דהטור סובר דתוספת מחול על הקדש לא הוי דאורייתא ומ"מ אייתר לי' קרא לדתני ר"ה ל"ד מדפתי שהרי כתב בסימן תר"ח דמקרא נפקא דצריך להוסיף מחול על הקדש . וי"ל דהטור סובר כר"ע דנפקא לי' שמוסיפין מחול על הקדש מקרא דבחרים ובקיר תשבות כולה' בפ"ה דר"ה ע"ב . ולכאורה כתב הב"י דברי עצמו דלקמן סי' תר"ח . אבא שכתב הטור ואוכלין ומסקיקין קודם בין השמשות דמקרא נפקא צריך להוסיף מחול על הקדש בין בשאסור אכילה בין בעשיית מלאכה . כתב הב"י דמקרא נפקא לן בפ' בתרא דיומא דף פ"ח ע"ב . והנה בפ' דיומא לא מזכר כלום מבחרים ובקיר . אלא רק ועניתם דועניתם את נפשותיכם . ותו לפי מה שכתבתי למעלה דמר"ג ובית דינו מוכרחין הנו לומר דהלכה כר' שמעאל . וא"כ לפום סוגי' דר"ה ע' לוקיר ועניתם לחורות שמוסיפין מחול על הקדש ובשהה נמחר קושית הב"י על הטור לתוכת דאמ"ג דבבל דוכת' ק"ל כר"ע הכא יצא מן הכלל משום דפסקינן כר"ג ובית דינו נגד ר"ע. ואין לומר נמי דתוספת שביעית אלמ"ש סיא כר' שמעאל. מ"מ משום דקי"ל כר"ע כלומר כר"ע דאמר בגיר שזכרתי לעיל דלמדין ק"ו מהלכה . דזה ליתי' הודאי הלכתא שם כר"א ור' יהושע רבו דר"ע דדמי לר"ש דאין למדין מהלכה וכ"פ שם הרמב"ם והר"ב דלא כר"ע . גם הידוש שלא הזכיר הב"י דדעת הטור כמר בר' דרבינ' בפסחים פ"ח דטולה שתא יתיב בתענית לבר ממעלי יומא דכפורי דתנא ר"ח ב"ל מדפתי ועניתם את נפשותיכם וכו' מעלה עליו וכו' ובתכנו הוב' בר"ש פ' ד"ה כאלו וכו' דמר בר' דרבינ' ס"ל כר"ע דאי כר' שמעאל ליתי לי' הך דרשא וכו' ע"ש. מיהו נזה אין בו כדי לעשות הכוכה דפסיר יל דמר בר' דרבינא ס"ל כלתקמתי' דר"ש בר יצחק לא כחוקמתא דר' יוחנן בסוגי' דמ"ק ד' דמוקמי דר"ג ובית דינו בחופן אחר . אבל לתירוצו של רב אשי דהוא בתרתי וקי"ל כוותי' בכל מקום א"כ לא אתי' דר"ג ובית דינו רק לשיטת ר' שמעאל נגד ר"ע . והלכך אין לן למיפסק כוותי' דר' שמעאל . ואמר ע"כ לולא דברי הב"י ה"ל הטור פסק כסוגי' דיומא פ"ח דפריך הש"ס ותנא דעשה עשה [מלאיעורין למשעי' להוספת שבת אלמ' מעוה ומאוהרה ממילא שמעון דמוסיפין מחול על הקדש ואתי ועניתם בתשעה מלי עביד לי' . רש"י] הלי בתשעה לחדש מלי עביד לי' [ומשני הש"ס] מיבעי לי' כדתני תיא כר רב מדפתי ועניתם את נפשותיכם בתשעה וכי בתשעה מתענין וכו' מעלה עליו הכתוב כאילו התענה וכו' . מלינו למדין לאמר דגמר עלם עלם ודעיק תוספת מחול על הקדש מלאיעורין למשעי' וכו' כמו שפיכש"י ואייתר ועניתם לומר כל המתענה בתשעי מעלה עליו הכתוב וכו' ועפ"י הדברים האלו שפיר פסק הטור הכא בס' תר"ד וכן לקמן בס' תר"ח . [ואולי מ"ש הב"י בסי' תר"ח דמקרא נפק' בפרק בתרא דיומא לף הוא יהי' מכוון לגמור בשם דדעת הטור כדאמר דגמר עלם עלם . ומזה יליפינן תוספת מחול על הקדש . וחזר קלת ממ"ש בסי' תר"ד מעמעם דסבר הטור כר' עקיבא דליכא למימר הכי כדאמרן]. ובשיתי בספרים ולאיתי הע"ז רש תר"ח כתב לפרש דדעת הטור כמו שכתבתי בס"ד ד"ש הטור דמקרא נפקא לן שצריך להוסיף מחול על הקדש בין באיסור אכילה בין באיסור עשיית מלאכה היינו קרא דילפי' בפ"ב דיומא נזירה שזה דעשם עלם וכו' . מיהו זה שמה הע"ז על הלבוש שכתב דילפי' תוספת מבחרים וקיר ותמה עליו הע"ז דלמאן דיליף מזה ס"ל ה"מ נמי כל שכת ויו"ש בעינן תוספת כדאי' בפ' י"ב ואי"כ מ"ש כתב הטור דוקא בזיב"ש יש תוספת ובשבת ויו"ש לא כתב כלום בסי' רס"א וכו' ע"כ . מדברינו של גדול הע"ז ניכר אלא"ה הכא כל מ"ש הב"י כתב. דאם ראה ודע הב"י בתב הטור פוסק כרש"ש ויליף תוספת מקרא דבחרים וקיר . עד שהוא מתמה על הלבוש שכתב ויש מפרשים דלשיטת מבחרים וקיר [ובוודאו על מ"ש הב"י]. ס"ל לע"ז לתמוה על הב"י שהחליש תירון זה בסי' ר"ד כמו שהעתקתי למעלה . וגם דע דמ"ש הע"ז דלמאן דיליף מזה ס"ל ה"ה וכו' כדאי' בפ' י"ב . שוב ראיתי כתב הרמב"ם פ"ג מה' נדרים דין ע' הנודר שיאוס בשבת לא בריש ד"ה וטיבו בדף ע' . שוב ראיתי כתב הרמב"ם פ"ג מה' נדרים דין ע' הנודר שיאוס בשבת לא בריש ד"ה מייב לעוס וכן הנודר שיאוס יום א' לא יום ג' כל ימיו ופגע בו יום זה והרי הוא יש לו עכב יום"כ . הרי זה חייב לעוס וכו' . ובתב הב"מ ויל דדברי הרמב"ם שנראה לכאורה שהוא סובר דבעבר יום"כ ובר"ת אסור להתענות מן התורה ומשמע דעבר יום"כ הייט מדבר' ועניתם את נפשותיכם ויש לתמוה על עבר יום"כ דאינו משום דבר' ועניתם שהיא אסמכ' בעלמא דיומא שהיא מדאורייתא . ויל דאין הכי ממי שאינם לאסורין אלא מדרבנן וכו' ובכר כתבתי שהדעת הטוב לומר שדבריו הרמב"ם סובר דעבר יום"כ ובר"ת לא מיתסר' אלא מדרבנן ואפי' הכי לא ניכרים הישוב לפי שם להם אסמכתא בדר"ש וכו' ע"כ . וכן כתב בספרו הגדול בב"י אח"ס סי' תי"א אחר שהביא לשון הרמב"ם בפ"ג מהל' נדרים כל"ל כתב ויש לדקדק בדברי הרמב"ם וכו' דאמנו משום דרש דועניתם את נפשותיכם שהיא אסמכתא בעלמא לומר שהיא מדאורייתא וכו' . וכך ל"ל דאין הכי ממי דאינם אסורין אלא מדרבנן אלא כיון דיש להם קלת כתב בתורה לא אתי לזלזל בהו וכו' ונקלת לריך ביאור ממ"ש הכ"י בכ"מ שדעת נוטה לומר דהרמב"ם סובר דעבר יום"כ ובר"ת לא מיתסר' אלא מדרבנן . אבל בפ"ש אח"ס סי' תי"ח דאינו סובר דבדברי הרמב"ם נראה לכאורה שהוא מדאורייתא ע"כ . ובפ"ש שם סי' הקיצ סעי' ג' כתב שבדברי הרמב"ם נראה שהם [כלומר ר"ח ובר"ת יום"כ] של תורה ע"כ . הרי בשתי מקומות אלו החליש קלת דלא כמו שהחליש קלת בתיבורו בס"מ. ויל וכתב המגיד סי' הקיצ סק"ע ד"ה דה"ה לר"ח וכו' אלא ר"ח הוא דרבנן שאסור להתענות בו אבל ערב יום"כ ובר"ת לא מיתסר' מדאורייתא דהא יליפי' מקרא שמוסר לאכול . ומ"ש סרב"י דהסמכתא בעלמא הוא תימ' אי אמרי' ביומא ותנא דעשם הלי ועניתם מלי עביד לי' מינבי לי' כו' א"כ מוכח דדרשא גמור' היא דאל"כ אקשי' במקומה שומדת וכו' וכ"מ ברש"ש דקי"ל כר"ע דאיתא לי' לאתי דרשא לדרשא גמורה ע"ש . וכ"מ בגור סי' תר"ד שהוא מדאורייתא ע"כ . ולכאורה אין תימ' על הרב"ש שהוא כתב דברו לדעת הרמב"ם ואלה ודע מ"ש הרמב"ם בפ"ח מהל' ש"ש דין ו' בזה"ל בשם שבתות מלאכה בו בין ביום בין בלילה כך שבתות לעיטי בין ביום בין בלילה ובלך לבוש מחול על הקדש בלבישתו ובזיעתו שבא' ועניתם את נפשותיכם בתשעה לחדש בערב בתחיל לנוס ולהתענות מערב שביעי הסמוך לעשירי וכן בלילה שהיה בעיטי מעט מלל אחד סמוך לעשירי שנאמר מערב עד ערב תשבתו שבתכם ע"כ . הנן רואה פסעות דברי הרמב"ם דמשיך תוספת עיטי מקרא דועניתם ולא ס"ל כתנא דעשם ביומא פ"ח וא"כ אין מקום לתמיהת המ"ל מסוגיא דיומא דהתם לאתי דיליף תוספת מעשם שפיר קאמר הש"ס דאיהו מיבעי לי' קרא דועניתם לכדתני תיא כר מדפתי לומר לך כל האוכל בתשעי מעלה עליו הכתוב וכו' . אבל לשיטת הרמב"ם דמסיק קרא דועניתם לאיליף תוספת עיטי ביום"כ . כרי ודאי דמעלה עליו הכתוב אינו מן התורה אלא מדרבנן דרך אסמכתא והבאתא נמי מסוגי' דר"ה ע' סבר' המ"ל דקי"ל כר"ע וכו' אין לתמוה על הב"י דכבר בדרכו בדרך דפלוגתא דהכא מוכרח דקי"ל כר' שמעאל וכר"ג ובית דינו נגד ר"ע וכ"מ נמי הרמב"ם דתוספ' שביעית אתי' מהלכה לא"ה דעשר נטיעות ולפי דאין למדין מהלכה אינו אלא דוקא בכל מקומות אפילו בכל מקומות פסק כר"ע נגד רבי שמעאל דהא אסמכתא כמו שהחליש הב"י גם בכסף משנה שבדעת טוטה דס"ל להרמב"ם דעבר יום"כ לא מיתסר אלא מדרבנן. גם זה שכתב המ"ל דמשמע מהעור בסי' תר"ד שהיא מדאורייתא אתמה לכאורה י"ל דהטור ס"ל כ"ב הרמב"ם לדעת הב"י דאלילת עבר יום"כ אינו אלא מדרבנן ואסמכתא אקרא דועניתם והלכך הביא הטור בסי' תר"ד משום דעבר"ש מלוה דרבנן הוא . וממ"ש הטור והר' קאמר קרא וכו' ומדלקמי' דאמרת

נאכילה בלשון מיטי וכו׳. אין רא״י דמדברי הורה ממש קאמר. תדע שהרי כל דברי הטור הללו לקוחין ככתבו ולכשנו שכתב הרא״ש בפ׳ יו״כ כי״כ. גם בעצם שנוס הקב״ה לאכול ולכתוב ערב יו״כ כדי שלא להזיק התענית וכו׳ אם הכל הענין הטור מלשון תבי הרא״ש. [דכתיב כל המכון הזה מדעתי׳ ולא מזכר הא דתני ר״ח מדפתא כל כאוכל וכו׳. כרב אלפס. משמע דלהרי״ף אפי׳ מצה דרבנן ליכא והך קבא דזעיתם כתבו הרי״ף הבריית׳ דדרים לה לתוספת יו״כ ובבת כמ״ש מי הרא״ש נס׳ ח׳] והכא הרא״ש גופי׳ שכתב בלחוהו הפרק בעיל סי׳ ח׳ ת״ל ועניתם את נפשותיכם בתשעה וכו׳ מלמד שמוסיפין מחול על הקדש וכו׳ שבת מנין ת״ל תשבתו י״ש מנין ת״ל שבתכם כל שבת שאתה שובת אתה מוסיף לה בין מלאכתי׳ בין מלאכתי׳ יכול יהא חייבין על הוספת ת״ל הבפס אבר תעשה כל מלאכה בעצם היום הזה וכו׳. יכול לא יהא עונש כרת על תוספת מלאכה אבל יהא כרת על תוספת עינוי ת״ל כי כל הנפש אבר לא תעונה בעצם היום הזה על עינומו של יום וכו׳. הרי לפנינו דמקבל ועניתם דרים לתוספת יו״כ ובבת ויו״ע ות״כ ע״כ כל הא דכתב בסי׳ כ״ב לא כתב אלא מדבר אכמבתא. וע״ש הדברים הללו מ״ש בסי׳ תר״ד לישב לדעת הטור דלקמן בסי׳ כ״ב דלקמן תוספת יו״כ מבחרים וקלר כמו שהעתקתי לעצלה. אילא לגדיל מה יענה הכ״ר בסתיר׳ דברי הרא״ש שכתב בסי׳ ח׳ דלפנינו תוספת מועניתם ואפ״ש כתב בסי׳ כ״ב תניא ר״ח בר רב מדפתי ועניתם וכו׳ וכי בתשעה מתענין וכו׳ מעלה עליו שכתוב וכו׳ אלא ע״כ לומר דמ״ש הרא״ש בסי׳ כ״ב היינו רק מדרבנן א״כ גם בדעת הטור ה״ל לפרש הכי. אילבא לפמ״ש לעצלה דהטור בסי׳ תר״ח שפסק תוספת בין בעינוי בין באיסור מלאכה וגבי שבת ויו״ע לא כתב כלום מאיסור תוספת. על כרח׳ דס״ל כתנא דעלם עלם [דאי מקבל ועניתם לא יתענה איסור תוספת אלא גבי עינוי אבל במלאכה מנ״ל] לומר מדאינערין בעצם היום הזה גבי עינוי וכן גבי מלאכה ביו״כ דאינו עכם כרת מכלל דאחור ע״ש. א״כ מוכרח דועניתם לא אתי׳ לאורו על איסור תוספת מצוי עעמים. הגיה דלמה איצטריך גבי יו״כ הא כבר ידענן מדאיצטריך בעצם. ותו דא״כ סוי גם גבי שבת ויו״ע איסור תוספת מדאוריתא. והטור לא סבר הכי. ולכן מהכרח לומר דועניתם אתי׳ לכתניא ר״ח בר רב מדפתי דמעלה עליו הכתוב כאילו מתענה ובשיני והלכך ספר׳ כתב המגא״ת דמשמע מעור סי׳ תר״ד שעיא״ה היא מדאוריתא. בכם כאיתי אמא שכתב הטור בסי׳ תר״ח ואוכלין ומפסיקין קודם בה״ש דמקרא נפקא לן שצריך להוסיף מחול על הקדש בין באיסור לאכילה בין בעשיית מלאכה. כתב הב״י כן נראה מדברי הרי״ף והרא״ש. אבל מדברי הרמב״ם בפ״ה מהל׳ ש״ע נראה שהיא סובר אחין תוספת דת אלא בעינוי אבל לא בעשיית מלאכה לא ביו״כ ולא בשבתות. וכבר אצריך הרב המגיד לתת טעם להרמב״ם ומ״ש כתב שדעת המפרשים שתוספת יש מן התורה גם לעשיית מלאכה וכדמשמע מדברי הרי״ף והרא״ש ע״כ. [והנה אחרי דדעת הרמב״ם בטילה ברובה שבל המפרשים והרי״ף והרא״ש והטור פסקו במותבא דגם במלאכה צריך להוסיף מן התורה נעלם ממני דבא״ע סי׳ תר״ח לא הזכיר כלום מתוספת דמלאכה רק כתב אוכלין ומפסיקין קודם בה״ש שצריך להוסיף מחול על הקדש. משמע רק באכילה דהיינו עינוי צריך להוסיף. ולא במלאכה. ויותר תמה המג״א ריש הסי׳ כתב בזה״ל תוספת עינוי לחורייתא לך אין בו כלום ע״כ. ומה המעיב הוספת מלאכה. עוד נעלם דבפ״ה מדברי כולן נלמד דאין מצוה בתוספת רק באכילה ובמלאכה. אבל בשאר איסורין כגון רחיצה ונעילה הסנדל לא מצינו איסור תוספת. ואולם אחא שכתב הטור סי׳ תרי״ח כל הדברים האסורין בעיקר היום אסורין גם בלילה ומה הן הדברים האסורי׳ מלאכה אכילה ושתיה רחיצה וסיכה וכו׳ זה לשון הב״י כל הדברים האסורין בעיקר היום אסורין גם בלילה מדמפסקינן מבעוד יום ממש שלילו ביומו לכל דבר ע״כ. וכן בבאר הגולה וסיכה ולילו ביומו לכל דבר וכו׳ אין ק״ל עור מהא דמפסיקין מבעוד יום וכו׳. משמע דגם בבאכילה וסיכה וכה״ג תייב בהוספת. ודבר זה לא נמלא] ממלא עכשיו שלשה מהלוקות בדבר. דלהרי״ף ולהרא״ש ולכל המפרשים אין תוספת מדאוריתא בכל דבר שנאמר בו שבת בין בשבת ויו״ע ויו״כ בבריתא ביומא פ״ח דדרים נמי ר׳ ישמעאל בר״ה ע׳ ועניתם תלמד שמוסיפין מחול על הקדש וכו׳ שבת מנין ת״ל תשבתו י״ש מנין ת״ל שבתכם כל מקום שנאמר בו משום שבת [ותא לדבות שביעית. אמר רבינא ס׳ דא״ה כל מקום ולכאורה אל״ל דתנא קאי לפרש לבות שביעית. אמ״ג דידענן בבי שביעית בי׳ ישמעאל מכח הילכתא דממילא שמעת מינה דחיקה אסורה. מ״מ כתבו הוס׳ לבות שביעית כלומר תוספת שלאחריו וכדעת ר״ה שכתבו הוס׳ (שיל) מוסיפין מחול על הקדש. ודעת הטור דבבת ויו״ע אין דין תוספת מן התורה ואפי׳ מדרבנן כמ״ש הב״י סי׳ כ״ח רק ביו״כ יש דין תוספת בין באכילה בין במלאכה. הדעת בשלבי הרמב״ם דאפילו ביו״כ אין דין תוספת רק באכילה. והנה בתריכות סרב המגיד לתת טעם כוף דבריו דבפ״ק ב״ר אמרו דר׳ ישמעאל דורש תוספת מועניתם ור״ע דורש לכל האוכל וכוהה וכוכר הרמב״ם שהם תולקים וידוע דהלכה כר״ע מתבינו. גם הלא״מ אחר שבנה וסתר דמ״ל להרמב״ם לעשות פשרה זו דדוקא ביו״כ גבי עינוי יש תוספת ולא גבי מלאכה ובשבתות ויו״ט כתב בזה״ל ונראה לתרץ הרמב״ם ודאי לאה דר״ע וד׳ ישמעאל בפ״ה דר״ה פליגי לגמרי דלר״ע ליה לי׳ תוספת כלל אפי׳ בעינוי ולר׳ ישמעאל אית לי׳ תוספת בעינוי ובמלאכה ובשבתות וי״ט ואלו׳ אי׳ לפסוק כר״ע מתבינו אלא משום דגבי עינוי אפסוק בגמ׳ דלא כוותי׳ דאמרו במסכת ביצה דף ל׳ דהא תוספת יו״כ דאוריתא וקא חזינן לגבי דאכלו ושתו כו׳ משמע דפשיטא לי׳ לגמרא דתוספת עינוי דאוריתא וע״ש כי אתריך. הנה שני נבחים מתנגחין בסגנון אחד דר״ע פליג על ר׳ ישמעאל גם בזה וס״ל דאין איסור תוספת כלל בכל מקום שנאמר בו שבת רק גבי שביעית מקרא דבחרים ונקיר. ולא נבד בלא דעתם מ״ל לפוסקו בפלוגתא בין ר״ע וד״י ומנין לנא לקבל איסור מלאכה אלא דאחדרנא פשט דסוגי׳ דר״ה ע׳ מוכרת כמ״ש הוס׳ שם ד״ה ור״ע וכו׳ דר״ע הוה ליף מ״ת ויו״כ ויו״כ מבשיעית וכמ״ש נמי הרא״ש שהעתקתי בתחילת הענין. וזה ברור לכל הבא על ענין הסוגיא דכל הסקלה ובריא דקלי אתאמר בבריתא ר׳ תניא אידך יוכל היא וכו׳ ולא תתמה שהרי מוסיפין על קדש ת״ל יוכל היא וכו׳. ומל זה קאמר ר׳ דמוסיפין מחול על קדש מגל״ל ומשני הש״ס דנפקא לן מהא דתניא בחרים ובקיר הבנות ר׳ עקיבא אומר וכו׳ אלא הרי שבל ערב שביעית ואיך לי׳ ישמעאל מוסיפין מחול על קדש מגל״ל וכו׳ משמע דלכ״ע ניחא דמסיפין דמוסיפין לכל מקום מהא דשביעית ולכבי איצטריך יוכל היא. אבל לשיעת הרא״ש ולא״מ קשה אמו לר״ע מי ניחא דאמה לי יוכל היא. הא לא ס״ל לר״ע אלא דוקא היכא דגבי שביעית ולא בשאר מקומות שנאמר בהם שבת. ואם כה יאמר דאי לאו קרא יוכל היא ה״א דגמרי׳ משביעית. א״כ הבתא ודאי שביר לומר קושבא דמילתא דגילה שבת ויו״ט ויו״כ מקיש דשביעית ורק גבי יוכל מיעבה רחמנא יוכל היא אבל שאר מקומות דכתיב בהן שבת אסורין בהוספת שלהן כמו שביעית מקל ותומר. ויש בזה עוד דיוק מוכיחות אלא אחין הזמן גרמא לאחריך. אלא אבל דבר פשטא דסוגי׳ מורה דר״ע אית לי׳ תוספת בכל מקום דיליף משביעית וכמ״ש הרא״ש ותוס׳ בד״ה וכ׳ עקיבא [מיהו מ״ש הוס׳ בלחוהו דיבור ועוד דר״ג לית לי׳ תוספת כלל וכלל. אינו מוכרח שבבר כתבו הוס׳ במ״ק ד׳ ד״ה מה להלן היא אסורה לפניה ולאחריה מותרין ואי קש״ו וכו׳ דאריך לעשות תוספת בלי שבת וכו׳. אילבא לשיטת הטוס פוחתא לא תקשיב כיון דלא אית אלא כל שבתא וכו׳ אלי בשיטת נמי יהא מודה ר״ג דאריך להוסיף ע״כ] ומעתה קושי׳ הרמ״ם ולא״מ על הרמב״ם קיימ״ל כדמעיקרא ובתב לבי דבר טוב ליתן טעם לשבת ע״פ הסוגי׳ דיומא פ״ח דקאמר בשלמא רב בפא דאמר דדין יו״כ כשבת אלא עכם אלא א״כ הזהיר הרמ״ם דכתיב השבתו שבתכם לא אמר כרב אחא א״כ הזהיר דקרא דכתיב בנוסי׳ אמר מה לבן לא עכם אלא א״כ הזהיר דקרא דכתיב בנוסי׳ אמר כרב פפא לא אמר אלא א״כ הזהיר דקרא דכתיב בנוסי׳ אמר מי מאי מעמא לא אמר כרב פפא (ומשני) מיבעי ליה לבתניא ועניתם את נפשותיכם בתשעה לחדש יכול יתחיל ויתענה בתשעה ת״ל בערב אי בערב יכול משתתחל ת״ל בתשעה הא כיצד מתחילין ומתענה מבעוד יום מכאן שמוסיפין מחול על הקדש. ואין לי אלא בכניסתו ביציאתו מנין ת״ל מערב עד ערב. ואין לי אלא יו״כ (ימים טובים

נאכילה בלשון מיטי וכו׳. אין רא״י דמדברי הורה ממש קאמר. תדע שהרי כל דברי הטור הללו לקוחין ככתבו ולכשנו שכתב הרא״ש בפ׳ יו״כ כי״כ. גם בעצם שנוס הקב״ה לאכול ולכתוב ערב יו״כ כדי שלא להזיק התענית וכו׳ אם הכל הענין הטור מלשון תבי הרא״ש. [דכתיב כל המכון הזה מדעתי׳ ולא מזכר הא דתני ר״ח מדפתא כל כאוכל וכו׳. כרב אלפס. משמע דלהרי״ף אפי׳ מצה דרבנן ליכא והך קבא דזעיתם כתבו הרי״ף הבריית׳ דדרים לה לתוספת יו״כ ובבת כמ״ש מי הרא״ש נס׳ ח׳] והכא הרא״ש גופי׳ שכתב בלחוהו הפרק בעיל סי׳ ח׳ ת״ל ועניתם את נפשותיכם בתשעה וכו׳ מלמד שמוסיפין מחול על הקדש וכו׳ שבת מנין ת״ל שבתכם כל שבת שאתה שובת אתה מוסיף לה בין מלאכתי׳ בין מלאכתי׳ יכול יהא חייבין על הוספת ת״ל הבפס אבר תעשה בל מלאכה בעצם היום הזה וכו׳. יכול לא יהא עונש כרת על תוספת מלאכה אבל יהא כרת על תוספת עינוי ת״ל כי כל הנפש אבר לא תעונה בעצם היום הזה על עינומו של יום וכו׳. הרי לפנינו דמקבל ועניתם דרים לתוספת יו״כ ובבת ויו״ע וא״כ ע״כ כל הא דכתב בסי׳ כ״ב לא כתב אלא מדבר אכמבתא. וע״ש הדברים הללו מ״ש בסי׳ תר״ד לישב לדעת הטור דלקמן בסי׳ כ״ב דבר הרא״ש שכתב בסי׳ ח׳ דלפנינו תוספת מלאכה אלא גבי עינוי אבל במלאכה מנ״ל] לומר מדאינערין בעצם היום הזה גבי עינוי וכן גבי מלאכה ביו״כ דאינו עכם כרת מכלל דאחור ע״ש. א״כ מוכרח דועניתם לא אתי׳ לאורו על איסור תוספת מצוי עעמים. הגיה דלמה איצטריך גבי יו״כ הא כבר ידענן מדאיצטריך בעצם. ותו דא״כ סוי גם גבי שבת ויו״ע איסור תוספת מדאוריתא. והטור לא סבר הכי. ולכן מהכרח לומר דועניתם אתי׳ לכתניא ר״ח בר רב מדפתי דמעלה עליו הכתוב כאילו מתענה ובשיני והלכך ספר׳ כתב המגא״ת דמשמע מעור סי׳ תר״ד שעיא״ה היא מדאוריתא. בכם כאיתי אמא שכתב הטור בסי׳ תר״ח ואוכלין ומפסיקין קודם בה״ש דמקרא נפקא לן שצריך להוסיף מחול על הקדש בין באיסור לאכילה בין בעשיית מלאכה. כתב הב״י כן נראה מדברי הרי״ף והרא״ש. אבל מדברי הרמב״ם בפ״ה מהל׳ ש״ע נראה שהיא סובר אחין תוספת דת אלא בעינוי אבל לא בעשיית מלאכה לא ביו״כ ולא בשבתות. וכבר אצריך הרב המגיד לתת טעם להרמב״ם ומ״ש כתב שדעת המפרשים שתוספת יש מן התורה גם לעשיית מלאכה וכדמשמע מדברי הרי״ף והרא״ש ע״כ. [והנה אחרי דדעת הרמב״ם בטילה ברובה שבל המפרשים והרי״ף והרא״ש והטור פסקו במותבא דגם במלאכה צריך להוסיף מן התורה נעלם ממני דבא״ע סי׳ תר״ח לא הזכיר כלום מתוספת דמלאכה רק כתב אוכלין ומפסיקין קודם בה״ש שצריך להוסיף מחול על הקדש. משמע רק באכילה דהיינו עינוי צריך להוסיף. ולא במלאכה. ויותר תמה המג״א ריש הסי׳ כתב בזה״ל תוספת עינוי לחורייתא לך אין בו כלום ע״כ. ומה המעיב הוספת מלאכה. עוד נעלם דבפ״ה מדברי כולן נלמד דאין מצוה בתוספת רק באכילה ובמלאכה. אבל בשאר איסורין כגון רחיצה ונעילה הסנדל לא מצינו איסור תוספת. ואולם אחא שכתב הטור סי׳ תרי״ח כל הדברים האסורין בעיקר היום אסורין גם בלילה ומה הן הדברים האסורי׳ מלאכה אכילה ושתיה רחיצה וסיכה וכו׳ זה לשון הב״י כל הדברים האסורין בעיקר היום אסורין גם בלילה מדמפסקינן מבעוד יום ממש שלילו ביומו לכל דבר ע״כ. וכן בבאר הגולה וסיכה ולילו ביומו לכל דבר וכו׳ אין ק״ל עור מהא דמפסיקין מבעוד יום וכו׳. משמע דגם בבאכילה וסיכה וכה״ג תייב בהוספת. ודבר זה לא נמלא] ממלא עכשיו שלשה מהלוקות בדבר. דלהרי״ף ולהרא״ש ולכל המפרשים אין תוספת מדאוריתא בכל דבר שנאמר בו שבת בין בשבת ויו״ע ויו״כ בבריתא ביומא פ״ח דדרים נמי ר׳ ישמעאל בר״ה ע׳ ועניתם תלמד שמוסיפין מחול על הקדש וכו׳ שבת מנין ת״ל שבתכם כל מקום שנאמר בו משום שבת [ותא לדבות שביעית. אמר רבינא ס׳ דא״ה כל מקום ולכאורה אל״ל דתנא קאי לפרש לבות שביעית. אמ״ג דידענן בבי שביעית בי׳ ישמעאל מכח הילכתא דממילא שמעת מינה דחיקה אסורה. מ״מ כתבו הוס׳ לבות שביעית כלומר תוספת שלאחריו וכדעת ר״ה שכתבו הוס׳ (שיל) מוסיפין מחול על הקדש. ודעת הטור דבבת ויו״ע אין דין תוספת מן התורה ואפי׳ מדרבנן כמ״ש הב״י סי׳ כ״ח רק ביו״כ יש דין תוספת בין באכילה בין במלאכה. הדעת בשלבי הרמב״ם דאפילו ביו״כ אין דין תוספת רק באכילה. והנה בתריכות סרב המגיד לתת טעם כוף דבריו דבפ״ק ב״ר אמרו דר׳ ישמעאל דורש תוספת מועניתם ור״ע דורש לכל האוכל וכוהה וכוכר הרמב״ם שהם תולקים וידוע דהלכה כר״ע מתבינו. גם הלא״מ אחר שבנה וסתר דמ״ל להרמב״ם לעשות פשרה זו דדוקא ביו״כ גבי עינוי יש תוספת ולא גבי מלאכה ובשבתות ויו״ט ובתב לתרץ הרמב״ם ודאי לאה דר״ע וד׳ ישמעאל בפ״ה דר״ה פליגי לגמרי דלר״ע ליה לי׳ תוספת כלל אפי׳ בעינוי ולר׳ ישמעאל אית לי׳ תוספת בעינוי ובמלאכה ובשבתות וי״ע ואלו׳ אי׳ לפסוק כר״ע מתבינו אלא משום דגבי עינוי אפסוק בגמ׳ דלא כוותי׳ דאמרו במסכת ביצה דף ל׳ דהא תוספת יו״כ דאוריתא וקא חזינן לגבי דאכלו ושתו כו׳ משמע דפשיטא לי׳ לגמרא דתוספת עינוי דאוריתא וע״ש כי אתריך. הנה שני נבחים מתנגחין בסגנון אחד דר״ע פליג על ר׳ ישמעאל גם בזה וס״ל דאין איסור תוספת כלל בכל מקום שנאמר בו שבת רק גבי שביעית מקרא דבחרים ובקיר. ולא נבד בלא דעתם מ״ל לפוסקו בפלוגתא בין ר״ע וד״י ומנין לנא לקבל איסור מלאכה אלא דאחדרנא פשט דסוגי׳ דר״ה ע׳ מוכרת כמ״ש הוס׳ שם ד״ה ור״ע וכו׳ דר״ע הוה ליף מ״ת ויו״כ מבשיעית וכמ״ש נמי הרא״ש שהעתקתי בתחילת הענין. וזה ברור לכל הבא על ענין הסוגיא דכל הסקלה ובריא דקלי אתאמר בבריתא ר׳ תניא אידך יוכל היא וכו׳ ולא תתמה שהרי מוסיפין על קדש ת״ל יוכל היא וכו׳. ומל זה קאמר ר׳ דמוסיפין מחול על קדש מגל״ל ומשני הש״ס דנפקא לן מהא דתניא בחרים ובקיר הבנות ר׳ עקיבא אומר וכו׳ אלא הרי שבל ערב שביעית ואיך לי׳ ישמעאל מוסיפין מחול על קדש מגל״ל וכו׳ משמע דלכ״ע ניחא דמסיפין דמוסיפין לכל מקום מהא דשביעית ולכבי איצטריך יוכל היא. אבל לשיעת הרא״ש ולא״מ קשה אמו לר״ע מי ניחא דאמה לי יוכל היא. הא לא ס״ל לר״ע אלא דוקא היכא דגבי שביעית ולא בשאר מקומות שנאמר בהם שבת. ואם כה יאמר דאי לאו קרא יוכל היא ה״א דגמרי׳ משביעית. א״כ הבתא ודאי שביר לומר קושבא דמילתא דגילה שבת ויו״ט ויו״כ מקיש דשביעית ורק גבי יוכל מיעבה רחמנא יוכל היא אבל שאר מקומות אלא אחין הזמן גרמא לאחריך. אלא אבל דבר פשטא דסוגי׳ מורה דר״ע אית לי׳ תוספת בכל מקום דיליף משביעית וכמ״ש הרא״ש ותוס׳ בד״ה וכ׳ עקיבא [מיהו מ״ש הוס׳ בלחוהו דיבור ועוד דר״ג לית לי׳ תוספת כלל וכלל. אינו מוכרח שבבר כתבו הוס׳ במ״ק ד׳ ד״ה מה להלן היא אסורה לפניה ולאחריה מותרין ואי קש״ו וכו׳ דאריך לעשות תוספת בלי שבת וכו׳. אילבא לשיטת הטוס פוחתא לא תקשיב כיון דלא אית אלא כל שבתא וכו׳ אלי בשיטת נמי יהא מודה ר״ג דאריך להוסיף ע״כ] ומעתה קושי׳ הרמ״ם ולא״מ על הרמב״ם קיימ״ל כדמעיקרא ובתב לבי דבר טוב ליתן טעם לשבת ע״פ הסוגי׳ דיומא פ״ח דקאמר בשלמא רב בפא דאמר דדין יו״כ כשבת אלא עכם אלא א״כ הזהיר דכתיב השבתו שבתכם לא אמר כרב אחא א״כ הזהיר דקרא דכתיב בנוסי׳ אמר מה לבן לא עכם אלא א״כ הזהיר דקרא דכתיב בנוסי׳ אמר כרב פפא לא אמר אלא א״כ הזהיר דקרא דכתיב בנוסי׳ אמר מי מאי מעמא לא אמר כרב פפא (ומשני) מיבעי ליה לבתניא ועניתם את נפשותיכם בתשעה לחדש יכול יתחיל ויתענה בתשעה ת״ל בערב אי בערב יכול משתתחל ת״ל בתשעה הא כיצד מתחילין ומתענה מבעוד יום מכאן שמוסיפין מחול על הקדש. ואין לי אלא בכניסתו ביציאתו מנין ת״ל מערב עד ערב. ואין לי אלא יו״כ (ימים טובים

שביעית

ל״ב) שבתות מנין ת״ל תשבתו אין לי אלא [ימים טובים שבתות ל״ב] שבתות ימים טובים מנין ת״ל שבתכם וכו׳. נמצא לרב פפא דאינערין השבתו שבתכם [עי׳ רש״י ד״ה תשבתו ומשנת שבתות לא גמר וכו׳ ולכאורה א״כ אין נקט שבתכם דהיא יתירא דהוא גופי׳ איקרי שבת] לאורות דהוי יו״כ כשבת לעונש ולחזרה א״כ אין שום ריבוי לוספת שבת ויו״ע. רק ביו״כ גופי׳ ובעינוי דעינוי דאריך לוסיף מקרא ועניתם את נפשותיכם בתשעה יכול יתחיל ויתענה בתשעה ת״ל בערב וכו׳ הא כיצד מתחיל ומתענה מבעוד יום וכו׳ ביציאתו מנין ת״ל מערב ועד ערב כדאיתא ברייתא ומעתה בכל הדברים שלנו בתעוק הרמב״ם על נכון בפ״ה מהל׳ ש״ע כמו שהעתקתי לעיל לשונו. משום דבסוף כרב פפא שהוא בתרתי. וגם בתמא דתלמודא בשבת קמ״ח ובבילה נמ״ד אלא אלינא הבלכתא כרב פפא ממה דאמרו שם הנת לשם ליטראל מועד שיהיו שונגין ואל וכו׳ בעור מיהא הני מילי בדרבנן אבל בדאוריתא לא [כך איתא בשבת ובבילה אי׳ קנס במוסחא אחריתא ע״ש] ולא היא ל״ש בדרבנן ול״ש בדאוריתא דהא תוספת ביו״כ דאוריתא היא וקא חזינן לה דקא אכלו ושתו עד שתחשך ולא אמרינן לה ולא מידי ע״כ. הנה ודאי דכמו דאכלו ושתו עד שתחשך ה״ל ודאי דעונין מלאכה עד שתחשך. וקשה אמאי לא כלו ס״ש לומר ולא היא וכו׳ דהא תוספת יו״כ דאוריתא וקא חזינן לה דקא אכלו ושתו ושתין מלאכה עד שתחשך. אלא דשמתא דתלמודא נקט כרב פפא ולא אין תוספת דאוריתא במלאכה רק באיסור אכילה ושתיה והיינו כשסח הרמב״ם ממש. הנה הייתי בטוען ופורק ואחר ונטע מעינין לעינין עד שבנלגוזי בעניינים הרחבתי מילין בס״ד ועתה אשובה אל אישי הראשון דזה שכתב הרי״ב סוף מסנה ה׳ דהכלה וכן לקמן בסמ״ח פ״ב וכ״ד נמנו על שני פרקים הללו שהם סכת ועגלת ונעלום ומותר לחרוש עד ר״ה של שביעית ע״כ. קצת צריך פיום. דאליבא דמאן אתי׳ לי׳ לתרוץ קמא דבסוגיא מ״ק ג׳ דאמר ר׳ יצחק כי גמור׳ הלכתא אלשים יום לפני ר״ה ואתו כ״ש ור״ה תקנו מפסת ומעגלת ואתני בדידהו כל הרולה לבטל יבא ויבטל ע״ש. א״כ לא בטלו ר״ג ובית דינו אלא תוספת מפסת ומעגלת אבל אלשים יום לפני ר״ה אסור מדר אלמ״ש. ואילך סיים הרב״ג ומותר לחרוש עד ר״ה. אלא ודאי דהרב״ג אתי לתירוץ אל בר אלשים יום לפני ר״ה אסור בסוגיא דשם ד׳. ולבב אבי נמי ס״ל הבלכתא היא אלשים יום לפני ר״ה ותקנתא דב״ש ובב״ה מפסת ומדעגלת דב״ש הלכה למ״מ אבל ר״ג ובית דינו אחר החורבן בטלו אלשים יום לפנו. ומב״ש מה שהוסיפו ב״ש וב״ה. ולא״כ ה״ל להרב״ב לפרש שר״ג ובי״ד נמנו על אלשים יום לפני ר״ה ובטלום ומ״מ נשמע דמב״ש שבתבטל מלוין הטפל. כיון שבתבטל העיקר. והקורא מבטל עת לאחור. אלמא ולא בשבר. יקשו מפרי עמי אלא הכאתי עוד הון יקר. ולא יהיה בך מן הבלמידים שבוסבות מ״ר: **ח** תוי״ט ד״ה ר״ע וכו׳ אולי משום דהלכה כר״ע מתבינו וכו׳ ע״ש. לרך ביאור דהא יהודע דר׳ עקיבא הלמידו של ר׳ יהושע הוה כמבואר בסנהדרין פ״ח ובמדרש ר׳. אבל קמי ר״ח ור׳ יהושע וכן בשאר דוכתי׳ ולכשנו שכתב בתוי״ט דהלכה כר״ע מתבינו לא אתי אפיר ובפרע לאוקמת׳ בבתובות פ״ד איבעי׳ אימת דב״ע הלכה כר״ע מתבינו ולא מרבו. ותא״כ אין הלכה כר״ע עגד ר׳ יהושע רבו. וכ״כ בתוי״ט ריש מ״ע פ״ג דבריתות בשם הרמ״ע דאין הלכה כר״ע עגד ר׳ יהושע משום דר״ע הי׳ תלמידו של ר״י. ותו דר״ע דאמר נטיעה בשמה ולפי׳ הר״ב בלשון הרחשון בת שנתה קרוי׳ נטיעה ותו לא. והוי ר״ע יחיד לגבי ר׳ יהושע ור״ל בן עזריה דאתרוייהו עד ד׳ לו תמם שנים עכ״פ הרבתא נטיעה:

פרק ב ד תוי״ט ד״ה וקוטמין וכו׳ ומני הפרושים רחיתי בערוך וכו׳ ע״ש. תירוש גדול שלא כתב דרלה ג״כ בפרש״ם שהביא שני פירושים אלו בשם הערוך גם קושי׳ שכתב בשם פי׳ שהחכרתי נדפס בין שני אלי תרים. שם בפרש״ם. וידוע דכל לאוקן הגהות הם דברי הרמ״ם ונסמלתה שבערכין בתבתי דבריהו הערוך שכתב פי׳ הרחשון ולא תם לתתי קושי׳ דהיינו מלבקין משום דיל דמלבקין שפירושו שמשליכין אבן על עיקר האילן בש״ם רבינו לעיל בסמוך וכן פי׳ הרב״ג. לא מוכח מלתא בעיני הרואים אח״כ בשביעית דבעלים הביתו הבלבן בכוונה. ובלא״ה יאמרו דלבקן מלוין כונת שם כי שבינתי אבן פורת בכל מקומות הגלויים אבל קיומא שהוא אפר כירה מוכח. מילתא עפי דבעלים הביתו שם לתקן האילן. וס״ל דאין בשאר הפרושים אפי׳ בשביעית הן מלאים הענין שהבעלים עשו תיקון האילן בשבר עבשיו בשביעית לבבי איצטריך דשרי. ומלבקין דלעיל איצטריך דלפיל מלבקין לא שרי אלא עד ר״ח ובכן פי׳ הערוך שבתבו גם הרב״ג. מעתה יעבר:

פרק ג א ר׳ יוסי אומר משיקבור. הרמב״ם בפירושו כתב הלכה כר׳ יוסי וכ״כ בתיבורו ריש פ״ב מהל׳ שמיטה. ולא ידעתי ששתן הרב״ג. ומה זה שהוקה על הרמ״ב: **ט** תוי״ט ד״ה והקבלן וכו׳ והרמב״ם בביאורו כתב ואפילו אבנים גדולות וכו׳ ע״ש. גם בהרמב״ם שלפני פ״ב מהל׳ שמיטה דין י״ב אמה כך אבל תמוה מלי ואפילו גדולות דקאמר אדרבה גדולות מסתברא ליתר טפי מקטנות כמבואר בכל הענין. אשר ע״כ נראה דל״ל ואפילו אבנים קטנות: עוד שם בתוי״ט והב״ם לא הזכיר הסגה זו. אינו ל״ל הסגה ממש שהרי ודאי דגם הרמב״ם ל״ל קטנות ובלתמרינן. רק בזה התעורר התוי״ט שלא כתב בכ״מ הבריו אלא בשם הרש״ם והל״ל להכיר מ״ש הרא״ש בשם הירושלמי: **פרק ד ח** שם הר״ב ד״ה משהבאישו וכו׳ ע״ש. בפנינו מפשה ליתי מלה זו ואלו בגרסת הרב״ב הי׳ כך. אבן מדשיק התוי״ט מזה והעתיק הבאים פי׳ הר״ב וכו׳ משמע דעשות ופל בדשום ולפני התוי״ט היו כתובין דברי הר״ב ביושר:

פרק ח י תוי״ט ד״ה האוכל פת בחיים וכו׳ אבל התוספות בחולין וכו׳ ושם דף י״ג כתבו פתו וכו׳ הרי מוכח בלין גזירת פתן לאוקה הגזירה שגזרו עליהם להיות כעובדי כוכבים לכל דבריהם וכו׳ ול״ל ג״כ וכו׳ מהבר דאמרו לפני ר׳ עקיבא נתוכדו וכו׳ ע״ש. הנה בדור דש״ם כתוי״ט בגזרו עליהם להיות כעובדי כוכבים לכל דבריהם. אין כוונתו על מה דאיתמר בחולין ו׳ ר׳ יצחק בר יוסף אמרי׳ ר׳ אבא לאחוי ממרא מבי כותאי וכו׳ ובפר דברים לפני ר׳ אמי ור׳ אסי ולא זזו משם עד שנעשום עובדי כוכבים גמורין וכו׳ דא״כ למה לי׳ להתוי״ט לבל אחריכות הם. אלא ודאי דאי אפשר לפרש המשנה ע״פ הגזירה שגזרו ר׳ אמי ור׳ אבי בימי אמוראים. אלא הכוונה שבתב בגזרו עליהם וכו׳ היינו ממה שגזר רבן גמליאל על הסתופה מעשם שמלא לם דמות יונה בתר גרזיזים ונעשו מומרים לעבודה כוכבים דכמשיק הב״ש שם דר״ג ובית דינו נמי בר׳ מאיר דגזר עליהם ס״ל ולדעה הוס׳ שם ה׳ ד״ה רבן גמליאל ובית דינו נמנו מל בחיות כותי ואסרום היינו ר״ג דינה ע״ש וידוע דר׳ גמליאל דינה ור׳ אלעזר שמעה בכל הש״ס שהוא ר״ח בגדול בן הורקנוס בדור ה׳ הוו [וזה בסיים התוי״ט לבל דבריהם לא דוקא אלא כיוכא דלעשה נקט] רק אל זה אבינו אולי יעלה בידי אמיתם הענין בפי׳ משנה הבכה שבכנס התוי״ט בדוחק ובריכון לפרש ג״כ דהך דמבקן וכו׳ דבפרק דר״ח מהבר דאמרו לפני ר״ע ותיסדו ע״כ והוא דוחק גדול ברש״ש משמי׳ דר״ח יחלוק על כל הגמרא בפ׳ דר״ח בזה ולכן קרוב הדבר לומר דהבא במשנתינו אמרו לפני ר״ע אומר הי׳ ר״ח כל האוכל פת עובד כוכבים בחלו אוכל וכו׳ והיינו כפי גזירה שגזרו ב״ש וב״ה ביה דבר כמבואר שבת י״ז ובע״ז ל״ז ור״ע הביב שתוקו לא אמר לכם מה שר״ח מקבל בו כיון שלא נתפשטו איסורו בכל ישראל ולא קיבלו כמ״ש הוס׳ בע״ז ל״ה ד״ה מבבל וכו׳. ואל תתמה כי בעמים הרבה נמצא לפנינו עובד כוכבים אז נכרי אז מגרי והכוונה כותי וכן לעיבר. ואפרש אחת מהבה בסוגיא [שמעד עליו התוי״ט] בחולין י״ג דתנן במשנה שחיטת נכרי בבלה ומסיק עלה בגמ׳ דאי ר״ח אתמר סתם מחשבת כותי לע״ז וכן בחומר ענין בסוגיא דחולין ל״ח דתנן במשנה הבותבן לבותי שחיטתו בשרה ור״ח פוסל אמר ר׳ אלעזר אפילו שהעה לאכול לבותי וכו׳ שסתם מחשבת כותי לע״ז. וכן בגמ׳ שם כמה פעמים שסתם מחשבת כותי ונזכר ג״כ ענין זה שם קבו״ז ובגיעון מ״ה ובכל אלה המבוון על נכרי עובד כוכבים כדאיתא נמי במשנה שבמשניות מ״ז פ״ב דחולין הבותבן לנכרי שחיטתו בשרה ור״ח פוסל אפי׳ שחטה שלאכול הנכרי וכו׳ שסתם מחשבת נכרי לע״ז. ובגמ׳ שם כמה פעמים שסתם מחשבת כותי לי עם שר מלומד אחד ששאל מאתי הן לבי ולבך ידע שאין אחם בוראים בזה אלא בזה אלא אם כן אמרתי לו אמר לי אלא [ימים טובים שבתות ימים מוכים מנין ת״ל שבתכם ומשנת שבתות לא גמר וכו׳. נמצא לרב פפא דאינערין השבתו שבתכם [עי׳ רש״י ד״ה תשבתו שבתכם ומשנת שבתות לא גמר וכו׳ [דכתיב כל המכון הזה מדעתי׳ ולא מזכר הא דתני ר״ח מדפתא כל כאוכל וכו׳. כרב אלפס. משמע דלהרי״ף אפי׳ מצה דרבנן ליכא והך קבא דזעיתם כתבו הרי״ף הבריית׳ דדרים לה לתוספת יו״כ ובבת כמ״ש מי הרא״ש נס׳ ח׳] והכא הרא

ומבקשים שלומיו. אך בגלל יאות לי שתאמר אני פירוש על המאמר טוב שבגויים הרוג. והי' תשובתי אליו דבר זה כבר נשאל וחכמי ישראל השיבו ע"ז כמבואר בשבע יהודה. אבל אגיד לך את הרשום בכתב אמת שכתבתי בס"ד בפרושי לאמ' טופרים סוף פע"ז תני ר"ש ב"י טובו שבטובי כוכבים בשעת מלחמה הרוג ע"כ. וכתבתי אין ספק לי הטוסת' שהרב היות שבטובי הגוים. וכ"כ רש"י במנוקי בתוספות פ' בשלח י"ד פ"ז וכל רבב סתם גויים ומוסיפ' הי' הבהמות הללו וכו' מהיכות את דבר ד' מכאן הי' ר"ש. [והיינו רשב"י כנודע דכל סתם ר"ש הייט רשב"י] אומר כשר שבגויים (בשעת מלחמה) הרוג ע"כ. והרליתי לו כמה מקומות בדפוסין ישנים שהחליפו עובד כוכבים במגרי ומגרי לעובד כוכבים. והכא ממקומו מוכרח דל"ל טוב שבגויים דאל בתר עיקרו דלא למד ר"ש ב"י דבר זה אלא ממה שעשו הגויים דאפי' הוכח את דבר ד' נתן בהמותיו לבדוף אמר בנ"ר מדוע שנאתם עליהם ולכאי דייק הגוים [כלומר אפי' הרגל את דבר ד'] שבגויים הרוג. ואף גם זאת לא הביר אלא בשעת מלחמה שמרוב שנאתו לא יחמול ולא יכבה אהיל הטוב שבהם ר"ל הגויים. והי' הבר סר למשמעתי. ויאמר אהבתיך וגם את דבריך אהבתי. והע דכתבתי עוד דבמוסת אלמיתי ע"ש ר"ש שזכרתי יתישבו קושי' הוס' בע"ז ד"ה ולא מוריזין וכו' ע"ש. נראה דלא הי' גרסתם בתס' טופרים כמו שהיא לפנינו בהדיא בתס' טופרים גופי' בשעת מלחמה. ואיכן דהכם אחד כתב מלות אלו בשעת מלחמה על הגוזן ע"פ דעת הוס' ודפס אח"כ בספים כמו שהיטו בכתב עבריים. ועתה אשובה לחזק דברות הראשונות דברי הוס' בחולין ד' אשר שעתיק הרוא"ש. דע דכן לשון הוס' בגיעון יו"ד. אחת דתנן מלא כותי מותרת וכו' ר' אליעזר אוסר לפי שאין בקיאין בדקדוקי מלות כישראל. ד"ה. מלא כותי מותרת ואי"ת הכא גזרו על פתן דרבי' כפ' דר"ת לפי שהיו מבטלין בנין בהמ"ק בימי עזר' וקתני הכם מכלן אמר ר' אליעזר כל האוכל פת כותי וכו'. ובקידושין ע"ו ד"ה מלא כותי מותרת ואי"ת והא אמרינן בפ' דר"ת כל האוכל פת כותי כאילו אוכל בשר חזיר וכו'. וכן הקשו תו בחולין הנ"ל. ולכאורה ר"ת דעל ת"ק דאמר מלא כותי מותרת לא קשיא לה דמיל דת"ק ס"ל דגזרו על פת כותי. רק עיקר קושייתם היא לר' אליעזר דאוסר ואלי טעמא לפי שאין בקיאין בדקדוקי מלות משמע הא אם היו בקיאין הוי שרי וקשי' לה דר"ת אדר' אליעזר דאמר בפ' דר"ת מכלן אמר ר"ת כל האוכל וכו' אבן בפמ"ש הרא"ש דאליבי' דר' עקיבא לא אזלי הן הגיגא בפ' דר"ת. אין לא מקבו הוס' כלום אחרי אמרו ר' אליעזר הוי ס"ל הכי [אליבא דר' עקיבא דסבירי שר' אליעזר מיקל בו] מכ"ש שיש לומר הכי לדעת ת"ק. אבל לפמ"ש דבמכבה דהכא איירי בפת עובד כוכבים ולא בפת כותי מקשו תו' ד"ה אדר"ת. אמנם בגוף הוסת' בפרקי ד"ת שהעתיקו בגיעון יו"ד וחולין ד' מכלן אמר ר"ת כל האוכל פת כותי וכו' אבן בחולין י"ג הטעיקו הוס' מכלן אמרו כל האוכל וכו' ולא"ע ג"כ בפ' ד"ת עצמו בפל"א אחר שהאריך בביאור ענין הכותים שהרשו לישראל ושבכו מלאכת שמים הגת מה עשה עזרא ז"ל אומר וכו' ומגדין את הכותי וכו' ואמרה ר"ל הראתון שלא יאכל אדם מישראל פת כותי עד עולם מכלן אמר כל האוכל בשר כותי כאילו אוכל בשר חזיר ואל יתגייר אדם כותי וכו' וטוכה' כזה איתא בשני דפוסים רק בדפוס אחד איתא מכלן אמר כל האוכל בשר כותי וכו' ובדפוס אחר' איתא מכלן אמרו כל האוכל בשר כותי וכו' ובכ"ש היה נא לי לפי אותו הטעם' מאי דאיכא לאידך לפי שהעתיקו הוס' מכלן אמר ר"ת כל האוכל פת כותי וכו'. קשיא מאי תיובא כזה מעתה הלא לדבריו גזרו בזה אחר שלא בגרות הגעלים כמ"ש הרא"ש הנדפס בתוך פי' הר"ש ע"ש] שוב מלאתי ראיתי כתב הר"ש סוף עוקצין תני' בתוספתא אמר ר"ש לא נחלקו ר' אליעזר וחכמים על תלת דבש שאינה מקבלת טומאה באויבן וכו' על מה נחלקו על בשבת ועל הבציעת ר"ת אומר הרי היא כקרקע וחכמים אומרים הרי היא ככלי. ואם היתה מתוכת בעוד הכל מודים שהיא כקרקע לכל דבר שיהא נחוצה על גבי שתי יחידות הכל מודים שהיא ככלי לכל דבר ע"כ. ואולי מהתוספתא זו יצא לרא"ש לפרש הרי בתרי' דיקן. וזה שסיים הר"ש לא נחלקו אלא שמועתא ע"ג קרקע וכו' מדעתו הוסיף והייט דעל כרח' דבאופן זה פליגי הגם דע"כ ר' יהודה בהוספתא בתרי' דאמר לא נחלקו ר"ש וחכמים על תלת דבש שאין מקבלת טומאה וכו' ודאי פליג אמתרי' דיקן דתנא פלוגתא דר"ת וחכמים גם לענין מקבלת טומאה. מ"מ סיפא דמילתא דר' יהודה ואם היתה מתוכת בעוד וכו' אפשר דגם תנא דיקן במשנתינו מודה [אלבא מפי' הרשב"ם שבתוקפו לעיל שכתב כוותא דבוריס מתוכת היא כקרקע בעוד נראה דס"ל לפי הגמרא ופירש"י דיקן מ' אפשר לומר כר' יהודה בתוספתא דאי מתוכת בעוד הכל מודים שהיא כקרקע לכל דבר דעמיה לא ידעינן לפי דכל עיקר טעמיה לא מקרא דיערת הדבש. ואולם לחכמים דפליגי ולא דרבו סבי אי"ה לא בתוכר בעוד לומר דהתנר בשבת מיהא חטאת. לא יסיה זה תמור מהרודה פת מן התנר בשבת דאע"ג דהתנר מתוכר אפ"ה פטור מחיוב חטאת כמבואר לעיל. ואינ"ב אתן הודע בתוס' ריש פ"ו שם המני' בין שני תנאי לריתים כזה [ומקבלת טומאה בטומאה] ולא מאי טעמא נקט גבי טומאה בטומאה וקאי קושיות הו' ולא מאי טעמא וכו' אלינא דהכמים. אמנם לא לבד שיקשה לפ"ז היא גופה קשי' לטה לא אמרו בתוס' בתוקדש על ר"ת מאי טעמי' נקט [ואיטה מקבלת טומאה בטומאה] דאין תיובתא כו' אלא מתוך דברו של ר"ת שכתבו עיקר פשיטת לשונם מורה דקאי על ר"ת. אלו' דשלא בטומאה מודה ר"ת דגזרו בית רבנן ולפיכך אקדא אני על התכם הסברא בזה כל המוסיף גורע. ודבר זה שייך לתמיהת דר"ת. ובכל דבור א' נאמרו עם מה שכתבנו למעלה ד"ה ר"ה בקרקע ס"ה שכתבו דלמסקנא דטעמא משום דאיתקיש ליער לא מיישי' בתבור בכוותא וכו' ועי' היטב. ועדיין נתמיה ע"ז גם דברי הרא"ש הנדפסים בפי' הר"ש דבכל מורין כן. גם הר"ש בשקלים בגמ' בעתיק כל דברי ר"ת ואינה מקבלת טומאה בטומאה ע"ש וזה ברור. ועד יסכים הזמן. בסייעתא השם הנאמן. אחתיב עוד ידי לאמר: דר"ב ד"ה והרודה מתנות דבש וכו' דבתיב ויסבול אותה ביערת הדבש וכו' מאי ענין יער אצל דבש אלא וכו' ע"ש. גם בשבת ל"ה ד"ה ר"ג דשקלין פ' הר"ב וכו' ובכל פירש הר"ש ומבואר בבבא בשבת ל"ה ד"ה ר"ע דאיצטר ויסבול אותה ביערת הדבש וכי מה ענין יער אצל דבש אלא לומר לך מה יער הבולע ממנה בשבת חייב חטאת אף הנא דבש הרודה ממנה בשבת חייב חטאת ע"כ. ובל' זה ממש אי' נמי בב"ב פ. בני שם נרשון אבן בב"ב סי' אי' דאר"ת מ"ש דר' אליעזר דבתיב ויסבול אותה ביער הדבש מה יער הבולע ממנו בשבת חייב חטאת אף הבא דבש הרודה ממנה בשבת חייב חטאת ע"כ. ובל' זה ממש אי' נמי בב"ב פ. בני שם נרשון אבן בב"ב סי' אי' דאר"ת מ"ש דר' אליעזר דבתיב ויסבול אותה ביער הדבש מה יער הבולע ממנו בשבת חייב חטאת אף הבא דבש הרודה ממנה בשבת חייב חטאת ע"כ. וקיבר הר"ש בטעמא וכי מה ענין יער אצל דבש אבל ע"פ בדור דשיקר לבותה מכת הקשיא מה ענין וכו' ול"ל הר"ש ר"ת דהיב לבורת הבורים המתוכר דבתיב ויסבול אותה ביערת הדבש ובדבש המקום גדולו מייני וקרא לה יער והילכך חייב ליה מתוכר דבתיב ואפי' לין כבורת מתוכת ממש בקרקע ע"כ. ולבאו' פליאה מ"ש רש"י בשמואל א' י"ד כ"ו בזה"ל ויערת הדבש בקנה הדבש כמו והשם בבוף דמתרגמי' ושיתי' ביערה. ומוף הם קנים של תנה. וכן אכלתי יערי עם דבשי [שיר ה' ח'] ובל' ישמעאל קורין לאותו דבש שקרא בלע"ז מפר' ר' נתן הישמעאלי. וכן כתב רש"י בפירושו לבבא בשבת אכלתי יערי עם דבשי יש דבש שהוא גדל בקנים לענין שבת' ביערת הדבש ויערת הוא לשון קנה כמו והשם בבוף ושיתי' ביערה ומוצאין הדבש ומשליכין הענן. ואלי מרוב חיבה אכלתי יערי עם דבשי אכלתי הקנה עם הדבש. אח שאינו ראוי עם הראוי וכו' ע"כ. וכ"כ הוס' ברכות ל"ו ד"ה ברבוכא וכו' ועל ליקר"א מברכין בפר"ע בר יערי עם דבשי זה ליקר"א וכו' ע"כ. אמור מעתה דיערת הדבש היינו קנים שבגל בהן הדבש שהוא ליקר"א. הו מאי קא קשי' ל' וכי מה ענין יערת וכו' ולגדול הפליאה. עמדתי משתאה. ואמרתי עוד דלבי הבראה מפשט' דסוגיא דמגילת הכא מקרא הרודה ממנו בשבת חייב. ל"ש לחכמים דפליגי עליו ואמרו הרודה ממנו בשבת פטור מאי דרשו בהך קרא. ולשיטתייהו [דחכמים] דאתר הקשו' וכי מה ענין יערת אצל דבש. ואשר ע"ב אמת יורה דרכו לפי מה שראיתי במכלל יופי בפירושו לשה"ש וכן בשמואל. כי ביערת הדבש היא חלות הדבש קודם שיוציאו אותו הדבש בריסקי"א בלע"ז ע"כ. משמה ל"ל דל' אליעזר ס"ל כפי' המכלל יופי אבל החכמים ס"ל כפירש' ותוספות שבתקתי למעלה. ויתכן לפ"ז דרש"י בשמואל ובשה"ש וכן הוס' בברכות מפרשים אלינא דחכמים דקי"ל כוותיה ומ"ש הרמב"ם והר"ב דאין הלכה כר"ש. וגם כתבתו פע"ז מה' שבת ד"ז לא כתב אלא שאסור לרדות וכתב הרב המגיד דשסק כחכמים. ויעלה הכל שרים וקימים.

לילה ניתן להריון ויום לא ניתן להריון ור"י הלי קרא דר"ל מאי דרים בי' מיבמי לי' וכו'. הגה ודאי קרלי לא מייתי' דאיכא אמר על עצמו דרך קלנה. ושלמה אמר זה דרך מוסר אבן גוף הענין דשאלי ר"ל מ"ע לא אמר מקרא דר"י ואתי"ם מסבר שאלתו ר"י מ"ע לא אמר כר"ל אינה למידק לפי מאי דקי"ל ב"ב ד"ר סידרן של כתובים תהלים איוב מגלי א"כ מאי מקשה הש"ס על ר"י דלא אמר כר"ל דודאי עדיפא לי' לאתוי קרא המוקדם באיוב. ואריך אתה לדעת דבלאה טולה מוקשה דנקט הש"ס בלבוסם הלי קרא דר"י וכו' ור"ל וכו' כאילו הי' ר"י בעצמו אמר הכי מקרא דלילה אמר הורה גבר ולא רב המונא אמר הכי וא"כ מוכל לומר דר"י בעצמו סובר כמו שמפרש ר"ל מקרא דבוזה דרכיו וכבר כתבתי בתכ"ש גילסת הערוך כך הוא אסור לעשות מעשה ביום שנאמר ולילה אמר הורה גבר ר"ל אמר מהכא ובזה דרכיו יומת ואסתמא ר"י בעצמו שנאמר ולילה אמר הורה גבר. ופריך הש"ס על ר"ל מאני טעמים הדא שהי' תלמידו ובכר שמע מרבו קרא דדרים מיני' ואז דלמה עזב קרא המוקדם ביאיב והדם מקרא המאוחר במגלי. וגם על ר"י מקשה שפיר דלשיטתי' בב"ב ע"ז דל' ר"י איזב מעולי גולה הוי. ואם כתבו שם ד"ר ד"ה בפרעוזתא וכו' ואי"ת בפרעוזתא ולא מצי לאתוב איזב בסוף ואיכא דמש"ם כתבו בהדי הבלי ומצלי לפי שהוא מעניין ל' וכו' ע"ש. ואי"ל מדלא מייתי ר"י מקרא דאשר מתברו היה זמן רב ועצום קודם לאיזב סבי' מאותר סרבה מעולי הגולה ע"כ דמבעי לי' לדרשא אחריתא ובזה יתבאר פרש"י ד"ה מאי הורה גבר מדסמיך וכו' והעתקתי' לעשלה ולכאורה אין מובן מי הכריח לרש"י לכל זה אמו ר"ת ב"ש הגא הוא ונזכר במשנה לו בברייתא ולא מצי לאתוגוי עליו ר"י. אחיבת מאור עיניו רש"י ז"ל האיר עין בזה לפי דאמר ר' יוחנן בסנהדרין ל"ו ויתלה עליהם לילה הוא ועבדיו ויכם אר"י אותו מלאך שמזמן לו לאברהם לילה שנו שנאמר ולילה אמר הורה גבר. הרי להדיא דר"י ס"ל דלילה אמר הורה גבר קאי על המלאך ויתמיה מזה דס"ל כר"ת ב"ש והוכרח רש"י לפרש דמעשה תרתי מקרא הם וקשה יותר בארכיות תמצא בהפלאה שבערכין ע"ב ים מקום עיון בר"ש כ"ח מ"ש שביק מתני' ומותיב מברי' וכו' ע"ש משמע דאיכא קפידא בזה כן כתבו הוס' בכמה דוכתא דלא שביקינן מתני' וכו' ובסוגי' דש"מ ר' מותיב ר' יעקב בר אידי מיקון. לכאורה בעי טעמא דלא מותיב פתח שהיא משנה מוקדמת אבן לפמ"ש תו' במק"א דל"ל ניחא מיהו בלאו הכי איכא למימר דר' יעקב ס"ל לא הקיש לן מרבע לאמות לפיכך שביק מתני' דמיקון דר' לאמות כתירוצו של ר"פ שם דבשהה דבעיא"ב לא הקיש לן מרבע לאמות לפיכך שביק מתני' דמיקון דר' לאמות קומות לו בכל מקום ומדקאמר בר"מ משמע אפילו ברה"ר כמו דפייק הש"ס שם אפילו הכא שם: **פרק י ז** הר"ב ד"ה כוורת דבוריס וכו' בשיטת מחוכת בעוד הכל מודים שהיא כקרקע לכל דבר וכו' לא נחלקו אלא שמועתא ע"ג קרקע וכו' ע"ש. הטוייט לא הערה מאין יצא לו להר"ב לפרש הכי וכפי' הר"ש והרמב"ם דהכא לא מזכר שום דבר [ואחרבם הרשב"ם בב"ב ס"ה אמתני' דהכא כוורת הבוריס ר"ת אומר וכו' כתב כוורת דבוריס מתוכת היא בקרקע בעוד. ומשמע מדברי' דלקי בממוכר בעוד בקרקע פליגו ע"ש בשוש"ה הרי היא בקרקע וכו' דגם מדבריהם אין הכרע די"ל דאפילו בממוכר בעוד פליגו אמ"ש דהבוזה אלא דבא בשבת דשבור כמו בהבוזה פת מן התנור דלא מחייב אע"ג דהתנור ממוכר ע"ש וכן לענין מקבלת טומאה אפילו במקומה כיון דלא בעי מחשבה וכמ"ש הוס' וכן לענין פרוזבול סברו חכמים דאין כותבין מאי מייני מאי שמוכרת בעוד. ושיטת שהעמיד הבוזרת בשדה אחר שלא בגרות הבעלים כמ"ש הרא"ש הנדפס בתוך פי' הר"ש ע"ש] שוב מלאתי ראיתי כתב הר"ש סוף עוקצין תני' בתוספתא אמר ר"ש לא נחלקו ר' אליעזר וחכמים על תלת דבש שאינה מקבלת טומאה באויבן וכו' על מה נחלקו על בשבת ועל הבציעת ר"ת אומר הרי היא כקרקע וחכמים אומרים הרי היא ככלי. ואם היתה מתוכת בעוד הכל מודים שהיא כקרקע לכל דבר שיהא נחוצה על גבי שתי יחידות הכל מודים שהיא ככלי לכל דבר ע"כ. ואולי מהתוספתא זו יצא לרא"ש לפרש הכי במתני' דיקן. וזה שסיים הר"ש לא נחלקו אלא שמועתא ע"ג קרקע וכו' מדעתו הוסיף והייט דעל כרח' דבאופן זה פליגי הגם דע"כ ר' יהודה בהוספתא במאי דאמר לא נחלקו ר"ש וחכמים על תלת דבש שאין מקבלת טומאה וכו' ודאי פליג אמתני' דיקן דתנא פלוגתא דר"ת וחכמים גם לענין מקבלת טומאה. מ"מ סיפא דמילתא דר' יהודה ואם היתה מתוכת בעוד וכו' אפשר דגם תנא דיקן במשנתינו מודה [אלבא מפי' הרשב"ם שבתוקפו לעיל שכתב כוותא דבוריס מתוכת היא בקרקע בעוד נראה דס"ל לפי הגמרא ופירש"י דיקן מ' אפשר לומר כר' יהודה בתוספתא דאי מתוכת בעוד הכל מודים שהיא כקרקע לכל דבר דעמיה לא ידעינן לפי דכל עיקר טעמיה לא מקרא דיערת הדבש. ואולם לחכמים דפליגי ולא דרבו סבי אי"ה לא בתוכר בעוד לומר דהתנר בשבת מיהא חטאת. לא יסיה זה תמור מהרודה פת מן התנור בשבת דאע"ג דהתנור מתוכר אפ"ה פטור מחיוב חטאת כמבואר לעיל. ואינ"ב אתן הודע בתוס' ריש פ"ו שם המני' בין שני תנאי לריתים כזה [ומקבלת טומאה בטומאה] ולא מאי טעמא נקט גבי טומאה בטומאה וקאי קושיות הו' ולא מאי טעמא וכו' אלינא דהכמים. אמנם לא לבד שיקשה לפ"ז היא גופה קשי' לטה לא אמרו בתוס' בתוקדש על ר"ת מאי טעמי' נקט [ואיטה מקבלת טומאה בטומאה] דאין תיובתא כו' אלא מתוך דברו של ר"ת שכתבו עיקר פשיטת לשונם מורה דקאי על ר"ת. אלו' דשלא בטומאה מודה ר"ת דגזרו בית רבנן ולפיכך אקדא אני על התכם הסברא בזה כל המוסיף גורע. ודבר זה שייך לתמיהת דר"ת. ובכל דבור א' נאמרו עם מה שכתבנו למעלה ד"ה ר"ה בקרקע ס"ה שכתבו דלמסקנא דטעמא משום דאיתקיש ליער לא מיישי' בתבור בכוותא וכו' ועי' היטב. ועדיין נתמיה ע"ז גם דברי הרא"ש הנדפסים בפי' הר"ש דבכל מורין כן. גם הר"ש בשקלים בגמ' בעתיק כל דברי ר"ת ואינה מקבלת טומאה בטומאה ע"ש וזה ברור. ועד יסכים הזמן. בסייעתא השם הנאמן. אחתיב עוד ידי לאמר: דר"ב ד"ה והרודה מתנות דבש וכו' דבתיב ויסבול אותה ביערת הדבש וכי מאי ענין יער אצל דבש אלא וכו' ע"ש. גם בשבת ל"ה ד"ה ר"ג דשקלין פ' הר"ב וכו' וכן פירש הר"ש ומבואר בבבא בשבת ל"ה ד"ה ר"ע דאיצטר ויסבול אותה ביערת הדבש וכי מה ענין יער אצל דבש אלא לומר לך מה יער הבולע ממנה בשבת חייב חטאת אף הבא דבש הרודה ממנה בשבת חייב חטאת ע"כ. ובל' זה ממש אי' נמי בב"ב פ. בני שם נרשון אבן בב"ב סי' אי' דאר"ת מ"ש דר' אליעזר דבתיב ויסבול אותה ביער הדבש מה יער הבולע ממנו בשבת חייב חטאת אף הבא דבש הרודה ממנה בשבת חייב חטאת ע"כ. וקיבר הר"ש בטעמא וכי מה ענין יער אצל דבש אבל ע"פ בדור דשיקר לבותה מכת הקשיא מה ענין וכו' ול"ל הר"ש ר"ת דהיב לבורת הבורים המתוכר דבתיב ויסבול אותה ביערת הדבש ובדבש המקום גדולו מייני וקרא לה יער והילכך חייב ליה מתוכר דבתיב ואפי' לין כבורת מתוכת ממש בקרקע ע"כ. ולבאו' פליאה מ"ש רש"י בשמואל א' י"ד כ"ו בזה"ל ויערת הדבש בקנה הדבש כמו והשם בבוף דמתרגמי' ושיתי' ביערה. ומוף הם קנים של תנה. וכן אכלתי יערי עם דבשי [שיר ה' ח'] ובל' ישמעאל קורין לאותו דבש שקרא בלע"ז מפר' ר' נתן הישמעאלי. וכן כתב רש"י בפירושו לבבא בשבת אכלתי יערי עם דבשי יש דבש שהוא גדל בקנים לענין שבת' ביערת הדבש ויערת הוא לשון קנה כמו והשם בבוף ושיתי' ביערה ומוצאין הדבש ומשליכין הענן. ואלי מרוב חיבה אכלתי יערי עם דבשי אכלתי הקנה עם הדבש. אח שאינו ראוי עם הראוי וכו' ע"כ. וכ"כ הוס' ברכות ל"ו ד"ה ברבוכא וכו' ועל ליקר"א מברכין בפר"ע בר יערי עם דבשי זה ליקר"א וכו' ע"כ. אמור מעתה דיערת הדבש היינו קנים שבגל בהן הדבש שהוא ליקר"א. הו מאי קא קשי' ל' וכי מה ענין יערת וכו' ולגדול הפליאה. עמדתי משתאה. ואמרתי עוד דלבי הבראה מפשט' דסוגיא דמגילת הכא מקרא הרודה ממנו בשבת חייב. ל"ש לחכמים דפליגי עליו ואמרו הרודה ממנו בשבת פטור מאי דרשו בהך קרא. ולשיטתייהו [דחכמים] דאתר הקשו' וכי מה ענין יערת אצל דבש. ואשר ע"ב אמת יורה דרכו לפי מה שראיתי במכלל יופי בפירושו לשה"ש וכן בשמואל. כי ביערת הדבש היא חלות הדבש קודם שיוציאו אותו הדבש בריסקי"א בלע"ז ע"כ. משמה ל"ל דל' אליעזר ס"ל כפי' המכלל יופי דחכמים ס"ל כפירש' ותוספות שבתקתי למעלה. ויתכן לפ"ז דרש"י בשמואל ובשה"ש וכן הוס' בברכות מפרשים אלינא דחכמים דקי"ל כוותיה ומ"ש הרמב"ם והר"ב דאין הלכה כר"ש. וגם כתבתו פע"ז מה' שבת ד"ז לא כתב אלא שאסור לרדות וכתב הרב המגיד דשסק כחכמים. ויעלה הכל שרים וקימים.

להגאון הגדול מופת הדור ע"ה פ"ה כו' מרן מאיר פוזנער זצ"ל אבד"ק שאטלאנד (בעהמ"ס בית מאיר וצלעות הבית).

מסכת דמאי

פרק א מ"א כתוי"ע ד"ה דמאי כו' ונראה דאפ"ה לא גזרו כו'. ובכבי מתא נמי שלא אפתמיט כו' ומהכוא טעמא נמי ניחא דלא גזרו באונן כו' ולענ"ד כל דבריו כזה תמוהים ולא למוכר. מדא דמחלק בין איסור לאו לאיסור מיתה לענין הטבא מדבריהם משום ספק. כמו למישוט במקום רוב. ובהדיא מבואר בסמ' יבמות דף קי"ט דמקשה רבא על ענין כזה מכדי הא דאוריתא כו' מה לי איסור לאו מה לי איסור כרת [שוב מצאתי שיש לעיין בפרא זה מאוד. ועיין במל"ל פ"ב מ"ה יו"ט הלכה י"ז ע"ש ודו"ק] ובכי דמצינו כמי בנמוק יוסף מס' יבמות דף י' בדפוסי אמשטרדם שכתב דגזרו בחמות זקוקה משום חתון אחיה שהיא בכרת. וכראה שהוצרך לזה כדי לחלק בין דיעבד זה דמפקינן מיניה לגין ספק חלוצה לכהן. דלא מפקינן מיניה. אף שהוא נמי משום גזירה גרושה לכהן. שהוא לך נלאו. הרי במחלק בספק בין איסור כרת לנלאו. זה ליתו דומה דהתם עיקר איסור כמו אחות וקוקה לו חלוצה לך מדרבנן. ולאו משום חשש ספק כי אם משום גזירה ובדר לאחות גרושה וכהן משום בדר גרושה שפיר שייך לפלוגי דאיסור ממור התמיהו בגדרו. אבל כמה שגזרו משום ספק איסור דאוריתא כמו בכא בדמאי מוכח מבבר' סכ"ל דליכא נפלוגי בבכי. [וכן מוכח מתי' הכ"ן פ' המגרש על קושית הגמ' הא קלא דבתר נשואין לא מיפ' על דינא קול מגורשת ע"ש שהי' הא מריבא שמעיק לי'. אף דהריבא אייתי נקול ח"א שהוא בכרת והסיפא נקול גרושה שהיא נלאו אלא מ"מ כדאיתיבא ע"ש ודוק]. ומו אם כדבריו מ"ע גזרו לפרים מ"ש מדמאי הא נמי מכלו אינו אלא נלאו לדברי הרמב"ם שפטיר.ומו מה כהב ונסכי ניחא דלא אשמעינ תנא בשום דוכתא כו' יהא חייב לפריטו ולמוכרו. לא ידענא בלל מה קשיא לי'. אם לשיטת הכ"ם שפטיר בתר הכי דאף הרומת מעשר מוכרו לכהן. פשיטא דמ"ל נלאר לר"מ מה יעשה בהמעשר דכמו שאתה בהפרשת מ"מ כן אתה נגוף המעשר. ולקרות לו עם פשיטא דמתוייב דהאיך יוכל לפפרים מ"מ אם לא קרא שם תחלה להמעשר. ואם לדברי הרמב"ם שמניח בת"מ מתייב ליתן לכהן. הא כבר הביא שם הוא"ל ודבר מועט הוא. אבל המעשר פשיטא דר"מ אינו מחייב ליתן כי אם למוכר וכמו שהקשה בעצמו. ומ"ה לאתה עוקר יבאר. ומו מה שכתב ומבלי עשמא נמי ניחא דלא גזרו באונן. הוא תמוה דלקמן הביא בעצמו בשם ירושלמי דעשמא משום דאינמה לא שכיח ובמילתא דלא שכיח לא גזרו. ועיקר דבריו בהתחיל לדבר בהם וכתב ונראה דאפ"ה לא גזרו. ר"ל על מ"ש הוא יותר המוה דאם לרבנן אתם כדי בהדיא דבאמת קורא שם הן שם. ופשיטא דמ"ש מותר גזרים. ואם לר"א שאמר שא"ל אפילו לקרות שם. הא מבואר אתם לכל הסוגיות שבגיא הסייע טעמא משום דלא נתחדש אלא מדרבנן אז בירושלמי בשביל אתם אמתמי אל הרמב"ם מכל מ"א שבגיא שכא דעבל לפ"ע אמנו בעוגם מיפה כי אם בלאו ובירושלמי מבואר לגיבר שהוא נמיפה. וכבר מבואר בכ"מ שם שאין לרמב"ם ראי' מפורשת לדבריו. כי אם מגד סברת עצמו. וכיון דבירושלמי מבואר דלא כוותיה הוא אמתה וא"ע. עכ"פ כל דברי תוי"ע נדבור זה לענ"ד המוכים. ואך למוכר. ועיין במס' ב"מ פ"ד מבנה מ' שם בהב בתוי"ע נמי אבל בחלוב אינו מיכר. ולא אשמר בשום לד לאפרוחו ולכך אפילו מדרבנן נעל וקל. ואשמר לדחוק ולישב דעת המהרל"ו דלעיל דסובר מבשה"מ ד"ה אינו בעל ברוב ואפילו ביבש. דבבא שאתי לדוקא איסור בכיתר הוא דאמרינן הכי. אבל היתר בהיתר שאני דסוי עכ"פ בחד לד מב"מ בחה דשליחם מין היתר הם ושפיר בעלים ברוב כדין מב"מ [וכיון סברא זו נאמרה בשם הרן בס"ז יוד"ד סי' קיב ע"ש]. אבל לא מבואר הכי מדברי הפוסקים ואדרבא תשו לבתמיד קלא בבתיר בהיתר מבלאיסור בהיתר. ומבואר יו"ד סי' ל"ע בפר"ח ס"ק כ"ב. ובא"ח סי' תמ"ז בפר"ח בדין נחבטל קודם פסח אי אמרינן מחר ונישור ע"ש והו"ק וע"ע. אבל העיקר לענ"ד קושייתו מעיקרא ליתא. כמבואר בתוספות רבב"ח יבמות דף פ"ב ע"ב. דלא נאמר דין ביטול יתר מדוב דהיינו בשום כי אם באיסורי אכילה שהולכים בו אחר נתינת טעם. אבל באיסורים שאינן של אכילה בדבר בטלמא בטל. ומ"ה הוא הדין דש לומר הכי אפילו לשיטת מהרא"י. לענין ביטול מבטלא"מ ומ"ק:

הוא אסור לגרים. כמו מ"ש שאסור לאוכלו חוץ לירושלים. לכן מפני האיסור צריך ליתן לו למכור לכהן. מבא"ב המעשר לאחון לאחר הפרשתו הא רק בקריאת שם הוא מותר לגרים לרבנן דפליגי על ר"מ. וא"ה מ"ע לכולי עלמא. ול"ע. ועיין בתפ"ס פ"ם מה' מעשר ובמס' פוטה שם מבואריס דברי ר"ע מברטנורה שעיקר התקנה החילה היה משום כעון מיתה שבכי דבש לכן. אבל הפלוגתא שבני מ"ע לא מטעם הכי ודוק. ולפ"ד לאשר לצרין לחיות בדברי ר"ע מברטנורה אבל בחרומת מעשר ליכא לאמר הכי שהאוכל מתנת כהונה חייב מיתה ובזה סבל נכון. וק"ל:

מסכת כלאים

פרק ח מ"ו מין בבמה. כתב הפוי"ע ולפי מה שכתבתי לעיל כו'. דבריו תמוהין לפמשיין בעיון קל ויפה עשו בדפוסי משנתיות הישנים שהשמיטו דבריו אלו. וגם מה שכתב סוף פירושו לפרק זה שבייר להדדי ומה שלא בהגון. הו כתב הפוי"ע כלב מין כו' ולמלי דמתני' שלמה לעיל ולהדי שדה מיה הו"ל לפרש לעיל. וכן כללם הרמב"ם. ודבריו תמוהים דהא בלהדי שדה אינעריך לאשמועינ דהוא מיה לאפוקי מר' יוסי דפליג וס"ל דהוא מעמא בלהל בלהדם. משא"כ בכלב דאין ש"מ בהשלוחתא כי אם לענין מקח וממכר. ומה שנשתייע מפי' הרמב"ם המעיין שם יראה להדיא בעשות דמוכח הוא. שהרי כתב והועלתיו במה שנאמר שהכלב ולהדי שדה חיה. ולחיים אומרים שהם בבמה לענין מקח וממכר עכ"ל. הרי מבואר שהוא ע"ם מדמסיים ולחיים אומרים שהם בבמה וק"ל:

פרק ט מ"א אם רוב מן הנמלים מותר. ע"ם הפוי"ע במתודשין כתב שם זה לשון. ובמידי דיבש בינם מין במינו אפילו מדרבנן אין לריך יותר כדתנן במשנה ר' ריש פ"ז דמולין. ובתר שמא אחלין במין במינו. ואפילו אינם להה שם לוחי בהיתא נפי בתרא דצ"ל. וכלום לבאר מה דקשיה ליה הא אמר בתנים ואמר נמלים מין בשאינו מינו הוא ובע"ם מבטל אינו בטל ברוב. ומתרץ זה דהוי מין במינו כיון דבתר שמא אחלין הוא"ל דתרוייהו אמר שיקבו. ולפי דמדא אינם ליה שם שוויי דהיינו אמר נמלים מ"מ מקרי מין במינו. זה כוונתו. אבל דברי המוהים דא"כ קנמון ובשמן עדיין קשה הא ודאי דמבטל"מ הוא בין בשאר בין בסוגן ומדוע בטל ברוב. לכן ודאי יפה עשה בעל המחבר עצמו שהשמיט כל דברים אלו מדפוסים הישנים אבר המדומה לי שהדפיס בחייו. ואולם בעיקר הקושיא לענ"ד מוכח מזה דלא כדעת המרא"ל שהביא הש"ך ביו"ד סי' ק"ע ד"ס ל דמבטל"מ ד"ח אינו בטל ברוב ואפילו יבש ביבש. דא"כ ודאי הקבי מדוע יהא אסור אם בטל. משא"כ לפסקנית הש"ך שם דאינו אלא מדרבנן הו ל"מ. ולא מיבעי' לשיטת עצם הר"ן דהעצם מבטל שאת יבא לידי איסור דאוריתא ע"י הבשל. דודאי לא שייך בכאן ולכך אפילו מדרבנן בטל. אלא אפילו לעצם הא"ם שהביא הש"ך בס' ל"ח סוף דבריו סלרוכים בשם הא"ה דהעצם אוסל ואפשר קלא להכיר אחיתו דבנן בטולו. י"ל הכא בבר העצם הרמב"ם ז"ל בלשונו סקבר דאיירי באופן שבבר טוב אחוט מן הטעבוהות ברוב אמנם נמלים. באופן שבודאי טוב אינו מיכר. ואי אשמר בשום לד לאפרוחו ולכך אפילו מדרבנן בטל וק"ל. ואשמר לדחוק ולישב דעת המהרא"ל דלעיל דסובר מבשה"מ ד"ח אינו בטל ברוב ואפילו ביבש. דהכא שאני דדוקא איסור בכיתר הוא דאמרינן הכי. אבל היתר בהיתר שאני דהוי עכ"פ בחד לד מב"מ בחה דשליחם מין היתר הם ושפיר בעלים ברוב כדין מב"מ [וכיון סברא זו נאמרה בשם הר"ן בס"ז יוד"ד סי' קיב ע"ש]. אבל לא מבואר הכי מדברי הפוסקים ואדרבא תשו לבתמיד קלא בבתיר בהיתר מבלאיסור בהיתר. ומבואר יו"ד סי' ל"ע בפר"ח ס"ק כ"ב. ובא"ח סי' תמ"ז בפר"ח בדין נחבטל קודם פסח אי אמרינן מחר ונישור ע"ש והו"ק וע"ע. אבל העיקר לענ"ד קושייתו מעיקרא ליתא. כמבואר בתוספות רבב"ח יבמות דף פ"ב ע"ב. דלא נאמר דין ביטול יתר מדוב דהיינו שאם כי אם באיסורי אכילה שהולכים בו אחר נתינת טעם. אבל באיסורים שאינן של אכילה בדבר בטלמא בטל. ומ"ה הוא הדין דש לומר הכי אפילו לשיטת מהרא"י. לענין ביטול מבטלא"מ ומ"ק:

צבי סדר זרעים תפארת

הידושים והגהות על משניות סדר זרעים מכי"ק זקיני הגאון רשכבה"ג מופת דורו רבינו **צבי הירש** זצ"ל אבד"ק ברלין והמדינות בן בתו של רבינו **החכם צבי** ז"ל (בעהמח"ם צבי לצדיק וש"ם).

העתקתי מכתי"ק נכדו צבי יחזקאל מיכלזאהן אבד"ק פלונסק והגליל.

מסכת ברכות

פרק א מ"ה ימי חייך כימים כו' ל"ב יש לעיין כי לא מצאתי עד עתה במוני המלות במנו למעת עשה זכרון יל"מ בכל יום, ואמ"נ דאשר לכאור' נומר המלון הזכור לאו עשה נמורה הוא, מ"מ במכילתא יליפין לי' מזכור אם כיום הזה אשר יצאתם מארץ מצרים, ויליפין ליה מזכור אם אשר עשה לך שמלק וכיון עשה נמורה, ובמיימוני משמע שהוא בכלל ק"ש, אבל נ"ע מנין דלכאור' משמע דאין לה זמן מיומר, ויש לעיין בזה בפוסקים לי שלא פרשוה דאוריתא, כן אמת דבנמ' דף י"ג ע"ב משמע שיש לו זמן עם ק"ש דמשמע כדי לזכירה יציאת מצרים בעונתה אבל נ"ע מנין, ואפשר דכיון דלזה אפשר לזכירה ביום ובלילה ולא נתנה זמן קיים לזו לרבנן דמלא פהים מן המקום וכל זה ל"ע ויש לעיין בעוון חיוב כיום ובעבדים. עוד יש לעיין אם מנה הרמב"ן ז"ל ופכא אם בעבדו ולכם בעבדים אחרים לגלות עשה כפי דעתו בתורו עפ"ה, ובדמבמע פשוטו של מקרא וגם לדעת רש"י מ"מ נמנה מלות הדבר, עוד לי מע שבעת ימים יעלה אם ידו וכבר כתבתי בס"ת:

מסכת דמאי

פרק ג מ"ד בברע"ב בד"ה אבל הבעה"ם בפירושיו כו' הרי הן בפירושיו של הבע"ם כו' עיין בתוס' יו"ט דמייר בתולין מהוקים. עפ"י הרמב"ם פי"ל מפ' מעשר ועיי"ש בכ"מ הדברים נ"ב דהא בבכורות דף י"ל ע"ב מפרשינן לה לתמיתה בהדיא לחיוב. וכן משמע ליבעא דהרי הן בפירושיו. וכן משמע בפ"ב דע"ז דף נ"ל. ועי' בר"ש. וע"ש הרא"ש ג"כ

מסכת כלאים

פרק ח מ"ו בתוי"ע ד"ס מין בבמה וכו' לחוריים זה שם זה כו'. ולענ"ד דבכי פירוש דהרב תוי"ע ז"ל דלא נפקא ליה מידי אי מיה הוא לו בבמה הוא אלא הם הוא שור לו מין אחר. כמי דאי מין בבמה הוא ודאי דהוא שור ומוכר וכמו שכתבו הפוסקים ז"ל הוי ליה לאתני מין שור. ואלי דקאמר שהם מין בבמה לא נפקא ליה מידי לענין כלאים ובזה משולם קושית הרמ"ז. שוב מצאתי בש"ך סי' ל"ד שבשיב ג"כ על התוי"ע ובסוף כתב לפרש דברי הרמב"ם והרי"ב בס"ב. ומחמיהני מי הגיד לו לש"ך דלאו הייני נמי פי' דברי הפוי"ע וכדהאינגא. אלא שבעיקר הדין עדיין צריך עיון. אמנם מה שכ' הפוי"ע דלפי מה שכתבתי לעיל בשם הרמב"ם איכא למימר דר"מ לענין מלקות לא ידעתי פירושו דהא מבואר הוא בהרמב"ם פ"ע מפ' כלאים דאין בזה הילוק בין בהמה עם בהמה בין בהמה עם חיה בכולן אסורה עם עכורים מדרבנן. והוא מבואר שאמנם שם כגון כלב עם הגה וחזיר עם הגמי. וא"כ בין לר"י בין לרבנן אין מלקות בבהמה. ול"ע הר בר גם מה שכתבתי לעיל. וכמ"ש הש"ך ג"כ ל"ע בפ"ב דבכורים מי"ל וכ"ש למלי דפי' זאת המשנה בס' לחם המודות ה' כלאים סי' כ"ל על אותה משנה דאחלא כמ"ד בדרי בפ"ע וע"ע. ויש לדחוק דבהם אבר נקטי'. ועי' בקידושין ג'. בתוס' שפי' בהדיא דאותה משנה כמ"ד הבא מן בהיתר ומן הבעיר ודלא כלחם המודות הנ"ל ומ"מ עדיין הדקדוק במקומו עומד:

ל"ע. ואין הנמן מסכים עמדי לעיין בו. שוב מצאתי בתשובת מהרנ"ל סי' ל' דף יוד ע"ב שהאריך בזמנה זו ופירוש ואין הזמן מסכים עד כי ירחיב ה' לבו:

מסכת כלאים

פרק ח מ"ו בתוי"ע ד"ס מין בבמה וכו' לחוריים זה שם זה כו'. ולענ"ד דהכי פירוש דהרב תוי"ע ז"ל דלא נפקא ליה מידי אי מיה הוא לו בבמה הוא אלא הם הוא שור לו מין אחר. כמי דאי מין בבמה הוא ודאי דהוא שור ומוכר וכמו שכתבו הפוסקים ז"ל הוי ליה לאתני מין שור. ואלי דקאמר שהם מין בבמה לא נפקא ליה מידי לענין כלאים ובזה משולם קושית הרמ"ז. שוב מצאתי בש"ך סי' ל"ד שבשיב ג"כ על התוי"ע ובסוף כתב לפרש דברי הרמב"ם והרי"ב בס"ב. ומחמיהני מי הגיד לו לש"ך דלאו הייני נמי פי' דברי התוי"ע וכדהאינגא. אלא שבעיקר הדין עדיין צריך עיון. אמנם מה שכ' הפוי"ע דלפי מה שכתבתי לעיל בשם הרמב"ם איכא למימר דר"מ לענין מלקות לא ידעתי פירושו דהא מבואר הוא בהרמב"ם פ"ע מפ' כלאים דאין בזה הילוק בין בהמה עם בהמה בין בהמה עם חיה בכולן אסורה עם עכורים מדרבנן. והוא מבואר שאמנם שם בגון כלב עם הגה וחזיר עם הגמי. וא"כ בין לר"י בין לרבנן אין מלקות בבהמה. ול"ע הר בר גם מה שכתבתי לעיל. וכמ"ש הש"ך ג"כ ל"ע בפ"ב דבכורים מי"ל וכ"ש למלי דפי' זאת המשנה בס' לחם המודות ה' כלאים סי' כ"ל על אותה משנה דאחלא כמ"ד בדרי בפ"ע וע"ע. ויש לדחוק דבהם אבר נקטי'. ועי' בקידושין ג'. בתוס' שפי' בהדיא דאותה משנה כמ"ד הבא מן בהיתר ומן הבעיר ודלא כלחם המודות הנ"ל ומ"מ עדיין הדקדוק במקומו עומד: